

zborník

PRÁVNE A ETICKÉ ASPEKTY DISCIPLINÁRNEJ ZODPOVEDNOSTI SUDCOV

Gajdošová, Kasinec (zost.)

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

zborník

Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti sudcov

zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie
(15. 11. 2024, Bratislava)

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

2024

Vzor citácie:

Gajdošová, M., Kasinec, R. (zost.): Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti sudcov. Bratislava : Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, 2024, 175 s. ISBN 978-80-7160-738-0, 978-80-7160-739-7.

Recenzenti:

JUDr. Peter Kukliš, CSc., Ústav štátu a práva Slovenskej akadémie vied, v. v. i., Bratislava

doc. JUDr. Vieroslav Júda, PhD., Právnická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

doc. JUDr. Peter Molitoris, PhD., Fakulta verejnej správy, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

© Autori

Zostavovatelia: Martina Gajdošová, Rudolf Kasinec

Redakčná spolupráca: Veronika Ťažká, Marián Ruňanin, Ema Mikulová

Návrh obálky: Jozef Andraško

Za obsah a jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

Zborník je výstupom z projektu VEGA č. 1/0579/23 – Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti v právnom štáte, zodpovedný riešiteľ: prof. JUDr. Mgr. Martina Gajdošová, PhD.

1. vydanie

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

2024

ISBN (tlačaná verzia) 978-80-7160-738-0

ISBN (e-verzia) 978-80-7160-739-7

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons 4.0, Attribution-NonCommercial-NoDerivatives. Dielo je možné opakovanie používať za predpokladu uvedenie mena autorov a len na nekomerčné účely, pričom nie je možné z diela ani jeho jednotlivých častí vyhotoviť odvodené dielo formou spracovania alebo iných zmien.

OBSAH

Úvodné slovo	4
Program konferencie „Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti sudcov“	6
Aktuálne otázky právnych a etických aspektov disciplinárnej zodpovednosti sudcov	8
	Martina Gajdošová
Rozhodovanie Najvyššieho správneho súdu v disciplinárnych veciach	24
	Michal Novotný
Disciplinárna zodpovednosť sudcov v Uhorsku	38
	Ivan Halász
Medzinárodná ochrana disciplinárne stíhaných sudcov	51
	Ján Svák
Ako (ne)použiť ustanovenia trestného zákona pri posudzovaní disciplinárnej zodpovednosti sudcu	78
	Soňa Košičiarová
Nezávislý súd zriadený zákonom v disciplinárnych konaniach Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky	89
	Matej Horvat
Postavenie sudcu v kontinentálnom a angloamerickom systéme práva	105
	Rudolf Kasinec
Dezinformácie a právnické profesie	114
	Branislav Fábry
Generatívna umelá inteligencia v prostredí súdov	124
	Marián Ruňanin
Oslabenie sudcovského prvku pri vyvodzovaní disciplinárnej zodpovednosti sudcov	145
	Ema Mikulová
K prieskumu uznesenia o námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu najvyššieho správneho súdu v konaní o ústavnej sťažnosti	161
	Lukáš Tomaš

ÚVODNÉ SLOVO

Disciplinárna zodpovednosť ako špecifický druh právnej zodpovednosti je predmetom záujmu právnej vedy a zároveň aj samostatnou témou tvorby, aplikácie a interpretácie práva. Podstatnými prvkami disciplinárnej zodpovednosti sú i) osoby zadefinované právom, voči ktorým sa disciplinárna zodpovednosť uplatňuje, ii) právom stanovené alebo právom predpokladané pravidlá, pri nedodržaní ktorých sa voči týmto osobám vyvodzuje disciplinárna zodpovednosť (vrátane etických kódexov), iii) pravidlá kreácie disciplinárneho orgánu, iv) pôsobnosť disciplinárneho orgánu, v) pravidlá disciplinárneho konania a vi) pravidlá ukladania disciplinárnych opatrení a ich druhy. Disciplinárna zodpovednosť je úzko spojená s mierou samosprávy, ktorú právom definované spoločenstvo osôb požíva. Vo verejnoprávnom priestore potom ide o celkovú koncepciu rozdelenia moci v rámci výkonu správy medzi štát a samosprávne spoločenstvá.

Dňa 15.11.2024 sa na pôde Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia s názvom „Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti sudcov“. Organizátorom konferencie bola Katedra teórie práva a filozofie práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a šlo o výstup z projektu VEGA č. 1/0579/23 – Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti v právnom štáte, v druhom roku jeho riešenia, (<https://comeniusvyskum.flaw.uniba.sk/2024/07/08/projekt-vega-pravne-a-eticke-aspekty-disciplinarnej-zodpovednosti-v-pravnom-state/>), a to v Týždni vedy a techniky na Slovensku.

Disciplinárna zodpovednosť sudcov sa v podmienkach Slovenskej republiky dynamicky vyvíja (konštituovanie Najvyššieho správneho súdu SR a jeho disciplinárnych senátov v roku 2021, zákon č. 432/2021 Z. z. disciplinárny súdny poriadok) a organizátori a účastníci konferencie mali možnosť diskutovať na tému:

- kľúčových zásad uplatňovania disciplinárnej zodpovednosti podľa miery regulácie v závislosti od priznanej samosprávy,
- účelu a funkcií disciplinárnej zodpovednosti, s ohľadom na medzinárodné, európske a nadnárodné štandardy uplatňovania disciplinárnej zodpovednosti,
- identifikácie limitov disciplinárnej zodpovednosti s ohľadom na princípy demokratického a právneho štátu, ochrany základných práv a slobôd a zabezpečenia výkonu funkcie sudcu pred zásahmi „zvnútra“ i „zvonka“, či už zo strany štátu alebo iných subjektov verejného či súkromného práva,
- identifikácie účelu a limitov prvkov samosprávy pri realizácii disciplinárnej zodpovednosti sudcov, vrátane internej normotvorby,
- historického pohľadu,
- komparatívneho pohľadu.

Téma grantu, aj téma konferencie je interdisciplinárna, a to nielen prierezovo cez jednotlivé disciplíny právnej vedy, ale aj širšie, preto organizátori konferencie vysoko ocenili záujem referujúcich i diskutujúcich účastníkov osobne prítomných v tematicky vybratej miestnosti - Súdna sieň, i v on-line priestore prostredníctvom MS Teams. Zloženie účastníkov konferencie odzrkadlilo záber témy, pretože obsahlo kolegov z právnických fakúlt Slovenskej republiky i Českej republiky (z oblasti právnej teórie, právnej filozofie, právnych dejín, ústavného práva, správneho práva, právnej etiky i filozofie), Fakulty verejnej správy UPJŠ Košice, z Univerzity pre verejnú službu, Budapešť, Maďarsko, z Ústavu štátu a práva Slovenskej akadémie vied, ale aj z aplikačnej praxe. Prítomní boli sudcovia a zamestnanci Najvyššieho súdu SR, Najvyššieho správneho súdu SR, Ministerstva spravodlivosti SR, Kancelárie verejného ochrancu práv, zástupcovia advokátskej a notárskej obce, no aj študenti právnických fakúlt.

Organizátori konferencie týmto predkladajú čitateľom zborník referátov z uvedenej konferencie ako príspevok k vedeckému skúmaniu disciplinárnej zodpovednosti jednej z právnických profesií – sudcov, s cieľom inšpirovať právnu vedu, právnické vzdelávanie, tvorbu i aplikáciu práva.

prof. JUDr. Mgr. Martina Gajdošová, PhD.
zodpovedná riešiteľka projektu VEGA
Bratislava, december 2024

PROGRAM KONFERENCIE „PRÁVNE A ETICKÉ ASPEKTY DISCIPLINÁRNEJ ZODPOVEDNOSTI SUDCOV“

**15. 11. 2024
BRATISLAVA**

- 8.30-9.00 Registrácia účastníkov
9.00 Otvorenie konferencie
9.05-9.20 Privítanie hostí a úvodné slová o aktuálnych otázkach právnych a etických aspektov disciplinárnej zodpovednosti sudcov zodpovednej riešiteľky projektu VEGA – prof. JUDr. Mgr. **Martina Gajdošová**, PhD., Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
9.20-9.40 **Sloboda prejavu sudcu a jej limity dané etickými pravidlami** – JUDr. **Andrea Moravčíková**, PhD., podpredsedníčka Najvyššieho súdu SR
9.40-10.00 **Prehľad rozhodovacej činnosti NSS SR v disciplinárnych veciach** – Mgr. **Michal Novotný**, sudca Najvyššieho správneho súdu SR
10.00-10.20 **Vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti sudcov z pohľadu člena disciplinárneho senátu** – prof. JUDr. **Juraj Vačok**, PhD., sudca Najvyššieho správneho súdu SR, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
10.20-10.40 Diskusia
10.40-10.55 Prestávka na kávu
10.55-11.15 **Sudcovská etika a disciplína v starom Uhorsku** – prof. Dr. **Ivan Halász**, DrSc., Univerzita pre verejnú službu, Fakulta štátovedy a medzinárodných štúdií, Budapešť, Maďarská republika (pripojenie on-line cez MS Teams)
11.15-11.35 **Medzinárodná ochrana disciplinárne stíhaných sudcov** – prof. JUDr. **Ján Svák**, DrSc., Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
11.35-11.55 **Za čo a jak majú byť sudci disciplinárne zodpovední?** – JUDr. **Maxim Tomoszek**, Ph.D., Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Česká republika
11.55-12.15 Diskusia

- 12.15-13.30 Prestávka na obed
- 13.30-13.50 **Ako (ne)použiť ustanovenia Trestného zákona pri posudzovaní disciplinárnej zodpovednosti sudcu** – prof. JUDr. **Soňa Košičiarová**, PhD., Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
- 13.50-14.10 **Nezávislý a nestranný súd v disciplinárnych konaniach** – doc. JUDr. **Matej Horvat**, PhD., Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
- 14.10-14.30 **Dezinformácie a právnické profesie** – doc. JUDr. **Branislav Fábry**, PhD., Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
- 14.30-14.50 Diskusia
- 14.50-15.10 Prestávka na kávu
- 15.10-15.15 **Generatívna umelá inteligencia v prostredí súdov** – Mgr. **Marián Ruňanin**, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
- 15.15-15.30 **Oslabenie sudcovského prvku pri vyvodzovaní disciplinárnej zodpovednosti sudcov** – Mgr. **Ema Mikulová**, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
- 15.30-15.45 **K prieskumu uznesenia o námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu najvyššieho správneho súdu v konaní o ústavnej sťažnosti** – JUDr. **Lukáš Tomaš**, PhD., Právnická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
- 15.45-16.00 Diskusia a záver konferencie

Moderátor: prof. JUDr. Mgr. Martina Gajdošová, PhD.

AKTUÁLNE OTÁZKY PRÁVNÝCH A ETICKÝCH ASPEKTOV DISCIPLINÁRNEJ ZODPOVEDNOSTI SUDCOV¹

RECENT ISSUES ON THE LEGAL AND ETHICAL ASPECTS OF JUDICIAL DISCIPLINARY RESPONSIBILITY

Martina Gajdošová²

Abstrakt: Príspevok sa venuje niektorým aktuálnym otázkam disciplinárnej zodpovednosti sudcov, ktoré možno označiť ako isté trendy. Tými sú (i) neustály legislatívny vývoj v tejto oblasti, ktorý naznačuje, že sa nachádzame v dynamickom procese permanentného optimalizovania; (ii) vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti voči sudcom – tradične neverejným spôsobom – sa stalo oblasťou v zásade (vo veľkej miere) verejnosti prístupnou; (iii) vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti stále rešpektuje veľkú mieru uváženia aplikujúceho orgánu, aj veľkú mieru uváženia orgánu s návrhovým oprávnením; (iv) laický prvok sa stal aktérom vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti sudcu; (v) pravidlá sudcovskej etiky prešli systémovou zmenou tvorcu i interpretátora; (vi) disciplinárna zodpovednosť sudcu je v podstatnej miere upravená zákonom (zákonmi), je v nej prítomná relatívne veľká miera verejnej kontroly a relatívne nízka miera sudcovskej samosprávy.

Kľúčové slová: disciplinárna zodpovednosť, sudca, etické pravidlá

Abstract: The paper deals with some recent issues of disciplinary responsibility of judges, which can be described as certain trends. These are (i) the constant legislative development in this area, which indicates that we are in a dynamic process of permanent optimization; (ii) the application of disciplinary responsibility against judges - traditionally in a non-public manner - has become an area that is (largely) open to the public in principle; (iii) the application of disciplinary responsibility still respects a large degree of discretion on the part of the applying authority, including a large degree of discretion on the part of the authority with the power of initiative; (iv) the laic element has become an actor in the imposition of disciplinary responsibility on the part of the judge; (v) the rules of judicial ethics have undergone a systemic

¹ Tento príspevok je výstupom projektu VEGA č. 1/0579/23 Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti v právnom štáte.

² Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Katedra teórie práva a filozofie práva.

change of both the creator and the interpreter; (vi) the disciplinary responsibility of the judge is substantially regulated by act(s), there is a relatively high degree of public control and a relatively low degree of judicial self-government.

Key words: disciplinary responsibility, judge, ethical rules

Úvod

Disciplinárna zodpovednosť ako osobitný druh právnej zodpovednosti patrí pre oblasť jej vedeckého skúmania k tým najmladším (ak nazeráme k občianskoprávnej, trestnoprávnej, administratívnoprávnej, ústavnoprávnej, či medzinárodnoprávnej zodpovednosti) a preto komplexný prístup k nej je nevyhnutný.

Zdá sa, že v našich podmienkach tretieho decénia 21. storočia zaznamenávame osobitnú pozornosť venovanú tejto téme, nielen s ohľadom na tvorbu práva, na vytvorenie nového vrcholového súdu a jeho kompetencie, na zloženie disciplinárnych senátov, na nový prístup k samotnému disciplinárnemu konaniu (nový procesný kódex pre disciplinárne konanie), na aplikačnú prax a vývoj judikatúry, ale aj s ohľadom na etické aspekty témy a na ďalšie spoločenské a politické aspekty témy. Dokonca téma disciplinárnej zodpovednosti sa stáva frekventovanou v „segmente“ dizertačných prác.

Téma disciplinárnej zodpovednosti sudcov, ak pozrieme na aplikačnú prax jej vyvodzovania, sa netýka veľkého objemu rozhodovacej činnosti. Možno použiť iba zbežné čísla, podrobnejšie nás ešte len čakajú.

Ak vychádzame zo zborníka VIA IURIS 2012³, z kvantitatívnej porovnávacej štúdie začatých disciplinárnych konaní za roky 2002 až 2011, išlo spolu o 201 začatých disciplinárnych konaní. Počty podľa rokov sa rôznili (od 5 v roku 2002 po 49 v roku 2004), ale všeobecne to možno vyhodnotiť v priemere na približne 20 začatých disciplinárnych konaní ročne. V celkových počtoch bolo aj 27 návrhov sudcu na určenie neplatnosti písomného napomenutia. Podľa prehľadu rozhodnutí disciplinárneho senátu za roky 2002-2011 možno celkovo uviesť 199 rozhodnutí o disciplinárnom návrhu (59 vina + opatrenie, 8 vina + upustenie od potrestania, 50 oslobodenie, 53 zastavenie konania, 18 určenie neplatnosti napomenutia, 4 zamietnutie návrhu na určenie neplatnosti napomenutia, 7 iné). K tomu je potrebné

³ KOVÁČECHOVÁ, E., ČAPUTOVÁ, Z.: Vybrané aspekty disciplinárneho súdnictva. Pezinok : VIA IURIS, 2012, s. 2-16. K téme disciplinovania sudcov možno uviesť aj ďalšie súborné práce: ČAPUTOVÁ, Z. (ed.): Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská. 9. Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť. Pezinok : VIA IURIS, 2011; ČAPUTOVÁ, Z., KOVÁČECHOVÁ, E.: Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská. 10. Vybrané aspekty disciplinárneho súdnictva. Pezinok : VIA IURIS, 2013.

pripočítať aj rozhodnutia odvolacieho disciplinárneho senátu v tomto období, ktorých bolo celkovo 112.

Hrubé čísla podľa zverejnených údajov na stránke NSS SR⁴ uvádzajú 84 rozhodnutí v disciplinárnom konaní voči sudcom za roky 2021, 2022, 2023 – teda priemerne 28 rozhodnutí ročne, (zatiaľ bez vnútorného členenia).

Ak si porovnáme počet aktívnych sudcov v októbri 2024 podľa údajov MS SR⁵, tak ide o 1350 sudcov. Čiže disciplinovanie sa v hrubom odhade týka do 2 % sudcov ročne.

Aplikačný rozmer témy síce nie je rozsiahly, čo do počtu, no význam určitého druhu právnej zodpovednosti sa nemeria podľa počtu jej vyvodzovania, ale podstatný je práve význam disciplinárnej zodpovednosti v systéme súdnictva.

Vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti voči sudcom je v zásade jedným z prvkov celého systému, ktorý v jadre „tlačí“ preventívnym i výchovným spôsobom na to, aby sudcovia rozhodovali nezávisle, nestranne, spravodlivo, aby dodržiavali sudcovské etické štandardy, aby rozhodovali s vysokou odbornou zdatnosťou, hospodárne a v primeranom čase, a aby v prípade sudcovského „poklesku“ nastúpila aj represívna zložka disciplinárnej zodpovednosti, a to v zmysle - daného sudcu primerane potrestať (i výchovná – napraviť), a v najkrajnejšom dôvode sudcu pozbaviť funkcie. Teda celú oblasť disciplinárnej zodpovednosti nemožno skúmať izolovane, ale v jej komplementárnom pôsobení v systéme. V systéme správy súdnictva, ale aj v systéme usporiadania štátu rešpektujúceho princípy demokracie a právneho štátu, delby moci, ochrany základných práv a slobôd a tu osobitne – rešpektujúceho princíp nezávislého súdnictva a princíp spravodlivého procesu.

Disciplinárna zodpovednosť totiž patrí medzi jednotlivé dimenzie, ktoré spoluvytvárajú správu súdnictva. Rovnako dôležitá – ako kvalita výkonu samotného povolania (tu výkonu funkcie sudcu) – je aj kvalita správy a organizovania daného povolania (tu správy súdnictva). Modelov správy súdnictva existuje niekoľko, no väčšina autorov sa zhoduje v tom, že disciplinárna zodpovednosť do nej patrí. Kosař (2018) identifikuje osem dimenzií správy súdnictva - regulačná, personálna, administratívna, finančná (rozpočtová), vzdelávacia, digitálna, informačná a etická, zároveň rozširuje kategóriu aktérov zapojených do správy a riadenia súdov tak, aby zahŕňala nielen súdne rady a ministerstvá, ale aj sudcovské združenia, justičné akadémie a predsedov súdov.⁶ Práve personálna dimenzia správy súdnictva zahŕňa

⁴ Podľa predbežných zistení doktorandky Mgr. Emy Mikulovej (PF UK BA), ktorá sa venuje dizertačnej práci Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti sudcov.

⁵ Webové sídlo Ministerstva spravodlivosti uvádza údaj s aktualizáciou 29.10.2024; In: https://www.justice.gov.sk/sudy-a-rozhodnutia/sudy/sudcovia/?stav_string=label.sudca.aktivny&pageNum=1&size=10

⁶ ŠIPULOVÁ, K., SPÁČ, S., KOSAŘ, D., PAPOUŠKOVÁ, T., DERKA, V.: *Judicial Self-Governance Index: Towards better understanding of the role of judges in governing the judiciary*. In: Regulation & Governance, roč. 17, č. 1, január 2023, s. 22-42, <https://doi.org/10.1111/rego.12453>. KOSAŘ, D.:

disciplinovanie sudcov a aj osobný výber a (opätovné) menovanie sudcov, povyšovanie, odvolávanie a preloženie sudcov (na dobu neurčitú i dočasnú), občianske a trestné stíhanie a hodnotenie sudcov.⁷

Kde sa teda disciplinárna zodpovednosť sudcov v podmienkach Slovenskej republiky nachádza dnes? Možno upriamiť pozornosť na niekoľko aspektov disciplinárnej zodpovednosti sudcov, ktoré sa javia ako isté trendy.

Neustály legislatívny vývoj v tejto oblasti naznačuje, že sa nachádzame v dynamickom procese permanentného optimalizovania – vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti neustále prechádza legislatívnymi zmenami, ktoré vytvárajú stále nové systémové riešenia.

Za stabilnejšie (z pohľadu legislatívnych zmien) obdobie možno považovať zrejme prvorepublikové obdobie, kedy Československá republika prebrala pre oblasť súdnictva ešte rakúsky zákon o kárnej zodpovednosti sudcov z roku 1868⁸. Tento *Bobekovými* slovami nazvaný vrchostenský model disciplinovania (sudca ako „súdny úradník“ disciplinovaný „vyšším súdnym úradníkom“ prostredníctvom kárneho senátu súdu vyššieho stupňa) u nás pretrval relatívne dlhé obdobie. u nás pretrval relatívne dlhé obdobie. Podľa neho pôvodný rakúsky model vyjadroval zodpovednosť sudcu voči vnútro-sudcovskej vrchnosti, ktorá dozoruje najmä znalosti a „*schopnost úředníka včas vyřizovat spisy.*“⁹ Samozrejme, ide o zjednodušené vyjadrenie, lebo vyvodzovanie disciplinárnej (kárnej) zodpovednosti už v tomto období zohľadňovalo mnoho ďalších aspektov, vrátane etických.

Beyond judicial councils: Forms, Rationales and impact of judicial self governance in Europe. In: *German Law Journal*, roč. 19, č. 7, 2018, s. 1567–1612.

⁷ Regulačná dimenzia súvisí so zriadením, zrušením alebo zmenami v príslušnosti a procesných pravidlách súdu; administratívna so zložením súdu (stanovenie počtu sudcov, senátov a ich zloženia), rozvrhmi práce, pridelovaním vecí; finančná s veľkosťou rozpočtu súdu a platmi sudcov; dimenzia vzdelávania súvisí s povinným vzdelávaním (plán a štruktúra) a ďalšou odbornou prípravou a vzdelávaním sudcov; dimenzia informačná so zverejňovaním rozsudkov, záznamov súdnych pojednávaní, výročných správ, pridelovania prípadov, zverejňovania majetkových pomerov sudcov, ich politickej príslušnosti a niektorých osobných údajov; digitálna s umiestnením serverov s online údajmi; etická dimenzia súvisí s prípravou a výkladom etického kódexu, mimopracovnými aktivitami sudcov a s komunikáciou s médiami. In: Tamže.

⁸ Zákon č. 46/1868 ř. z. o kárném řízení se soudcovskými úředníky a jejich nedobrovolnému přeložení na jiné místo nebo na odpočinek.

⁹ BOBEK, M.: Odpovědnost a disciplína soudce (v přirodu?). In: ČAPUTOVÁ, Z. (ed.): *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť. Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská* – 9. Pezinok : VIA IURIS – Centrum pre práva občana, 2011, s. 21-22, 29.

Socialistické obdobie tiež zaznamenalo niekoľko legislatívnych zmien v disciplinárnej oblasti, v zásade tento vnútro-sudcovský model sa udržal.¹⁰

Ponovembrové obdobie možno deliť – z legislatívneho pohľadu - na niekoľko zásadných období. Prvým bolo obdobie účinnosti ešte československého zákona č. 412/1991 Zb. o kárnej zodpovednosti sudcov, druhé súvisí so zákonom č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich, (ďalej aj len zákon o sudcoch) a tretie obdobie s ustanovením Najvyššieho správneho súdu SR a jeho disciplinárnymi senátmi pre sudcov a so zákonom č. 432/2021 Z. z. o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok), (ďalej aj len DSP). Tu už však zaznamenávame aj mnoho ďalších legislatívnych zmien, napr. v súvislosti so zriadením Súdnej rady SR, zavedením orgánov sudcovskej samosprávy (sudcovské rady a kolégiá predsedov sudcovských rád), postupnými zmenami v zložení disciplinárnych senátov, príklonom ku koncentrovanému disciplinovaniu, obmedzením dvojinštantnosti disciplinárneho konania, systémovými zmenami v oblasti sudcovskej etiky a podobne.

Teda trendom je relatívna dynamickosť legislatívneho vývoja odzrkadľujúca reálne hľadanie optimálneho modelu disciplinovania sudcov.

Vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti voči sudcom – tradične neverejným spôsobom – sa stalo oblasťou v zásade (vo veľkej miere) verejnosti prístupnou.

Disciplinárne konanie bolo tradične neverejné, ešte v období Československej republiky (od roku 1918) správy verejnosti o obsahu prejednávaného spisu boli neprípustné¹¹. Ústne pojednávanie sa konalo na neverejnom zasadnutí, no obvinený sudca mohol žiadať pozvať troch dôverníkov (§ 18). Nebolo prípustné ani vyhláškové

¹⁰ K zásadným právnym úpravám disciplinárnej zodpovednosti sudcov z tohto obdobia patria: zákon č. 67/1950 Zb. o pracovných a platových pomeroch sudcov z povolania, prokurátorov a sudcovských čakatelov (sudcovský zákon), zákon č. 37/1957 Zb. o kárnej zodpovednosti sudcov ľudových súdov a zákon č. 142/1961 Zb. o kárnej zodpovednosti sudcov z povolania. Podrobnejšie, aj k systémovému vyčleneniu odvolania sudcu z právomoci disciplinárnym senátom s ohľadom na voľbu a odvolávanie senátov, pozri napr.: GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť ako inštrument nezávislosti profesie. In: METEŇKANYČ, O. M., MAJEROVÁ, S., ŤAŽKÁ, V. (eds.): Bratislavské právnické fórum 2023: Právna zodpovednosť a autonómia. Bratislava : Právnická fakulta UK, 2023, s. 70-112 [online: chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.uniba.sk/xmlui/bitstream/handle/123_456789/178/BPF%202023%20Te%c3%b3ria%20opr%c3%a1va.pdf?sequence=1&isAllowed=y], najmä s. 83-89.

¹¹ HARTMANN, A.: Předpisy o soudech, jejich organizaci a soudnictví. Praha : Nákladem Právnického knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1933, s. 729.

konanie ani úradné vyhlásenie kárneho nálezu vo verejných listoch¹² (§ 40). Kárny nález kárneho súdu, ktorým sa udelila dŕtka alebo kárny trest, sa po právoplatnosti oznámil bezprostrednému prednostovi úradu danej osoby na zápis do výkazu o osobnom stave, nález znejúci na kárny trest aj prezidentovi (súdu) povolanému na poukázanie platu (§ 27).¹³

V socialistickom období nebadať verejnosť pojednávania, ani zverejňovanie údajov o disciplinovaní sudcov. Dokonca ani pri výročných správach napr. predsedu Najvyššieho súdu SSR za jednotlivé roky (1971-1989) sa uvádza len prehľad agendy podľa trestného a civilného kolégia, nikdy nie agenda disciplinárnych senátov NS SSR¹⁴, hoci z rozvrhov práce sú zrejmé zloženia disciplinárnych (kárnych) senátov podľa jednotlivých rokov.

Prvý raz je výslovne **verejnosť ústneho pojednávania** pri vyvodzovaní disciplinárnej zodpovednosti zakotvená až v zákone z roku **1991**.¹⁵ Tak je tomu dodnes, ústne pojednávanie pred disciplinárnym senátom je verejné (§ 29 ods. 7) DSP).

Zverejňovanie disciplinárnych rozhodnutí (anonymizovaných) je realitou v našom právnom prostredí ešte z čias, keď disciplinárnu zodpovednosť sudcov zabezpečoval Najvyšší súd SR. Rozhodnutia disciplinárnych senátov od 1.7.2017 do 31.7.2021 sú zverejnené na stránke Súdnej rady SR.¹⁶ Rozhodnutia disciplinárnych senátov od pôsobnosti Najvyššieho správneho súdu SR sú dostupné na jeho webovom sídle¹⁷. Anonymizácia však nie je celkom úplná, nakoľko vyhlasovanie pojednávania verejne prístupným spôsobom, aj s uvedením spisovej značky (s údajmi o účastníkoch - napr. predseda konkrétneho súdu c/a konkrétne meno a priezvisko s uvedením – sudca), je následne identifikovateľné pri anonymizovanom rozhodnutí.¹⁸

Tento vnútorný spôsob nápravy (vnútro-sudcovský) si vždy vyžadoval veľkú mieru diskretnosti, veď vždy ide o interné vzťahy, preto otázka v zásade prístupnosti

¹² Všechna doručení, která se mají státi podle tohoto zákona, jsou platná a působí, že běží lhůty, stala-li se zúčastněnému osobně nebo, nebyl-li přítomen, byla-li přibita na dveřích jeho posledního bytu v místě soudu, nemá-li však již zde bytu, v úřední budově, kde měl konati svou službu. Ani vyhláškové řízení ani úřední vyhlášení nálezu ve veřejných listech není přípustno (§ 40).

¹³ Zákon č. 46/1868 ř. z. o kárném řízení se soudcovskými úředníky a jejich nedobrovolnému přeložení na jiné místo nebo na odpočinek.

¹⁴ GAJDOŠOVÁ, M.: Najvyšší súd Slovenskej socialistickej republiky v rokoch 1970-1990. In: GAJDOŠOVÁ, M., KEREČMAN, P., GÁBRIŠ, T., VOZÁR, J., GLASER-OPITZOVÁ, R.: Najvyšší súd Slovenskej republiky. Bratislava : NS SR, VEDA, vydavateľstvo SAV, 2023, s. 122-125.

¹⁵ Podľa zákona č. 412/1991 Zb., § 14 ods. 8) Ústne pojednávanie pred kárnym senátom je verejné.

¹⁶ Rozhodnutia disciplinárnych senátov. In: sudnarada.gov.sk [online]. [cit.19.11.2024]. Dostupné na: <https://www.sudnarada.gov.sk/rozhodnutia-disciplinarnych-senatov/>.

¹⁷ Rozhodovacia činnosť vo veciach disciplinárnych. In: nssud.sk [online]. [cit.19.11.2024]. Dostupné na: <https://www.nssud.sk/rozhodovacia-cinnost-vo-veciach-disciplinarnych/>.

¹⁸ Pozri napr. Súdny kalendár. In: nssud.sk[online]. [cit.19.11.2024]. Dostupné na: <https://www.nssud.sk/pojednavania/>.

veľkého objemu skutočností o konkrétnom disciplinovaní sudcu, je otázkou prinajmenej hodnou zváženia. Na druhej strane transparentnosť v tejto oblasti zjavne slúži inej hodnote, azda najviac prístupu verejnosti k informáciám. Čiže evidentná je protipozícia verejnosti a prístupu k informáciám (verejná kontrola) a neverejnosti a (všeobecnej) dôvery k interným procesom.

Teda „vhupli“ sme do verejnosti – ústneho disciplinárneho pojednávania, čo je zásadný obrat oproti charakteristickému neverejnému disciplinárnemu konaniu, pričom dodnes veľká väčšina profesií si ju vyvodzuje neverejne a samosprávnym orgánom. Prirodzene, pri výkone funkcie sudcu, ktorý rozhodovacou činnosťou vykonáva štátnu moc (súdnu moc), nemožno aplikovať všetky princípy záujmovej samosprávy. No táto verejnosť sa postupne začína týkať aj ďalších profesií (notár, súdny exekútor), teda začína byť trendom. Tu je však potrebné nanajvýš citlivé zvažovanie opodstatnenosti takéhoto prístupu.

Celkom zásadný pozitívny význam, najmä pre právnu vedu i aplikačnú prax, však má zverejňovanie kľúčových právnych viet – z disciplinárnych rozhodnutí - v zbierke rozhodnutí. Akousi praxou z čias Československej republiky bola komentovaná publikácia predpisov z oblasti súdnictva, kde sa v komentovaných pasážach objavovali aj niektoré vety z disciplinárnych rozhodnutí.¹⁹ Dnešným úplne novým prvkom v tejto oblasti je Zbierka stanovísk a rozhodnutí Najvyššieho správneho súdu SR zverejňovaná (v tematickom usporiadaní) od roku 2022 na jeho webovom sídle. Ako prvú z oblasti disciplinovania sudcov možno uviesť zbierku č. 2/2023 - stanoviská a rozhodnutia v disciplinárnych veciach. Tu možno hovoriť o historickom prvenstve. Azda táto intelektuálno-analytická „zbierková“ činnosť sa stane trendom.

Vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti stále rešpektuje veľkú mieru uváženia aplikujúceho orgánu, aj veľkú mieru uváženia orgánu s návrhovým oprávnením.

Vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti už dlhoveko rešpektuje veľkú mieru uváženia disciplinárneho orgánu, najmä spôsobom relatívne abstraktne formulovaných disciplinárnych previnení ponechávajúcich nachádzanie reálneho obsahu právnej normy disciplinárnemu orgánu²⁰ – hoci tu už badať zvýšenú konkrétnosť.²¹ Vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti tiež rešpektuje veľkú

¹⁹ Predovšetkým: HARTMANN, A.: Předpisy o soudech, jejich organizaci a soudnictví. Praha : Nákladem Právnického knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1933, 1595 s.

²⁰ Podobne aj KOVÁČECHOVÁ, E., ČAPUTOVÁ, Z. (2012), op. cit., s. 2.

²¹ Jednotlivé druhy disciplinárnych previnení sudcu sú špecifikované v § 116 zákona o sudcoch, v členení na disciplinárne previnenie, závažné disciplinárne previnenie a závažné disciplinárne previnenie nezlučiteľné s výkonom funkcie sudcu. Príkladom na relatívne abstraktnú a konkrétnu „skutkovú podstatu“ disciplinárneho previnenia je - zavinené nesplnenie alebo porušenie povinností

mieru uváženia orgánu s návrhovým oprávnením. Disciplinárna zodpovednosť sudcov totiž používa neformálne i formálne prostriedky nápravy a aj tieto formálne sú v dvoch stupňoch – tzv. miernejší a prísnejší²².

Neformálne prostriedky nápravy sudcu existujú (kolegiálna rada, upozornenie na porade, rozhovor), navyše naďalej existuje menej formálny spôsob nápravy nedostatkov v práci a pokleskov v správaní menšieho významu orgánom s návrhom oprávnením – ak je to postačujúce – písomným napomenutím. Je tu aj možnosť sudcu domáhať sa určenia na Najvyššom správnom súde SR, že napomenutie je neplatné, a to sa deje bez nariadenia ústneho pojednávania.²³

Rovnako sa dotýkame disciplinárnej zodpovednosti, no tu je neverejná zachovaná. Tento trend individualizácie podľa okolností a primeranej miery uváženia, rešpektujúci rôzne formy nápravy od neformálnej po formalizovanú, rešpektujúci internosť prostredia, historicky ustálený, je hodný udržiavania.

Laický prvok sa stal aktérom vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti sudcu.

Tradične vnútro-sudcovské vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti dostalo svoj laický prvok (sudcov z ľudu) už v socialistickom období, ale len na krátky čas (1950-1957).²⁴

Laický prvok v disciplinovaní sudcov – ako trend – a ako nevyhnutnosť istej formy občianskej kontroly (kontroly „pochádzajúcej“ z prostredia mimo justície, ale zároveň z prostredia právnickej obce) nastúpil až v ďalšom období. V Slovenskej republike v roku 2003, v dôsledku novely zákona o sudcoch a prísediach (zákon č. 426/2003 Z. z.), sa do disciplinárnych súdov začlenili tzv. iné osoby (právnici-

sudcu a - nesplnenie povinnosti podať majetkové priznanie podľa § 32 ods. 1 ani v dodatočnej lehote určenej súdnou radou (§ 116 ods. 1 písm. a) a d) zákona o sudcoch).

²² Podrobnejšie napr. GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť ako inštrument nezávislosti profesie. (2023), op. cit., s. 80-89.

²³ § 117 ods. 7 a 8 zákona o sudcoch.

²⁴ Podľa § 19 ods. 1 zákona č. 67/1950 Zb. o pracovných a platových pomeroch sudcov z povolania, prokurátorov a sudcovských čakatelov (sudcovský zákon), kárne konanie vykonával Najvyšší súd ako kárny súd v senáte zloženom z predsedu Najvyššieho súdu (jeho zástupcu), z dvoch sudcov z povolania ustanovených na Najvyššom súde a z dvoch sudcov z ľudu ako prísediach. Podľa zákona č. 37/1957 Zb. o kárnej zodpovednosti sudcov ľudových súdov a krajských súdov, kárne senáty tvorili výlučne sudcovia. Podrobnejšie k vývoju zloženia disciplinárnych senátov pozri GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť ako inštrument nezávislosti profesie. (2023), op. cit., s. 83 a nasl. a GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť sudcov a súdna moc – úvahy o disciplinárnom orgáne pre sudcov všeobecných súdov. In: OROSZ, L., GRABOWSKA, S., MAJERČÁK, T. (eds.): ÚSTAVNÉ DNI. Úvahy o zmenách v ústavnej úprave súdnej moci a ich dopady na rozhodovaciu činnosť Ústavného súdu Slovenskej republiky – IX. ústavné dni. Košice : Právnická fakulta UPJŠ Košice, 2021, s. 98-120.

nesudcovia, navrhovaní parlamentom alebo ministrom spravodlivosti a volení Súdnu radou SR).

V Českej republike tento trend kontroly z prostredia mimo justície nastúpil v dôsledku novely zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, a to zákonem č. 314/2008 Sb. Šestčlenný kárný súd zohľadňuje polovičné zloženie zo sudcov a ako prísediaci sú štátny zástupca, advokát a osoba vykonávajúca iné právnické povolanie.

Laický – právnický, ale nesudovský – prvok v zložení disciplinárneho senátu dnes odzrkadľuje zúženosť výberu – okrem 10 rokov právnickej praxe musí ísť o osobu, ktorá nie je prokurátorom, ani notárom, ani súdnym exekútorom, ani členom Súdnej rady SR, tiež nevykonávajúcou aktívnu politickú činnosť (podrobnejšie § 10 ods. 4) DSP).

Sudcovský prvok je zachovaný v podobe troch členov disciplinárneho senátu (- z piatich, dve sú „iné osoby“), v osobách sudcov Najvyššieho správneho súdu SR. Obmedzil sa však vplyv sudcovských rád na zloženie disciplinárneho senátu (v predošlom modeli predseda disciplinárneho senátu bol sudca z kandidátov navrhnutých sudcovskými radami – všetkých súdov). Obmedzil sa tradičný prvok disciplinovania tzv. vrchnostenského, *i.a.* tiež zohľadňujúceho prvok „služobného veku“ a predpokladaných skúseností – kárný (disciplinárny) senát bol dlhodobo zložený zo sudcov vyššieho stupňa ako disciplinovaný sudca, neskôr kárný senát zohľadňoval v zložení sudcu najvyššieho, krajského i okresného súdu.

Táto otázka nepochybne súvisí s otázkou zodpovednosti sudcu ovplyvnenou angloamerickým prístupom k zodpovednosti sudcov.²⁵

Jednotlivé aspekty vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti sú podchvíľou v procese zmeny²⁶, zatiaľ však trend zloženia disciplinárneho orgánu pre sudcov zostáva (v SR od roku 2003 a v ČR od roku 2008) aj s prvkom nesudcov-právnikov.

Pravidlá sudcovskej etiky prešli systémovou zmenou tvorcu i interpretátora.

Pravidlá sudcovskej etiky, normatívneho systému v rámci skupiny sudcov, prešli zásadnými zmenami. Pôvodne možno uviesť úplnú „ponorenosť“ tvorby, realizácie

²⁵ BOBEK, M. (2011), op. cit., s. 21-29.

²⁶ Napr. v ČR: „Vláda se dne 31. 1. 2024 usnesla na návrhu zákona, kterým se mění Kárný řád ve znění pozdějších předpisů a další související zákony (dále jen „Vládní návrh“). Ve Vládním návrhu je navrhováno obnovení dvojinstančnosti kárného řízení ve věcech soudců, soudních exekutorů a státních zástupců.“ In: ŠTEVIAROVÁ, L.: Návrat ke dvojinstančnosti kárného řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů. [online]. In: epravo.cz, zverejnené dňa 18.9.2024 [cit.19.11.2024] Dostupné na: https://www.epravo.cz/top/clanky/navrat-ke-dvojinstančnosti-karneho-řízení-ve-vecech-soudcu-statnich-zastupcu-a-soudnich-exekutoru-118520.html?utm_medium=email&utm_source=newsletter&utm_campaign=novinky-epravo-cz-18-9-2024.

a aplikácie etických pravidiel výlučne vo vnútri skupiny sudcov, vrátane právneho zakotvenia (do zákona) iba najzávažnejšej formy „zlyhania“ (teda aj etického zlyhania – porušenia etického pravidla). Postupne k tomu pristupuje veľmi striedna formulácia nárokov na sudcu – etického charakteru – priamo do zákona, teda prestup etických noriem do sveta právnych noriem, pričom tie pôvodne etické naďalej zostávajú „aj“ etickými normami (nároky na výkon funkcie sudcu a na osobu sudcu – usilovnosť, svedomitosť, úctyhodnosť, dôveryhodnosť, vážnosť a dôstojnosť, etc.) a zároveň sa etické pravidlá dotvárajú rozhodovacou činnosťou disciplinárnych orgánov. Posledná – zatiaľ súčasná – etapa je etapou kodifikácie pravidiel sudcovskej etiky (od 90. rokov 20. storočia). Táto sa deje predovšetkým na pôde sudcovských združení (dobrovoľných združení sudcov realizujúcich slobodu združovania), u nás však dostala inštitucionalizovanú formu – Ústava SR zverila pôsobnosť vydávať zásady sudcovskej etiky Súdnej rade SR v spolupráci s orgánmi sudcovskej samosprávy. Pravidlá sudcovskej etiky sú interpretované a dotvárané Súdnou SR, orgánmi sudcovskej samosprávy, stavovskými sudcovskými združeniami, a samozrejme disciplinárnym senátom, no taktiež aj Ústavným súdom SR (v individuálnych sťažnostiach).

V súčasnosti teda aj laický prvok spolu dotvára interpretáciu sudcovskej etiky (nesudcovský prvok Súdnej rady SR a nesudcovský prvok disciplinárneho senátu). Dnes už aj obligatórne v disciplinárnom konaní v štádiu predbežného šetrenia.²⁷

Disciplinárna zodpovednosť sudcu je v podstatnej miere upravená zákonom

Disciplinárna zodpovednosť sudcu, pre charakteristiku výkonu funkcie sudcu ako výkonu štátnej (súdnej) moci, je tradične upravená zákonom.

Zákon o sudcoch určuje, že disciplinárna zodpovednosť sudcu sa vzťahuje na sudcu.

Toto prirodzené konštatovanie však treba upresniť – od kedy do kedy sa disciplinárna zodpovednosť na neho vzťahuje? Od kedy - je zrejmé – od momentu vymenovania do funkcie sudcu. Do kedy - je potrebné rozlišovať, lebo v zásade zaniká so zánikom funkcie sudcu, no nie vždy. Súčasné znenie zákona o sudcoch medzi základnými povinnosťami sudcu uvádza: ***v občianskom živote, pri výkone funkcie sudcu, aj po jeho skončení sa sudca musí zdržať všetkého, čo by mohlo narušiť vážnosť a dôstojnosť funkcie sudcu alebo ohroziť dôveru v nezávislé, nestranné a spravodlivé rozhodovanie súdov*** (§ 30 ods. 1, prvá veta). Zákon bráni „vyhnutiu sa“ disciplinárnej zodpovednosti

²⁷ § 25 ods. 2 DSP uvádza: Ak sa disciplinárne konanie vedie pre skutok, ktorý môže spočívať v porušení zásad etiky, predseda disciplinárneho senátu si vyžiada stanovisko orgánu, ktorý tieto zásady alebo pravidlá prijal.

ukončením funkcie sudcu z vlastnej iniciatívy, alebo prerušením funkcie.²⁸ Argumentujúc judikatúrou (2022): „Ak disciplinárne obvinenému zanikla funkcia sudcu odvolaním z funkcie z dôvodu veku, dochádza tým k strate právomoci súdu v disciplinárnom konaní. Uvedená skutočnosť je dôvodom na zastavenie konania.“²⁹

Ak sa pozrieme do minulosti, nájdeme jednoznačný prístup k disciplinárnej zodpovednosti voči emeritnému sudcovi, vo vtedajšom služobnom režime. Disciplinárna zodpovednosť sa vzťahovala aj na sudcu na odpočinku, čiže – dnešnými slovami - po skončení výkonu funkcie sudcu – na dôchodku. Podľa judikatúry (1926) - „Ustanovenia kárneho zákona z 21.5.1868, č. 46 ř. z., sa vzťahujú aj na sudcov na odpočinku. K úradným (služobným) povinnostiam sudcov náleží aj bezúhonné, vážnosť sudcovského stavu šetriace a dôveru v sudcovské úkony nespochybňujúce chovanie sa v súkromnom živote bez rozdielu, či závadné úradníckovo chovanie bolo spozorované len iným verejným zamestnancom alebo 'jinakým obecenstvom'. Ide o kárny prečin, ak sa preukáže ('překáží-li') sudca v kárnom konaní činmi, ktoré majú povahu úskokov, brániacich zisteniu pravdy (vylákal od četníka vyhlásenie nesprávneho obsahu). Na prísnejší kárny trest nemožno uznať len z toho dôvodu, že miernejší trest sa nedá proti úradníkovi na odpočinku vykonať“.³⁰

Okrem toho v minulosti (30. roky 20. storočia) bol etický rozmer povinností sudcu na odpočinku (na dôchodku) vyjadrený priamo v zákone o úsporných personálnych opatreniach – zákaz pod hrozbou disciplinárneho potrestania zárobkovo vykonávať činnosť proti záujmu štátu alebo na ujmu vážnosti sudcovského stavu, alebo ak mohol ťažiť zo svojho predošlého úradného postavenia³¹.

Cez to všetko, aj dnes sa disciplinárna zodpovednosť sudcu vzťahuje aj ponad profesie – napr. advokátska komora nezapíše do zoznamu advokátov toho, komu bolo uložené disciplinárne opatrenie odvolanie z funkcie sudcu.³²

²⁸ Disciplinárne konanie sa prerušuje aj vtedy, ak disciplinárne obvinenému zanikla funkcia vzdaním sa alebo ak bol odvolaný na vlastnú žiadosť; v disciplinárnom konaní sa pokračuje, ak bol disciplinárne obvinený opätovne vymenovaný do funkcie. Prerušenie výkonu funkcie sudcu (...) nebráni začatiu a pokračovaniu v disciplinárnom konaní (...); § 27 ods. 5 a 6 DSP.

²⁹ Uznesenie NSS SR z 16.3.2022, rozhodnutie disciplinárneho senátu sp. zn. 33D/13/2021, č. 46/2023 ZNSS.

³⁰ Rozhodnutie z 14.10.1926, Ds I 7/26, Sb. č. 10 disc.; In: HARTMANN, A. (1933), op. cit., s. 722. (Preklad do slovenčiny M.G.).

³¹ § 14 zákona z 28.12.1932 č. 204 Sb. z. a n., o úsporných opatreniach personálnych: (1) Státní zaměstnanec ve výslužbě nesmí vykonávati s úmyslem výdělečným činnosť popřípadě provozovati podnik neb zúčastniti se na podnikách nebo činnostech, popřípadě býti v podnikách zaměstnán, bylo-li by to proti zájmům státu nebo na újmu vážnosti stavu, zejména mohl-li by při této činnosti využíkovati svého dřívějšího úředního postavení. (2) Přestoupení tohoto zákazu se trestá disciplinárně, přičemž lze uložit i trest částečného neb úplného odnětí odpočívnych nároků, a to i kdyby tento trest podle jiných platných ustanovení nemohl býti uložen.

³² § 3 ods. 1 písm. h) zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii.

Zákon o sudcoch upravuje pravidlá, ktorých porušením dochádza k vyvodzovaniu disciplinárnej zodpovednosti, také pravidlá však upravujú aj Zásady sudcovskej etiky.

Je to predovšetkým zákon o sudcoch, ktorý upravuje povinnosti sudcu, a to nie len v ustanoveniach § 30 - § 34, ktoré sú systematicky nadpísané „Druhá hlava – Základné povinnosti sudcu a základné práva sudcu“.

Keďže sa historicky do zákona upravujúceho statusové otázky sudcu postupne dostali aj nároky etického charakteru, stali sa právnymi povinnosťami, dokonca aj povinnosť dodržiavať sudcovskú etiku.³³ Dnes je sudca v záujme nezávislosti a nestrannosti výkonu sudcovskej funkcie povinný dodržiavať zásady sudcovskej etiky (§ 30 ods. 2 písm. g) zákona o sudcoch).

Zásady sudcovskej etiky (ďalej aj len Zásady) sa stali osobitným, samostatným formálnym prameňom práva, ktoré síce nemajú právnu formu zákona, ani iného (všeobecne záväzného) právneho predpisu, no v právnych vzťahoch, aj v aplikácii práva sa s nimi ako s právnymi normami narába. Ich tvorcami aj interpretátormi však nie sú výlučne sudcovia.³⁴ S vyvodzovaním disciplinárnej zodpovednosti voči sudcom súvisí aj vnútorný predpis Súdnej rady SR, Smernica o postupe Súdnej rady SR pri realizácii pôsobnosti v oblasti etiky sudcu, schválená uznesením Súdnej rady SR č. 150 ZO 14.5.2024.³⁵

V podmienkach Slovenskej republiky niet vnútorných pravidiel prijatých sudcami, (okrem špecifických Zásad sudcovskej etiky s ich špecifickým charakterom), ktoré by upravovali pravidlá, porušením ktorých dochádza k vyvodu disciplinárnej zodpovednosti sudcov.

Ak však nazrieme mimo záber pravidiel normatívneho charakteru, na akomsi medzistupni medzi normatívnym a individuálnym aktom, existujú uznesenia a stanoviská orgánov sudcovskej samosprávy a stanoviská sudcovských združení. Podľa Zásad sudcovskej etiky totiž môžu orgány sudcovskej samosprávy interpretovať tieto Zásady formou individuálnej konzultácie (sú oprávnené: (i) poskytnúť konzultáciu na žiadosť sudcu na zabezpečenie dodržiavania Zásad, (ii) posúdiť (ak nepodajú disciplinárny návrh), či správanie sudcu nie je v rozpore so Zásadami, (iii) posúdiť pri vybavovaní podnetu na sudcu jeho dodržiavanie Zásad (čl.

³³ § 54 ods. 1 zákona č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch.

³⁴ Podrobnejšie napr.: GAJDOŠOVÁ, M.: Etické pravidlá sudcov a disciplinárna zodpovednosť – pramene a interpretácia. In: Brezina, P., Cvrček, F. (eds.): METAMORFÓZY PRÁVA VE STŘEDNÍ EVROPĚ 2024. Alfeus a Augiášův chlív. Sborník příspěvků z konference Metamorfózy práva ve střední Evropě VIII. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2024, s. 247-263.

³⁵ Smernica o postupe Súdnej rady Slovenskej republiky pri realizácii pôsobnosti v oblasti etiky sudcov. [online]. Dostupné na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.sudnarada.gov.sk/data/files/2112_smer-nica-k-zse_23_4_2024-final_zasadnutie.pdf.

V. ods. 2 Zásad).³⁶ Zásady sudcovskej etiky môžu interpretovať tiež stavovské sudcovské združenia (dobrovoľné občianske združenia sudcov), a to v rozsahu oprávnenia podať stanovisko na požiadanie orgánu sudcovskej samosprávy (čl. V ods. 3 Zásad).

Zákon o sudcoch definuje jednotlivé druhy disciplinárnych previnení.

Zákon o sudcoch definuje jednotlivé druhy disciplinárnych previnení, a to v kategórii disciplinárne previnenia, závažné disciplinárne previnenia a závažné disciplinárne previnenia nezlučiteľné s výkonom funkcie sudcu (§ 116).

Zákon o sudcoch však predpokladá aj nedostatky v práci menšieho významu a poklesky v správaní menšieho významu, ktorých konkrétnu podobu určí aplikujúci orgán (kto disponuje návrhovým oprávnením) a k nim aj možnosť udeliť písomné napomenutie (§ 117 ods. 7). *A maiori ad minus* teda zákon o sudcoch predpokladá aj nedostatky v práci a poklesky v správaní ešte menšieho významu, ktoré sa však „disciplinujú“ neformálne a ich identifikácia v individuálnom prípade závisí od aplikujúceho orgánu.

Zákon o sudcoch definuje disciplinárne opatrenia.

Zákon o sudcoch definuje disciplinárne opatrenia, ktoré možno uložiť v disciplinárnom konaní sudcovi, a to v zásade napomenutie, dočasné zníženie funkčného platu, preloženie sudcu na súd nižšieho stupňa, odvolanie z funkcie sudcu. Okrem toho aj vydanie a zverejnenie rozhodnutia o tom, že sudca v príslušnom roku nepreukázal zdroj svojich majetkových prírastkov ustanoveným spôsobom (alebo aj s dôvetkom - čím mohol narušiť vážnosť a dôstojnosť funkcie sudcu alebo ohroziť dôveru v nezávislé, nestranné a spravodlivé rozhodovanie súdov).³⁷

Za zákonom predpokladané miernejšie disciplinárne opatrenie, mimo disciplinárneho konania, treba považovať spomínané písomné napomenutie, (aj s možnosťou sudcu domáhať sa na NSS SR určenia, že písomné napomenutie je neplatné, § 117 ods. 7 a 8). Okrem toho *a maiori ad minus* zákon predpokladá ešte miernejšie disciplinárne opatrenia neformálneho charakteru – osobná rada, osobný rozhovor, osobné napomenutie, a to mimo disciplinárneho konania.

Zákon (DSP) upravuje disciplinárne konanie.

Procesné aspekty disciplinárneho konania upravuje Disciplinárny súdny poriadok, a to aj zloženie disciplinárnych senátov, aj začatie konania, návrhovú legitimáciu, lehoty, disciplinárny návrh, účastníkov disciplinárneho konania, obhajcu, námietky

³⁶ Podľa § 69 ods. 1 a 3 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch: *Podnetom sa rozumie podanie fyzickej osoby alebo právnickej osoby, ktorým sa poukazuje najmä na nevhodné správanie sa sudcov, súdnych úradníkov alebo zamestnancov súdu mimo súdneho konania a na iné nedostatky na súdoch, ktoré nesúvisia s konaním a rozhodovaním v prejednávanych veciach; Podnet vybavuje predseda súdu; podnet týkajúci sa sudcov vybavuje sudcovská rada príslušného súdu. Sudcovská rada môže poveriť jeho vybavovaním jedného alebo viacerých svojich členov.*

³⁷ Podrobnejšie § 117 zákona o sudcoch.

zaujatosti, predbežné šetrenie, zastavenie a prerušenie konania, ústne pojednávanie, rozhodnutie, doručovanie, opravné prostriedky, trovy a výkon rozhodnutia. DSP aj odkazuje na subsidiárne použitie Trestného poriadku (§ 4), čo v zásade taktiež možno nazvať dlhodobým trendom.³⁸

Zákon (DSP) upravuje kreáciu a zloženie disciplinárneho orgánu.

Disciplinárny súdny poriadok upravuje zloženie i tvorbu disciplinárneho senátu. Voľbu prísediacich disciplinárneho senátu upravuje zákon o Súdnej rade SR.³⁹ Prísediaceho navrhuje člen Súdnej rady SR a volí ho Súdna rada SR.

Disciplinárna zodpovednosť sudcu je v zásade regulovaná - ako v tzv. vrchnostenskom modeli – zákonom.

Špecifikum sudcovského disciplinovania je jej podstatná regulácia zákonom (zákonmi). Hoci sudcovská samospráva vstúpila do nášho právneho prostredia už v roku 1996, nemá veľký dosah na jednotlivé aspekty disciplinárnej zodpovednosti. Pôsobnosti sudcovskej samosprávy v zásade nie sú rozsiahle, no disponuje návrhovým oprávnením, celkom určite nemožno hovoriť o samosprávnej normotvorbe. Pri iných profesiách zastrešených samosprávnou komorou zo zákona je miera účasti na disciplinárnej zodpovednosti ďaleko rozsiahlejšia, a to normatívne, najmä pri podrobnejšej špecifikácii aspektov uvedených v bodoch 6.2-6.5, taktiež kreačne pri tvorbe disciplinárnych orgánov (6.6), a teda celkovo pri jej vyvodzovaní.

V podmienkach Slovenskej republiky niet vnútorných pravidiel (normatívnych aktov) prijatých sudcami, (okrem spomenutých Zásad sudcovskej etiky s ich špecifickým charakterom, dotýkajúcich sa charakteristiky disciplinárneho previnenia), ktoré by upravovali niektoré otázky disciplinárnej zodpovednosti sudcov. Okrem toho treba zopakovať, že pri disciplinovaní sudcov je prítomná veľká miera verejnej kontroly a relatívne nízka miera sudcovskej samosprávy.

Záver

Podľa Šipulovej et alia (2023): „*Veľmi aktuálny politický vývoj ukazuje, že politickým lídrom veľmi záleží na regulácii a riadení súdnictva (Kosař & Šipulová, 2020) a že rozhodnutie delegovať tieto právomoci na sudcov sa neprijíma ľahko*“⁴⁰.

³⁸ Napr. podľa zákona č. 67/1950 Zb., § 20. Kárne konanie, ods. 1) O kárnom konaní, o meritornom rozhodnutí kárneho súdu a o obnove kárneho konania platia primerane, pokiaľ sa ďalej neurčuje inak, predpisy o konaní v trestných veciach.

³⁹ § 4 ods. 1 písm. i), § 27fb zákona č. 185/2002 Z. z.

⁴⁰ „*Very recent political development shows that political leaders care a great deal about the regulation and control of the judiciary (Kosař & Šipulová, 2020) and that the decision to delegate these powers to judges is not taken lightly.*“ In: ŠIPULOVÁ, K., SPÁČ, S., KOSAŘ, D., PAPOUŠKOVÁ, T., DERKA, V.: Judicial Self-Governance Index: Towards better understanding of the role of judges in governing the judiciary. In: Regulation & Governance, roč. 17, č. 1, január 2023, s. 22-42,

Disciplinovanie sudcov je systémový prvok správy súdnictva. Kvalita organizovania a správy súdnictva, vrátane disciplinovania, je rovnako dôležitá ako kvalita výkonu funkcie sudcu, sú to prepojené nádoby.

Pre komplexné skúmanie disciplinárnej zodpovednosti sudcov je nevyhnutný systémový prístup, skúmania všetkých úloh, ktoré plní, a to nie len v rámci systému správy súdnictva a využitia orgánov sudcovskej samosprávy, ale aj v rámci organizácie a správy štátu na princípoch demokracie, právneho štátu, oddelenosti mocí a nezávislého súdnictva a ochrany základných práv a slobôd, vrátane spravodlivého (disciplinárneho) procesu. Dokonca je potrebný systémový prístup aj v systémových vzťahov právnych a etických noriem. Keďže však ide o druh zodpovednosti vyvodzovaný voči sudcom a v zásade v rámci právom definovanej skupiny (sudcov), je potrebné zohľadňovať predovšetkým skúsenosti, predstavy a požiadavky sudcov samotných.

Zoznam použitej literatúry

1. BOBEK, M.: Odpovědnost a disciplína soudce (v přerodu?). In: ČAPUTOVÁ, Z. (ed.): Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť. Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská – 9. Pezinok : VIA IURIS – Centrum pre práva občana, 2011
2. ČAPUTOVÁ, Z. (ed.): Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská. 9. Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť. Pezinok : VIA IURIS, 2011
3. ČAPUTOVÁ, Z., KOVÁČECHOVÁ, E.: Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská. 10. Vybrané aspekty disciplinárneho súdnictva. Pezinok : VIA IURIS, 2013
4. GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť sudcov a súdna moc – úvahy o disciplinárnom orgáne pre sudcov všeobecných súdov. In: OROSZ, L., GRABOWSKA, S., MAJERČÁK, T. (eds.): ÚSTAVNÉ DNI. Úvahy o zmenách v ústavnej úprave súdnej moci a ich dopady na rozhodovaciu činnosť Ústavného súdu Slovenskej republiky – IX. ústavné dni. Košice : Právnická fakulta UPJŠ Košice, 2021
5. GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť ako inštrument nezávislosti profesie. In: METEŇKANYČ, O. M., MAJEROVÁ, S., ŤAŽKÁ, V. (eds.): Bratislavské právnické fórum 2023: Právna zodpovednosť a autonómia. Bratislava : Právnická fakulta UK, 2023, s. 70-112 [online: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://dspace.uniba.sk/xmlui/b

<https://doi.org/10.1111/rego.12453>; Ide o odkaz na dielo: KOSAŘ, D., ŠIPULOVÁ, K.: How to fight court-packing. In: Constitutional Studies, roč. 6, č. 1, 2020, s. 133–164.

itstream/handle/123456789/178/BPF%202023%20Te%c3%b3ria%20opr%c3%a1v
a.pdf?sequence=1&isAllowed=y]

6. GAJDOŠOVÁ, M.: Najvyšší súd Slovenskej socialistickej republiky v rokoch 1970-1990. In: GAJDOŠOVÁ, M., KEREČMAN, P., GÁBRIŠ, T., VOZÁR, J., GLASER-OPITZOVÁ, R.: Najvyšší súd Slovenskej republiky. Bratislava : NS SR, VEDA, vydavateľstvo SAV, 2023
7. GAJDOŠOVÁ, M.: Etické pravidlá sudcov a disciplinárna zodpovednosť – pramene a interpretácia. In: Brezina, P., Cvrček, F. (eds.): METAMORFÓZY PRÁVA VE STŘEDNÍ EVROPĚ 2024. Alfeus a Augiášův chlív. Sborník příspěvků z konference Metamorfózy práva ve střední Evropě VIII. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2024
8. HARTMANN, A.: Předpisy o soudech, jejich organizaci a soudnictví. Praha : Nákladem Právnického knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1933
9. KOVÁČECHOVÁ, E., ČAPUTOVÁ, Z.: Vybrané aspekty disciplinárneho súdництва. Pezinok : VIA IURIS, 2012
10. ŠIPULOVÁ, K., SPÁČ, S., KOSAŘ, D., PAPOUŠKOVÁ, T., DERKA, V.: Judicial Self-Governance Index: Towards better understanding of the role of judges in governing the judiciary. In: Regulation & Governance, roč. 17, č. 1, január 2023, s. 22-42, <https://doi.org/10.1111/rego.12453>
11. ŠTEVIAROVÁ, L.: Návrat ke dvojinstančnosti kárného řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů. [online]. In: epravo.cz, zverejnené dňa 18.9.2024 [cit.19.11.2024] Dostupné na: [https://www.epravo.cz/top/clanky/navrat-ke-dvojinstancnosti-karneho-rizeni-ve-vecch-soudcu-statnich-zastupcu-a-soudnich-exekutoru-118520.html?utm_medium=email&utm_source=newsletter&utm_campaign=ovinky-epravo-cz-18-9-2024](https://www.epravo.cz/top/clanky/navrat-ke-dvojinstancnosti-karneho-rizeni-ve-vecch-soudcu-statnich-zastupcu-a-soudnich-exekutoru-118520.html?utm_medium=email&utm_source=newsletter&utm_campaign=novinky-epravo-cz-18-9-2024)

Kontaktné údaje

prof. JUDr. Mgr. Martina Gajdošová, PhD.
martina.gajdosova@flaw.uniba.sk
Katedra teórie práva a filozofie práva
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Slovenská republika

ROZHODOVANIE NAJVYŠŠIEHO SPRÁVNEHO SÚDU V DISCIPLINÁRNÝCH VECIACH

ADJUDICATION OF THE SUPREME ADMINISTRATIVE COURT IN DISCIPLINARY MATTERS

Michal Novotný¹

Abstrakt: Najvyšší správny súd Slovenskej republiky bol zriadený ako jeden zo súdov Slovenskej republiky a začal svoju činnosť 1. augusta 2021. Jeho právomoc v disciplinárnych veciach sudcov a prokurátorov sa opiera o výslovné ústavné ustanovenie. Zákonnosť (legalita) jeho zriadenia a výberu jeho sudcov bola predmetom rozhodovania Ústavného súdu Slovenskej republiky a Európskeho súdu pre ľudské práva a žiaden z týchto súdov ju nespochybnil. Za týchto okolností začal najvyšší správny súd rozhodovať v disciplinárnych veciach od 1. decembra 2021. Príspevok predkladá stručný prehľad tejto cesty, základné štatistické údaje a niekoľko otázok do budúcnosti.

Kľúčové slová: Najvyšší správny súd Slovenskej republiky, disciplinárna zodpovednosť, legalita, procesný predpis v disciplinárnych veciach.

Abstract: The Supreme Administrative Court of the Slovak Republic was established as one of the court of the Slovak Republic and commenced its operation on 1 August 2021. Its jurisdiction in disciplinary matters of judges and prosecutors is based on express constitutional provision. The legality of its establishment and the process of selection of its judges was scrutinised by the Constitutional Court of the Slovak Republic, as well as by the European Court of Justice, and has not been questioned by any of these courts. Under the said circumstances, the Supreme Administrative Court started its decision-making in disciplinary matters as of 1 December 2021. The article offers a short description of this path, basic statistical data, as well as a few questions to be considered in the future.

Key words: Supreme Administrative Court, disciplinary liability, legality, procedural rules in disciplinary matters

¹ Najvyšší správny súd Slovenskej republiky.

Úvod

Vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti voči sudcom bolo pred 1. januárom 2021 upravené v Ústave Slovenskej republiky² a zákone o sudcoch a príseďiacich³. Podľa čl. 141a ods. 5 písm. g) ústavy patrilo do pôsobnosti Súdnej rady Slovenskej republiky voliť a odvolávať členov disciplinárnych senátov a voliť a odvolávať predsedov disciplinárnych senátov. Podľa § 119 ods. 1 zákona o sudcoch a príseďiacich v znení účinnom do 31. decembra 2020 disciplinárnu zodpovednosť zisťoval a disciplinárne opatrenia ukladali disciplinárne senáty, ktorých činnosť organizačne a technicky zabezpečovala Kancelária Súdnej rady Slovenskej republiky. Tá volila na obdobie troch rokov 10 predsedov disciplinárnych senátov a 30 členov disciplinárnych senátov, ktorí sa zaraďovali do troch databáz – 1. databázy predsedov zvolených z kandidátov navrhnutých sudcovskými radami, 2. databázy, ktorá mala 15 členov z kandidátov navrhnutých ministrom spravodlivosti Slovenskej republiky, a 3. databázy, ktorá mala 15 členov zvolených z kandidátov navrhnutých Národnou radou Slovenskej republiky⁴. Za predsedu disciplinárneho senátu mohol byť zvolený len sudca, za člena disciplinárneho senátu mohla byť okrem sudcu zvolená aj iná osoba⁵. Spomedzi týchto osôb sa ustanovovali (prvostupňové) disciplinárne senáty a odvolacie disciplinárne senáty⁶.

Žiaľ, funkčnosť takto zriadených disciplinárnych senátov a osobitne odvolacích disciplinárnych senátov nebola vždy optimálna. Z neskoršej praxe najvyššieho správneho súdu možno uviesť ako príklad konanie vo veci sp. zn. 33 D 2/2021, ktoré najvyšší správny súd prevzal vo fáze odvolacieho konania. Odvolanie bolo pritom podané 5. júna 2017 a k 1. augustu 2021 v ňom nebolo rozhodnuté. Podobne vo veci sp. zn. 33 D 3/2021 bolo predmetom odvolacieho konania odvolanie proti rozhodnutiu disciplinárneho senátu zo 17. februára 2017, o ktorom takisto nebolo rozhodnuté ani do 1. augusta 2021 a v ktorom dokonca neboli vykonávané ani žiadne úkony, takže najvyššiemu správne mu súdu nezostalo nič iné, než rozhodnutím z 25. augusta 2022 disciplinárne obvineného oslobodiť, hoci predmetom konania bolo viac ako 20 skutkov spočívajúcich v nevyhotovení písomného vyhotovenia súdneho rozhodnutia včas. Obdobne možno spomenúť odvolacie konanie vo veci sp. zn. 31D 4/2021, kde prvostupňové rozhodnutie bolo vydané 15. apríla 2019 a sudcovi ním bolo dokonca uložené najťažšie disciplinárne opatrenie – zbavenie funkcie sudcu, alebo vo veci sp. zn. 31D3/2021, kde prvostupňové rozhodnutie bolo vydané 3. augusta 2018.

² Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.

³ Zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a príseďiacich v znení neskorších predpisov.

⁴ Podrobnosti pozri v § 119a zákona č. 385/2000 Z. z.

⁵ Podrobnosti pozri v § 119b zákona č. 385/2000 Z. z.

⁶ Podrobnosti pozri v § 119c zákona č. 385/2000 Z. z.

Zriadenie najvyššieho správneho súdu

Najvyšší správny súd bol zriadený novelou ústavy vykonanou ústavným zákonom č. 422/2020 Z. z.⁷, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2021. Podľa čl. 142 ods. 2 ústavy v znení tohto ústavného zákona najvyšší správny súd rozhoduje aj a) o ústavnosti a zákonnosti volieb do orgánov samosprávy, b) o rozpustení alebo pozastavení činnosti politickej strany a c) o disciplinárnej zodpovednosti sudcov, prokurátorov, a ak tak ustanoví zákon, aj iných osôb. Citované ustanovenie predstavuje ústavný základ výkonu disciplinárnej právomoci najvyššieho správneho súdu, ktorý je popri ústavnom súde jediným súdom Slovenskej republiky, ktorý má svoju konkrétnu právomoc zakotvenú priamo v ústave. Dôvodová správa k návrhu tohto ústavného zákona⁸ výslovne uvádzala, že zriadenie najvyššieho správneho súdu prináša úplné novum v právnom poriadku a že tento súd sa mal výkonom svojich právomocí podieľať na ochrane ústavných princípov, práv a hodnôt, a to okrem iného aj cez vyvodzovanie zodpovednosti voči príslušníkom a príslušníčkam právnických povolání v disciplinárnej agende. Spustenie činnosti najvyššieho správneho súdu ústavodarca upravil dvojfázovo. Najvyšší správny súd bol síce zriadený od 1. januára 2021 už samým ústavným zákonom č. 422/2020 Z. z., no podľa čl. 154g ods. 4 ústavy mal začať vykonávať svoju činnosť až dňom, ktorý mal ustanoviť zákon. Až do tohto dňa mali jeho pôsobnosť vykonávať tie orgány, ktorí ju vykonávali dovtedy⁹. Deň začatia činnosti najvyššieho správneho súdu určil § 101e zákona o súdoch¹⁰ na 1. august 2021. Už citovaná dôvodová správa k tomu uvádzala, že takto koncipovaná právna úprava mala za cieľ vytvoriť priestor pre vykonanie všetkých úkonov na zabezpečenie riadneho fungovania tohto súdu, v prvom rade pre obsadenie najvyššieho správneho súdu sudcami a pre ustanovenie jeho vedenia¹¹. Na tento účel ustanovenie § 151zf ods. 3 a 4 zákona upravilo osobitný priebeh výberového konania na sudcov tohto súdu, ktoré malo do 31. júla 2021 pozostávať z verejného vypočutia v súdnej rade a overenia predpokladov sudcovskej spôsobilosti. Verejné vypočutie sa malo uskutočniť podľa pravidiel verejného vypočutia kandidátov na sudcu ústavného súdu,

⁷ Ústavný zákon č. 422/2020 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.

⁸ Vládny návrh ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov. Národná rada Slovenskej republiky, VIII. volebné obdobie, parlamentná tlač 270. Dôvodová správa, s. 2. Dostupné na <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=7962> [naposledy navštívené 24. 11. 2024].

⁹ Čl. 154g ods. 5 ústavy.

¹⁰ Zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení účinnom od 1. januára 2021.

¹¹ Dôvodová správa citovaná v pozn. 8, s. 4.

ako ho upravoval § 116a zákona o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky¹².

Zákonnosť zriadenia a obsadenia najvyššieho správneho súdu v judikatúre

Judikatúra Súdneho dvora Európskej únie z článku 19 ods. 1 druhého pododseku Zmluvy o Európskej únii¹³ opakovanie vyvodila viaceré požiadavky vo vzťahu k zabezpečeniu nezávislosti sudcov členských štátov. V rozsudku vo veci C-791/19, ktorý sa týkal zriadenia novej „Izby Disciplinárnej“, teda disciplinárneho kolégia poľského Najvyššieho súdu, Súdny dvor okrem iného uviedol, že požiadavka nezávislosti vyplývajúca z citovaného ustanovenia Zmluvy o Európskej únii si vyžaduje, aby disciplinárny režim uplatniteľný na sudcov poskytoval potrebné záruky s cieľom predísť akémukoľvek riziku toho, že taký režim bude využitý ako systém politickej kontroly obsahu súdnych rozhodnutí. Tento režim (zjednodušene povedané) predpokladá zásah nezávislého orgánu v súlade s postupom zaručujúcim v plnom rozsahu práva zakotvené v článkoch 47 a 48 Charty základných práv EÚ¹⁴. Členský štát musí rešpektovať zásadu nezávislosti sudcov najmä tým, že zabezpečí, aby rozhodnutia vydané v disciplinárnych konaniach začatých proti sudcom uvedených súdov boli preskúmané orgánom, ktorý sám splňa záruky späté s účinnou súdnou ochranou, vrátane záruky nezávislosti¹⁵. Už samotná perspektíva rizika disciplinárneho konania, ktoré by mohlo viesť k predloženiu veci orgánu, ktorého nezávislosť nie je zaručená, tak môže ovplyvniť vlastnú nezávislosť sudcov¹⁶. Určité objektívne podmienky, za ktorých bol tento orgán vytvorený, jeho vlastnosti a spôsob, akým boli vymenovaní jeho členovia, môžu vo vnímaní osôb podliehajúcich súdnej právomoci vyvolávať oprávnené pochybnosti, pokiaľ ide o neovplyvniteľnosť tohto orgánu vonkajšími činiteľmi, predovšetkým priamymi alebo nepriamymi vplyvmi zákonodarnej a výkonnej moci, a jeho neutralitu vo vzťahu k jednotlivým záujmom v konaní. Takéto pochybnosti môžu viesť k absencii dojmu nezávislosti alebo nestrannosti uvedeného orgánu, ktorá by mohla narušiť dôveru, ktorú musí súdnictvo v demokratickej spoločnosti vzbudzovať u uvedených osôb podliehajúcich súdnej právomoci¹⁷.

¹² Zákon NR SR č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

¹³ Zmluva o Európskej únii (konsolidované znenie). Úradný vestník Európskej únie, C 326, 26. 10. 2022, s. 13.

¹⁴ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 15. 7. 2021, C-791/19, Komisia/Poľsko (Disciplinárny režim sudcov), ods. 61.

¹⁵ Rozsudok cit. v pozn. 14, ods. 80.

¹⁶ Rozsudok cit. v pozn. 14, ods. 82.

¹⁷ Rozsudok cit. v pozn. 14, ods. 86.

S ohľadom na tento rozsudok¹⁸ je potrebné v prvom rade zdôrazniť, že najvyšší správny súd bol riadne zriadený ústavným zákonom rovnako ako napríklad najvyšší súd¹⁹. Ich organizácia a postavenie boli upravené zákonom o súdoch v podstate zrkadlovo, ako boli dovtedy upravené organizácia a riadenie najvyššieho súdu²⁰. Výber (prvých) sudcov najvyššieho správneho súdu bol zverený súdnej rade, ktorá má ustanovením čl. 141a ods. 6 písm. c) ústavy už od 1. júla 2001 zverenú právomoc predkladať prezidentovi Slovenskej republiky návrhy na vymenovanie všetkých sudcov a rozhodovať o ich pridelení a preložení. Ďalej v podstate od 1. septembra 2014 patrí súdnej rade podľa čl. 141a ods. 6 písm. b) ústavy právomoc prijímať stanovisko, či kandidát na vymenovanie za sudcu spĺňa predpoklady sudcovskej spôsobilosti, ktoré dávajú záruku, že funkciu sudcu bude vykonávať riadne. O žiadne z týchto svojich ústavných oprávnení nebola súdna rada pripravená ani pri výberovom konaní na sudcov najvyššieho správneho súdu, ktoré vykonávala na základe cit. § 151zf zákona o sudcoch, a to či už spomedzi osôb, ktoré sudcami neboli a ktoré predkladala prezidentovi ako kandidátov na vymenovanie, ale aj spomedzi osôb, ktoré sudcami boli a ktorých len preložila na najvyšší správny súd.

Napriek tomu však toto výberové konanie vyvolávalo určité pochybnosti, ktoré artikulovala skupina poslancov Národnej rady Slovenskej republiky vo svojom návrhu ústavnému súdu, ktorým žiadala vysloviť nesúlad už citovaného § 151zf zákona o sudcoch s niektorými ustanoveniami ústavy²¹. Z pohľadu zákonného zriadenia najvyššieho správneho súdu ako nevyhnutného predpokladu nezávislého a nestranného súdu v zmysle čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd²², ale aj z pohľadu plnenia záväzkov Slovenskej republiky z citovaného čl. 19 ods. 1 druhého pododseku Zmluvy o fungovaní Európskej únie je mimoriadne podstatné, že ústavný súd svojím nálezom sp. zn. PL. ÚS 12/2022 z 20. decembra 2023²³ tomuto návrhu skupiny poslancov nevyhovel. V odôvodnení tohto nálezu uviedol, že *»nepovažuje za ústavne neakceptovateľné, ak sú vzhľadom na rozdielnu pôsobnosť a rozdielne úlohy okresných súdov, krajských súdov, špecializovaného*

¹⁸ A ďalšiu judikatúru citovanú v rozsudku cit. v pozn. 14.

¹⁹ Porov. čl. 143 ods. 1 ústavy, podľa ktorého sústavu súdov tvoria Najvyšší súd Slovenskej republiky, Najvyšší správny súd Slovenskej republiky a ostatné súdy.

²⁰ Porov. § 20 a 21 zákona č. 757/2004 Z. z. o organizácii a činnosti pléna a kolégií najvyššieho súdu a § 24d a § 24e tohto zákona o organizácii a činnosti pléna a kolégií najvyššieho správneho súdu; ďalej porov. § 24a tohto zákona o kancelárii najvyššieho súdu a § 24f o kancelárii najvyššieho správneho súdu. Rovnako osobitné ustanovenia § 43 a 44 zákona č. 757/2004 Z. z. o úlohách predsedu a podpredsedu najvyššieho súdu boli rozšírené aj na predsedu a podpredsedu najvyššieho správneho súdu.

²¹ Konkrétne čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2, čl. 30 ods. 4 v spojení s čl. 12 ods. 1.

²² Oznamenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb.

²³ Nález vyhlásený pod č. 14/2024 Z. z.

trestného súdu, najvyššieho súdu, správnych súdov a najvyššieho správneho súdu ustanovené rozdielne podmienky na výberové konanie na voľné miesta sudcov na jednotlivé súdy tvoriace súčasť sústavy všeobecných a správnych súdov v Slovenskej republike... Zohľadňujúc skutočnosť, že išlo o obsadenie prvých voľných miest sudcov na novozriadenom najvyššom správnom súde uplatniteľné len do začiatku činnosti tohto súdu (1. augusta 2021), ktoré bolo potrebné uskutočniť v zrýchlenom režime a, predovšetkým, zohľadňujúc a zdôrazňujúc ústavné postavenie súdnej rady ako ústavného orgánu sudcovskej legitimacy (čl. 141a ods. 1 ústavy), pred ktorým boli uchádzači o prvé voľné miesta sudcov najvyššieho správneho súdu verejne vypočutí, ústavný súd považuje z ústavného hľadiska § 151zf ods. 3 zákona o sudcoch za akceptovateľný a konštatuje, že z týchto dôvodov nemohol zakladať porušenie základného práva na podľa čl. 30 ods. 4 ústavy ani pozitívnu diskrimináciu uchádzačov na voľné miesta novozriadeného najvyššieho správneho súdu v porovnaní s uchádzačmi o voľné miesta sudcov na iných súdoch»²⁴.

Výberové konanie na obsadenie prvých miest sudcov najvyššieho správneho súdu však nebolo len predmetom konania pred ústavným súdom. Jedna z neúspešných uchádzačiek sa totiž po neúspechu v tomto výberovom konaní domáhala ústavnou sťažnosťou pred ústavným súdom vyslovenia porušenia svojich základných práv zaručených v čl. 30 ods. 4 a čl. 46 ods. 1 ústavy. Pretože ústavný súd jej sťažnosť odmietol²⁵, obrátila sa s individuálnou sťažnosťou na Európsky súd pre ľudské práva (ESĽP). Ten rozhodnutím z 28. novembra 2023²⁶ vyhlásil jej sťažnosť za neprijateľnú, pokiaľ ňou namietala porušenie čl. 6 a 8 Dohovoru. ESĽP zdôraznil, že týmto výberovým konaním sa nezasahovalo do existujúceho práva sťažovateľky, ale len sa jej znemožňovalo nadobudnúť právo stať sa sudcom novovznikajúceho najvyššieho správneho súdu. Súd však uznal, že takéto právo podľa vnútroštátneho práva nemala²⁷. Ďalšia argumentácia ESĽP však na škodu veci nie je úplne správna, pretože svoj záver dodatočne podoprel tvrdením, že sťažovateľka by ešte musela byť vymenovaná prezidentom²⁸. U sťažovateľky ako dovtedy aktívnej sudkyne najvyššieho súdu však postačovalo jej preloženie súdnou radou. Okrem toho však ESĽP z pohľadu práva na prístup k verejnej funkcii za rovnakých podmienok podľa čl. 30 ods. 4 ústavy zdôraznil, že sťažovateľka neuviedla nič o tom, že by v procese

²⁴ Nález cit. v pozn. 22, ods. 78.

²⁵ Uznesenie sp. zn. II. ÚS 450/2021 zo 14. 10. 2021. Dostupné na https://www.ustavnysud.sk/rozhodovacia_cinnost/rozhodnutia [naposledy navštívené 24. 11. 2024].

²⁶ Decision, application No. 987/22, Viera Nevedelová against Slovakia [Rozhodnutie, sťažnosť č. 978/22, Viera Nevedelová proti Slovensku]. Dostupné na <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-230361> [naposledy navštívené 24. 11. 2024].

²⁷ Rozhodnutie cit. v pozn. 26, ods. 13.

²⁸ Rozhodnutie cit. v pozn. 26, ods. 14.

výberového konania s ňou bolo zaobchádzané rozdielne než s inými kandidátmi²⁹. ESLP sa takisto nestotožnil s názorom, že by jej neúspechom vo výberovom konaní došlo k zásahu do práva na súkromie podľa čl. 8 Dohovoru³⁰.

Na základe uvedeného tak možno nateraz konštatovať, že ani ústavný súd, ani Európsky súd pre ľudské práva nespochybnili legalitu zriadenia najvyššieho správneho súdu, ani procesu výberu a vymenovania jeho sudcov. Vychádzajúc zo skôr citovaného rozsudku Súdneho dvora vo veci C-791/19 potom možno uzavrieť, že práve legalnosť zriadenia a personálneho obsadenia najvyššieho správneho súdu, ktorá bola konštatovaná tak vnútroštátnym ústavným súdom, ako aj medzinárodným súdnym orgánom ochrany ľudských práv, je dôležitým argumentom v prospech záveru, že postavenie najvyššieho správneho súdu ako disciplinárneho súdu pre sudcov neporušuje záväzky Slovenskej republiky vyplývajúce z čl. 19 ods. 1 druhého pododseku Zmluvy o Európskej únii.

Disciplinárne senáty najvyššieho správneho súdu

Najvyšší správny súd začal svoju činnosť 1. augusta 2021 aj s disciplinárnou agendou podľa čl. 142 ods. 2 písm. c) ústavy. Zrejme kvôli nedostatočnej koordinácii legislatívnych prác sa však stalo, že k tomuto dňu nebol účinný procesný predpis, podľa ktorého mal súd v tejto agende postupovať. Ani v jednoduchých (podústavných) zákonoch nebola premietnutá zmena právomoci, a tak Notársky poriadok³¹, Exekučný poriadok³², zákon o prokurátoroch³³, ale aj zákon o sudcoch naďalej zverovali zisťovanie disciplinárnej zodpovednosti disciplinárnym komisiám, resp. senátom. Absencia právneho predpisu, ktorý by napr. určoval zloženie senátov, mala za následok, že nemohol byť vydaný ani rozvrh práce najvyššieho správneho súdu a v ňom určené zloženie senátov pre disciplinárne konania. Až 1. decembra 2021 nadobudol účinnosť Disciplinárny súdny poriadok (DSP)³⁴. Podľa § 3 DSP o disciplinárnej zodpovednosti sudcov rozhoduje a disciplinárne opatrenia ukladá najvyšší správny súd v disciplinárnych senátoch. Ich zloženie je upravené v § 5 tohto zákona, podľa ktorého disciplinárny senát je päťčlenný a skladá sa z troch sudcov najvyššieho správneho súdu (z nich jeden je predseda senátu) a dvoch prísediacich

²⁹ Rozhodnutie cit. v pozn. 26, ods. 15.

³⁰ Rozhodnutie cit. v pozn. 26, ods. 18 a 19.

³¹ Porov. § 93 zákona SNR č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti v znení účinnom do 30. 11. 2021.

³² Porov. § 222b zákona NR SR č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Exekučný poriadok) v znení účinnom do 30. 11. 2021.

³³ Porov. § 192 zákona č. 154/2001 Z. z. o prokurátoroch a právnych čakateloch prokuratúry v znení účinnom do 30. 11. 2021.

³⁴ Zákon č. 432/2021 Z. z. o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok).

sudcov. Tí sa pre disciplinárne konanie, v ktorom je disciplinárne obvineným sudca, vyberajú z databázy, do ktorej ich volí súdna rada³⁵ na trojročné volebné obdobie³⁶. Otázka zloženia disciplinárnych senátov sa relatívne zakrátko stala predmetom rozhodovania tak Súdneho dvora, ako aj ústavného súdu. Disciplinárne obvinená sudkyňa totiž v rámci prebiehajúceho civilného sporového konania, ktoré sama označila ako „politicky citlivú vec“³⁷, predložila Súdnemu dvoru niekoľko prejudiciálnych otázok. Z nich najpodstatnejšou sa pýtala, či sa článok 47 Charty základných práv v spojení s článkom 19 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii majú vykladať v tom zmysle, že za nezávislý súd v zmysle práva Únie sa považuje aj disciplinárny senát vzťahujúci sa na sudcov, ktorý je v zmysle vnútroštátnej úpravy zložený z piatich členov, z ktorých traja členovia sú sudcovia profesionáli a dvaja sú prísediaci ako „iné osoby zvolené súdnou radou“ za okolností, ktoré podrobne popísala³⁸. Súdny dvor však uznesením C-232/23 vyhlásil tento návrh za zjavne neprípustný, pretože v súlade so svojou predošlou judikatúrou považoval položené otázky za hypotetické a všeobecné.

Na druhej strane však aj sám najvyšší správny súd mal pochybnosti o ustanovovaní prísediacich spomedzi prokurátorov vo veciach, kedy je disciplinárne obvineným prokurátor, a preto navrhol ústavnému súdu vysloviť nesúlad príslušných ustanovení DSP s ústavou. Ústavný súd tomuto návrhu nevyhovel nálezom sp. zn. PL. ÚS 2/2023 zo 14. júna 2023³⁹, pretože napriek funkčnému podriadeniu prokurátorov generálnemu prokurátorovi videl viacero záruk, ktoré zabezpečenia, že prokurátor bude funkciu prísediaceho vykonávať nezávislo a nestranne⁴⁰. Vo všeobecnosti však poznamenal, že disciplinárna zodpovednosť predstavuje jeden z motívov na to, aby sa príslušná osoba v rámci výkonu svojho postavenia, povolania alebo funkcie správala spôsobom, ktorý je právom hodnotený pozitívne preto, lebo napĺňa ústavné hodnoty demokratického a právneho štátu. Disciplinárna zodpovednosť je tak typickým znakom výkonu tých postavení, povolání alebo funkcií, ktoré napĺňajú určité poslanie a úlohy v demokratickom a právnom štáte, a to pri jeho ochrane. Disciplinárny súdny poriadok upravuje disciplinárne konanie vo veciach sudcov, prokurátorov, súdnych exekútorov a notárov. Od sudcov, prokurátorov, súdnych exekútorov a notárov právny poriadok vyžaduje určité konanie či správanie, ktorého porušenie predstavuje neprijateľný stav, ktorý sa napráva (aj) vyvedením disciplinárnej zodpovednosti. Konanie týchto osôb, ktoré predstavuje založenie

³⁵ § 9 ods. 1 písm. d) zákona č. 432/2021 Z. z.

³⁶ § 10 ods. 6 zákona č. 432/2021 Z. z.

³⁷ Uznesenie Súdneho dvora z 8. 11. 2023, vec C-232/23, A proti B, ods. 7.

³⁸ Podrobnejšie znenie prejudiciálnej otázky pozri v uznesení cit. v pozn. 37, ods. 11.

³⁹ Nález uverejnený pod č. 292/2023 Z. z.

⁴⁰ Nález cit. v pozn. 39, ods. 71 až 95.

disciplinárnej zodpovednosti, upravujú ich statusové zákony. Disciplinárna zodpovednosť uvedených osôb musí napĺňať princípy demokratického a právneho štátu, čo znamená, že nemôže byť nastavená tak, aby mohla byť zneužitá na iné účely, napr. v politickom boji alebo na nejaký súkromný účel či prospech⁴¹. Neskôr ústavný súd odkázal na svoje uznesenie sp. zn. IV. ÚS 2/2023 kde vyslovil, že »zmiešané zloženie disciplinárnych senátov je praxou aj v iných krajinách Rady Európy bez toho, aby to vyvolalo pochybnosti o ich nestrannosti: „Súd nemôže poprieť výhodu, že kolegiálne súdy so zmiešaným zložením, odbornými a laickými sudcami prejednávajú spory v oblastiach, kde sú skúsenosti týchto sudcov potrebné na urovanie konkrétnych otázok, ktoré môžu vzniknúť.“ (m. m. Langborger proti Švédsku a Luka proti Rumunsku). Článok 6 dohovoru neustanovuje požiadavku, podľa ktorej by disciplinárny senát mal pozostávať výlučne z profesionálnych sudcov (Haarde v. Island z 23. 11. 2017; Pabla Ky v. Fínsko č. 47221/99)«⁴².

Na hlbší kritický rozbor tohto nálezu tu niet priestoru a nie je ani úplne účelný. Možno však uzavrieť, že minimálne nezávislý orgán ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy) nateraz nevyslovil ústavnoprávne výhrady proti zákonodarcom zvolenému modelu obsadenia disciplinárnych senátov. Pokiaľ totiž ústavný súd v uvedenom náleze neidentifikoval ústavnoprávny problém v prípade prokurátorov, zaradených do služobných vzťahov prokuratúry, potom možno o to menej uvažovať nad problémom s nezávislosťou a nestrannosťou prísediacich, ktorí volí súdna rada, no ktorí nie sú nijako zapojení vo funkčných alebo služobných vzťahoch či už s ňou, inými inštitucionálnymi navrhovateľmi alebo samotným najvyšším správny súdom.

Doterajšia činnosť najvyššieho správneho súdu v disciplinárnych veciach

Za týchto okolností najvyšší správny súd začal svoju činnosť v disciplinárnej agende. Na základe § 46 DSP mal dokončiť prebiehajúce disciplinárne konania, ktoré sa k 31. júlu 2021 viedli pred disciplinárnymi senátmi alebo odvolacími disciplinárnymi senátmi zriadenými pri súdnej rade. Na základe tohto ustanovenia najvyšší správny súd pokračoval v celkovo 16 odvolacích disciplinárnych konaniach, z ktorých 7 ukončil procesným rozhodnutím a 9 meritórne, z čoho v 2 prípadoch potvrdil disciplinárne rozhodnutie a v 7 prípadoch ho zmenil⁴³. Osobitnú skupinu tvorili odvolania proti rozhodnutiam, ktoré sa týkali dočasného pozastavenia výkonu funkcie sudcov⁴⁴. Tých najvyšší správny súd prevzal 5, z čoho v 3 prípadoch potvrdil rozhodnutie o dočasnom pozastavení a v 2 prípadoch zmenil pôvodné rozhodnutie disciplinárneho senátu.

⁴¹ Nález cit. v pozn. 39, ods. 23 až 25.

⁴² Nález cit. v pozn. 39, ods. 51.

⁴³ Všetky štatistické údaje uvádzané v tomto odseku a nasledujúcich odsekoch spracoval autor.

⁴⁴ Porov. § 22 zákona č. 385/2000 Z. z.

V roku 2021 najvyšší správny súd prevzal alebo mu napadlo celkovo 29 disciplinárnych konaní, v ktorých disciplinárne obvineným bol sudca. Z nich v 6 prípadoch rozhodol procesne (1 vec spojil s inou⁴⁵, 1 konanie zastavil potom, čo sudca dosiahol vek 67 rokov⁴⁶, 1 konanie zastavil kvôli späťvzatiu⁴⁷ a 3 zastavil, lebo návrh bol podaný oneskorene⁴⁸) a meritórne rozhodol v 25 veciach⁴⁹. V 10 prípadoch oslobodil disciplinárne obvineného (v rámci toho v 4 preto, lebo sa nedokázalo, že sa stal skutok⁵⁰, a v 7 lebo skutok nie je disciplinárnym previnením⁵¹) a v 18 ho odsúdil, z toho v 1 prípade za závažné disciplinárne previnenie nezlučiteľné s funkciou sudcu⁵² (za ktoré musel uložiť disciplinárne opatrenie odvolania z funkcie sudcu⁵³), v 2 prípadoch za závažné disciplinárne previnenie⁵⁴ a v 15 za disciplinárne previnenie⁵⁵. Okrem už uvedeného odvolania z funkcie sudcu najvyšší správny súd ako disciplinárne opatrenia uložil napomenutie⁵⁶ v celkovo 12 prípadoch a v piatich prípadoch zníženie funkčného platu sudcu⁵⁷ v rozmedzí 20 % na tri mesiace až 60 % na sedem mesiacov.

V roku 2022 došlo najvyššiemu správne súdu celkovo 22 disciplinárnych vecí, v ktorých disciplinárne obvineným bol sudca. Z nich opäť v 6 prípadoch rozhodol procesne zastavením konania (v 1 kvôli späťvzatiu, v 2 potom, čo sudca dosiahol vek 67 rokov, a v 4 preto, lebo návrh bol podaný oneskorene). V 7 konaniach najvyšší správny súd oslobodil sudcu spod disciplinárneho návrhu (4krát tak urobil, pretože skutok nie je disciplinárnym previnením, 2krát preto, lebo sa nedokázalo, že sa skutok stal, takisto 2krát, lebo zanikla disciplinárna zodpovednosť, a 1krát, pretože sa nezistilo, že by skutok spáchal disciplinárne obvinený). Naopak, disciplinárne obvinený sudca bol uznaný za vinného v celkovo 12 veciach, z čoho v 1 sa tak udialo schválením dohody o uznaní viny a prijatí trestu (disciplinárneho opatrenia). V 8 prípadoch najvyšší správny súd kvalifikoval skutok ako disciplinárne previnenie, v 3 ako závažné disciplinárne previnenie a v 1 ako disciplinárne previnenie nezlučiteľné

⁴⁵ Porov. § 22 Trestného poriadku č. 301/2005 Z. z. v spojení s § 4 DSP.

⁴⁶ Porov. čl. 146 ústavy.

⁴⁷ Porov. § 20 a § 26 ods. 1 písm. a) DSP.

⁴⁸ Porov. § 26 ods. 1 písm. a) v spojení s § 14 DSP, prípadne v spojení s § 120 zákona č. 385/2000 Z. z.

⁴⁹ Pokiaľ súčet vecí podľa jednotlivých spôsobov rozhodnutia prevyšuje celkový počet rozhodnutých vecí, je to dané tým, že v niektorých veciach sa rozhodlo vo viacerých častiach rôzne (napr. sčasti zastavené konanie, sčasti meritórne rozhodnuté; sčasti uznaná vina, sčasti oslobodenie apod.).

⁵⁰ Porov. § 34 ods. 2 písm. a) DSP.

⁵¹ Porov. § 34 ods. 2 písm. b) DSP.

⁵² Porov. § 116 ods. 3 zákona č. 385/2000 Z. z.

⁵³ Porov. § 117 ods. 5 zákona č. 385/2000 Z. z.

⁵⁴ Porov. § 116 ods. 2 zákona č. 385/2000 Z. z.

⁵⁵ Porov. § 116 ods. 1 zákona č. 385/2000 Z. z.

⁵⁶ Porov. § 117 ods. 1 písm. a) zákona č. 385/2000 Z. z.

⁵⁷ Porov. § 117 ods. 1 písm. b), resp. § 117 ods. 2 písm. a) zákona č. 385/2000 Z. z.

s výkonom funkcie sudcu, za ktoré uložil odvolanie z funkcie. Okrem toho uložil v 4 veciach napomenutie a v 7 veciach zníženie funkčného platu sudcu. Popri týchto veciach rozhodli disciplinárne senáty o 2 návrhoch na dočasné pozastavenie výkonu funkcie sudcu, pričom jeden zamietli a druhému vyhovel.

Za rok 2023 (pokiaľ ide o už rozhodnuté veci) došlo najvyššiemu správneému súdu celkovo 11 disciplinárnych návrhov proti sudcom, z čoho 1 konanie bolo skončené procesne – spojením na spoločné konanie s inou vecou. V 3 veciach bol disciplinárne obvinený oslobodený, pričom raz sa tak stalo preto, lebo sa nedokázalo, že sa stal skutok, a 3krát preto, lebo skutok nebol disciplinárnym previnením. Naopak, v 8 prípadoch bol disciplinárne obvinený uznaný vinným, z čoho 1krát sa tak stalo na základe schválenej dohody o vine a disciplinárnom opatrení. V 4 prípadoch bol disciplinárne obvinený uznaný vinným z disciplinárneho previnenia, v 2 prípadoch zo závažného disciplinárneho previnenia a v 2 prípadoch disciplinárneho previnenia nezlučiteľného s výkonom funkcie sudcu, za ktoré však bolo uložené iba jedno odvolanie z funkcie sudcu, keďže v druhom prípade bolo od tohto trestu upustené kvôli nevykonanému disciplinárnemu opatreniu rovnakého druhu⁵⁸. Okrem toho bolo v 1 prípade uložené napomenutie a v 5 prípadoch zníženie funkčného platu. Popri tom disciplinárne senáty rozhodli o ôsmich návrhoch na dočasné pozastavenie výkonu funkcie sudcu, prípadne na jeho zrušenie.

Záver

V závere sa možno stručne zamyslieť nad výzvami, ktoré čakajú najvyšší správny súd v disciplinárnych veciach, respektíve disciplinárne súdnictvo v Slovenskej republike. Podľa Rámcového plánu legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na IX. volebné obdobie⁵⁹ sa v 2. štvrtroku 2025 predpokladá aj novelizácia Disciplinárneho súdneho poriadku, ktorá nepochybne otvorí mnoho otázok. Aj ústavný súd totiž v citovanom náleze sp. zn. PL. ÚS 2/2023 zdôraznil, že úprava konania vo veciach disciplinárnej zodpovednosti je vecou zákonodarcu. Ako jedna z otvorených otázok sa javí spôsob začatia disciplinárneho konania voči sudcom, ktoré je dnes podľa § 15 zákona č. 432/2021 Z. z. zverené ministrovi spravodlivosti, predsedovi súdnej rady, verejnému ochrancovi práv, resp. predsedovi súdu a sudcovskej rade. Z relatívne špecifickej, ale v určitej miere predsa len použiteľnej judikatúry Súdneho dvora⁶⁰ možno vyvodiť, že k zárukám sudcovskej nezávislosti v zmysle čl. 19 ods. 1 druhého pododseku Zmluvy o Európskej únii patrí aj právna úprava upravujúca organizáciu a fungovanie

⁵⁸ Porov. § 44 Trestného zákona v spojení s § 150 ods. 2 zákona č. 385/2000 Z. z.

⁵⁹ Schválený uznesením vlády č. 56/2024 z 1. 2. 2024, dostupný na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/29231/1> [naposledy navštívené 27. 11. 2024].

⁶⁰ Napríklad rozsudok z 11. 5. 2023, C-817/21, Inspectia Judiciară, a v ňom citovaná prejudikatúra.

orgánu, ktorý má právomoc viesť vyšetrovanie proti sudcom⁶¹. Sám najvyšší správny súd vo svojej judikatúre vyjadril určité pochybnosti nad prípadmi, ktoré sa môžu javiť ako politické zneužitie disciplinárneho konania voči sudcom, osobitne kritikom justičnej politiky⁶². Vynára sa preto otázka, či by namiesto dnešného návrhového konania, pri ktorom podnety z vonkajšieho prostredia⁶³ prechádzajú cez „filter“ orgánu správy súdu, orgánu sudcovskej samosprávy alebo verejného ochrancu práv, nemalo byť začatie disciplinárneho konania postavené na inkvizičnej zásade⁶⁴ – teda aby už o začatí disciplinárneho vyšetrovania a konania voči sudcovi rozhodoval sám najvyšší správny súd, prípadne iný súd.

Otvorenou otázkou naďalej zostáva úprava postavenie prísediacich sudcov, ale aj postavenie predsedov a členov disciplinárnych senátov, ktorých funkcia zaniká, len čo sa voči nim začalo disciplinárne konanie⁶⁵. Hoci už uvedená prejudiciálna otázka Okresného súdu Bratislava II bola vyhlásená za neprípustnú, nemožno uprieť istú relevanciu obavám z toho, že navrhovateľ môže podaním disciplinárneho návrhu proti členovi disciplinárneho senátu fakticky zbaviť tohto člena a prísediaceho funkcie. Európsky súd pre ľudské práva vo svojej judikatúre už síce vyslovil, že samo abstraktné riziko, že jedna zo strán konania je podľa zákona oprávnená iniciovať voči sudcovi disciplinárne konanie, nie je spôsobilé vyvolať pochybnosti o jeho nezávislosti a nestrannosti⁶⁶. Problematická situácia však môže nastať, ak by navrhovateľ skutočne takýto disciplinárny návrh podal s cieľom ovplyvniť zloženie disciplinárneho senátu, ktorý rozhoduje o inom jeho disciplinárnom návrhu (proti inej osobe).

Ďalšia výzva, ktorá stojí pred disciplinárnym súdnictvom, bude reakcia na relatívne nedávnu rozhodovaciu činnosť ústavného súdu vyjadrenú v nálezoch sp. zn. IV. ÚS 271/2023 a IV. ÚS 86/2024⁶⁷. Tieto rozhodnutia sa síce týkali disciplinárnej

⁶¹ Rozsudok cit. v pozn. 60, ods. 44.

⁶² Pozri rozhodnutie sp. zn. 32D/22/2022 z 22. 5. 2023.

⁶³ Najmä sťažnosti a podnety v zmysle § 62 a nasl. zákona č. 757/2004 Z. z.

⁶⁴ Ako napr. podľa § 122 a 123 rakúskeho Spolkového zákona o služobnom pomere sudcov, štátnych zástupcov a justičných čakatelov [Bundesgesetz über das Dienstverhältnis der Richterinnen und Richter, Staatsanwältinnen und Staatsanwälte und Richteramtsanwärterinnen und Richteramtsanwärter]. Dostupný na <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008187> [naposledy navštívené 27. 11. 2024].

⁶⁵ Porov. § 11 ods. 1 písm. c) a ods. 2 písm. d) zákona č. 432/2021 Z. z.

⁶⁶ Case of Ramos Nunes de Carvalho e Sá v Portugal, applications nos. 55391/13, 57728/13 a 74041/13, judgment, 6 November 2018 [Vec Ramos Nunes Carvalho e Sá proti Portugalsku, sťažnosti č. 55391/13, 57728/13 a 74041/13, rozsudok zo, 6. novembra 2018], ods. 163. Dostupné na <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-187507> [naposledy navštívené 27. 11. 2024].

⁶⁷ Nález sp. zn. IV. ÚS 271/2023 z 21. 11. 2023 a nález sp. zn. IV. ÚS 86/2024 z 25. 6. 2024. Dostupné na https://www.ustavnysud.sk/rozhodovacia_cinnost/rozhodnutia [naposledy navštívené 27. 11. 2024].

zodpovednosti súdneho exekútora a notára, vyslovené právne závery sú však širšie a môžu mať konzekvencie aj pre disciplinárnu zodpovednosť sudcov. Ústavný súd totiž vyslovil, že pri „ústavno-konformnom výklade zákona v demokratickom a právnom štáte existuje principiálny rozdiel medzi posúdením rozhodnutia orgánu verejnej moci ako vecne nesprávneho s možnými dôsledkami inštančno-procesnej eliminácie jeho účinkov (zrušenie, zmena) a medzi uplatnením disciplinárnej, prípadne trestnej zodpovednosti voči osobe disponujúcej predmetnou, pri rozhodovaní použitou právomocou, keď má zodpovednosť personálny sankčný charakter... Disciplinárnym postihom nemôžu byť riešené konflikty vyplývajúce z rozličných právnych názorov...; a *minori ad maius* nemôžu byť také konflikty riešené trestnoprávnym postihom za úmyselný trestný čin spočívajúci v rozhodovaní orgánu verejnej moci (§ 326 Trestného zákona a § 326a Trestného zákona v kontexte čl. 148 ods. 4 ústavy). Inými slovami a zjednodušene, ak by nesprávne rozhodnutie bez preukázaného manipulačného úmyslu pri rozhodovaní malo byť dôvodom na disciplinárny alebo trestný postih, boli by dôsledky takého prístupu (aj v súvislosti s úspešným uplatňovaním opravných prostriedkov, resp. prostriedkov nápravy) absurdné a v praxi nezvládnuteľné“⁶⁸. Aj toto rozhodnutie ešte čaká na podrobnejšie kritické spracovanie odbornou spisbou. Z pohľadu disciplinárnej zodpovednosti sudcu sa však vynára otázka, či sa tieto úvahy vzťahujú na akúkoľvek myšlienku sudcu vyjadrenú pri jeho rozhodovaní. Inak povedané, je otázkou, či každú takúto myšlienku možno považovať za právny názor alebo či „právny názor“ sudcu musí mať určitú kvalitu a byť podopretý racionálnymi úvahami, akceptovateľnými v právnickej komunite, „interpretačnom spoločenstve“⁶⁹. Pri doslovnom chápaní názoru ústavného súdu by to totiž mohlo znamenať, že sudca, ktorý celkom „vypadne z roly“, by za svoje konanie nemohol byť zodpovedný, pokiaľ by sa mu nepreukázal ešte vedľajší (postranný) manipulačný úmysel.

Konečne, poslednou otázkou, ktorú bude v ďalšej činnosti disciplinárneho súdnictva potrebné rozanalyzovať a rozpracovať, je otázka materiálneho korektívu pri „bagatelných“ alebo ojedinelých disciplinárnych previneniach. Ústavný súd totiž v inom svojom náleze IV. ÚS 212/2023⁷⁰ naznačil, že keďže „zmyslom a podstatou disciplinárneho konania je okrem iného ochrana integrity sudcovského zboru, nezávislosti a nestrannosti sudcov a súdnej moci a dôvery verejnosti v nezávislé, nestranné a spravodlivé rozhodovanie súdov“, potom „disciplinárne stíhať za ojedinelé

⁶⁸ Porov. nález sp. zn. IV. ÚS 86/2024 cit. v pozn. 67, ods. 49.

⁶⁹ Podrobne Berdisová, L.: Ludwig Wittgenstein a kopernikovský obrat v práve. Bratislava : Ústav štátu a práva SAV, 2023, s. 132 a nasl. Dostupné na <https://usap.sav.sk/documents/publications/berdisova-ludwig-wittgenstein-a-kopernikovsky-obrat-v-prave-2023.pdf> [naposledy navštívené 27. 11. 2024].

⁷⁰ Nález sp. zn. IV. ÚS 212/2023 zo 7. 11. 2023. Dostupné na https://www.ustavnysud.sk/rozhodovacia_cinnost/rozhodnutia [naposledy navštívené 27. 11. 2024]

zlyhania osoby, ktoré, naopak, majú výborné výsledky po kvalitatívnej, ako aj kvantitatívnej stránke je skôr demotivujúce a kontraproduktívne“.

Práce jesto ešte mnoho. *No per aspera ad astra.*

Zoznam použitej literatúry

1. BERDISOVÁ, L.: Ludwig Wittgenstein a kopernikovský obrat v práve. Bratislava : Ústav štátu a práva SAV, 2023, 144 s. ISBN 978-80-974487-3-8

Kontaktné údaje

Mgr. Michal Novotný

michal.novotny@nssud.sk

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky

DISCIPLINÁRNA ZODPOVEDNOSŤ SUDCOV V UHORSKU¹

DISCIPLINARY RESPONSIBILITY OF JUDGES IN HUNGARY

Ivan Halász²

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá dejinami disciplinárnej zodpovednosti sudcov v Uhorsku. Začína síce staršou históriou s koreňmi v stredoveku, ale hlavnú pozornosť venuje predovšetkým diskusiám o tejto otázke v dlhom 19. storočí, potom príprave novej justičnej legislatívy po rakúsko-uhorskom vyrovnaní (1867) a nakoniec zákona z roku 1871 venovanému aj tejto tematike. Spomína aj neskoršie zákonné úpravy súvisiace s disciplinárnou zodpovednosťou a nakoniec obsahuje niekoľko konkrétnych a zároveň zaujímavých prípadov sudcovskej zodpovednosti.

Kľúčové slová: disciplína, justícia, sudca, Uhorsko, zodpovednosť

Abstract: The paper deals with the history of disciplinary responsibility of judges in Hungary. Although it begins with an older history with roots in the Middle Ages, it pays the main attention primarily to discussions on this issue in the long 19th century, then to the preparation of new judicial legislation after the Austro-Hungarian Compromise (1867) and finally to the law of 1871 dedicated to this topic as well. It also mentions later legal regulations related to disciplinary responsibility and finally contains several specific and at the same time interesting cases of judicial liability.

Key words: discipline, justice, judge, Hungary, responsibility

Úvod

Pred rokom 1526 Uhorsko bolo relatívne veľkým a nezávislým štátom, potom sa však skoro na štyri storočia stalo súčasťou stredoeurópskej Habsburskej ríše. Tento fakt neznamenal zánik uhorskej štátnosti a vlastnej legislatívy, úprava trestnoprávnej i disciplinárnej zodpovednosti sudcov preto zostala a kompetencii uhorských orgánov. Určitú krátku výnimku predstavujú len roky neoabsolutistického režimu

¹ Štúdia bola vypracovaná v rámci výskumného projektu VEGA 1/0487/24 „Posilňovanie ústavného povedomia a autority ústavy v stredoeurópskom kontexte“ na FVS UPJŠ.

² Ludovika Univerzita pre verejnú službu, Fakulta štátovedy a medzinárodných vzťahov (Budapešť) – Univerzita P. J. Šafárika, Fakulta verejnej správy (Košice).

viedenského ministra vnútra Alexandra Bacha (1851-1859), ktoré z pohľadu danej problematiky neznamenajú väčší problém.

Z hľadiska úpravy disciplinárnej zodpovednosti uhorských sudcov preto neexistuje nejaká výrazná časová hranica, ktorá by znamenala legislatívnu cezúru špeciálne v tejto oblasti. Prirodzene aj v dejinách uhorskej justície existujú dôležité míľniky, ktoré sa viažu napríklad na zavedenie požiadavky právnického vzdelania sudcov a štátnych úradníkov v 18. storočí alebo na oddelenie justície a verejnej správy v druhej polovici 19. storočia.

Problematika zodpovednosti sudcov sa objavila v dekrétach uhorských panovníkov a taktiež v snemových zákonoch už v stredoveku. Otázka zodpovednosti sudcov a úradníkov sa zásadne nelíšila, nakoľko v tomto období ešte nedošlo k oddeleniu administratívy a justície. Niektoré právne normy sa však predsa len zvlášť venovali aj problematike zodpovednosti sudcov za ich akty a konanie. Od sudcov, ako interpretátorov a realizátorov práva (*ius dicens*) sa už vtedy očakávalo, aby postupovali spravodlivo, poctivo a bez predpojatosti. Prirodzene mali poznať písané i obyčajové právo, ktoré si zväčša osvojovali počas svojho odborného života. Sudca mal predovšetkým disponovať schopnosťou interpretovať právo. Jednotlivé právne normy si pritom často protirečili a mnohé konkrétne otázky neriešili. Sudcovia mali teda pomerne široké pole interpretačnej aj aplikačnej pôsobnosti, prípadne diskrečné kompetencie, ktoré často ani panovník neupravoval príliš prísne.³

Občas však nejaké normy týkajúce sa súdnictva a sudcov predsa len prijal. Koniec-koncov sudcovia konali v jeho mene, išlo teda aj o jeho autoritu a prestíž. Už v 11. storočí sa objavili predpisy, ktoré chceli zabrániť tomu, aby sudcovia prekračovali svoje právomoci a konali hlavne vo vlastnom záujme. Potrestaný mal byť taktiež taký sudca, ktorý od stránok vyberal vyššie poplatky, než aké predpisovali kráľovské dekréty. Zakázané bolo spôsobovať škodu súdiacim sa stránkam. Kráľ sv. Ladislav upravil aj otázku nespravodlivého trestu. Ak teda sudca nechal obesiť nevinného človeka, musel zaplatiť vysokú pokutu a vrátiť majetok nespravodlivo odsúdeného jeho rodine. Nespravodlivo súdiaci sudca mal byť potrestaný dvojnásobným trestom. Takýchto sudcov chcel kráľ Koloman vidieť pred vlastným súdom, kde ich chcel zobrať na zodpovednosť. V prípade, ak sudcov pomocník (*pristaldus*) spôsobil niekomu škodu, za túto svojím majetkom ručil samotný sudca.⁴

Treba si však uvedomiť, že sudcov menoval kráľ, tí potom konali v jeho mene a občas aj na jeho príkaz. Zobrať na zodpovednosť sudcu bola preto skôr výnimka, ako pravidlo. Sudcovská zodpovednosť bola upravená aj v zákonom článku III. z roku 1231, hoci aj ten hovoril vlastne len o zodpovednosti kráľovho prvého úradníka,

³ BÓDINÉ BELIZNAI, K.: A bírói felelősség szabályozása Magyarországon 1871-ben. In: Jogtörténeti Szemle, roč. 21, č. 2, 2019, s. 19-20. ISSN 0237-7284.

⁴ Tamže s. 20-21.

hodnostára, teda palatína, ktorého v prípade sťažností kráľ mohol odvolať a nahradiť inou osobou. V 15. storočí mohol byť sudca zobrahaný na zodpovednosť preto, lebo bol osobne zainteresovaný na kauze, ktorú mal práve spravodlivo a nestranné rozsúdiť (*iudex suspectus*). Kráľ Žigmund Luxemburský práve na komitátnom sudcovskom zhromaždení v Prešporoku deklaroval, že nikto nemôže byť sudcom vo vlastnom prípade. Veľký dekrét (*Decretum maius*) z roku 1481 zasa predpísal povinnosť zvoliť takých slúžnych, u ktorých sa dalo predpokladať, že nebudú súdiť „zo strachu, zo sympatií alebo za peniaze.“ Treba si uvedomiť, že sudcovia (a zároveň rozliční kráľovskí a komitátni hodnostári) za svoju činnosť nedostávali regulárny plat. Ich príjmy pozostávali hlavne z pokút a z poplatkov, ktoré im platili jednotlivé stránky. Matej Korvín chcel zabezpečiť v zákonnom článku IX. z roku 1486 integritu a nestrannosť sudcov okrem iného aj tak, že v komitátoch predpísal voľbu nielen poctivých a zaslúžilých, ale aj zámožných slúžnych. V zmysle zákonného článku LXXI. z roku 1498 hrozila strata pozície tomu sudcovi, ktorý nesúdil podľa zákonných predpisov, nevykonal rozsudok alebo neposlal ďalej kráľovskej Kúrii odvolanie niektorej zo stránok.⁵

Nahradiť spôsobenú škodu a zaplatiť pokutu musel v zmysle zákonného článku IX. z roku 1594 ten župan alebo podžupan, ktorý nevykonal rozsudok vynesený vo veci niektorého zo šľachticov. Na zodpovednosť mali byť hodnostári zobrahaní pred kráľovskou Kúriou. Pokutu predstavovala suma sto zlatých.

Problematike sudcovskej zodpovednosti sa vo svojej knihe *Tripartitum* venoval aj právnik a politik Štefan Werbőczy na začiatku 16. storočia. V kontexte uhorského obyčajového práva tento právnik vychádzal z morálnej povinnosti sudcov za svoje činy a to aj vtedy, ak vyniesli spravodlivý rozsudok, ale z nenávisťi.

Občas sa právne normy venujúce sa zodpovednosti súdiacich osôb objavili aj v mestských štatútoch. Slobodné kráľovské mestá mali totiž súdnu samosprávu. Modra napríklad v roku 1619 a potom v roku 1640 vydala vlastné štatúty, ktoré pozornosť venovali aj hodnostárom vystupujúcim v pozícii sudcov (*Ordo judiciorum dominum iudicem concernentium*). Mestský richtár, ktorý bol zároveň v meste aj predsedom súdu, mal svojim správaním mešťanom ukazovať vzor, teda ísť príkladom. Mal sa preto okrem iného držať bokom od krčiem a od roku 1664 aj od herní. Prirodzene nemal sa na verejnosti ukazovať opitým. V zmysle zákonného článku IX. z roku 1723 spôsobil trestný čin aj ten hodnostár, ktorý v záujme falšovania dokumentov zneužil úradnú overovaciu pečiatku.⁶

⁵ Tamže s. 20-21.

⁶ Tamže s. 21.

Zákonný článok IV. z roku 1869 a všeobecná súdna štruktúra

Budovanie moderného súdnictva sa v Uhorsku začalo po rakúsko-uhorskom vyrovnaní v roku 1867. Samotná myšlienka existovala už aj v období reformných snemov, ktoré sa v nemeckom jazykovom prostredí občas nazýva aj predmarcovým obdobím. Prirodzene rezonovala aj počas liberálnej revolúcie v rokoch 1848/1849, vtedy však nebol čas uskutočniť komplexnú justičnú reformu. Nasledujúce obdobie neoabsolutizmu ministra vnútra Alexandra Bacha malo zasa iné politické a spoločenské priority. Otázka sa znovu dostala do popredia v období obnovenia ústavného života po roku 1860, avšak ku skutočnému rozuzleniu došlo až v roku 1869.

Vtedy uhorský snem pod vplyvom belgického ústavného modelu prijal zákonný článok IV. z roku 1869, ktorý dôsledne oddelil súdnictvo od verejnej správy, deklaroval sudcovskú nezávislosť a upravil problematiku vymenovania a odvolania sudcov.⁷ Sudca dostával plat zo štátnej pokladnice a mohol konať len v zmysle zákonov, nariadení a zvykov so silou zákona. Súдне fórum bolo odvtedy možné vytvoriť alebo zrušiť len cestou zákona. Sudcov menovali na dobu neurčitú, teda vlastne doživotne spomedzi bezúhonných uhorských občanov ovládajúcich maďarský jazyk a disponujúcich právnickým vzdelaním. Pred vymenovaním museli absolvovať prax a zložiť sudcovskú skúšku. Proti sudcovej vôli ho nebolo možné bez trestného alebo disciplinárneho konania odvolať alebo preložiť z jeho postu. Do dôchodku sa chodilo po odpracovaní 40 rokov. Pred uplynutím tejto doby alebo bez konštatovania neschopnosti ďalej zastávať sudcovský post, bolo možné sudcu Kúrie poslať do dôchodku len potom, ako dosiahol vek 70 rokov, v prípade ostatných sudcov po dosiahnutí veku 65 rokov. Zákon obsahoval aj podrobnú úpravu nezlučiteľnosti sudcovského postu s inými pozíciami a zamestnaniami. Išlo tu jednak o politickú nezlučiteľnosť, potom o nezlučiteľnosť spoločenskú, a nakoniec o nezlučiteľnosť materiálnu. Problematike nezlučiteľnosti sa venoval ešte aj zákonný článok XXXIII. z roku 1896, ako aj zákonný článok XLI. z roku 1914. Tento zákon zakázal nezákonné a osobné napádanie súdneho konania, ako aj to, aby sa niekto pokúšal získať od sudcu „zadosťučinenie rytierskym spôsobom“, teda v podstate súbojom.⁸

Moderná, ale ešte nie liberálna súdna štruktúra sa v krajine v podstate vytvorila už v období prechodnej obnovy absolutizmu po potlačení liberálnej revolúcie. Vtedy však Uhorsko bolo aj právne súčasťou unifikovanej Rakúskej ríše, čo miestne politické

⁷ PATYI, Z.: A bírák fegyelmi felelősségének bő évszázados alakulása I. (1868-1954) In: Acta Universitatis Szegediensis : forum : publicationes doctorandorum iuridicorum, roč. 6, 2016, s. 148. ISSN 2063-5540.

⁸ MEZEY, B. et kol.: Magyar alkotmánytörténet. Budapest: Osiris, 2003, s. 429-430. ISBN 963 389 532 4.

a právne elity znášali len veľmi ťažko. Na čele všeobecného súdnictva stál Najvyšší súdny dvor (*Oberster Gerichtshof*) vo Viedni s pôsobnosťou pre celú ríšu. V samotnom Uhorsku ako korunnej krajine vtedy existovalo primerane dištriktuálnemu rozdeleniu päť dištriktuálnych vrchných súdov (*Districtual Obergericht*) a od roku 1854 aj celoštátny vrchný súd (*Oberlandesgericht*). Pod dištriktuálnou úrovňou pôsobili župné súdy (*Landesgericht*), ktoré prebrali úlohu predchádzajúcich komitátnych sedrií a súdov slobodných kráľovských miest. Nakoniec základnú justičnú úroveň tvorili okresné súdy konajúce v menej závažných občianskych a trestných záležitostiach (*Bezirksgericht* a *Bezirks-Collegial Gericht*). V krajine existovali ešte osobitné vojenské súdy, po určité obdobie aj urbárske súdy, ako aj obchodný súd (*Handelsgericht*).⁹

V období rakúsko-uhorského dualizmu, počas ktorého úprava justičnej sústavy patrila úplne do kompetencie uhorských orgánov, sa vytvorila nasledovná sústava všeobecných súdov. Základnú úroveň naďalej tvorili okresné súdy na čele s okresným sudcom, ktorému pomáhali okresní podsudcovia. Tí konali zväčša ako samosudcovia. Nad touto úrovňou stáli župné súdne stolice (v závažnejších otázkach) ako prvostupňový súdny orgán so všeobecnou pôsobnosťou. V občianskych aj trestnoprávných záležitostiach konali v trojčlenných senátoch. Nad župnou úrovňou stáli súdne tabule a napokon na vrchole celej hierarchie Kúria. Jednotnú štruktúru Kúrie upravil zákonný článok LIX. z roku 1881 a počet súdnych tabúl zasa zákonný článok XXV. z roku 1890. Okrem toho v Uhorsku pôsobil od roku 1896 aj Správny súd s dvoma oddeleniami (správnym a finančným), ktoré súdili v päťčlenných senátoch. Tento súd pozostával zo sudcov aj z odborníkov z verejnej (finančnej) správy. Spomenúť treba ešte Burzový súd (1864) a Patentný súd (1895). Zákonný článok LX. z roku 1907 vytvoril ešte Kompetenčný súd, ktorý súdil v sedemčlennom senáte a jeho členovia prišli sčasti z Kúrie a sčasti zo Správneho súdu. Rozhodovali o kompetenčných sporoch medzi súdmi a orgánmi verejnej správy.¹⁰

Uhorsko v období liberalizmu nadobudlo skúsenosť aj s porotnými súdmi, ktorých vznik umožnil zákonný článok XXXIII. z roku 1897. Poroty pozostávajúce vždy z 12 členov pracovali pri župných súdnych stolicích a rozhodovali o vine, resp. nevine, ako aj o kvalifikácii trestného činu. Konkrétny rozsudok potom vynášali trojčlenné senáty pozostávajúce z klasických sudcov. Nešlo tu o stály súd, ale len o fórum, ktoré zasadalo niekoľkokrát do roka v závislosti od potreby. Do kompetencie porôt patrili trestné činy, ktoré bolo možné potrestať trestom smrti, alebo v prípade ktorých bolo možné obžalovaných odsúdiť najmenej na päť rokov žalára. Išlo rovnako o politické aj klasické trestnoprávne delikty, medzi ktoré patrila medzi iným aj urážka majestátu, podpaľačstvo, podplácanie, vražda a podobne. Zákonný článok XXXIV. z roku 1913

⁹ Tamže s. 428-429.

¹⁰ Tamže s. 430-431.

radikálne obmedzil kompetencie porotných súdov a to osobitne v otázke politických procesov. Viac už do ich kompetencie napríklad nepatrili trestné činy voči kráľovstvu. Táto forma súdnych konaní bola v povojnovom Maďarsku zrušená nariadením 6899/1919 ME a viac už nebola obnovená.¹¹

Príprava zákonného článku VIII. z roku 1871 o zodpovednosti sudcov a jeho obsah

Návrh zákona o zodpovednosti sudcov v sneme predložil minister spravodlivosti Boldizsár Horváth spolu s úpravou otázky preloženia a penzionovania sudcov. Legislatívna príprava a následná snemová diskusia o návrhu zákona o zodpovednosti sudcov trvala celých osem mesiacov. Pomerne dlho trvalo aj „posvätenie“ (podpísanie) tohto zákona panovníkom, lebo zákon obsahoval aj také ustanovenia, ktoré sa dotýkali ešte neexistujúcich inštitútov (napríklad prokurátorov).

O návrhu zákona prebehla intenzívna diskusia v oboch komorách uhorského snemu. Ich zasadnutí sa prirodzene zúčastnil minister, ako predkladateľ návrhu zákona. Horváth vo svojich expoé zdôraznil, že ústavný poriadok zveril do rúk sudcov obrovskú moc, ktorá ich zaväzuje. Sudca by sa nemal spreneveriť dôvere, ktorú mu dali a preto je dôležité zabezpečiť, aby nerozhodoval svojvoľne a podľa svojej nálady, ale len na základe zákona.¹²

Dôležitou otázkou pre neho bolo to, kto bude dohliadať na sudcov počas ich rozhodovania, ale za ešte dôležitejšiu považoval minister otázku, v akých prípadoch má sudca zodpovednosť za svoje rozhodovanie. Podľa Horvátha sudcu nemožno zobrať na zodpovednosť, ak rozhodol v nejakej právnej otázke zle alebo chybné interpretoval zákon. V takýchto prípadoch sa zodpovedá predovšetkým pred Bohom a vlastným svedomím. V tejto oblasti je ťažké nájsť posledné odvolacie fórum okrem už existujúcich možností, lebo ak by aj nad najvyšším sudcom mal stáť ďalší, ešte vyšší sudca, tak by sa donekonečna musela hľadať vyššia inštancia. Preto podľa ministrovho názoru bolo sudcu možné na zodpovednosť zobrať len za veci, kde sa už nebolo možné odvolávať na subjektívny názor, resp. za záležitosti, kde bolo jasne vidieť, že sudca konal alebo nekonal nie podľa svojho svedomia, ale na základe „svojich nešlachetných pudov“.¹³

V parlamente sa najintenzívnejšia diskusia viedla o tom, či sa má disciplinárna zodpovednosť súdov a súdnych úradníkov vzťahovať aj na členov poroty, s ktorou sa do budúcnosti taktiež počítalo. Vláda presadzovala rozšírenie disciplinárnej zodpovednosti aj na nich, ale opozícia to považovala za nezlučiteľné s charakterom inštitútu poroty. Podľa poslanca Pála Nyáryho napríklad nijaký zákon nemôže

¹¹ Tamže s. 431-432.

¹² BÓDINÉ BELIZNAI, K.: A bírói felelősség szabályozása Magyarországon 1871-ben. In: Jogtörténeti Szemle, roč. 21, č. 2, 2019, s. 21-22. ISSN 0237-7284.

¹³ Tamže s. 22.

porotcu prinútiť, ako má správne hlasovať v otázke viny a nevinu. Oponenti návrhu zákona považovali za dostatočnú garanciu to, že porota rozhoduje len v otázke viny a nevinu, čiže len o faktickej stránke sporu. Tento argument si osvojila aj panská snemovňa.¹⁴

Poslanec Kálmán Ghyczy návrhu zákona vytýkal, že disciplinárnymi záležitosťami sudcov z celej krajiny sa mal zaoberať disciplinárny súd so sídlom v hlavnom meste, čo s ohľadom na rozmery krajiny mohlo výrazne sťažiť celé konanie vyšetrujúcim i vyšetrovaným sudcom. Diskusia sa rozvinula aj o tom, kto má mať všeobecný justičný dozor nad týmito otázkami – minister, vláda alebo samotný panovník. V konečnej verzii zákona sa po diskusii v konzervatívnej hornej komore presadila posledná možnosť, čiže najvyššie dozorné právo kráľa. Tomu sa vtedajšia opozícia, vrátane neskoršieho premiéra Kálmána Tiszu pokúsila zabrániť, ale bezúspešne. Tisza namietal aj to, aby na disciplinárnom konaní vo veci sudcov vyšších inštancií participovali poslanci hornej komory uhorského snemu. V tomto riešení neskorší dlhoročný premiér videl totiž porušenie liberálneho princípu delby moci.¹⁵

Nakoniec bol prijatý pomerne dlhý a podrobný zákon, ktorý mal šesť kapitol a 76 paragrafov. Jeho osobná pôsobnosť sa vzťahovala na sudcov, súdnych úradníkov rozličnej úrovne (dokonca aj na pomocný úradný personál), ako aj na prokurátorov. Zákon postihoval činy vykonané úmyselne aj zo zavinenej nedbanlivosti. Sudcovia a úradníci sa museli hmotne zodpovedať taktiež za škody, ktoré spôsobili porušením svojich úradných povinností.¹⁶

Zákon rozlišoval úradné trestné činy a disciplinárne prečiny, resp. priestupky. V prvom prípade muselo ísť o také aktívne alebo nedbanlivé porušenie predpisov, v prípade ktorého sudca (súdny úradník) pre seba alebo niekoho iného získal neoprávnený ošoh, čiže získal niečo na celej záležitosti, prípadne niekomu spôsobil protiprávnu škodu. Medzi tieto činy patrilo napríklad vyzradenie úradného tajomstva, podplácanie, vydieranie, falšovanie, sprenevera alebo dokonca použitie násilia. Páchateľov takýchto činov bolo potrebné vziať na zodpovednosť v riadnom trestnoprávnom konaní. Odsúdená osoba okrem vymeraného trestu zároveň stratila svoj post, úrad, plat, dôchodok a iné pôžitky.¹⁷

Druhú časť zákona predstavovala úprava disciplinárnej zodpovednosti. Tu išlo o také činy sudcov, prokurátorov alebo súdnych úradníkov, ktoré síce nedali príčinu na začatie trestnoprávneho konania, ale nakoľko išlo o porušenie dôležitého predpisu vzťahujúceho sa na výkon súdnej moci, resp. išlo o správanie, ktoré nebolo v súlade s autoritou alebo dôstojnosťou (vážnosťou) sudcovského postu, bolo potrebné

¹⁴ Tamže s. 22.

¹⁵ Tamže s. 22 a 27.

¹⁶ A bírák és a bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871. évi VIII. tc. Pozri Ezer év törvényei [online]. [cit.18.11.2024]. Dostupné na: www.1000ev.hu.

¹⁷ Tamže s. 2-5.

previnilca nejakým spôsobom postihnúť. Išlo tu totiž o dôveru, ktorú by mala mať verejnosť smerom k súdnym orgánom. Sudcovia totiž už svojím sľubom alebo prisahou potvrdili, že budú vždy postupovať prísne podľa predpisov.

Disciplinárna zodpovednosť sudcov sa od ich trestnoprávnej zodpovednosti líšila predovšetkým nižšou spoločenskou nebezpečnosťou, iným spôsobom postihu, ako aj iným postupom voči previnilcovi. Zásadný rozdiel spočíval aj v tom, že v tomto prípade predpisy porušujúca osoba nezískala pre seba osoh, výhodu alebo zisk alebo aspoň nemala takúto motiváciu.¹⁸

Zákon - podobne ako v prípade trestnoprávnej zodpovednosti – taxatívne nevymenoval všetky prípady disciplinárnej zodpovednosti, ale len spomenul niekoľko typických príkladov. O taxácii sa inak viedla počas parlamentnej rozpravy diskusia, v ktorej minister argumentoval jednak tým, že úplná taxácia nie je ani možná, a jednak tým, že ani ostatné európske úpravy nevyužívajú takúto možnosť.¹⁹

Všeobecným spôsobom prirodzene zákon vymedzil pojem disciplinárnej zodpovednosti. Disciplinárneho prečinu sa teda mal dopustiť ten sudca, ktorý síce z vlastného zavinenia, ale nie s trestným cieľom získania vlastného osohu alebo spôsobenia niekomu inému protiprávnej škody, porušil úradné predpisy. Okrem toho základom disciplinárneho konania mohlo byť aj škandalózne správanie sudcu, ktorý sa z tohto dôvodu mohol stať nehodným úcty a dôvery.²⁰

Disciplinárne konanie sa v každom prípade mohlo začať len voči osobám, u ktorých sa dalo preukázať zavinenie. Zákonodarca i tu načrtnol niekoľko typických prípadov porušenia úradných povinností. Predovšetkým sudca nemal pripraviť, upraviť alebo redigovať spis pre niektorú zo stránok, nemal ani preskúmať (prezrieť) takýto dokument pripravený niekým iným s cieľom odsúhlasenia alebo zmeny a nikomu nemal dávať rady, ako má viesť vlastný spor. Nikdy nemal ovplyvňovať iných členov súdu konajúceho v danej veci, či už z nejakého záujmu alebo nesympatie. Taktiež nemal nechať pripraviť alebo odsúhlasiť rozsudok alebo iné meritórne rozhodnutie cez osoby, ktoré nepatrili k personálu súdu. Zákon spod prvých dvoch spomenutých bodov umožňoval výnimky v prípade, ak išlo o kauzu samotného sudcu alebo osoby, ktorá bola s ním v príbuzenskom vzťahu až do tretieho kolena.

V rámci disciplinárneho konania bolo možné primerane váhe daného skutku a miere zavinenia stanoviť nasledovné sankcie: vyjadrenie nespokojnosti, pokarhanie, finančný trest alebo trest straty úradu. V poslednom spomínanom prípade postihnutá osoba stratila aj stratu titulov, platu, dôchodku, ako aj všetkých ostatných pôžitkov, výhod na ktoré mala na základe svojej predchádzajúcej služby pôvodne

¹⁸ Tamže s. 2-5.

¹⁹ BÓDINÉ BELIZNAI, K.: A bírói felelősség szabályozása Magyarországon 1871-ben. In: Jogtörténeti Szemle, roč. 21, č. 2, 2019, s. 27. ISSN 0237-7284.

²⁰ A bírák és a bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871. évi VIII. tc. Ezer év törvényei [online]. [cit.18.11.2024]. Dostupné na: www.1000ev.hu.

nárok zo strany štátu. Disciplinárne konanie bolo potrebné zrušiť, pokiaľ sa sudca počas konania sám vzdal svojej funkcie alebo dôchodku.²¹

V rámci disciplinárneho konania vo veci predpisy porušujúceho sudcu prakticky vždy postupoval súd o jednu inštanciu vyšší, než na akej úrovni pôsobil daný sudca. Z tohto pohľadu bol rozhodujúci občiansky právny poriadok obsiahnutý v zákonom článku LIV. z roku 1868. Pôvodne sa počas prípravy zákona uvažovalo, že by v takýchto prípadoch mohla konať porota, ale nakoniec takýto anglický model poslanci odmietli. Poslanci sa obávali aj toho, že pokiaľ vo veciach sudcov vyšších inštancií budú rozhodovať aj členovia hornej komory, kde vtedy ešte sedeli aj vládou menovaní hlavní župani, tak exekutívna moc získa nebezpečný vplyv na disciplinárne konanie sudcov.²²

V zmysle prijatej úpravy v záležitostiach súdnych úradníkov a expertov pracujúcich pri kráľovských súdoch ako disciplinárny orgán konala prvostupňová kráľovská súdna stolica, ktorá pracovala na úrovni žúp. Voči jej podpredsedom a sudcom sa disciplinárne konanie realizovalo na úrovni kráľovských súdnych tabúl, ktoré konali v päťčlenných disciplinárnych senátoch. Disciplinárne konanie voči predsedom župných súdov, ako aj tabulárnym sudcom sa konalo v rámci Kúrie, ako vrcholného orgánu všeobecného súdnictva. V konkrétnych záležitostiach vec posudzoval sedemčlenný disciplinárny senát. Disciplinárnu právomoc voči predsedom a podpredsedom tabulárných súdov, ako aj predsedovi, druhému predsedovi a jednotlivým sudcom Kúrie mal osobitný orgán. Tento špeciálny disciplinárny súd mal 36 riadnych členov a 12 náhradníkov. Polovicu z nich volili spomedzi členov hornej komory snemu, druhú polovicu spomedzi podpredsedov a sudcov Kúrie. Predsedom tohto osobitného súdu bol vždy predseda hornej komory (panskej snemovne) alebo jeho podpredseda. Vybraní poslanci museli zložiť osobitnú sudcovskú prísahu. Disciplinárny súd postupoval vždy v 12 členných senátoch a voči jeho rozhodnutiu už neexistovalo odvolanie. Neustrannosť a nezávislosť sa usilovali zabezpečiť tým, že členov postupujúceho súdu vyberali losovaním.²³

V zmysle zákonného článku VIII. z roku 1871 mali sudcovia a súdni úradníci aj hmotnú zodpovednosť za nimi spôsobenú škodu. V prípade, ak už neexistoval iný opravný procesný prostriedok, tak mali plnú zodpovednosť za spôsobenú škodu. O tejto veci sa rozhodovalo v rámci civilného súdneho konania, pokiaľ nešlo o škodu spôsobenú spôsobom, ktorý patril pred trestný súd. Každá žiadosť o náhradu škody zavinenú sudcom porušením úradných povinností sa najprv predkladala cez disciplinárny súd. Zákon spomínal aj zodpovednosť štátu za škody, ktoré spôsobili porušením svojich

²¹ Tamže s. 3-6.

²² BÓDINÉ BELIZNAI, K.: A bírói felelősség szabályozása Magyarországon 1871-ben. In: Jogtörténeti Szemle, roč. 21, č. 2, 2019, s. 21-22. ISSN 0237-7284.

²³ Tamže s. 27.

úradných povinností sudcovia a úradníci vymenovaní podľa zákonného článku IV. z roku 1869. Zákonný článok VIII. z roku 1871 v časti o majetkovoprávnej zodpovednosti sudcov adaptoval ustanovenia patentu rakúskeho cisára z 12. marca 1859. (RGI. 46/1859).

Ustanovenia zákonného článku VIII. z roku 1871 o zodpovednosti sudcov boli okrem súdnych úradníkov neskôr rozšírené na už spomínaných prokurátorov, potom na súdnych odborníkov, inžinierov postupujúcich (a overujúcich) vo veciach stanovenia hraníc nehnuteľných majetkov, ďalej na sudcov budapeštianskej burzy, sudcov osobitných súdov pracujúcich pri vidieckych obilných a iných plodínových burzách, na predsedu a prísediacich Patentovej rady, ako aj na sudcov Správneho súdu. Zákon sa vzťahoval aj na volených arbitrážnych sudcov, ako aj súdnych exekútorov.

Záver

Zákon nadobudol účinnosť a existoval do konca Uhorska a v povojnovom Maďarsku platil aj naďalej, hoci viackrát ho novelizovali. K poslednej veľkej a komplexnej novele došlo v roku 1936. Vo svojej pôvodnej podobe sa teda uplatňoval vlastne len dovtedy. K určitým zmenám došlo ešte v roku 1920. Medzivojnové obdobie však už nepredstavuje tému danej publikácie.

K najrozsiahljšiemu pokusu o novelizáciu danej normy ešte v období existencie starého Uhorska došlo v roku 1888. Parlament nakoniec veľkú novelu zákona o zodpovednosti sudcov neprijal. Vtedy bol ministrom spravodlivosti Teofil Fabiny. V roku 1888 už existovala prax a ministerstvo chcelo napraviť niektoré ustanovenia, ktoré neboli vždy funkčné alebo už nezodpovedali duchu doby. Nešlo však o zásadné a koncepcné návrhy zmien. Treba si uvedomiť, že 1. septembra 1880 nadobudol účinnosť zákonný článok V. z roku 1878 (t. j. nový trestný zákonník, tzv. Csemegiho kódex). Do jeho textu sa dostali napríklad ustanovenia o trestných činoch a trestnoprávnej zodpovednosti sudcov. Táto časť teda v skoršom zákone o zodpovednosti už stratila svoje opodstatnenie, preto ich bolo potrebné zo zákona odstrániť.

Vo sfére disciplinárnej zodpovednosti sa za nedostatok pôvodnej úpravy považovalo to, že presne neopísala skutkovú podstatu jednotlivých disciplinárnych priestupkov a ponechala príliš veľký priestor pre konajúcich sudcov. Návrh novely zákona obsahoval doplnenie, že disciplinárneho priestupku sa dopustil aj ten sudca, ktorý vykonáva svoju funkciu nedbanlivo alebo ju vôbec nevykonáva. Návrh chcel postihovať aj tých sudcov, ktorí bez súhlasu svojho nadriadeného opustili svoje stanovisko, sídlo, prípadne sa včas nevrátili z dovolenky. Tu ministerstvo chcelo presadiť úpravu známu z rakúskej legislatívy z roku 1868, ktorá postihovala sudcov samovoľne opúšťajúcich svoj post na dobu dlhšiu ako tri dni. Novinkou v návrhu novely bolo aj to, že sa venovala sudcom, ktorí viedli rozhadzovačný a ľahkovážny

spôsob života, ktorý im spôsoboval finančné problémy. V oblasti disciplinárnych trestov chcela novela zaviesť trest preloženia sudcu, aby ho odpútala od jeho pôvodného pôsobiska, ktoré mohlo spôsobiť jeho konanie. Zrušiť chceli príliš mierny trest „vyjadrenia nespokojnosti“, naopak chceli zaviesť písomné pokarhanie. Ministerstvo spravodlivosti taktiež videlo efektívnejší spôsob trestania predpisy porušujúcich sudcov formou nezapočítavania určitej doby sudcovského pôsobenia do dôchodku. Maximum by však mohlo ísť len o päť rokov. Návrh novely zákona chcel zaviesť aj trest pozastavenia výkonu funkcie pre tých sudcov alebo úradníkov, ktorí bez povolenie opustili svoje pôsobisko, nevrátili sa ani na základe výzvy ich nadriadených a neudali dôvod príčiny ich absencie, resp. zatajili miesto, kde sa zdržiavali.

Hoci veľká novela zákona nakoniec neprešla, uhorský snem však ešte počas existencie starej monarchie tento zákon niekoľkokrát doplnil, prípadne novelizoval, ale nikdy nešlo o zásadné a koncepčné zmeny. Zákonný článok XXVI. z roku 1896, ktorý vytvoril Správny súd, deklaroval, že v disciplinárnych a reparačných záležitostiach sudcov tohto súdu má konať osobitný disciplinárny súd. Zákonodarca sa teda rozhodol, že pre sudcov tohto do určitej miery špeciálneho súdu vytvorí špeciálny disciplinárny orgán.²⁴

Zákonný článok VII. z roku 1912 doplnil 26. paragraf zákonného článku VIII. z roku 1871 v tom zmysle, že v prípadoch vyžadujúcich osobitný zreteľ a zváženie disciplinárny trest straty funkcie nemusí znamenať automaticky a povinne aj stratu dôchodku. Rozhodnutie zákon ponechal na konajúcom disciplinárnom súde. V zmysle spomínaného zákona bolo možné sudcu, voči ktorému bolo vedené disciplinárne konanie, preložiť k inému súdu aj bez deklarovania jeho disciplinárnej zodpovednosti, a to s odvolaním sa na záujmy výkonu spravodlivosti. Takúto možnosť dostal minister spravodlivosti.²⁵

Maďarská právna história sa v posledných rokoch pokúsila na základe archívnych výskumov zdokumentovať aj konkrétnu prax disciplinárnych súdov a ich postupov. Zatiaľ sa nezrodila publikácia, ktorá by sa venovala celej krajine, ide skôr o výskumy, ktoré súvisia s konkrétnym regiónom (župou) alebo mestom (napríklad Segedín a okolie), prípadne výskumy, ktoré uvádzajú túto problematiku do širších súvislostí disciplinárnej zodpovednosti v rámci celého štátneho aparátu.²⁶

Sonja Navratil na základe svojich disciplinárnych výskumov rozdelila konkrétne kauzy do troch skupín. Prvú tvorili kauzy spustené na základe odvolania sa, do druhej

²⁴ PATYI, Z.: A bírák fegyelmi felelősségének bő évszázados alakulása I. (1868-1954) In: Acta Universitatis Szegediensis : forum : publicationes doctorandorum juridicorum, roč. 6, 2016, s. 155. ISSN 2063-5540.

²⁵ Tamže s. 155.

²⁶ SALLAI, B.: A fegyelmi ügyek forrásértéke egyes hivatástörténeti kutatásokban, különös tekintettel a bürokráciatörténetre. In: Jog-Állam-Politika, roč. 15, č. 4, 2023, s. 189-211. ISSN 206-4580.

skutočné disciplinárne prípady, a tretiu skupinu tvoria kauzy s politickým pozadím.²⁷ Poučné sú taktiež regionálne výskumy profesorky právnej histórie Márie Homoki-Nagy z Univerzity v Segedíne, ktoré bolo v minulosti sídlom tabulárneho a i dnes je sídlom odvolacieho vrchného súdu. Segedín má preto aj zaujímavý archív z pohľadu témy tejto publikácie. Väčšina prípadov, ktoré citovaná autorka spomína ešte z obdobia rakúsko-uhorského dualizmu, sa dotýkala porušenia procesných predpisov alebo nedostatkov pri vedení zápisníc (protokolov). Občas však došlo aj k osobným sporom, keď podriadený sudca nechcel rešpektovať predsedu súdu, ktorý vyslovene vyzval sudcu, aby sa nevzdialil zo súdnej miestnosti, avšak sudca tento príkaz ignoroval. Vyskytli sa aj prípady podozrenia zo vzájomného ohovárania sa, nevhodnej zábavy v miestnej krčme počas pracovnej cesty na vidiek alebo jednoducho zo zanedbávania vybavovania spisov. Zaujímavý prípad sa vyskytol v roku 1916, keď predseda jedného okresného súdu zistil, že jemu podriadený sudca vlastne psychicky nie je schopný vyniesť rozsudok a vždy dá za pravdu tej stránke sporu, ktorá sa vyjadřila naposledy alebo hovorila hlasnejšie. Okrem toho nebol schopný udržať poriadok v súdnej sieni. Kauza došla dokonca tak ďaleko, že sa ku schopnostiam spomínaného sudcu museli vyjadriť aj lekári. Napriek všetkým pochybnostiam sa disciplinárne konanie nakoniec trochu alibisticky „vyriešilo“ preložením sudcu na iný okresný súd.²⁸

Homoki-Nagy záverom na základe segedínskych výskumov konštatovala, že vo väčšine disciplinárnych prípadov súvisiacich s občasným a menším porušením predpisov boli previnilci potrestaní len miernym upozornením alebo pokarhaním. Keď k porušeniu predpisov došlo viackrát, aj postih bol prísnejší, avšak aj to znamenalo zväčša len peňažný trest. Prepustenie zo služieb alebo nútené predčasné penzionovanie sa pred rokom 1919 vyskytlo len veľmi zriedka. Vedúci predstavení súdov sa skôr vo väčšine prípadov snažili kauzy riešiť v rámci súdu, často bránili svojich pracovníkov a občas riešili problém preložením. Prísnejšie posudzovali len prípady, ak správanie sudcu narušovalo autoritu sudcovského zboru a justície.²⁹

Zoznam použitej literatúry

1. BÓDINÉ BELIZNAI, K.: A bírói felelősség szabályozása Magyarországon 1871-ben. In: Jogtörténeti Szemle, roč. 21, č. 2, 2019, s. 19-29. ISSN 0237-7284

²⁷ NAVRATIL, S.: A jogászai hivatásrendek története Magyarországon (1868/1869-1937), Budapest: Eötvös, 2014, s. 60-61 a 132-133. ISBN 978 963 312 209 9.

²⁸ HOMOKI NAGY, M.: A bírói felelősség kérdésének megítélése a gyakorlatban. In: PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, č. 3, 2020, s. 213-227. ISSN 2062-7165.

²⁹ Tamže, s. 235.

2. HOMOKI NAGY, M.: A bírói felelősség kérdésének megítélése a gyakorlatban. In: PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, č. 3, 2020, s. 208-237. ISSN 2062-7165
3. MEZEY, B. et kol.: Magyar alkotmánytörténet. Budapest: Osiris, 2003, 516 s. ISBN 963 389 532 -4
4. NAVRATIL, S.: A jogászi hivatásrendek története Magyarországon (1868/1869-1937), Budapest: Eötvös, 2014, 180 s. ISBN 978 963 312 209 9
5. PATYI, Z.: A bírák fegyelmi felelősségének bő évszázados alakulása I. (1868-1954) In: Acta Universitatis Szegediensis : forum : publicationes doctorandorum iuridicorum, roč. 6, 2016, s. 147-164. ISSN 2063-5540
6. SALLAI, B.: A fegyelmi ügyek forrásértéke egyes hivatástörténeti kutatásokban, különös tekintettel a bürokráciatörténetre. In: Jog-Állam-Politika, roč. 15, č. 4, 2023, s. 189-211. ISSN 206-4580
7. Ezer év törvényei [online]. [cit.18.11.2024]. Dostupné na: www.1000ev.hu

Kontaktne údaje

Prof. Ivan Halász

ivan.halasz@upjs.sk

Ludovika Univerzita pre verejnú službu, Fakulta štátovedy a medzinárodných vzťahov, Budapešť

Maďarská republika

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Fakulta verejnej správy

Slovenská republika

MEDZINÁRODNÁ OCHRANA DISCIPLINÁRNE STÍHANÝCH SUDCOV¹

INTERNATIONAL PROTECTION OF JUDGES UNDER DISCIPLINARY PROSECUTION

Ján Svák²

Abstrakt: Súdne reformy v krajinách strednej a východnej Európy v novom miléniu zasiahli do jedného z pilierov právneho štátu, a to sudcovskej nezávislosti. Zásah do nej sa odvíjali od spolitizovania najvyšších súdnych rád ako orgánov sudcovskej legitimacy. Vzhľadom na túto skutočnosť sa vytvorila pomerne rozsiahla judikatúra ESĽP a SD EÚ v oblasti nezávislosti disciplinárneho konania proti sudcom a možného zneužívania tohto konania na politické šikanovanie sudcov. Príspevok kriticky zovšeobecňuje túto judikatúru a upozorňuje najmä na aplikáciu čl. 18 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Kľúčové slová: sudcovská nezávislosť, právny štát, disciplinárne šikanovanie sudcov, najvyššie súdne rady, legitimita disciplinárnych orgánov.

Abstract: Judicial reforms in Central and Eastern European countries in the new millennium have impacted one of the pillars of the rule of law, namely judicial independence. The intervention in judicial independence resulted from the politicization of the highest judicial councils as organs of judicial legitimacy. In light of this, a relatively extensive case law has developed in the European Court of Human Rights (ECtHR) and the Court of Justice of the European Union (CJEU) regarding the independence of disciplinary proceedings against judges and the potential abuse of such proceedings for political harassment of judges. This paper critically generalizes this case law and particularly highlights the application of Article 18 of the European Convention on Human Rights.

Key words: judicial independence, rule of law, disciplinary harassment of judges, Supreme judicial councils, legitimacy of disciplinary bodies

¹ Tento príspevok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0329/22 Právny štát ako hodnota chránená v európskom nadnárodnom preistore.

² Univerzita Komenského, Právnická fakulta, Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov.

Úvod

Súdne reformy v krajinách strednej a východnej Európy priniesli do medzinárodnoprávneho prostredia vážnu obavu o ich zneužívaní na zasahovanie zákonodarnej a výkonnej moci do sudcovskej nezávislosti. Paradoxne sa tak stalo nie v závere minulého milénia, keď dochádzalo k transformácii totalitárnych štátnych režimov na demokratické, ale v druhej dekáde nového milénia, keď väčšina týchto štátov dostala vysvedčenie (najmä v podobe prijatia kandidujúceho štátu do Európskej únie) o vybudovaní pevných základov právneho štátu, ktorého kľúčovým stavebným prvkom sa stalo práve zabezpečenie inštitucionálno-procesných záruk sudcovskej nezávislosti. Zmätené „západoeurópske“ štáty si dlho kládli otázku „prečo?“ namiesto toho, aby hľadali riešenia. Tie prišli najmä v súvislosti so súdnymi reformami v Rumunsku, Maďarsku a Poľsku, ale disciplinárne stíhania sudcov, resp. iné zásahy do sudcovskej nezávislosti sa týkali aj iných štátov ako je Bulharsko, Ukrajina či Albánsko. Najmä prostredníctvom nadnárodných európskych súdnych orgánov sa vniesla do vnútroštátnych právnych poriadkov aj medzinárodná ochrana disciplinárne stíhaných sudcov v týchto krajinách. Tejto problematike vo vzťahu k Albánsku,³ Bulharsku,⁴ Ukrajine,⁵ Turecku⁶ a Poľsku⁷ som sa už venoval v súvislosti s komentovaním rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva („ESLP“). Teraz sa zameriam na komplexnejší pohľad, ktorý však nie je možné bez toho, aby bol zaradený do globálnejšieho rámca vývoja súdnej moci v Európe, pričom využijem aj vlastnú historickú pamäť pri niektorých zovšeobecneniach.

Európske integračné zoskupenia zahŕňajúce pred rokom 1990 iba západoeurópske štáty sa s problémom zásahov do sudcovskej nezávislosti takmer nestretli, čo bolo spôsobené viac demokratickými tradíciami týchto štátov ako reálnou situáciou sudcov v nich. Pre sudcov bola príznačná diskretnosť, lojalita, profesionálny výkon povolania a najmä oddelenie súdnictva od politiky. Súčasťou premeny totalitárnych štátnych režimov bola na poprednom mieste potreba vytvorenia záruk sudcovskej nezávislosti, pričom práve sudcovia zohrávali v tomto úsilí takmer nezastupiteľnú úlohu. Spontánne si zakladali občianske združenia ako predobraz zavedenia sudcovskej samosprávy, ktoré presadzovali okrem odborárskych záujmov aj

³ SVÁK, J.: Previerky sudcov a prokurátorov v boji proti korupcii. In: *Justičná revue*, č. 4, 2021.

⁴ SVÁK, J.: Disciplinárna zodpovednosť sudcov v Bulharsku. In: *Justičná revue*, č. 1, 2022.

⁵ SVÁK, J.: Limity reorganizácie súdov z pohľadu právneho štátu. In: *Justičná revue*, č. 11, 2021.

⁶ SVÁK, J.: Väznene sudcov a prokurátorov počas výnimočného stavu v Turecku. In: *Justičná revue*, č. 2, 2022.

⁷ SVÁK, J.: Šikanovanie symbolu boja za nezávislosť poľského súdnictva a právny štát. In: *Justičná revue*, č. 10, 2022 a SVÁK, J.: Nezávislosť disciplinárneho súdu na poľskom najvyššom súde. In: *Justičná revue*, č. 10, 2021.

politické, čo sa nezaobišlo bez kontaminácie justície politikou ale aj naopak. Možno tu z pohľadu konštitucionalistiky hovoriť o

- politizácii justície a
- justicializácii politiky, keď najmä v ústavných súdoch objavili politici pomerne silný a exkluzívny nástroj pre riešenie ich politických problémov a konfliktov, čím sa ich ovládnutie stalo veľkou metou pre politikov.⁸

Politizácia justície bola spojená s tzv. demokratizáciou súdnictva, o ktorej je však vhodnejšie hovoriť ako o „stavovizácii“ a jej najviditeľnejším prejavom sa stali najvyššie súdne rady a teda aj boj o ich politické ovládnutie, ktorý v skutočnosti bol hlavným dôvodom pre veľké reformy súdnictva vedené zlatým argumentom, a to bojom proti korupcii v súdnictve, prípadne doplneným o oneskorenú očistu justície z pohľadu komunistickej minulosti sudcov.

Pre presadzovanie svojich prevažne stavovských záujmov začali sudcovia zo strednej a východnej využívať svojich kolegov zo západnej Európy, ktorí zasa posmelení politickými úspechmi sudcov v strednej a východnej Európe (osobitne sa to týka Maďarska, kde novozriadená najvyššia súdna rada kreovaná samotnými sudcami a obdarená širokými právomocami sa stala vzorom pre úsilie európskych sudcov dosiahnuť sudcovskú samosprávu) začali oveľa odvážnejšie ukazovať svoje politické ambície a v ikonickom rozhodnutí *Wille proti Lichtenštensku* (z 28. októbra 1999, č. 28396/95) ESLP „posvätil“ právo sudcov na prezentovanie svojich politických názorov.⁹ Na druhej strane však uplatňovanie práva sudcov na prezentovanie svojich politických názorov vyvolalo protireakciu politikov, ktorá sa prejavovala najmä využívaním disciplinárneho stíhania voči sudcom uplatňujúcim si toto právo. Sudcovia sa následne obracali na nadnárodné súdne orgány, ktoré tak dostali príležitosť, aby rozvinuli systém medzinárodnoprávnej regionálnej ochrany disciplinárne stíhaných sudcov.

Z obsahového hľadiska je možné medzinárodnoprávnu ochranu disciplinárne stíhaných sudcov bližšie rozobrať z troch hľadísk, a to

- a) medzinárodné pramene ochrany disciplinárne stíhaných sudcov a ich vynútiteľnosť vo vnútroštátnom právnom poriadku,
- b) inštitucionalizácia legitimacy disciplinárnych súdov pre sudcov,

⁸ Bližšie pozri SVÁK, J.: Hodnota právneho štátu pri posudzovaní politických práv v európskej regionálnej súdnej ochrane ľudských práv. In: *Zborník z konferencie Ústavného súdu SR v Košiciach, Konanie o súlade právnych predpisov – návrhové oprávnenie a účinky rozhodnutí ústavného súdu*, Košice: Ústavný súd SR a PF UPJS, 2024.

⁹ V súvislosti s disciplinárnymi stíhaniami západoeurópskych sudcov v poslednej dekáde minulého milénia treba upozorniť na rozhodnutia vo veciach *Prager a Oberschlick proti Rakúsku* (z 26. apríla 1995, č. 15974/90), *Worm proti Rakúsku* (z 29. augusta 1997, č. 22714/93)

- c) hmotnoprávne a procesné záruky spravodlivého disciplinárneho konania voči sudcom.

Pramene a ich vynútiteľnosť

Normatívne pramene medzinárodnoprávnej ochrany disciplinárne stíhaných sudcov majú tak na univerzálnej ako aj regionálnej úrovni povahu *soft law* medzinárodného práva. Na univerzálnej úrovni stále zostáva základnou referenčnou normou výstup zo siedmeho kongresu OSN o predchádzaní zločinnosti a zaobchádzaní s páchatelmi, ktorý sa konal v Miláne v roku 1985. Určitú mieru záväznosti tento výstup označený ako „*Základné princípy nezávislosti súdnictva*“ nadobudol jeho schválením rezolúciami Valného zhromaždenia OSN č. 40/32 z 29. novembra 1985 a č. 40/146 z 13. decembra 1985. V bode 19 týchto základných princípov sa uvádza, že „*všetky disciplinárne konania, konania o pozastavení sudcovskej funkcie alebo o odvolaní z nej sa budú riešiť v súlade so stanovenými normami súdneho konania.*“

Na úrovni Rady Európy je to Odporúčanie Výboru ministrov RE č. CM/Rec (2010)12 o nezávislosti, efektívnosti a zodpovednosti sudcov, ktoré v

- článku 66 výslovne zakazuje disciplinárne stíhanie sudcov za ich výklad zákonov, hodnotenie skutkového stavu a vyhodnocovanie dôkazov s výnimkou svojvôle (zlomyselnosti) a hrubej nedbanlivosti,
- článku 70 uvádza, že sudcovia by nemali niesť osobnú zodpovednosť, ak je ich rozhodnutie v odvolacom konaní zrušené alebo zmenené,
- článku 69 určuje, že disciplinárne konanie môže byť vedené proti sudcovi, ktorý si neplní svoje povinnosti riadne a efektívne, pričom takéto konanie by mal viesť nezávislý orgán alebo súd v rámci spravodlivého procesu, ktorý zaručuje disciplinárne stíhanému sudcovi všetky záruky s tým spojené, vrátane práva na odvolanie ako aj práva na uloženie primeranej sankcie.

Európska komisia pre demokraciu prostredníctvom práva (tzv. Benátska komisia) vo svojej správe o menovaní sudcov [CDL-AD(2007) 028] prijatej na 70. plenárnom zasadnutí (16.-17. marca 2007) uviedla, že niektoré staršie demokracie majú systémy spojené s legitimitou sudcov, ktoré sú silne prepojené na exekutívu. V praxi však môžu z pohľadu zabezpečenia sudcovskej nezávislosti dobre fungovať, pretože výkonná moc je obmedzená právnou kultúrou a tradíciami, ktoré sa vyvíjali počas dlhého obdobia. To sa však nedá povedať o krajinách strednej a východnej Európy a preto bola Benátska komisia ako poradný orgán Rady Európy často vyzývaná, aby vypracovala stanovisko k súdnym reformám v týchto štátoch, ktoré tiež predstavujú *soft law* medzinárodného práva v oblasti disciplinárneho stíhania sudcov.

Poradná rada európskych sudcov („CCJE“ – zriadená bola ako záujmové združenie pod záštitou Rady Európy) prijala 23. novembra 2007 Stanovisko č. 10(2007) CCJE,

ktoré uvádza, že sudca by nemal niesť rovnakú zodpovednosť ako príslušník inej profesie (bod 62). Disciplinárne stíhaný by mal byť len ten sudca, ktorý si zanedbáva svoje povinnosti a je nečinný v súdnom konaní, ako aj ten, čo je nekompetentný v rozhodovaní. Disciplinárne stíhaný by mal byť len nezávislým a apolitickým orgánom na základe definovaných disciplinárnych previnení.

Magna Charta sudcov prijatá CCJE v novembri 2010 v príslušnej časti uvádza, že

- disciplinárne konanie prebieha pred nezávislým orgánom s možnosťou opravného prostriedku pred súdom (čl. 6)
- v každom štáte stanovy, resp. charta platná pre sudcov definujú previnenie, ktoré môže viesť k disciplinárnemu stíhaniu (čl. 19),
- sudcovia za neúmyselné pochybenia pri výkone funkcie nie sú trestne zodpovední.

Druhým prameňom medzinárodnoprávnej ochrany disciplinárne stíhaných sudcov sú súdne precedensy, ktoré síce na univerzálnej úrovni absentujú, ale o to viac ovplyvňujú vnútroštátne právne poriadky na európskej regionálnej úrovni, tak v rámci Rady Európy ako aj (časovo neskôr) Európskej únie. Európsky súd pre ľudské práva „objavil“ hmotné aj procesné záruky disciplinárne stíhaných sudcov v

- článku 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd („Dohovor“), ktorý poskytuje pre disciplinárne stíhaných sudcov záruky pre vedenie spravodlivého disciplinárneho konania voči nim,
- článku 8 Dohovoru chrániaceho sudcu pred zásahmi do jeho súkromia spojené s jeho profesionálnou sebarealizáciou,
- článku 10 Dohovoru, ktorý chráni slobodu prejavu sudcov a ochraňuje ich pred zneužitím disciplinárneho stíhania na politické prenasledovanie, najmä vtedy, ak kritizujú napríklad obsah súdnych reforiem.

Súdny dvor Európskej únie („SDEÚ“) odvodil nadnárodnú ochranu disciplinárne stíhaných sudcov priamo z

- článku 2 Zmluvy o Európskej únii, ktorý deklaruje, že Európska únia je založená okrem iného aj na hodnote právneho štátu, ktorého integritnou súčasťou je sudcovská nezávislosť,
- článku 19, ktorý zaväzuje členské štáty, aby zabezpečili dostatočné prostriedky na zabezpečenie účinnej právnej ochrany v oblastiach, na ktoré sa vzťahuje právo Európskej únie,
- článku 47 Charty základných práv Európskej únie, ktorý obdobne ako čl. 6 a 13 Dohovoru zabezpečuje právo na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces.

Frekvencia rozhodnutí týchto európskych nadnárodných súdov sa zásadne zvýšila v ostatnej dekáde, najmä v súvislosti s „rebelujúcimi“ štátmi strednej a východnej

Európy, v rámci uplatňovania politiky Európskej únie. Riadiace orgány Európskej únie (predovšetkým Komisia) sa rozhodli tento problém riešiť prepojením finančného sankcionovania za nedodržiavanie princípu právneho štátu. Osobitne sa to prejavilo v prípade Maďarska a Poľska. Kým pri súdnej reforme v Maďarsku ešte SD EÚ neaktivoval čl. 2 Zmluvy o Európskej únii,¹⁰ pretože na masívne penzionovanie sudcov neaplikoval primárne právo, tak v prípade súdnej reformy v Poľsku už k tomuto pristúpil. Práve Poľsko sa zároveň otvorene postavilo proti vykonateľnosti rozhodnutí SD EÚ a ESLP z dôvodu, že tieto sú v rozpore s poľskou ústavou.

Fakticky hneď potom, ako sa v Poľsku v roku 2015 dostala k moci politická strana *Právo a spravodlivosť*, začala komunikácia medzi poľskou vládou a Komisiou. Korešpondencia medzi týmito dvomi orgánmi však nerozptýlila obavy Komisie o systémovom ohrození právneho štátu v Poľsku. V roku 2016 zaslala Komisia prvé dve odporúčania, ktoré sa zamerali najmä na vykonateľnosť rozhodnutí poľského ústavného súdu. V roku 2017 zaslala tretie odporúčanie (č. 2017/1520) a v roku 2018 aj štvrté (č. 2018/103), v ktorých vyjadrila obavy zo systémového porušovania právneho štátu. Zároveň 20. decembra 2017 začala Komisia postup podľa čl. 7 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii z dôvodu existencie jasného rizika vážneho porušenia zásad právneho štátu ako spoločnej hodnoty Európskej únie v zmysle čl. 2 Zmluvy o Európskej únii,¹¹ a to vôbec po prvý krát v histórii Európskej únie.

Predmetom obáv orgánov Európskej únie bola súdna reforma, ktorá z pohľadu disciplinárneho stíhania sudcov priniesla najmä dva problematické prvky. Prvým bola zásadná zmena kreácie Národnej súdnej rady („NRS“ – obdoba Súdnej rady Slovenskej republiky). Zo zákona zaniklo funkčné obdobie sudcom voleným do NRS priamo sudcami. Namiesto nich boli do NRS zvolení noví členovia zastupujúci sudcov z radov sudcov, ktorých už nevolili priamo sudcovia ale Sejm (na zvolenie bol potrebný súhlas 3/5 väčšiny hlasov za prítomnosti aspoň polovice poslancov). Kandidátov do NRS spomedzi sudcov mohlo navrhnúť buď 2000 občanov alebo 25 sudcov.

Druhým problematickým bodom súdnej reformy v Poľsku bolo zriadenie nového Disciplinárneho senátu na Najvyššom súde v Poľsku („DS NSP“), pričom sudcov do tohoto disciplinárneho senátu menoval (formálne) prezident na návrh už novoobsadenej NRS. Popri nej bola rovnakým spôsobom zriadená aj Komora pre mimoriadne sťažnosti a verejné veci, ktorá preskúmavala mimoriadne opravné

¹⁰ V zásade len rozhodnutie ESLP vo veci *Baka proti Maďarsku* (z 23. júna 2016, č. 20261/12) reagovalo na súdnu reformu v Maďarsku, pričom sťažovateľovi priamo prijatím novej ústavy bola ukončená funkcia predsedu maďarského najvyššieho súdu a ESLP konštatovalo, že bol porušený čl. 10 Dohovoru, pretože sťažovateľ verejne kritizoval súdnu reformu.

¹¹ Podobne aj Európsky parlament prijal 15. novembra 2017 uznesenie o situácii v Poľsku [č. 2017/2931(RDP)], v ktorom vyjadril vážne znepokojenie nad súdnou reformou, ktorá má potenciál podkopáť štruktúrnu nezávislosť súdov a oslabiť právny štát v Poľsku.

prostriedky proti rozhodnutiam súdov, volebné súdnictvo a ďalšie „verejné veci“ spadajúce najmä do správneho súdnictva.

Komisia ale aj poľskí sudcovia (tiež iní predstavitelia justície najmä z radov advokátov, na ktorých sa rozšírila právomoc DS NSP) sa po neúspešnom politickom tlaku na poľskú vládu, aby nepokračovala v súdnej reforme, začali obracať na Súdny dvor Európskej únie („SD EÚ“). Tento vydal v roku 2019 dve dôležité rozhodnutia vo veciach *Komisia proti Poľsku* (z 24. júna 2019, č. C-619/18) a *AK a spol., Nezávislosť disciplinárneho senátu Najvyššieho súdu* (z 19. novembra 2019 v spojených veciach č. C-585/18, C624/18 a C625/18).¹² Kým prvý sa týkal zloženia a fungovania novozloženej NRS, tak druhý odpovedal na tri prejudiciálne otázky, či novozriadený DS NSP spĺňa požiadavky nezávislosti a nestrannosti v zmysle čl. 47 Charty základných práv Európskej únie.

Na základe zodpovedania prejudiciálnych otázok v druhom prípade (*A. K. a ostatní, Nezávislosť disciplinárneho senátu Najvyššieho súdu*) vydal trojčlenný senát poľského najvyššieho súdu dňa 5. decembra 2019 rozsudok sp. zn. III. PO 7/18, v ktorom rozhodol, že NRS nie je nezávislá od zákonodarnej a výkonnej moci a tak ani DS NSP, ktorý NRS kreovala, nespĺňa požiadavky nezávislého a nestranného súdu.¹³

V reakcii na toto rozhodnutie poľského najvyššieho súdu ako aj na (z neho vychádzajúce) uznesenie poľského najvyššieho súdu z 8. januára 2020 sp. zn. I. NOZP 3/19 podal predseda Sejmu podnet na preskúmanie toho, či nedošlo medzi ním a najvyšším súdom ku kompetenčnému konfliktu. Na základe tohoto podnetu ústavný súd pozastavil najvyššiemu súdu právomoc vydávať uznesenia týkajúce sa zlučiteľnosti poľských zákonov s medzinárodným právom v otázke zloženia NRS.

Dňa 9. apríla 2020 predložil aj senát DS NSP právnu otázku ústavnému súdu, ktorá sa týkala súladu niektorých ustanovení Zmluvy o Európskej únii a Zmluvy o fungovaní Európskej únie s poľskou ústavou. Dňa 14. júla 2021 poľský ústavný súd rozhodol, že „Článok 4 ods. 3 druhá veta ZEÚ v spojení s článkom 279 (Zmluvy o fungovaní Európskej

¹² Dňa 8. apríla 2020 vydal SD EÚ predbežné opatrenie o pozastavení disciplinárnych konaní vedených DS NSP.

¹³ Poľský najvyšší súd v bode 79 tohoto rozsudku uviedol: „*Stručne povedané, každá z uvedených okolností, ak sa posudzuje samostatne, nie je rozhodujúca pre nedodržanie článku 47 [Charty základných práv Európskej únie] (článok 6 dohovoru v spojení s článkom 45 ods. § 1 poľskej ústavy). Keď sa však spoja všetky tieto okolnosti*

1. vytvorenie novej organizačnej zložky na Najvyššom súde od nuly,
2. personálne obsadenie tejto zložky výlučne novými osobami so silným prepajením na zákonodárnu a výkonnú moc, ktoré pred vymenovaním benefitovali zo zmien vo výkone súdnictva a
3. boli vybraní NRS, ktorá nekoná spôsobom nezávislým od zákonodarnej a výkonnej moci, a jeho široká autonómia a koncepcie boli odňaté iným súdom a iným komorám Najvyššieho súdu,

z toho jasne a jednoznačne vyplýva, že disciplinárny senát Najvyššieho súdu nie je tribunálom v zmysle článku 47 Charty, článku 6 Dohovoru a článku 45 ods. 1 poľskej ústavy“.

únie) v rozsahu, v akom Súdny dvor Európskej únie ukladá povinnosti ultra vires Poľsku, ako členskému štátu Európskej únie, vydaním predbežných opatrení týkajúcich sa organizácie a právomoci poľských súdov a konania pred týmito súdmi, je nezlučiteľný s článkom 2, článkom 7, článkom 8 ods. 1 a článkom 90 ods. 1 v spojení s článkom 4 ods. 1 Ústavy Poľskej republiky a v tomto rozsahu nepodlieha zásadám prednosti a priamej uplatniteľnosti (ratifikovanej medzinárodnej zmluvy) uvedenej v článku 91 Ústavy.“

Súbežne sa poľskí sudcovia ale aj advokáti, voči ktorým bolo vedené disciplinárne konanie, obracali na ESĽP so sťažnosťami namietajúcimi zhodu právnej úpravy disciplinárneho konania voči sudcom s Dohovorom. Kľúčovým v tomto smere sa stalo rozhodnutie ESĽP vo veci *Reczkowicz proti Poľsku* (z 22. júla 2021, č. 43447/19),¹⁴ v ktorom tento konštatoval porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru z dôvodu, že rozhodujúci podiel na kreovaní sudcov DS NSP má NRS ako orgán podliehajúci neprimeranému vplyvu zákonodarnej a výkonnej moci, čo porušuje samotnú podstatu „práva na tribunál zriadený zákonom“. Teda ESĽP nepovažoval DS NSP za súd v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru a teda ani jeho rozhodnutia nemôžu vyvolávať právne následky spojené so súdnymi rozhodnutiami.

V reakcii na tento rozsudok ESĽP poľský premiér Jaroslaw Kaczyński dňa 7. augusta vyhlásil, že „zrušíme disciplinárnu komoru (najvyššieho súdu) v podobe, v akej teraz existuje a týmto spôsobom zmizne predmet sporu.“¹⁵ Neskôr (9. novembra 2021) však minister spravodlivosti a zároveň generálny prokurátor postúpil na ústavný súd podnet na preskúmanie zlučiteľnosti čl. 6 ods. 1 Dohovoru s poľskou ústavou. Ústavný súd rozhodol dňa 10. marca 2022 vo veci sp. zn. K 7/21 tak, že ESĽP svojimi rozsudkami vytvára nové právne normy medzinárodného práva verejného, ktoré sa líšia od tých, aké prijal členský štát Rady Európy pri ratifikácii Dohovoru. Tieto „nové normy“ vytvorené ESĽP výkladom čl. 6 ods. 1 Dohovoru sú nezlučiteľné s poľskou ústavou. Inými slovami Poľsko podľa jeho ústavného súdu nie je viazané rozhodnutiami ESĽP ale ani SD EÚ, pretože ich výklad medzinárodných zmlúv je v rozpore s poľskou ústavou.

K otázke viazanosti medzinárodným právom vytvoreným výkladom medzinárodných zmlúv nadnárodnými súdmi zaujal neskôr zásadný postoj ESĽP v prípade *Walęsa proti Poľsku* (z 23. novembra 2023, č. 50849/21).¹⁶ Oprel sa pritom o

¹⁴ Bližšie pozri SVÁK, J.: *Nezávislosť...* dielo cit v pozn. 7

¹⁵ Kaczyński ohlásil zrušenie disciplinárnej komory, ktorá je predmetom sporu s EÚ. In: dennikn.sk, 7.8.2021 [online]. Dostupné na: <https://dennikn.sk/minuta/2496115/>

¹⁶ Išlo tu o pomerne pikantný dlhodobý spor medzi Jaroslavom Kaczyńskim a Lechom Walęsom predákom odborového zväzu „Solidarita“ a neskôr poľským prezidentom a laureátom Nobelovej ceny za mier. Kaczyński pôsobil v rokoch 1990-1991 ako vedúci kancelárie prezidenta republiky a z tejto funkcie ho odvolal práve Walęsa. V januári 1993 zorganizoval Kaczyński v Poľsku slávny pochod na Belweder za odstúpenie Walęsu z funkcie prezidenta. Obvinil Walęsu, že spolupracoval s poľskou

- článok 27 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve, podľa ktorého „zmluvná strana sa nemôže odvolávať na ustanovenie svojho vnútroštátneho práva ako ospravedlnenie svojho neplnenia zmluvy,“
- poradné stanovisko Stáleho súdu medzinárodnej spravodlivosti zo 4. februára 1932 o zaobchádzaní s poľskými občanmi a inými osobami poľského pôvodu vo veci „Danzig“ (PCIJ, séria A/B č. 44), kde uviedol, že „štát nemôže proti inému štátu uplatniť svoju vlastnú ústavu s cieľom vyhnúť sa povinnostiam, ktoré mu vyplývajú z medzinárodného práva alebo platných zmlúv“.

Európsky súd pre ľudské práva opätovne aj v tomto rozsudku spochybnil legalitu vzniku osobitných senátov poľského najvyššieho súdu, ktoré boli kreované NRS zriadenou v rámci poľskej súdnej reformy. Zdôraznil, že rozsudky poľského ústavného súdu nemôžu zrušiť výklad čl. 6 Dohovoru podaný ESLP, ktorý je jediný oprávnený legitímne vykladať Dohovor. Prijatie záväzkov štátov vyplývajúcich z Dohovoru nemôže byť selektívne a zmluvný štát nemôže ľubovoľne vylúčiť pôsobenie a záväznosť Dohovoru a ani odstrániť pôsobenie rozsudkov ESLP zo svojho právneho poriadku. V bode 144 rozsudku ESLP uviedol: „Pri ratifikácii Dohovoru štáty v zmysle preambuly k Dohovoru preberajú hlavnú zodpovednosť za zabezpečenie práv a slobôd zakotvených v Dohovore. Preambula k Dohovoru síce uznáva určitú mieru voľnej úvahy štátu pri napĺňaní tejto zodpovednosti, ale hranice tejto miery určuje judikatúra ESLP. V dôsledku toho musia štáty rešpektovať právomoc ESLP danú zmluvou podľa čl. 32 Dohovoru na rozhodovanie všetkých záležitostí týkajúcich sa výkladu a uplatňovania Dohovoru“. Rovnaký názor prezentoval vo svojej správe o vykonateľnosti rozsudkov ESLP vo veciach legality DS NSP aj generálny tajomník Rady Európy, ktorý považoval rozsudky poľského ústavného súdu za pokus o obmedzenie právomoci ESLP podľa čl. 19 a 32 Dohovoru. Vzhľadom na pomerne slabé právne prostriedky vynútiteľnosti rozsudkov ESLP, ktoré má k dispozícii Výbor ministrov Rady Európy, tak ako nevykonané viedol vo svojej evidencii príslušné rozsudky proti Poľsku.¹⁷ Vzhľadom na exponenciálny nárast sťažností proti Poľsku sa ESLP v rozhodnutí vo veci *Walęsa* rozhodol využiť inštitút „pilotného rozsudku“, ktorý vymedzuje konkrétne povinnosti pre štát prijať opatrenia, aby nedochádzalo k enormnému nárastu sťažností (ku dňu rozhodovania vo veci *Walęsa* ich na ESLP prišlo 492) prameniach z rovnakého dôvodu porušenia Dohovoru. Na určitý čas preto ESLP prerušuje preskúmvanie sťažností namietajúcich predmetný štrukturálny alebo systémový problém a v prípade, ak ich štát neodstráni, paušálne

tajnou službou a udával svojich kolegov zo Solidarity. Občianskoprávne dozvuky tohoto sporu boli predmetom súdneho sporu, ktorý preskúmaval ESLP v predmetnom prípade.

¹⁷ Išlo o rozhodnutia vo veciach *Broda a Bojara proti Poľsku* (z 29. júna 2021, č. 26691/18 a 27367/18), *Reczkowicz proti Poľsku* (z 22. júla 2021, č. 43447/19), *Dolińska-Ficek a Ozimek proti Poľsku* (z 8. novembra 1991, č. 49868/19 a 57511/19) a *Advance Pharma sp. z o. o. proti Poľsku* (z 3. februára 2022, č. 1469/20).

rozhodne o všetkých došlých sťažnostiach s možným negatívnym dopadom na verejné financie. Medzi hlavné opatrenia Poľska v tomto pilotnom rozsudku ESLP zaradil

- obnovenie nezávislosti NRS prostredníctvom zavedenia legislatívy zaručujúcej právo poľských sudcov priamo si voliť zo svojich radov zástupcov v NRS,
- riešiť postavenie všetkých sudcov, ktorým vznikla sudcovská funkcia na základe participácie NRS rozhodujúcej v zložení podľa súdnej reformy,
- zabezpečiť súdne preskúmanie procesu vzniku sudcovskej funkcie v tomto období.

Po voľbách novokreovaná vláda sa snaží tieto odporúčania riešiť radikálnymi opatreniami, ktoré by mohli mať za následok stratu sudcovských funkcií pre všetkých (ich počet je okolo 700) sudcov, ktorých vymenoval poľský prezident na návrh NRS v tomto období.¹⁸

Problémom vykonateľnosti rozhodnutí SD EÚ sa zaoberala aj Komisia, ktorá má na rozdiel od Výboru ministrov Rady Európy ešte silnejšie nástroje a neváhala využiť ani značnú (500000 Eur denne) finančnú sankciu. K jej vymoženiu zrejme nedôjde, pretože novokreovaná poľská vláda po voľbách v roku 2023 razantne „napráva“ porušenia nielen Dohovoru, ale aj primárneho práva Európskej únie.

Príbeh Poľska v praxi prvý krát ukázal možnosti a hranice vymožitelnosti európskeho regionálneho medzinárodného práva v oblasti disciplinárneho stíhania sudcov a tak aj efektívnosť medzinárodnej ochrany disciplinárne stíhaných sudcov. Zmenená politická situácia spojená s uznaním validity rozhodnutí ESLP a SD EÚ však neumožňuje zistiť to, aká je právna záväznosť a vykonateľnosť medzinárodných noriem o zodpovednosti sudcov.

Legitimita disciplinárnych súdov pre sudcov

Otázka, odkiaľ by mala prameniť legitimita pre orgán disciplinárne postihujúci sudcov, sa v ostatnom období v prevažnej časti Európy vyriešila zriadením osobitného ústavného orgánu sudcovskej legitimacy. Predovšetkým krajiny strednej a východnej Európy prevzali tzv. románsky model sudcovskej legitimacy, ktorý bol

¹⁸ Podľa tlačových správ, (agentúra PAP) zo septembra 2024 poľský minister spravodlivosti Adam Bodnar predložil poľskej vláde návrh, aby sudcovia vymenovaní do funkcie po roku 2018 boli rozdelení do troch skupín. V prvej najpočetnejšej bude približne 500 sudcov a títo budú znášať najzávažnejšie dôsledky za participáciu na porušovaní právneho štátu v období vlády politickej strany *Právo a spravodlivosť*. Tri mesiace po nadobudnutí účinnosti zákona upravujúceho štatút tzv. neosudcov (mal by vstúpiť do platnosti po ukončení prezidentského mandátu Andrzeja Dudy) budú postavení pred osobitne zriadený disciplinárny súd a budú niesť zodpovednosť za to, že sa vedome či nevedome zapájali do vytvárania nedemokratického štátneho režimu v Poľsku. TASR, 7. septembra 2024.

zakotvený do povojnových ústav Francúzska, Španielska a Talianska. Je založený na tom, že orgánom sudcovskej legitimacy je osobitný ústavný orgán kreovaný sudcami aj politikmi. V zmysle čl. 13 *Magny Charty sudcov* má každý štát zriadiť takýto orgán garantujúci sudcovskú nezávislosť, ktorý by bol buď zložený len zo sudcov (tejto predstave sa najviac približuje Maďarsko) alebo „z podstatnej väčšiny sudcov volených svojimi kolegami“. Treba aj tu upozorniť na to, že *Magna Charta sudcov* bola vytvorená sudcami a podľa ich predstáv o sudcovskej samospráve a oddelenosti od politiky. Preto reálnym medzinárodným prameňom práva sú v tejto oblasti predovšetkým rozhodnutia ESĽP, ktoré vo vzťahu k Poľsku prevzal z judikatúry ESĽP aj SD EÚ.

Pri otázke zdroja legitimacy disciplinárnych súdov pre sudcov je potrebné zodpovedať na dve relatívne samostatné, ale v realite vzájomne podmienené otázky, a to či

- a) kreovanie orgánu sudcovskej legitimacy zodpovedá kritériám právneho štátu z hľadiska zásady oddelenosti súdnej moci od zákonodarnej a výkonnej moci,
- b) disciplinárny orgán pre sudcov je „tribunálom zriadeným zákonom“ v zmysle požiadaviek čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

Ad a) Orgán sudcovskej legitimacy, ktorým je v prevažnej časti Európy NRS, musí spĺňať základnú požiadavku právneho štátu na zabezpečenie oddelenosti súdnej moci od moci výkonnej a zákonodarnej. V ideálnych predstavách *Magny Charty sudcov* je tento orgán tvorený sudcami zvolenými do tejto funkcie samotnými sudcami a v minimalistickej podobe by takýmto spôsobom mala byť ustanovená do funkcie väčšina členov NRS. Tieto méty nedosahuje viacero štátov západnej Európy, avšak ako prvému štátu bol tento nedostatok vytknutý Ukrajine, a to najmä v dvoch precedenčných rozhodnutiach *Oleksandr Volkov proti Ukrajine* (z 9. januára 2013, č. 2722/11) a *Denisov proti Ukrajine* (z 25. septembra 2018, č. 76639/11).

Vo veci *Oleksandr Volkov* bolo predmetom sporu zloženie ukrajinskej NRS, ktorá v tomto prípade vystupovala aj ako disciplinárny orgán. Ukrajinská NRS sa skladala z 20 členov menovaných rôznymi orgánmi. Traja členovia boli menovaní ukrajinským prezidentom, traja ukrajinským parlamentom a dvaja Celoukrajinskou konferenciou prokurátorov. *Ex officio* boli členmi minister spravodlivosti a generálny prokurátor. Prevažnú väčšinu členov NRS potom tvorili pracovníci neprávnických profesií menovaní priamo výkonnými a zákonodarnými orgánmi. Konkrétne v sťažovateľovom prípade rozhodovalo 16 prítomných členov NRS, z ktorých len traja boli sudcovia. Len štyria z nich pracovali na plný úväzok v NRS a ostatní boli zamestnaní mimo NRS, z čoho vyplývala ich závislosť na tomto zamestnávateľovi. Ďalej ESĽP zohľadnil aj stanovisko Benátskej komisie, podľa ktorého prítomnosť generálneho prokurátora vytváralo riziko zásahu do sudcovskej nezávislosti pri disciplinárnych konaniach vedených proti sudcom. Na základe týchto skutočností konštatoval ESĽP porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru, pretože v disciplinárnom konaní nerozhodoval nezávislý a nestranný súd v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

V neskoršej veci *Denisov* stanovil ESLP kritériá, ktoré by mala napĺňať NRS, aby ju mohol akceptovať ako nezávislý tribunál zriadený zákonom v prípade, keď NRS vystupuje ako prvostupňový disciplinárny orgán. Podľa Veľkej komory ESLP bude preskúmavať

- zloženie NRS z pohľadu, či najmenej polovicu jeho členov tvoria sudcovia,
- spôsob menovania do funkcie NRS, najmä z pohľadu možných politických zásahov do tohoto procesu,
- či členovia NRS vykonávajú svoju činnosť na plný úväzok alebo vedľajší, keď môže byť ich nezávislosť a nestrannosť ovplyvnená materiálnou, hierarchickou či inou závislosťou na zamestnávateľovi,
- či sú členmi NRS osoby podieľajúce sa na činnosti orgánov činných v trestnom konaní,
či členovia NRS participovali na vyšetrovacom konaní, ktoré viedlo k podaniu návrhu na začatie disciplinárneho konania.

Podobne ako v prípade *Oleksandr Volkov* Veľká komora ESLP skúmala zloženie NRS v čase, keď rozhodovala vo veci sťažovateľa. Konštatovala, že z 18 členov NRS len 8 bolo sudcov. Väčšina členov prácu v NRS vykonávala ako vedľajšiu činnosť a jeden z členov sa zúčastnil vyšetrovacieho konania, ktorého výsledkom bol návrh na začatie disciplinárneho stíhania, čím NRS nepredstavovala v tomto zložení pri rozhodovaní v disciplinárnom konaní proti sťažovateľovi nezávislý súd v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

V ukrajinských prípadoch vystupovala NRS aj ako prvostupňový disciplinárny súd, avšak v nasledujúcich poľských prípadoch už NRS bola výlučne „len“ orgánom, ktorý vytvoril disciplinárne súdy pre sudcov. Podľa vytvorených precedensov ESLP rozhodol, že bude preskúmať aj nezávislosť a nestrannosť NRS z pohľadu čl. 6 ods. 1 Dohovoru v tom zmysle, či a v akom rozsahu mali resp. mohli mať politické orgány dosah na samotné menovanie členov disciplinárnych súdov pre sudcov práve vďaka rozhodujúcemu politickému vplyvu na personálne zloženie poľskej NRS.

Kľúčovou súčasťou súdnej reformy v Poľsku bola novelizácia zákona upravujúceho zloženie poľskej NRS. Táto zmena spočívala v tom, že zástupcov sudcov do nej už nemali voliť samotní sudcovia, ale parlament („Sejm“) a zároveň bolo predčasne ukončené členstvo v NRS sudcom zvoleným priamo sudcami. Na zvolenie sudcov ako nových členov NRS bola potrebná 3/5 väčšina z hlasov odovzdaných najmenej polovicou členov Sejmu. Navrhovateľmi mohlo byť buď 25 sudcov alebo 2000 občanov. Predmetná legislatívna zmena bola odôvodnená diskriminačnou volebnou geometriou znevýhodňujúcou sudcov nižších stupňov súdov, ktorú konštatoval vo svojom náleze poľský ústavný súd v rozhodnutí sp. zn. K 5/17, ako aj potrebou zvýšenia demokratickej legitimacy členov NRS, ako to proklamovala vláda pri návrhu novely zákona o NRS. Dňa 6. marca 2018 takto Sejm zvolil nových 15 sudcov za

členov NRS. Reakciou bolo okrem iného aj to, že Európska sieť súdnych rád 17. septembra 2018 pozastavilo poľskej NRS členstvo v tejto organizácii.

Okrem toho dňa 11. októbra 2017 Parlamentné zhromaždenie Rady Európy v uznesení s názvom „*Nové hrozby pre právny štát v krajinách Rady Európy*“ vyzvalo poľskú vládu, aby upustila od tejto novelizácie. Benátska komisia v stanoviskách z 5. mája 2017 a 11. decembra 2017 došla k záveru (totožnému s OBSE), že navrhované zmeny vyvolávajú vážne obavy týkajúce sa základných princípov demokracie a delby moci v štáte. Predmetná novela by podľa Benátskej komisie viedla k ovládnutiu NRS politickými predstaviteľmi.

Vo svojom rozsudku vo veci *Reczkowicz proti Poľsku* (z 22. júna 2021, č. 43447/19) si ESĽP všimol aj konkrétne okolnosti, za akých prebehla voľba nových členov NRS. Podľa všetkého poľská právnická obec na protest tieto voľby bojkotovala a tak sa napokon uchádzalo o post člena NRS len 18 kandidátov na 15 miest. Následne 6 z 15 novovymenovaných sudcov ako členov NRS vymenoval minister spravodlivosti do funkcií predsedov, resp. podpredsedov súdov. Väčšina zvolených sudcov bola navyše členmi vláducej politickej strany alebo boli zvolení Sejmom po odporučení touto politickou stranou. V bode 274 tohoto rozsudku ESĽP konštatoval, že „*zákon fakticky odstránil nielen zastupiteľský systém, ale aj záruky nezávislosti súdnictva. V konečnom dôsledku to zákonodarným a výkonným orgánom umožnilo priamo či nepriamo zasahovať do procesu menovania sudcov, čo napokon aj využili, ako o tom svedčia napríklad okolnosti spojené so schvaľovaním sudcovských kandidátov na členstvo v NRS*“. Teda návrh prezidentovi na vymenovanie sudcov DS NPS predkladala NRS, ktorá nebola dostatočnou zárukou nezávislosti súdnej moci od zákonodarnej a výkonnej moci, čo negatívne ovplyvňovalo celý proces výberu kandidátov na sudcov DS NPS ohrozujúci legitimitu takto zloženého DS NPS ako orgánu s právomocou disciplinárneho stíhania sudcov.

Ad b) Disciplinárne sudy zriadené pre uplatňovanie disciplinárnej zodpovednosti sudcov z pohľadu medzinárodného práva musia naplňať kritériá stanovené v čl. 6 ods. 1 Dohovoru, ktorý zakotvuje individuálne verejné právo na súd zriadený zákonom. Teda disciplinárne stíhaný sudca má Dohovorom garantované *právo na súd zriadený zákonom*.

Pojem *súd* je v Dohovore nahradený pojmom „tribunál“, ktorý umožňuje subsumovať pod tento pojem aj iné orgány, ako sú napríklad disciplinárne orgány stavovských právnických združení zriadených zákonom (na Slovensku je to napríklad Advokátska komora), či zákonom zriadené rozhodcovské orgány s obligatónym rozhodcovským konaním, ako sú napríklad na Slovensku orgány pre riešenie sporov v športe zriadené

pri jednotlivých športových zväzoch zákonom o športe.¹⁹ Tento tribunál je charakterizovaný ESLP ako súd, ktorý si plní svoju základnú funkciu (rozhodovanie sporov) v rámci svojej právomoci, na základe právnych noriem a právnymi predpismi stanoveným postupom. Okrem tejto formálnej právnej podmienky musí naplňovať aj materiálne požiadavky, ktoré sú zhmotnené najmä do nezávislosti a nestrannosti jeho rozhodovania. Takýto súd musí byť aj zložený z osôb, ktoré naplňujú kvalifikačné a morálne predpoklady pre výkon sudcovskej funkcie. Preto má zásadný význam to, aby tieto funkcie obsadzovali kandidáti, ktorí prešli veľmi prísny výberom, zaručujúcim, že budú vybraní tí najkvalitnejší z uchádzačov z hľadiska odborného aj morálneho. Čím vyššie sa nachádza súd takto obsadzovaný v súdnej sústave, tým by mali byť aj stanovené prísnejšie podmienky výberového konania. Objektívne a transparentné výberové konanie na funkciu sudcu nielen zvyšuje autoritu súdnictva vo verejnosti, ale je aj nepriamou zárukou ich nezávislosti v neskoršom rozhodovaní, aby sa naplnili materiálne záruky práva na súd zriadený zákonom.

Pojem „zriadený“ sa nevzťahuje len na existenciu súdu, ale aj na dodržiavanie pravidiel jeho fungovania a zloženia pri rozhodovaní jednotlivých prípadov. Z pohľadu kreovania disciplinárnych súdov pre sudcov je kľúčovou otázkou, či porušenie vnútroštátneho práva (štáty tu majú pomerne široký, ale nie neobmedzený priestor pre voľnú úvahu) pri menovaní sudcu disciplinárneho súdu pre sudcov môže viesť k porušeniu individuálneho verejného práva sudcu na disciplinárny súd zriadený zákonom. Podľa judikatúry ESLP k čl. 6 ods. 1 Dohovoru sudca disciplinárneho súdu pre sudcov, ktorý by bol ustanovený do funkcie v rozpore s právom, nemá legitimitu potrebnú pre výkon takejto funkcie. Proces menovania sudcu disciplinárneho súdu pre sudcov je tak vecnou súčasťou požiadavky na súd „zriadený“ zákonom.

Napokon požiadavka „zákona“ vyžaduje, aby proces menovania za sudcu disciplinárneho súdu pre sudcov mal relevantný právny základ vo vnútroštátnom právnom poriadku. Cieľom práva na súd zriadený zákonom z pohľadu Dohovoru ako najvýznamnejšieho prameňa medzinárodného práva v tejto oblasti nie je však to, aby bol vytvorený univerzálny model kreovania sudcov disciplinárnych súdov pre sudcov. Vzhľadom na rôznu úroveň demokracií členských štátov Rady Európy má najmä v niektorých štátoch západnej Európy výkonná moc rozhodujúci vplyv na menovanie týchto sudcov, čo samo osebe neodporuje požiadavke, aby bol súd zriadený zákonom. Pojem „zákon“ tak predstavuje zásadný imperatív, že príslušné vnútroštátne právne predpisy musia byť naformulované tak jednoznačne a jasne, aby vylučovali svojvoľné zásahy výkonnej moci do procesu menovania sudcov či už vo

¹⁹ Bližšie SVÁK, J.: Verejný záujem v športe *ad constitutionem*. In: KOŠIČIAROVÁ, S. (ed.) *Zborník referátov z vedeckej konferencie. Reformy v práve, justícii a verejnej správe. Záujmová korporácia a verejný záujem*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2022, s. 139-151.

všeobecnosti alebo špeciálne pri menovaní sudcov disciplinárnych súdov pre sudcov.²⁰

Napriek početným rozhodnutiam ESLP dlho nepristúpil k tomu, aby vypracoval základný test, ktorým by preskúmal to, či disciplinárny súd pre sudcov spĺňa požiadavku čl. 6 ods. 1 Dohovoru kladenú na „súd zriadený zákonom“. Jedným z vonkajších faktorov urýchlenia vytvorenia takéhoto testu sa stala poľská reforma súdnictva, ktorej súčasťou bolo aj vytvorenie nového disciplinárneho senátu na poľskom najvyššom súde. K vytvoreniu testu na súd zriadený zákonom využil súdnu reformu na Islande, kde tradičný príklon k právnemu štátu dával záruku rešpektovania rozhodnutia ESLP. Dôvodom bolo obsadzovanie nového odvolacieho správneho súdu, do ktorého mala zasiahnuť ministerka spravodlivosti, ktorá nerešpektovala v plnom rozsahu návrh osobitne zriadenej výberovej komisie, ktorá určila poradie úspešnosti kandidátov na funkciu sudcu novozriadeného odvolacieho správneho súdu. Ministerka spravodlivosti totiž na voľbu do parlamentu navrhla aj dvoch kandidátov, ktorí sa umiestnili pod pomyselnou čiarou. Obidvoch parlament zvolil a následne prezident Islandu menoval do funkcie sudcov odvolacieho správneho súdu. Jeden z nich bol členom senátu odvolacieho správneho súdu, ktorý rozhodoval v správnom konaní o sťažovateľovi. Ten namietol porušenie svojho individuálneho verejného práva na súd zriadený zákonom. V rámci odôvodnenia rozsudku vo veci *Gudmundur Andri Ástráðsson proti Islandu* (z 1. decembra 2020, č. 26374/18)²¹ Veľká komora ESLP stanovila trojstupňový test prieskumu dodržania práva na súd zriadený zákonom. Podľa neho

- po prvé, musí ísť o zjavné porušenie vnútroštátneho práva v tom zmysle, že porušenie musí byť objektívne a skutočne zistiteľné. Neexistencia takéhoto porušenia však nevyklučuje možnosť porušenia práva na spravodlivý proces ustanoveného zákonom, pretože konanie, ktoré sa zdá byť v súlade s vnútroštátnym právom, môže mať napriek tomu následky, ktoré sú nezlučiteľné s predmetom a účelom tohto práva; vtedy musí ESLP pokračovať vo svojom skúmaní v rámci druhej a tretej časti testu, aby sa zistilo, či účinky uplatnenia príslušných vnútroštátnych ustanovení boli v súlade so špecifickými požiadavkami zákona na „súd zriadený zákonom“ v zmysle Dohovoru;
- po druhé, predmetné porušenie musí byť posúdené vo svetle predmetu a účelu požiadavky „súdu zriadeného zákonom“, a to zabezpečiť schopnosť súdnictva vykonávať svoje povinnosti bez neprimeraných zásahov, a tým

²⁰ Pozri bližšie jedno z kľúčových rozhodnutí ESLP vo veci *Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalsku* (zo 6. novembra 2018, č. 55391/13).

²¹ Bližšie pozri SVÁK, J.: Ako môžu „čachre-machre“ pri výbere sudcov porušiť právo na zákonom zriadený súd. In: *Justičná revue*, č. 2, 2021.

chrániť právny štát a delbu moci; preto je potrebné zvážiť, či porušenia čisto technického charakteru, ktoré nemajú vplyv na zákonnosť procesu vymenúvania sudcov, neprekračujú príslušnú hranicu; na druhej strane, porušenia, ktoré úplne ignorujú najzákladnejšie princípy menovacieho postupu, alebo porušenia, ktoré v iných ohľadoch pravdepodobne zmariť účel a účinok požiadavky „stanovenej zákonom“, sa musia považovať za porušenie tejto požiadavky;

- po tretie, preskúmanie právnych následkov (v kontexte individuálnych práv podľa Dohovoru) porušenia vnútroštátneho ustanovenia týkajúceho sa menovania sudcov zohráva významnú úlohu pri určovaní, či takéto porušenie predstavovalo porušenie práva na „súd zriadený zákonom“, a preto samotné tvorí súčasť testu; posúdenie právnych dôsledkov takéhoto porušenia vnútroštátnymi súdmi musí byť vykonané vo svetle príslušnej judikatúry Dohovoru a zásad, ktoré z nej vyplývajú.

Predmetný test na určenie dodržania práva na „súd zriadený zákonom“ aplikoval v doterajšej jeho pomerne krátkej existencii predovšetkým na posúdenie DS NSP. V nedávnom prípade *Tuleya proti Poľsku* (zo 6. júla 2023, č. 21181/19 a 51751/20) tento test aplikoval pri preskúmaní rozhodnutia DS NSP o pozastavení výkonu funkcie sťažovateľa ako sudcu Krajského súdu vo Varšave a verejne známeho člena poľského združenia sudcov *Iustitia*. Svoje rozhodnutie o porušení práva na súd zriadený zákonom v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru odôvodnil EŠLP odvolaním sa na rozhodnutia vo veciach *Reczkowicz a Juszczyzyn proti Poľsku* (zo 6. októbra 2022, č. 35599/20). V týchto rozsudkoch EŠLP aplikoval všetky tri stupne tzv. *Ástrádsson testu*.

Pri prvom stupni testu EŠLP konštatoval, že došlo k zjavnému porušeniu vnútroštátneho práva, pretože proces menovania sudcov do DS NSP bol vo svojej podstate chybný z dôvodu zapojenia poľskej NRS ako orgánu s absentujúcou nezávislosťou od zákonodarnej a výkonnej moci. Potom ako v prvom stupni testu konštatoval závažné porušenie vnútroštátneho práva, v druhom stupni preskúmania EŠLP konštatoval, že porušenie vnútroštátneho práva, ktoré vyplývalo z nedodržania zásady delby moci a nezávislosti súdnictva, vo svojej podstate spochybnilo postup vymenovania sudcov DS NSP a zároveň ako také bolo podmienkou *sine qua non* na vymenovanie sudcov prezidentom Poľskej republiky. Tento postup ako taký podkopával dôveru verejnosti v nezávislosť takto vymenovaných sudcov a tým aj ich legitimitu. Napokon v treťom kroku testu EŠLP zistil, že v poľskom právnom poriadku neexistujú žiadne právne možnosti, ktorými by sťažovateľ mohol namietat' údajné nedostatky v procese menovania sudcov DS NSP a preto bol porušený čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

Záverom tejto časti možno konštatovať, že preskúmanie porušenia práva na súd zriadený zákonom využitím tzv. *Ástrádsson testu* je kľúčovým prameňom

medzinárodného práva, ktoré má zabezpečiť, aby disciplinárny súd pre sudcov bol nezávislým a nestranným súdom.

Hmotnoprávne a procesné záruky spravodlivého disciplinárneho konania voči sudcom

Spravodlivé disciplinárne konanie voči sudcom vyžaduje, aby

- a) sudcovia boli disciplinárne bráni na zodpovednosť len za previnenia stanovené zákonom, pričom sa musí rešpektovať ich nezávislosť pri súdnom rozhodovaní z pohľadu aplikácie práva a výkladu jeho obsahu hodnotenia skutkového stavu a vyhodnocovania dôkazov,
- b) disciplinárne konanie vedené voči nim spĺňalo požiadavky spravodlivého súdneho procesu garantované v čl. 6 Dohovoru.

Ad a) Disciplinárne konania vedené proti sudcom sú najčastejšie odôvodnené nedostatkami pri výkone súdnictva, kde v európskom priestore dominujú najmä prietahy v súdnom konaní a mimosúdnych správaní sa sudcov, ktoré znižuje autoritu súdnictva. Len výnimočne sú takéto disciplinárne konania predmetom nadnárodného posudzovania a sudcovia ani nenamietajú porušenie hmotnoprávných aspektov disciplinárneho konania, ale absenciu záruk spravodlivého priebehu disciplinárneho konania. Niekedy však môžu disciplinárne stíhanie za nedostatky pri výkone súdnictva zakrývať pravý účel vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti.

Precedentným prípadom v tomto smere je rozhodnutie vo veci *Miroslava Todorova proti Bulharsku* (z 19. októbra 2021, č. 40072/13),²² kde sťažovateľka bola predsedníčkou Združenia sudcov Bulharska („UJB“), ktorá veľmi aktívne vystupovala proti štrukturálnym súdnym reformám v Bulharsku sprevádzanými aj rozsiahlou výmenou predsedov súdov. Okrem personálnych zmien UJB, a osobitne jeho predsedníčka, kritizovalo aj sprievodné vyhlásenia ministra spravodlivosti. Napríklad vo februári 2010 po jednom prepustení obvineného z väzby tento verejne vyhlásil, že „súdy sú spoluzodpovedné za všetky tieto vraždy, ktoré sa stali v posledných rokoch.“ Sťažovateľka bola sudkyňou trestného oddelenia na Mestskom súde v Sofii a osobitne kritizovala najmä výmenu predsedu tohoto súdu. V mediálne napätej atmosfére začala inšpekcia zriadená bulharskou najvyššou súdnou radou (orgán garantujúci podľa bulharskej ústavy sudcovskú nezávislosť, ktorý je zároveň aj prvostupňovým disciplinárnym orgánom) kontrolu rýchlosti trestného konania na Mestskom súde v Sofii. V prvom disciplinárnom konaní ukončenom v roku 2011 bola sťažovateľke uložená disciplinárna sankcia zníženia platu o 15 % na obdobie dvoch rokov. V priebehu roka 2012 boli iniciované proti sťažovateľke tri ďalšie konania spojené do jedného, ktoré vyústilo do uloženia najprísnejšej sankcie, a to odvolania

²² Bližšie SVÁK, J.: Disciplinárna zodpovednosť... dielo cit. v pozn. 4.

z funkcie sudkyne. V opätovnom konaní po rozhodnutí odvolacieho disciplinárneho súdu, ktorým bol senát zriadený na Najvyššom správnom súde Bulharska, bola sankcia zmiernená na preradenie na súd nižšieho stupňa. Sťažovateľka považovala tento verdikt ako odvetu za jej kritiku súdnej reformy v Bulharsku a skutočným cieľom disciplinárneho konania bolo jej „umlčanie“.²³ Namietala preto nielen porušenie čl. 6 a 8 Dohovoru ale aj čl. 18 Dohovoru. Disciplinárne konanie vedené proti sťažovateľke v zmysle čl. 6 Dohovoru považoval ESLP za korektné. V súvislosti s namietaným porušením čl. 8 Dohovoru (právo na súkromie) ESLP uviedol, že ako predsedkyňa UJB bola verejne známou osobou a disciplinárne konania vedené voči nej vyvolali širokú verejnú diskusiu o disciplinárnych konaniach vedených bulharskou najvyššou súdnou radou. Publicita v médiách nielenže neznížila jej profesionálnu reputáciu, ale naopak, získala si na svoju stranu podporu verejnosti.

Osobitnú pozornosť v tomto prípade si zasluhuje práve aktivácia čl. 18 Dohovoru, ktorý bol dlho²⁴ chápaný len ako doplnkové opozitum k čl. 17 Dohovoru o zneužití práva chráneného Dohovorom zo strany sťažovateľa.²⁵ K jeho širšiemu používaniu došlo najmä v súvislosti so zneužívaním trestného stíhania voči politickej opozícii s cieľom vylúčiť ju z voľnej súťaže politických strán vo voľbách,²⁶ ale aj zneužívaním disciplinárnych konaní voči sudcom, kritizujúcim justičnú politiku.²⁷ Precedentným v tomto smere sa stalo rozhodnutie vo veci *Marabišvili proti Gruzínsku* (zo 14. júna 2016, č. 72508/13), ktorého východiskové zásady aplikoval ESLP aj na tento prípad. Pri aplikovaní týchto východísk ESLP zobral do úvahy, že „disciplinárne konanie proti sťažovateľke sa začalo na pozadí búrlivých diskusií v spoločnosti o nezávislosti

²³ Predmetné rozhodnutie bolo široko medializované a kritizovala ho aj ministerka spravodlivosti. Na margo k nemu Európska komisia v správe z 18. júla 2012 uviedla: „Nezávislosť je spochybnená po sérii priamej kritiky viacerých sudcov, pričom osobitne obavy vyvoláva odvolanie z funkcie sudcu predsedníčky UJB... Vyvoláva to dojem, že nie je rešpektovaná delba štátnej moci čo má priame dopady na dôveru obyvateľstva v justičný systém“.

²⁴ K prvému konštatovaniu porušenia práva podľa čl. 18 Dohovoru došlo až v prípade *Gusinskiy proti Rusku* (z 19. mája 2004, č. 70276/01). Bližšie k aplikácii tohoto čl. 18 Dohovoru a o dvojitom metre v rozhodovaní ESLP pozri SVÁK, J. a kol.: *Právny štát ako hodnota chránená v európskom nadnárodnom priestore*. Praha: Wolters Kluwer, 2024 (v tlači).

²⁵ Skeptický voči širšiemu uplatňovaniu bol ešte v roku 2012 aj M. Bobek. Pozri KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M.: *Evropská úmluva o lidských právech*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 135

²⁶ Pozri rozhodnutia vo veciach *Lutsenko proti Ukrajine* (z 3. júla 2012, č. 6492/11), *Tymošenková proti Ukrajine* (z 30. apríla 2013, č. 49872/11), *Ilgar Mammadov proti Azerbajdžanu* (z 22. mája 2014, č. 15172/13) a *Rasul Jafarov proti Azerbajdžanu* (zo 17. marca 2016, č. 69981/14).

²⁷ Vzhľadom na to, že Dohovor vychádza z prezumpcie „dobrej vôle“ v konaní orgánov verejnej moci tak je na sťažovateľovi, aby poskytol „nevyvrátiteľný a priamy dôkaz“, že šikanózne konanie voči nemu zo strany orgánov verejnej moci bolo vedené zlým úmyslom („zlovôľou“), pričom ESLP sa môže dostať do podozrenia, že podľahol nástrahám politickej selektivity. Pozri *Khodorkovskiy proti Rusku* (z 31. mája 2011, č. 5829/04).

a efektívnosti súdnictva, najmä pokiaľ ide o rozhodovanie prípadov organizovaného zločinu a že spory viedlo medzi sebou združenie sudcov reprezentované sťažovateľkou na jednej strane a výkonná moc na druhej strane... Predovšetkým minister vnútra v médiách osobne kritizoval jej prácu ako sudkyne" (bod 205 rozsudku). Dôležitý bol aj priebeh udalostí

- najprv sťažovateľka a združenie sudcov vystúpili s ostrou kritikou bulharskej najvyššej rady súdnictva, najmä v oblasti nominácií predsedov súdov,
- potom sa vykonali kontroly rozhodovacej činnosti sťažovateľky, na základe ktorých sa iniciovalo disciplinárne konanie voči nej,
- disciplinárne previnenia, za ktoré bola následne sankcionovaná, sa týkali omeškaní v rozhodovaní vecí ukončených pred výkonom kontroly, čo podľa ESLP dokazuje, že „vykonanie týchto kontrol bolo motivované najmä túžbou sankcionovať sťažovateľku, a nie legitímnou snahou o nápravu nadmerných prietahov v súdnom konaní“ (bod 208 rozsudku).

Dôležitým pre rozhodnutie ESLP bola aj mimoriadna prísnosť sankcie (na veci nič nezmenilo ani jej následné zmiernenie), ktorej neprimeranosť kritizovala odborná verejnosť a médiá. Aktivity sťažovateľky v rámci UJB neboli v rozpore so zákonom alebo etickými pravidlami sudcov. Kritické stanoviská smerovali k zabezpečeniu väčšej transparentnosti a k obmedzeniu zásahov exekutívy do nezávislosti súdnej moci. K porušeniu čl. 18 Dohovoru v spojení s čl. 10 Dohovoru preto došlo tým, že „hlavným cieľom disciplinárneho konania a uloženia sankcie nebolo zabezpečenie dodržiavania lehôt v súdnom konaní, ale potrestať a zastrašiť sťažovateľku z dôvodu jej kritického postoja voči CSM a výkonnej moci“ (bod 213 rozsudku).

V prípade *Juszczyszyn* bolo skutočným cieľom odradenie sťažovateľa ale aj ostatných sudcov od preverovania legitimity sudcov z pohľadu, či im sudcovská funkcia nevznikla v rámci spolitizovaného výberu vykonaného poľskou NRS v období realizácie súdnej reformy vykonanej vládou J. Kaczyńského. Disciplinárne konanie vedené proti sťažovateľovi považoval preto ESLP za rozporné „so základnými zásadami nezávislého súdnictva a zásady právneho štátu“ (bod 334 rozsudku).

Na tomto prípade je zaujímavé aj to, že sťažovateľ namietal porušenie čl. 18 Dohovoru nie v spojení s čl. 10 Dohovoru, ako pri väčšine týchto sťažností, ale v spojení s čl. 8 Dohovoru. Vzhľadom na akcesorickú povahu čl. 18 Dohovoru (ESLP však nevyhlásil ani možnosť preskúmať sťažnosť výlučne z dôvodu zneužitia legitímnych cieľov na iné účely) je jeho porušenie namietané v spojení so zásahom do práva chráneného Dohovorom. V absolútnej väčšine prípadov sťažovatelia namietajú porušenie čl. 18 Dohovoru v spojení s čl. 6 Dohovoru (právom na spravodlivé disciplinárne konanie) a čl. 10 Dohovoru chrániaceho slobodu prejavu. V tomto prípade však sťažovateľ namietal porušenie čl. 18 v spojení s čl. 8 Dohovoru.

K zásahu do práva na súkromie chráneného čl. 8 Dohovoru disciplinárnym stíhaním sudcu môže v zmysle rozhodnutí *Denisov* a *Olexandr Volkov* dôjsť aj v rámci

pracovnoprávných sporov. V zmysle slávneho rozhodnutia vo veci *Niemietz proti Nemecku* (zo 16. decembra 1992, č. 13710/88) pri výkone svojho povolania prichádza väčšina ľudí do styku so svojím okolím, s ktorým tak získava príležitosť uzatvárať a rozvíjať svoje osobne vzťahy. V judikatúre ESLP sa v zásade vymedzili dve možnosti, ako konkrétne opatrenie zasahujúce do práva na súkromie môže byť v rozpore s čl. 8 Dohovoru. V prvom prípade už samotné opatrenie a dôvody jeho prijatia môžu negatívne pôsobiť na súkromie človeka.²⁸ V druhom prípade majú zásadný dopad na súkromie dôsledky vykonaného opatrenia. V prípade *Olexandr Volkov* tieto dôsledky môžu

- mať negatívny dopad na tzv. blízky kruh, pričom ide najmä o značnú majetkovú ujmu,
- spôsobiť stratu príležitosti uzatvárať a rozvíjať vzťahy s inými,
- znamenať závažnú ujmu na povesti sťažovateľa.

Závažnosť dôsledkov z hľadiska súkromného života možno posudzovať najmä na základe porovnania života sťažovateľa pred disciplinárnym konaním a po ňom. V týchto prípadoch bude nevyhnutné, aby ujma dosiahla minimálny prah závažnosti, o čom musí ESLP presvedčiť samotný sťažovateľ. Tento prah je však v judikatúre ESLP stanovený dosť vysoko a ESLP od sťažovateľa vyžaduje, aby preukázal, že dôsledky disciplinárneho konania boli veľmi závažné a ovplyvnili súkromný život sťažujúceho sa sudcu reálne značným spôsobom. V prípade, že sťažovateľ o tomto nepresvedčí ESLP, tak jeho sťažnosť zamietne pre jej nezlučiteľnosť *ratione materiae* s Dohovorom.

V prípade *Juszczyszyn* disciplinárny senát v rozhodnutí o pozastavení výkonu sudcovskej funkcie uviedol, že ide o sankciu za porušenie viacerých ustanovení civilných procesných predpisov a sťažovateľ dal výnimočne zlý príklad iným sudcom a jeho konanie, ktorým spochybnil legitimitu svojich kolegov, mohol spôsobiť chaos v súdnom systéme. Tieto vyjadrenia formuloval disciplinárny súd tvrdými slovami, ktoré vytvárali jasne negatívny obraz o sudcovskej spôsobilosti, profesionalite a bezúhonnosti sťažovateľa. Kritika vyjadrená v disciplinárnom rozhodnutí sa podľa ESLP týkala jadra jeho súdnej integrity a ohrozila jeho profesionálnu povesť. Na základe toho mohol byť sťažovateľ vnímaný aspoň v časti spoločnosti ako nespôsobilý vykonávať sudcovskú funkciu.²⁹

Vo vzťahu k dôsledkom disciplinárneho rozhodnutia sankcia zníženia jeho platu o 40 % počas pozastavenia jeho sudcovskej činnosti znamenala podľa sťažovateľa významnú finančnú ujmu pre jeho „úzky kruh“. Navyše ho to zbavilo možnosti

²⁸ Pozri rozhodnutia vo veciach *Smith a Grady proti Spojenému kráľovstvu* (25. júla 2000, č. 33985/96) a *Obst proti Nemecku* (z 23. septembra 2010, č. 425/03).

²⁹ Pozri rozhodnutie vo veci *Xhoxhaj proti Albánsku* (z 9. februára 2021, č. 15227/19). Bližšie SVÁK, J.: Previerky sudcov... dielo cit. v pozn. 3.

pokračovať v sudcovskej činnosti a života v profesionálnom prostredí, v ktorom mohol ďalej rozvíjať svoj profesionálny a osobný rast. Podľa ESLP to všetko predstavovalo vážny zásah do súkromného života sťažovateľa a preto považoval čl. 8 Dohovoru za aplikovateľný na tento prípad.

Následne ESLP skúmal, či tento zásah do práva na súkromie bol vykonaný na základe zákona. Tu sa ESLP sústredil na to, či relevantná poľská zákonná úprava bola predvídateľná a či bola zlučiteľná s právnym štátom. V odvolaní sa na rozhodnutie vo veci *Reczkowicz* a na uvedené rozhodnutie SD EÚ potom ESLP konštatoval, že rozhodnutie o uložení disciplinárnej sankcie vydal orgán, ktorý nemožno považovať za „súd“ v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru a teda „*napadnutý zásah nemožno považovať za zákonný v zmysle článku 8 Dohovoru, pretože nie je založený na „zákone“, ktorý by sťažovateľovi poskytoval náležité záruky proti svojvôli*“ (bod 269 rozsudku). Napriek konštatovaniu o porušení čl. 8 Dohovoru z tohoto dôvodu ESLP považoval za vhodné preskúmať sťažnosť aj z pohľadu, či boli splnené požiadavky na „kvalitu práva, resp. zákona“. Tu sa zaoberal jasnosťou a predvídateľnosťou toho, že jeho „lustrácia“ kolegov bude „*zjavným a hrubým porušením zákona*“ v zmysle zákonnej úpravy disciplinárnej zodpovednosti sudcov. Predovšetkým tu išlo o vyvodenie disciplinárnej zodpovednosti za výkon sudcovskej rozhodovacej činnosti, kde je táto zodpovednosť považovaná za výnimočné opatrenie a preto musí podliehať reštriktívnemu výkladu v prospech zachovania sudcovskej nezávislosti. Veľký význam ESLP prikladal aj rozhodnutiam SD EÚ a osobitne vo veci *Komisja proti Poľsku (z 15. júla 2021, č. C-791/19)*, kde tento rozhodol, že Poľsko porušilo svoje povinnosti vyplývajúce z čl. 19 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii okrem iného tým, že „*umožnilo kvalifikovať obsah súdnych rozhodnutí ako disciplinárne previnenie týkajúce sa sudcov všeobecných súdov*“ (bod 126 rozsudku). Teda nebola naplnená ani podmienka „predvídateľnosti“ zákona a preto predmetný zásah nebol „v súlade so zákonom“.

Z pohľadu uplatňovania čl. 18 Dohovoru v spojení so zneužívaním disciplinárneho konania na zastrašenie sudcov je zaujímavým prípad *Juszczyszyn proti Poľsku (zo 6. októbra 2022, č. 35599/20)*, kde sa tiež „nedostatky“ pri výkone súdnictva pomeriavajú z hľadiska skutočného účelu disciplinárneho stíhania. V tomto prípade sťažovateľ ako sudca odvolacieho súdu preskúmaval legitimitu sudcov prvostupňového súdu z pohľadu prípadného porušenia práva na súd zriadený zákonom. Obrátil sa na Sejm s požiadavkou, aby mu sprístupnil dokumenty o voľbe a vzniku funkcie sudcov, ktorí v danom prípade rozhodovali v prvom stupni o predmetnej veci napadnutej odvolaní. Odôvodnil to tým, že aplikuje rozhodnutie SD EÚ vo veci *AK a ostatní (Z 19. novembra 2019, č. C-585/18 a ďalšie)*, ktoré spochybnilo legitimitu sudcov zvolených po zavedení súdnej reformy v Poľsku. Disciplinárny súd mu uložil sankciu v podobe zníženia platu o 40 % počas pozastavenia výkonu funkcie sudcu za znižovanie autority súdnictva spochybňovaním legitimacy vzniku funkcie sudcov u svojich kolegov. Sťažovateľ namietal, že skutočným účelom jeho disciplinárneho

potrestania bolo odradiť ostatných sudcov od overovania zákonnosti vymenovania sudcov v spolitizovanom postupe. V zásade k porušeniu čl. 18 Dohovoru môže dôjsť dvomi spôsobmi, a to tak, že

- do práva je zasiahnuté výlučne za účelom, ktorý nie je Dohovorom stanovený,
- zásah do práva je motivovaný viacerými účelmi, pričom jeden z nich odporuje čl. 18 a tento účel musí byť prevládajúcim.

V doterajšej svojej rozhodovacej praxi pristupoval ESĽP k sankcionovaniu sudcov za ich verejnú kritiku pomerov v súdnictve dvomi líniami. V prvej je precedenčným rozhodnutím prípad *Baka proti Maďarsku* (z 23. júna 2016, č. 20261/12), kde príslušné opatrenia zasahujúce do výkonu funkcie sudcu, resp. funkcionára súdu boli primárne motivované výkonom slobody prejavu sťažovateľom a bol porušený článok 10 Dohovoru.³⁰ V druhej línii je precedenčným rozhodnutie vo veci *Harabin proti Slovensku* (z 29. júna 2004, č. 62584/00), kde opatrenia proti sťažovateľovi boli spojené so schopnosťou sťažovateľov riadne vykonávať svoje funkcie a podľa ESĽP v nich nedošlo k zásahu do čl. 10 Dohovoru.³¹ Zároveň ESĽP postupuje v duchu zásady *fumus boni juris* v prospech opisu skutočností podaných sťažovateľom a tak je na vláde, aby presvedčila ESĽP, že pri zásahoch do slobody prejavu mohla postupovať podľa druhej línie.

Jedným z precedenčných rozhodnutí pri namietaní porušenia čl. 10 Dohovoru je rozhodnutie vo veci *Kudeshkina proti Rusku* (z 26. februára 2009, č. 29492/05), kde bol sťažovateľke uložený najvyšší disciplinárny trest, a to odvolanie z funkcie sudkyne. Sťažovateľka sa rozhodla kandidovať do Štátnej dumy Ruskej federácie (parlamentu) a jej predvolebná kampaň bola založená na programe reformy súdnictva. V rámci tejto kampane poskytla aj viaceré rozhovory pre médiá, v ktorých naznačovala vonkajšie „tlaky“ na sudcov, najmä zo strany exekutívy, vrátane predsedov súdov. Tieto vyjadrenia disciplinárne orgány kvalifikovali ako disciplinárne previnenia a už prvostupňový disciplinárny súd jej uložil najvyšší trest,³² ktorý ruský najvyšší súd v poslednej inštancii potvrdil.

³⁰ Pozri k tomu aj rozhodnutia vo veciach *Kayasa proti Turecku* (z 13. novembra 2008, č. 64119/00 a 76292/01), *Kudeshkina proti Rusku* (z 26. februára 2009, č. 29492/05) a *Cimperšek proti Slovinsku* (z 30. júna 2020, č. 58512/16).

³¹ Pozri aj rozhodnutia vo veciach *Köseoğlu proti Turecku* (z 10. apríla 2018, č. 24067/05) a *Simić proti Bosne a Hercegovine* (z 15. novembra 2016, č. 75255/10).

³² V odôvodnení okrem iného uviedol „Sudkyňa Kudeshkina tak vedome a úmyselne šírla v občianskej spoločnosti nepravdivé výmysly o svojvôli, ktorá údajne panuje v súdnej sfére; že sudcovia sa pri riešení konkrétnych prípadov ocitnú pod neustálym a neskrývaným tlakom zo strany predsedov súdov; že predsedovia súdov vopred otestujú, do akej miery možno jedného alebo druhého sudcu kontrolovať, aby určili, ktorý by mohol byť poverený vnesením vedome nespravodlivého rozsudku vo veci; že nikto si nemôže byť istý, že jeho prípad posudzuje nestranný súd; že sudcovia v skutočnosti zrádzajú záujmy spravodlivosti tým, že vo väčšine prípadov zastávajú stanovisko prokuratúry; že sudca v tejto krajine nie

Pri preskúmaní týchto rozhodnutí ESLP na jednej strane potvrdil, že vyjadrenia volebných kandidátov sú širšie chránené v čl. 3 Dodatočného protokolu č. 1 k Dohovoru a na druhej strane, najmä pri kritike trestných konaní sa musí zohľadniť autorita súdnej moci a rešpektovať dôvera obžalovaných v spravodlivé súdne konanie. V tomto prípade sťažovateľka zverejnila aj konkrétne faktické informácie z trestného konania, ku ktorým mala ako trestná sudkyňa prístup. Tieto informácie považoval ESLP za skutkové tvrdenia, ktoré ale boli neoddeliteľné od jej názorov vyjadrených v týchto rozhovoroch. Sťažovateľka verejne kritizovala konanie v osobitne citlivom prípade, ktorý sa týkal rozsiahlej korupčnej kauzy. Jej rozhodnutie zverejniť tieto informácie bolo založené na jej osobnej skúsenosti a bolo prijaté až potom, ako jej bolo zabránené predsedom súdu pokračovať v rozhodovaní o tomto prípade. Konanie motivované negatívnou skúsenosťou alebo motivované nejakým profilom nemá veľmi silnú ochranu Dohovorom, ale má ju na druhej strane politický prejav a osobitne, ak je vykonaný v predvolebnej kampani. Napokon ako kľúčové pre rozhodnutie o porušení čl. 10 Dohovoru považoval uloženie absolútnej sankcie pre sudcu, ktorá môže byť uložená v disciplinárnom konaní. Podľa ESLP bola neprimerane prísna a mohla mať „mrazivý účinok“ na sudcov, ktorí sa chceli zúčastniť „verejnej diskusie o efektívnosti súdnych inštitúcií“ (bod 100 rozsudku).

Ad b) Disciplinárne konanie proti sudcom môže byť pod ochranou čl. 6 ods. 1 Dohovoru len vtedy, ak je konaním o právach a záväzkoch alebo „trestným obvinením“. K otázke, či rozhodovanie disciplinárnych orgánov proti sudcom je „trestným obvinením“, sa ESLP zaoberal najnovšie v prípadoch *Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalsku* (zo 6. decembra 2018, č. 55391/13 a ďalšie) a *Tuleya proti Poľsku* (zo 6 júla 2023, č. 21181/19 a 51751/20).

V portugalskom prípade išlo o námietku sťažovateľky, že nemala dostatočný čas na prípravu obhajoby v rozpore s čl. 6 ods. 3 písm. a) a b) Dohovoru, ktorý je aplikovateľný len na tzv. trestnú vetvu čl. 6 Dohovoru. Veľká komora ESLP využila tradičný tzv. Engelov test.³³ Prvým kritériom podľa neho je kvalifikácia vo vnútroštátnom práve. Podľa ESLP disciplinárne konanie proti sťažovateľke neprebiehala pred orgánmi činnými v trestnom konaní a na veci nič nemení ani to, že sa na konanie podporne využívali trestnoprávne procesné kódexy. Osobitne ESLP zdôraznil, že disciplinárne stíhanie sa týka len sudcov ako osobitnej skupiny a nemôže byť aplikované na ostatných. Jeho účelom je ochrana profesionálnej cti a povesti ako aj ochrana dôveryhodnosti súdnictva. Obvinenia vznesené proti

je nezávislý, ale je typickým podriadeným štátnym úradníkom; že v tejto krajine máme úplné bezprávie a súdny chaos.“

³³ Ide o závery rozhodnutia vo veci *Engel a ostatní proti Holandsku* (z 23. decembra 1976, č. 5100/71 a ďalšie), ktoré ESLP využíva na posúdenie toho či sa na prípad má aplikovať pojem „trestné obvinenie“, teda či preskúmané konanie má rozsiahlejšie benefity ochrany čl. 6 Dohovoru ako je to v prípade preskúmania občianskoprávneho konania.

sťažovateľke³⁴ boli svojou povahou disciplinárne, a nie trestné. Napokon sa ESLP zaoberal vážnosťou sankcie, ktorá sťažujúcej sa sudkyňi hrozila a tu pripomenul, že finančná pokuta v prípade jej značnej výšky môže svedčiť o trestnom konaní. Nepostačuje však sama osebe k záveru o trestnej povahe disciplinárneho konania proti sudcom. Preto Veľká komora ESLP považovala námietky sťažovateľky na nedostatočný čas prípravy k obhajobe za nezlučiteľné *ratione materiae* s Dohovorom a preto sa nimi vôbec nezaoberala. To znamená, že disciplinárne konanie proti sudcom je preskúmané s procesnými zárukami, ktoré poskytuje „civilná vetva“ čl. 6 Dohovoru a teda sa na ne nevzťahujú osobitné záruky vymedzené v čl. 6 ods. 2 a 3 Dohovoru.

V prípade *Tuleya* išlo nielen o pozastavenie výkonu funkcie sudcu, ale disciplinárny orgán zároveň rozhodoval o pozbavení sudcovskej imunity a umožnení trestného stíhania sťažovateľa. Sťažovateľ ako sudca krajského súdu vo Varšave a aktívny člen poľského združenia sudcov *Justitia* bol zbavený trestnoprávnej imunity a bol mu v rovnakom disciplinárnom konaní pozastavený výkon funkcie sudcu za neoprávnené sprístupnenie informácií z prípravného konania a neodôvodnený návrh na začatie prejudiciálneho konania pred SD EÚ, ktorý sa týkal nového modelu vzniku sudcovskej funkcie. Z pohľadu použitia „trestnej vetvy“ čl. 6 Dohovoru bolo v tomto prípade problematické rozhodnutie o pozbavení trestnoprávnej imunity. Prokurátor žiadal vyvodenie trestnej zodpovednosti sťažovateľa za to, že umožnil médiám nahrávať súdne konanie a pri ústnom odôvodňovaní rozsudku zverejnil informácie z vyšetrovania bez súhlasu prokurátora, čím sa mal dopustiť zneužitia svojej právomoci. Po analýze poľského trestného konania ESLP usúdil, že pri trestnom stíhaní sudcov sú dve samostatné konania, a to o zbavení trestnoprávnej imunity disciplinárnym súdom, ktoré na sudcu „vrhá tieň podozrenia“ a samotné trestné konanie. Bez rozhodnutia disciplinárneho súdu o pozbavení imunity nemôže začať samotné trestné konanie, v rámci ktorého je možné uložiť až trest odňatia slobody na dva roky. Vzhľadom na to bolo postavenie sťažovateľa v konaní o jeho trestnoprávnej imunite analogické s postavením podozrivého v trestnom konaní a preto ESLP rozhodol, že na toto konanie sa vzťahujú osobitné procesné záruky spojené s „trestnou vetvou“ čl. 6 Dohovoru.

Disciplinárne konania podľa ustálenej rozhodovacej praxe ESLP spadajú pod ochranu čl. 6 Dohovoru v jeho „civilnej vetve“ a tak aj procesné záruky spravodlivého disciplinárneho konania proti sudcom sú totožné s tými, ktoré sa vzťahujú na

³⁴ Proti sťažovateľke boli vznesené tri disciplinárne obvinenia. Prvé sa týkalo údajne neúctivých poznámok, ktoré mala vysloviť na kolegu v rámci telefonického rozhovoru s ním, pričom tento bol poverený hodnotením jej výkonnosti. Druhého disciplinárneho previnenia sa mala dopustiť tým, že vedome nepravdivo vypovedala v rámci prvého disciplinárneho konania a tretie sa týkalo jej ovplyvňovania sudcu povereného vyšetrovaním, aby nezačínal kárne konanie proti svedkovi vypovedajúcemu nepravdivo.

občianskoprávne súdne konania v zmysle precedentného rozhodnutia *Vilho Eskelinen a ostatní proti Fínsku* (z 19. apríla 2007, č. 63235/00) určujúceho kritériá pre posudzovanie pracovnoprávných sporov štátnych zamestnancov.

Pre ilustráciu aplikácie procesných záruk na disciplinárne konanie vedené proti sudcom možno použiť rozhodnutie vo veci *Olujíc proti Chorvátsku* (z 5. februára 2009, č. 22330/05), ktoré sa týkalo disciplinárneho stíhania predsedu chorvátskeho najvyššieho súdu. Bol disciplinárne stíhaný za údajné sexuálne styky s maloletými a za zneužívanie svojho postavenia na ochranu finančných záujmov dvoch osôb, ktoré boli známe svojou trestnou činnosťou, čím poškodil dobré meno chorvátskeho súdnictva. Vzhľadom na to, že disciplinárnou sankciou v tomto prípade bolo aj jeho odvolanie z funkcie predsedu najvyššieho súdu, tak vláda namietala aplikovanosť Dohovoru nielen v trestnej ale aj civilnej vetve čl. 6 Dohovoru s odvolaním sa na rozhodnutie vo veci *Harabin proti Slovensku* (z 9. júla 2002, č. 62584/00). Odôvodnila to tým, že funkcia sťažovateľa ako predsedu najvyššieho súdu svojou povahou zahŕňa výkon právomocí zverených mu verejným právom a je určená na ochranu všeobecných záujmov štátu. Predmetnú námietku po teste prípadu *Vilho Eskelinen* ESLP zamietol a preskúmaval ďalej vecné námietky sťažovateľa o porušení jeho procesných práv v disciplinárnom konaní. Konkrétne namietal porušenie práva na verejnosť disciplinárneho konania, zachovania princípu „rovnosti zbraní“ a neprimeranú dĺžku disciplinárneho konania, ako aj porušenie zásady nestrannosti členov disciplinárneho súdu. K tejto poslednej námietke spochybňujúcej nestrannosť troch členov disciplinárneho súdu z dôvodu, že v priebehu disciplinárneho konania poskytli rozhovory uverejnené v celoštátnych novinách svedčiace o ich zaujatosti, ESLP uviedol, že sudca musí byť nielen subjektívne nestranný ale musí tak aj navonok pôsobiť. V tomto prípade sa jeden z členov disciplinárneho súdu verejne vyjadril, že sťažovateľ je *corpus alienum* (cudzí prvok) v chorvátskom súdnictve. Navyše označil sťažovateľa za osobu bez skúseností a vedomostí, čím mohol u sťažovateľa vzbudiť oprávnené obavy o jeho zaujatosti a preto ESLP konštatoval, že v tomto smere došlo k porušeniu čl. 6 Dohovoru.

Verejnosť disciplinárneho konania mala byť porušená tým, že disciplinárny súd v záujme zabezpečenia dôstojnosti súdnictva, ale aj sťažovateľa, rozhodol o vylúčení verejnosti z konania napriek námietkam sťažovateľa. V tomto prípade išlo o kauzu, ktorá vyvolala značný záujem verejnosti, bola predmetom nadštandardnej pozornosti médií a týkala sa významnej verejnej osoby. V záujme verejnosti ale aj ochrany sťažovateľa bolo, aby disciplinárne konanie bolo verejné a keďže sa tak nestalo, bolo podľa ESLP porušené aj právo na verejnosť disciplinárneho konania chránené čl. 6 Dohovoru.

Princíp rovnosti zbraní vyplýva z práva sťažovateľa na kontradiktórne disciplinárne konanie bez toho, aby bol znevýhodnený voči vláde. V tomto prípade disciplinárny súd (bola ním chorvátska najvyššia rada súdnictva) pripustil všetky návrhy vlády na

vykonanie dôkazov a žiadny z návrhov sťažovateľa. Podľa ESLP „odmietnutie vnútroštátnych orgánov vypočuť ktoréhokolvek zo svedkov obhajoby viedlo k obmedzeniu schopnosti sťažovateľa prezentovať svoj prípad spôsobom nezlučiteľným so zárukami spravodlivého procesu zakotveným v čl. 6“ (bod 85 rozsudku) a preto došlo k porušeniu čl. 6 Dohovoru aj pri záruke rovnosti zbraní.

Napokon ESLP preskúmaval sťažnosť aj z pohľadu primeranej dĺžky disciplinárneho konania. V tomto prípade celé disciplinárne konanie, vrátane jeho preskúmania chorvátskych ústavným súdom, prebiehalo od roku 1996 do 9. decembra 2004. Podľa ESLP táto dĺžka konania aj vzhľadom na predmet konania (pre sťažovateľa išlo o jeho zachovanie vo funkcii predsedu najvyššieho súdu) nebola primeraná a preto aj v tomto smere bol porušený čl. 6 Dohovoru.

Všeobecne možno konštatovať, že na preskúmanie sťažností namietajúcich porušenie procesných práv v disciplinárnom konaní vedenom proti sudcom používa ESLP štandardné metódy vyplývajúce zo záruk občianskoprávneho súdneho konania. Aplikuje pri tom súdne precedensy, ktoré vychádzajú z „bežných“ civilných súdnych konaní, o ktorých existuje pomerne rozsiahla odborná literatúra aj na Slovensku.³⁵

Záver

Záverom považujem za vhodné ešte raz upozorniť na to, že podstatnú časť precedensov v oblasti disciplinárneho konania proti sudcom tvoria tie, ktoré boli spojené so súdnymi reformami v krajinách strednej a východnej Európy v ostatnej dekáde. Osobitne dôležité sú tie, ktoré aktivovali čl. 18 Dohovoru a majú za účel chrániť sudcov pred zneužívaním disciplinárneho konania proti sudcom na politické účely. V tomto smere je potrebné osobitnú pozornosť zamerať na Poľsko tak v nedávnej minulosti, ako aj v blízkej budúcnosti.

Zoznam použitej literatúry

1. KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M.: *Evropská úmluva o lidských právech*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 135
2. SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv (v troch zväzkoch)*. 2. zväzok. Bratislava: Eurokódex, 2011
3. SVÁK, J. a kol.: *Právny štát ako hodnota chránená v európskom nadnárodnom priestore*. Praha: Wolters Kluwer, 2024 (v tlači)
4. SVÁK, J.: Hodnota právneho štátu pri posudzovaní politických práv v európskej regionálnej súdnej ochrane ľudských práv. In: *Zborník z konferencie Ústavného*

³⁵ Pozri napríklad SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv (v troch zväzkoch)*. 2. zväzok. Bratislava: Eurokódex, 2011.

súdu SR v Košiciach, Konanie o súlade právnych predpisov – návrhové oprávnenie a účinky rozhodnutí ústavného súdu, Košice: Ústavný súd SR a PF UPJS, 2024

5. SVÁK, J.: Verejný záujem v športe *ad constitutionem* In: KOŠIČIAROVÁ, S. (ed.) *Zborník referátov z vedeckej konferencie. Reformy v práve, justícii a verejnej správe. Záujmová korporácia a verejný záujem*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2022, s. 139-151
6. SVÁK, J.: Ako môžu „čachre-machre“ pri výbere sudcov porušiť právo na zákonom zriadený súd. In: *Justičná revue*, č. 2, 2021
7. SVÁK, J.: Previerky sudcov a prokurátorov v boji proti korupcii. In: *Justičná revue*, č. 4, 2021
8. SVÁK, J.: Nezávislosť disciplinárneho súdu na poľskom najvyššom súde. In: *Justičná revue*, č. 10, 2021
9. SVÁK, J.: Limity reorganizácie súdov z pohľadu právneho štátu. In: *Justičná revue*, č. 11, 2021
10. SVÁK, J.: Disciplinárna zodpovednosť sudcov v Bulharsku. In: *Justičná revue*, č. 1, 2022
11. SVÁK, J.: Väznenie sudcov a prokurátorov počas výnimočného stavu v Turecku. In: *Justičná revue*, č. 2, 2022
12. SVÁK, J.: Šikanovanie symbolu boja za nezávislosť poľského súdnictva a právny štát. In: *Justičná revue*, č. 10, 2022

Kontaktné údaje

prof. JUDr. Ján Svák, DrSc.

jan.svak@flaw.uniba.sk

Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Slovenská republika

AKO (NE)POUŽIŤ USTANOVENIA TRESTNÉHO ZÁKONA PRI POSUDZOVANÍ DISCIPLINÁRNEJ ZODPOVEDNOSTI SUDCU¹

HOW TO (NOT) APPLY THE PROVISIONS OF THE CRIMINAL CODE WHEN ASSESSING THE DISCIPLINARY RESPONSIBILITY OF A JUDGE

Soňa Košičiarová²

Abstrakt: Autorka analyzuje právoplatné rozhodnutia disciplinárnych orgánov v rámci disciplinárneho súdnictva vydané od 1. júla 2017, v ktorých sa postupovalo podľa § 150 ods. 2 zákona č. 385/2000 Z. z. Na základe nich vymedzuje hranice aplikovateľnosti ustanovení trestného práva hmotného vo veciach disciplinárnej zodpovednosti sudcov.

Kľúčové slová: disciplinárny orgán, Trestný zákon, princípy

Abstract: The author analyzes legally valid decisions of disciplinary authorities within the disciplinary judiciary issued from July 1, 2017, in which they proceeded according to Art. 150 Par. 2 of Act No. 385/2000 Coll. Based on it, she defines the applicability limits of the substantive criminal law provisions in matters of disciplinary responsibility of judges.

Key words: disciplinary body, Criminal Code, principles

Úvod

Disciplinárne súdnictvo, ktoré vykonávalo svoje právomoci od 1. júla 2017 do 31. júla 2021, tvorili disciplinárne senáty a disciplinárne odvolacie senáty. Senáty boli kreované Súdnou radou Slovenskej republiky, ktorá nad nimi vykonávala dohľad v zákonom určenom rozsahu. Za obdobie od 1. júla 2017 do 31. júla 2021 disciplinárne senáty a odvolacie disciplinárne senáty právoplatne rozhodli v 109 veciach.

Do 31. decembra 2011 *zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a príslušných a o zmene a doplnení niektorých zákonov* v § 150 ods. 2 ustanovoval: „Na disciplinárne konanie sa

¹ Tento referát je výstupom v rámci projektu VEGA č. 1/0579/23 – Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti v právnom štáte.

² Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave.

primerane vzťahujú ustanovenia osobitného predpisu, ak tento zákon neustanovuje inak alebo ak z povahy veci nevyplýva niečo iné.“ V poznámke pod čiarou bol uvedený odkaz na Trestný poriadok.

Od 1. januára 2012 nadobudla účinnosť novela zákona (zákon č. 467/2011 Z. z.), ktorá zmenila text nasledovne: „Pri posudzovaní disciplinárnej zodpovednosti sudcu sa primerane použije prvá časť Trestného zákona a na disciplinárne konanie sa primerane použije Trestný poriadok, ak tento zákon neustanovuje inak alebo ak z povahy veci nevyplýva niečo iné, pri posudzovaní.“ Dôvodová správa k novele uvádzala: “K bodom 35 a 36 - Vychádzajúc z nie celkom jednotnej interpretácie platného znenia § 150 ods. 2 sa navrhuje výslovne (nie cez poznámku pod čiarou, ktorá nemá normatívny obsah) určiť subsidiárne použitie Trestného zákona v oblasti hmotnoprávnej úpravy disciplinárnej zodpovednosti sudcov (napr. pojmy ako zavinenie, značná škoda, obzvlášť závažný následok a pod.). Subsidiárne použitie Trestného poriadku zostáva zachované pre oblasť samotného disciplinárneho konania (proces).“ Tým sa explicitne rozšírila povinnosť disciplinárneho orgánu aplikovať primerane nielen Trestný poriadok na disciplinárne konanie, ale aj prvú časť Trestného zákona pri posudzovaní disciplinárnej zodpovednosti sudcu.

Od 1. augusta 2021 je disciplinárnym súdom pre sudkyne a sudcov Slovenskej republiky Najvyšší správny súd Slovenskej republiky.

Má povinnosť postupovať podľa § 4 zákona č. 432/2021 Z. z. o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok), podľa ktorého: „Ak tento zákon neustanovuje inak a ak to povaha veci nevyklučuje, na disciplinárne konanie sa primerane použijú ustanovenia Trestného poriadku o základných zásadách trestného konania, o spoločnom konaní, o vylúčení súdu a iných osôb, o obhajcovi, o úkonoch trestného konania, o dokazovaní, o rozhodnutiach súdu, o hlavnom pojednávaní, o odvolaní, o dohode o uznaní viny a prijatí trestu, o obnove konania a o trovách trestného konania.“ Taktiež má však povinnosť postupovať podľa ustanovení zákona č. 385/2000 Z. z., ktoré upravujú *hmotnoprávne aspekty disciplinárnej zodpovednosti sudcu* (§ 115-135) a podľa ustanovenia § 150 ods. 2. Takáto úprava na Slovensku nie je výnimočná. Uplatňuje sa aj v právnej úprave zodpovednosti za disciplinárne previnenia členov samosprávnych stavovských organizácií³ a prokurátorov.⁴

³ Podľa § 222c zákona NR SR č. 223/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov “pri posudzovaní disciplinárnej zodpovednosti exekútora sa primerane použije prvá časť Trestného zákona“. Taktiež § 93 ods. 1 zákona SNR č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) ustanovuje, že “pri posudzovaní disciplinárnej zodpovednosti podľa tohto zákona sa primerane použije prvá časť Trestného zákona”.

⁴ Podľa § 216 zákona č. 154/2001 Z. z. o prokurátoroch a právnych čakateloch prokuratúry “pri posudzovaní disciplinárnej zodpovednosti prokurátora sa primerane použije prvá časť Trestného zákona, ak tento zákon neustanovuje inak alebo ak z povahy veci nevyplýva niečo iné”.

Je vecou výkladu disciplinárneho orgánu, v ktorých konkrétnych prípadoch použije ustanovenie prvej časti Trestného zákona a v akom rozsahu. V dôsledku toho odpoveď na otázku ako aplikovať § 150 ods. 2 zákona č. 385/2000 Z. z. dáva súdna judikatúra.

Akým spôsobom postupovali disciplinárne senáty a odvolacie disciplinárne senáty pri aplikácii § 150 ods. 2 zákona č. 358/2000 Z. z.?

Primeranosť použitia ustanovení prvej časti Trestného zákona

Zákon č. 358/2000 Z. z. ukladá povinnosť pri posudzovaní disciplinárnej zodpovednosti sudcu použiť prvú časť **Trestného zákona primerane**.

Primeranosťou treba rozumieť, že ustanovenia prvej časti Trestného zákona *sa použijú s prihliadnutím na účel a cieľ, ktorý sleduje úprava disciplinárnej zodpovednosti sudcov*.

Skutočnosť, že zákon č. 385/2000 Z. z. vyžaduje primerané uplatnenie prvej časti Trestného zákona, nerobí z disciplinárnej zodpovednosti zodpovednosť trestnoprávnu, rovnako ako to z nej nerobí možnosť súbehu trestného činu a disciplinárneho previnenia.

V prípade disciplinárneho previnenia sudcu nejde o trestný čin podľa čl. 6 ods. 1 *Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd*, na ktoré by dopadali špeciálne záruky podľa čl. 6 ods. 2 a 3 Dohovoru a čl. 2 Protokolu č. 7 Dohovoru (Právo na odvolanie v trestných veciach)⁵.

“Európsky súd pre ľudské práva vo svojej rozhodovacej činnosti doposiaľ nedospel v žiadnom svojom rozhodnutí k právnomu názoru, že disciplinárne konanie sudcu by bolo možné považovať aj za trestné konanie. Disciplinárne konanie, ktoré vedie k prepusteniu sudcu alebo má iné závažné dôsledky, ESĽP považuje za civilné konanie, na ktoré sa vzťahuje civilná vetva čl. 6 Dohovoru.”⁶ Výnimkou je rozhodnutie disciplinárneho súdu v *konaní o pozbavení imunity, bez ktorého nemožno začať samotné trestné konanie*. Keďže postavenie sudcu v konaní o jeho trestnoprávnej imunite je analogické s postavením obvineného v trestnom konaní, na toto konanie sa vzťahujú osobitné procesné záruky spojené s trestnou vetvou čl. 6 Dohovoru.⁷

⁵ VYKLICKÝ, J.: Institucionální rámec disciplinárního soudnictví. In: Prístup k spravodlivosti - bariéry a východiská 9. Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť. Pezínok: VIA IURIS - Centrum pre práva občana, 2011, s. 43.

⁶ ČENTĚŠ, J., BELEŠ, A.: Súbeh disciplinárneho konania a trestného konania proti sudcovi. In: Právny obzor, 104, 2021, č. 1, s. 45.

⁷ Rozsudok ESĽP Tuleya proti Poľsku zo 6. júla 2023 (sťažnosť č. 21181/19 a 51751/20) .

Analógia či subsidiarita?

Aj keď disciplinárne previnenia sudcov *nie sú deliktmi verejnoprávnej povahy*⁸ (tými sú trestné činy a správne delikty vrátane správnych disciplinárnych deliktov), aj ich zákonná úprava týkajúca sa vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti musí vychádzať z *princípov, ktoré sa uplatňujú univerzálne a zabezpečujú spravodlivosť trestania*. Základ majú v Ústave Slovenskej republiky a v medzinárodných zmluvách o ľudských právach a základných slobodách, ktoré majú prednosť pred zákonmi. *De lege lata* sú najpodrobnejšie upravené v Trestnom zákone.

Nakoľko zákonná regulácia zodpovednosti za disciplinárne previnenia na Slovensku je v porovnaní s trestnoprávnou úpravou oveľa stručnejšia, disciplinárne orgány uplatňujú analógiu v situácii, keď je potrebné vyplniť existujúcu zákonnú medzeru. Taký postup je žiaduci, ak zákonodarca určitý právny inštitút neupravil, avšak vzhľadom na obdobnosť situácie a s prihliadnutím na cieľ a účel disciplinárneho trestania by sa nedosiahla *spravodlivosť postihu*.

Analógia sa uplatňuje s prihliadnutím na *zákaz analógie v neprospech páchatela (nullum crimen sine lege praevia stricta)*. Ten je bezprostredne prepojený so *zákazom retroaktivity prísnejšieho zákona*. Analógiu nemožno uplatniť spôsobom, ktorý je nezlučiteľný s predmetným obmedzením (napr. vytváraním nových skutkových podstat správnych deliktov, nových sankcií zhoršujúcich právnu pozíciu páchatela).

Analógia sa uplatňuje v prípade hmotnoprávnej úpravy zodpovednosti za delikty s rovnakým stupňom typovej spoločenskej škodlivosti (iný správny delikt - priestupok), ako aj v prípade hmotnoprávnej úpravy zodpovednosti za delikty s rozdielnym stupňom typovej spoločenskej škodlivosti (trestný čin fyzickej osoby - správny delikt fyzickej osoby, trestný čin fyzickej osoby - disciplinárne previnenie).

Právnu úpravu použitia analógie (*legis, iuris*) v osobitných zákonoch nenájdeme. Naopak, inštitút subsidiarity je v nich výslovne ustanovený. Zákony vtedy orgánu *ukladajú povinnosť* použiť ustanovenia iného zákona, prípadne aj konkrétnym spôsobom limitujú, resp. vymedzujú rozsah ich použitia.⁹

⁸ "Disciplinárna zodpovednosť sa vyvodzuje ako osobitný druh právnej zodpovednosti za nedodržanie určitých pravidiel, je to druh zodpovednosti inej ako občianskoprávnej, trestnoprávnej, administratívnej, či ústavnoprávnej." GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť ako inštrument nezávislosti profesie. In: METEŇKANYČ, O. M., MAJEROVÁ, S., ŤAŽKÁ, V. (zost.): Bratislavské právnické fórum 2023: právna zodpovednosť a autonómia. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2023, s. 77.

⁹ Trestnoprávna úprava sa subsidiárne uplatňuje aj vo veciach správneho trestania prostredníctvom § 195 *Správneho súdneho poriadku*, podľa ktorého "správny súd nie je vo veciach správneho trestania viazaný rozsahom a dôvodmi žaloby, ak ide o *základné zásady trestného konania podľa Trestného poriadku*, ktoré je potrebné použiť na správne trestanie, a *ak ide o dodržanie zásad ukladania trestov podľa Trestného zákona*, ktoré je potrebné použiť aj na ukladanie sankcií v rámci správneho trestania".

Zákonodarca uplatňuje inštitút subsidiarity v rámci procesnoprávnej aj hmotnoprávnej úpravy zodpovednosti za delikty s rôznym stupňom typovej spoločenskej škodlivosti (trestný čin - disciplinárny delikt). Rozdielna právna povaha deliktu (súkromnoprávny delikt, verejnoprávny delikt) nie je v tomto ohľade prekážkou.

Kým v prípade analógie ide o špeciálny spôsob (metódu) aplikácie právneho predpisu, subsidiarita predstavuje špeciálnu legislatívnu techniku.

Ktoré inštitúty prvej časti Trestného zákona nemožno aplikovať vo veciach disciplinárnej zodpovednosti sudcov?

Ustanovenie § 150 ods. 2 zákona č. 385/2000 Z. z. prikazuje použiť primerane prvú časť Trestného zákona. Žiadne limity v tomto ohľade neupravuje. Napriek tomu nie je možné aplikovať všetky jej ustanovenia. Právne dôvody tohto obmedzenia možno rozčleniť do dvoch skupín.

Ad a) Primerané použitie ustanovení prvej časti Trestného zákona *vylučuje obsah špeciálnych pravidiel* hmotnoprávnej úpravy disciplinárnej zodpovednosti sudcu v zákone č. 385/2000 Z. z. (lebo "tento zákon ustanovuje inak"). Ide napríklad o ustanovenia, ktoré upravujú formu zavinenia v rámci disciplinárneho previnenia sudcu, druhy trestov, pojem trestný čin, zánik zodpovednosti či inštitút zahladenia.

Subsidiárne použitie vylučuje rozdielne právne chápanie trestných činov fyzických osôb a disciplinárnych previnení sudcov. V prípade trestných činov sa *de lege lata* uplatňuje tzv. formálne chápanie deliktu (podľa § 8 Trestného zákona trestný čin je protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone). V prípade disciplinárnych deliktov sa uplatňuje tzv. formálno-materiálne chápanie deliktu. Dôsledkom je, že kým disciplinárne orgány prejednávajúce disciplinárne delikty majú povinnosť od prípadu k prípadu vyhodnocovať, či protiprávne správanie konkrétnej osoby je spoločensky škodlivé¹⁰, orgánom činným v trestnom konaní a súdu

¹⁰ "Disciplinárny senát musí predovšetkým zdôrazniť, že disciplinárnym previnením nie je akákoľvek porušenie povinnosti sudcu, ale musí naplňať znaky disciplinárneho previnenia ustanovené v § 116 ods. 1 zákona č. 385/2000 Z.z. (formálna podmienka), čo v prejednávanej veci znamená, že musí ísť o správanie, ktoré vzbudzuje oprávnené pochybnosti o nezávislosti a nestrannosti sudcu pri rozhodovaní, o nezaujatosti sudcu voči účastníkom konania a o úsilí ukončiť súdne konanie spravodlivo a bez zbytočných prietahov. Zároveň však musí ísť o určité kvalifikované konanie z pohľadu závažnosti, rozsahu a intenzity takého konania (materiálna podmienka), čo je nutné posudzovať podľa disciplinárneho senátu predovšetkým z toho pohľadu, či konaním sudcu bola relevantným spôsobom narušená vážnosť a dôstojnosť funkcie sudcu alebo ohrozená dôvera v nezávislé, nestranné a spravodlivé rozhodovanie súdov (základná povinnosť sudcu viažuca sa k výkonu funkcie sudcu a k občianskemu životu sudcu). Pri opačnom výklade by muselo byť každé porušenie povinnosti sudcu nielen disciplinárne stíhané, ale aj disciplinárne potrestané, čo je stav, resp. názor neudržateľný a fakticky nesplniteľný a neuskutočiteľný. ... Z uvedeného teda vyplýva, že sudca síce môže svojim konaním formálne naplniť znaky disciplinárneho previnenia tým, že sa dopustí

postačuje zistiť, či správanie osoby naplnilo skutkovú podstatu trestného činu (zločinu alebo prečinu). Je to preto, lebo spoločenská škodlivosť trestného činu vyplýva priamo zo zákona. Výnimkou z tohto pravidla je právomoc orgánov činných v trestnom konaní a súdu aplikovať tzv. *materiálny korektív* podľa § 10 ods. 2 Trestného zákona.

Prvú časť Trestného zákona nie je možné subsidiárne aplikovať, ani ak by taký postup znamenal zmenu zákonnej definície disciplinárneho previnenia ako zavineného správania sa sudcu v situácii, keď sa uplatňuje pravidlo, že "na zodpovednosť za disciplinárne previnenie stačí zavinenie z nedbanlivosti, ak zákon výslovne neustanovuje, že je potrebné úmyselné zavinenie" (§ 115a).¹¹

Ad b) Ďalším limitom primeraného použitia ustanovení prvej časti Trestného zákona je *rozdielna právna povaha vecí*.

Subsidiarita sa neuplatní, keď je taký postup vylúčený *ratione materiae*. Ide o prípady, keď jej použitie je "nevykonateľné", lebo nemá právne opodstatnenie.

Nebude napríklad prichádzať do úvahy aplikácia pravidla o posudzovaní trestného činu spáchaného mimo územia Slovenskej republiky, úprava týkajúca sa mladistvých páchatel'ov trestných činov, veku páchatel'a, započítania väzby, ale ani úprava štádií trestného činu (príprava, pokus), keďže disciplinárne previnenia sudcov majú pre nízky stupeň typovej spoločenskej škodlivosti zásadne povahu dokonaných činov.

niektorého konania uvedeného v § 116 ods. 1 zákona č. 385/2000 Z. z., avšak nie každé také konanie musí byť aj posúdené ako disciplinárne previnenie z materiálneho hľadiska. Na základe uvedeného disciplinárny senát dospel k záveru, že aj keď konanie sudkyne formálne napĺňa znaky disciplinárneho previnenia v zmysle disciplinárneho návrhu, predmetné výroky sudkyne neboli spôsobilé vzhľadom na ich rozsah a intenzitu, resp. závažnosť v celom kontexte pojednávania narušiť vážnosť a dôstojnosť funkcie sudcu alebo ohroziť dôveru v nezávislé, nestranné a spravodlivé rozhodovanie súdov. Disciplinárny senát preto po vyhodnotení vykonaného dokazovania dospel k záveru, že konanie sudkyne JUDr. L. A. uvedené v disciplinárnom návrhu nemožno právne posúdiť ako disciplinárne previnenie." (odôvodnenie rozhodnutia disciplinárneho senátu zo dňa 9. apríla 2018, sp. zn. 5Ds/4/2017)

¹¹ Taká situácia tu bola aj pred účinnosťou novely, ktorá predmetné pravidlo ustanovila explicitne. Možno preto súhlasiť s odôvodnením rozhodnutia disciplinárneho senátu zo dňa 20. decembra 2018, sp. zn. 6 Ds/1/2018: "... explicitne bola forma zavinenia zadefinovaná zákonom až počnúc dňom 1. 7. 2017, do tohto dátumu zákon konkrétnu právnu úpravu zavinenia neobsahoval. Nemožno však súhlasiť s argumentáciou, že v tejto časti treba využiť analogiu legis a vychádzať z právnej úpravy zavinenia podľa Trestného zákona. Teleologickým výkladom zákona v znení pred 1. 7. 2017 disciplinárny senát vyvodil, že zákonodarcu nemal v úmysle postihovať výlučne úmyselné porušenia povinností sudcami, pretože takéto konanie zakladá vznik trestnej zodpovednosti za trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 323 Trestného zákona, ale sledoval postihovanie takých konaní či opomenutí, za ktoré sudca nesie zodpovednosť, a postačí, ak sa ich dopustí z nedbanlivosti."

Ktoré inštitúty prvej časti Trestného zákona možno aplikovať vo veciach disciplinárnej zodpovednosti sudcov?

Z ustanovení prvej časti Trestného zákona je na základe subsidiarity napríklad aplikovateľné :

- ustanovenie o časovej pôsobnosti (§ 2 ods. 1 a 2),
- ustanovenie definujúce úmysel (§ 15),
- ustanovenie upravujúce nepříčetnosť ako okolnosť vylučujúcu zodpovednosť (§ 23),
- zásady ukladania sankcií a trestov,
- poľahčujúce a priťažujúce okolnosti (§ 36),
- upustenie od potrestania podľa § 40 ods. 1 písm. a),
- úhrnný trest (§ 41 ods. 1), súhrnný trest (§ 42 ods. 1), ďalší trest (§ 43), upustenie od súhrnného trestu a ďalšieho trestu (§ 44),
- zánik trestnosti činu pri zmene zákona (§ 84),
- všeobecné pojmy podľa § 122 (trestný čin spáchaný opakovane, pokračovací trestný čin, trváci trestný čin).

Mnohé z týchto ustanovení sú prejavom uplatnenia univerzálnych princípov trestania

- princípu *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege, nullum crimen, nulla poena sine lege praevia, ne bis in idem* a princípu *ultima ratio*.

Akým spôsobom sa § 150 ods. 2 zákona č. 385/2000 Z. z. aplikoval v doterajšej rozhodovacej činnosti disciplinárnych senátov?

Rozhodnutia disciplinárnych senátov sa týkali najmä použitia:

- princípu subsidiarity trestného postihu v prípade ukladania úhrnného trestu (§ 41 ods. 1), súhrnného trestu (§ 42 ods. 1)¹² a ďalšieho trestu (§ 43),
- princípu subsidiarity trestného postihu, ktorého prejavom je úprava v § 44 Trestného zákona, podľa ktorého "súd upustí od uloženia súhrnného trestu podľa § 42 alebo od uloženia ďalšieho trestu podľa § 43, ak pokladá trest uložený skorším rozsudkom na ochranu spoločnosti a nápravu páchatela za dostatočný",¹³

¹² Podľa odôvodnenia rozhodnutia disciplinárneho senátu zo dňa 26. júna 2017, sp. zn. 5 Ds 1/2016-128: "Disciplinárny senát je toho názoru, že vzhľadom na citované ustanovenia § 150 ods. 2 zákona č. 385/2000 Z. z. a § 42 ods. 1 Trestného zákona v prejednávanej veci má byť sudcovi ukladané jedno súhrnné disciplinárne opatrenie za prejednaný skutok a za skutok, za ktorý bol uznaný vinným v disciplinárnej veci vedenej pod sp. zn. 4 Ds 2/2016 v spojení so sp. zn. 2 Ds 8/2016. Pritom podľa § 42 ods. 2 Trestného zákona súhrnný trest nesmie byť miernejší ako trest uložený skorším rozsudkom."

¹³ V tejto otázke sa vyskytli rôzne názory. Podľa odôvodnenia rozhodnutia disciplinárneho senátu zo dňa 20. februára 2018, sp. zn. 1Ds 4/2017: "Záverom disciplinárny senát konštatuje, že návrhu navrhovateľa upustiť od uloženia súhrnného disciplinárneho opatrenia vo vzťahu k rozhodnutiu zo dňa 8. 2. 2018 nebolo možné. Disciplinárny senát je názoru, že § 150 odst. 2 zákona č. 385/2000 Z.z. o sudcoch a príslodiach a o zmene a doplnení niektorých zákonov *pripúšťa použitie prvej časti Trestného zákona len pri posudzovaní disciplinárnej zodpovednosti, a nie pri ukladaní disciplinárnych opatrení.* V

- zákazu retroaktivity, s použitím ustanovení Trestného zákona o jeho časovej pôsobnosti (§ 2 ods. 1),¹⁴

Trestnom zákone sú upravené zásady trestnej zodpovednosti v prvej hlave v druhom diele pod názvom *Základy trestnej zodpovednosti a len v tomto rozsahu je možné použitie Trestného zákona* na disciplinárne konanie v rozsahu posudzovania disciplinárnej zodpovednosti. Druhá hlava Trestného zákona pod názvom *Sankcie je pre disciplinárne konanie neaplikovateľná* vzhľadom na rozdielnosť sankcií v trestnom konaní a disciplinárnom konaní, s ktorými úzko súvisia aj zásady ukladania trestov a disciplinárnych opatrení. Podľa názoru súdu zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich v platnom znení má komplexnú úpravu ukladania disciplinárnych opatrení a aj zásad ich ukladania [§ 117 zákona]. *Prenášať zásady ukladania trestov v Trestnom zákone, ktoré zásady sa viažu napríklad aj vo vzťahu k spáchaniu určitých trestných činov a uloženiu určitých druhov trestu podľa Trestného zákona by nezodpovedalo zákonným kritériám pri ukladaní disciplinárnych opatrení vyjadrených v § 117 odst. 6 citovaného zákona.*“

Podľa odôvodnenia rozhodnutia disciplinárneho senátu zo dňa 13. apríla 2018, sp. zn. 4Ds/1/2018: “Keďže skutky pod bodmi I. – IV. návrhu na začatie disciplinárneho konania boli dokonané pred vyhlásením rozhodnutia Disciplinárneho senátu 6Ds/4/2017 zo dňa 8. 2. 2018, senát podľa § 42 Trestného zákona, s poukazom na § 150 ods. 2 Zákona č. 385/2000 Z.z. ukladal sudkyňi za tieto štyri skutky súhrnné disciplinárne opatrenie a za skutok pod bodom V. návrhu ďalšie disciplinárne opatrenie. Senát však zohľadnil všetky hore uvedené skutočnosti, hlavne hodnotenie osoby sudkyne, jej zaťaženosť, ako aj to, že už hore uvedenými disciplinárnymi rozhodnutiami pod sp. zn. 6Ds/4/2017 a 1Ds/4/2017 jej vo februári tohto roku boli uložené napomenutia, a preto podľa § 150 ods. 2 Zákona č. 385/2000 Z.z. a § 44 Trestného zákona sudkyňi upustil od uloženia tak súhrnného disciplinárneho opatrenia ako aj ďalšieho opatrenia, nakoľko uložené napomenutia považuje za dostatočné.”

¹⁴ Do 30. júna 2017 upravoval zákon č. 385/2000 Z. z. právomoc disciplinárneho senátu upustiť “od uloženia disciplinárneho opatrenia za priestupok alebo za iné porušenie tohto zákona a výnimočne aj za zavinené nesplnenie alebo za porušenie povinnosti sudcu, ak to považuje za postačujúce vzhľadom na menej závažný charakter porušenej povinnosti, spôsob konania a mieru zavinenia”. Novelou zákona bola táto právomoc zrušená. Disciplinárne senáty sa odvolali na subsidiárne použitie prvej časti Trestného zákona podľa § 150 ods. 2 a aplikovali § 2 ods. 1 Trestného zákona o časovej pôsobnosti zákona, podľa ktorého: “Trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný. Ak v čase medzi spáchaním činu a vynesením rozsudku nadobudnú účinnosť viaceré zákony, trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona, ktorý je pre páchatela priaznivejší.”

Ako príklad možno citovať odôvodnenia rozhodnutia disciplinárneho senátu zo dňa 29. septembra 2017, sp. zn. 4 Ds 2/2017: “Senát pri ukladaní disciplinárneho opatrenia podľa § 117 Zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich, prihliadol na rozsah a povahu porušenej povinnosti sudcu, spôsob konania, následok a mieru zavinenia sudcu, ako aj osobu sudcu a okolnosti celého prípadu, keď zavinenému konaniu sudcu predchádzalo aj zavinené konanie sudcu prvostupňového súdu, ako aj nečinnosť obhajcu a prokurátora. Sudca JUDr. I. U. pracuje vo funkcii sudcu 36 rokov, z toho 25 rokov na Krajskom súde v R. a doteraz disciplinárne stíhaný nebol. Sudca v disciplinárnom konaní uznal svoju vinu a prejavil ľútosť nad následkami opomenutia sudcovských povinností. Disciplinárny súd nemal pochybnosti o tom, že z jeho strany ide o úprimné oľutovanie tohto profesionálneho zlyhania, ktoré vyplynulo z celkovej pracovnej zaneprázdnenosti a zdravotných problémov, nie z jeho neodbornosti či nesvedomitého prístupu k sudcovským povinnostiam. S ohľadom na jeho osobu a s ohľadom na uvedené okolnosti prípadu tak súd dospel k záveru, že účel disciplinárneho konania bude naplnený už samotným prejednaním návrhu na začatie disciplinárneho konania a upustením od uloženia

- pojmov podľa 122 Trestného zákona (pokračovací trestný čin podľa § 122 ods. 10 Trestného zákona¹⁵, konanie podľa § 122 ods. 1 Trestného zákona¹⁶),
- inštitútu mimoriadneho zníženia trestu podľa § 39 ods. 1 Trestného zákona¹⁷.

Záver

Z vykonanej analýzy právoplatných rozhodnutí disciplinárnych orgánov vyplýva, že cieľ komplexnosti regulácie disciplinárnej zodpovednosti sudcov možno z legislatívneho hľadiska úspešne dosiahnuť prostredníctvom úpravy povinnosti primerane použiť ustanovenia prvej časti Trestného zákona.

Analyzovaná súdna judikatúra ukazuje, že disciplinárne senáty pri jej používaní v zásade nerobili chyby. Zdá sa, že spúšťačom, ktorý odštartoval debatu v rámci

disciplinárneho opatrenia podľa § 117 ods. 10 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich. Súd tak postupoval v zmysle § 2 ods. 1 Trestného zákona a § 150 ods. 2 Zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich v znení účinnom do 1. 7. 2017, teda v období, keď došlo k dokonaniu disciplinárneho previnenia a keď bol tento zákon pre páchatela priaznivejší.“ Obdobne odôvodnil disciplinárny senát svoje rozhodnutie zo dňa 20. februára 2018, sp. zn. 1Ds 2/2017: “Pokiaľ ide o prípustnosť aplikácie ustanovenia § 117 ods. 10 zákona o sudcoch a prísediacich do 30. 6. 2017 a upustenie od uloženia disciplinárneho opatrenia, ktorý inštitút už v súčasnosti platný zákon o sudcoch a prísediacich účinný od 1. 7. 2017 nepozná, túto odvodil disciplinárny senát z ustanovenia § 150 ods. 2 zákona o sudcoch a prísediacich, podľa ktorej pri posudzovaní disciplinárnej zodpovednosti sudcu sa primerane použije prvá časť Trestného zákona.”

¹⁵ Podľa odôvodnenia rozhodnutia disciplinárneho senátu zo dňa 10. decembra 2019, sp. zn. 1Ds 1/2019 “pri tých skutkoch, ktoré sa posudzujú ako pokračovacie disciplinárne previnenie spočívajúce v súvislej nečinnosti sudkyne sa považuje skutok za dokonaný až uplynutím doby nečinnosti (§ 150 ods. 2 zákona č. 385/2000 Z.z. a § 122 ods. 10 Trestného zákona)”.

¹⁶ Podľa odôvodnenia rozhodnutia Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky zo 7. septembra 2022, sp. zn. 31 D 24/2021: “Pri posudzovaní viny za disciplinárne previnenie Najvyšší správny súd skúmal, či disciplinárne obvinená konala plynulo a bez zbytočných prietahov. Rovnako skúmal, či disciplinárne obvinená tak s ohľadom na okolnosti a svoje pomery konať mala a mohla (porovnaj § 122 ods. 1 Trestného zákona v spojení s § 150 ods. 2 zákona o sudcoch). ... Disciplinárne obvinená tak v tomto období nemohla a nemala konať v uvedenej veci, v dôsledku čoho toto nekonanie (opomenutie konania) nemožno pri aplikácii § 122 ods. 1 Trestného zákona považovať za disciplinárne relevantné konanie.”

¹⁷ Podľa odôvodnenia rozhodnutia Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky z 26. mája 2022, sp. zn. 32 D 7/2021: “Najvyšší správny súd (aplikujúc zásadu reformatio in peius v intenciách vyššie citovaného rozhodnutia ústavného súdu), pri ukladaní trestu zohľadnil aj skutočnosť, že svojim rozhodnutím disciplinárne obvineného sudcu sčasti oslobodil (tak, ako je uvedené v bode 2 a v bode 3 výrokovej časti tohto rozhodnutia) a teda, že na rozdiel od rozhodnutia zo 14. júna 2021, ukladal trest výlučne za jedno závažné disciplinárne previnenie podľa § 116 ods. 2 písm. g) zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení účinnom v rozhodnom čase, ktorého sa disciplinárne obvinený sudca dopustil v konaní 6C/1645/1999 (bod 1 výrokovej časti tohto rozhodnutia). Najvyšší správny súd zohľadnil dôvody, ktoré viedli disciplinárny senát k uloženiu trestu v rozsahu uvedenom v rozhodnutí zo 14. júna 2021 a aplikujúc ustanovenie § 39 ods. 1 Trestného zákona výšku trestu uloženého rozhodnutím zo 14. júna 2021 primerane/pomerne znížil”.

reformy súdnictva a slúžil ako argument pre zverenie právomoci rozhodovať o disciplinárnych previneniach sudcov zriadenému Najvyššiemu správne súdu Slovenskej republiky, bol spôsob posudzovania skutkov disciplinárne obvinených sudcov a sudkýň z hmotnoprávneho hľadiska, ako aj spôsob vyhodnocovania ich závažnosti s odvolaním sa na tzv. materiálny korektív. Ten viedol v konečnom dôsledku k ukladaniu najmiernejších druhov disciplinárnych opatrení alebo k rozhodnutiam o upustení od uloženia disciplinárneho opatrenia.

Téma úpravy povinnosti subsidiárne používať prvú časť Trestného zákona v disciplinárnych veciach je však inšpiratívna. *De lege ferenda* by sa mohla stať účinným prostriedkom pre zabezpečenie jednotnej zákonnej regulácie disciplinárnej zodpovednosti členov aj tých stavovských organizácií a profesijných komôr, o disciplinárnych previneniach ktorých v súčasnosti nerozhoduje Najvyšší správny súd Slovenskej republiky, ale tieto samosprávne subjekty. Podporilo by sa tým presadzovanie univerzálnych princípov trestania, ktoré sú zárukou spravodlivého postihu vo veciach verejnoprávných deliktov bez toho, aby sa tým vylúčila právomoc stavovských organizácií a profesijných komôr upraviť si podrobnosti vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti ich členov vo svojich vnútorných predpisoch.

Zoznam použitej literatúry

1. ČENTÉŠ, J., BELEŠ, A.: Súbeh disciplinárneho konania a trestného konania proti sudcovi. In: Právny obzor, 104, 2021, č. 1, s. 39 – 53, ISSN 0032-6984
2. GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť ako inštrument nezávislosti profesie. In: METEŇKANYČ, O. M., MAJEROVÁ, S. ŤAŽKÁ, V. (zost.): Bratislavské právnické fórum 2023: právna zodpovednosť a autonómia. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2023. 225 s. ISBN 978-80-7160-704-5
3. GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť ako nástroj na dosahovanie spravodlivosti v právo definovanej skupine. In: TÓTHOVÁ, M., ŠOLTYS, D. (eds.): Právo a ideál dobra a spravodlivosti: pocta Pavlovi Holländerovi k 70. narodeninám: zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Vydavateľstvo ŠafarikPress, 2023, s. 219-226. ISBN: 978-80-574-0207-7
4. VYKLICKÝ, J.: Institucionální rámec disciplinárního soudnictví. s. 41-44. In: Prístup k spravodlivosti - bariéry a východiská 9. Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť. Pezinok: VIA IURIS - Centrum pre práva občana, 2011, 56 s. ISBN 978-80-970686-0-8

Kontaktné údaje

prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

sona.kosiciarova@truni.sk

ORCID iD: 0009-0001-3075-7579

Katedra správneho práva, práva životného prostredia a finančného práva

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Slovenská republika

NEZÁVISLÝ SÚD ZRIADENÝ ZÁKONOM V DISCIPLINÁRNYCH KONANIACH NAJVYŠŠIEHO SPRÁVNEHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY¹

AN INDEPENDENT COURT ESTABLISHED BY LAW IN DISCIPLINARY PROCEEDINGS OF THE SUPREME ADMINISTRATIVE COURT OF THE SLOVAK REPUBLIC

Matej Horvat²

Abstrakt: Článok sa zaoberá právom na nezávislý súd zriadený zákonom, ktorý predstavuje jeden z predpokladov riadneho uplatnenia práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru. Tento aspekt skúma vo vzťahu k disciplinárnym deliktom, ktoré sú rozhodované Najvyšším správny súdom Slovenskej republiky. Cieľom článku je poskytnúť analýzu predpokladov nezávislosti súdu zriadeného zákonom, ktoré vyplývajú z nadnárodných požiadaviek, ktorými je Slovenská republika viazaná, a zodpovedanie otázky, či disciplinárne senáty Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky napĺňajú tieto kritériá.

Kľúčové slová: disciplinárne delikty, disciplinárny senát, Najvyšší správny súd Slovenskej republiky, nezávislý súd, súd zriadený zákonom, článok 6 Dohovoru, právo na spravodlivý proces, civilná vetva článku 6 Dohovoru

Abstract: The paper deals with the right to an independent court established by law, which is one of the prerequisites for the proper enjoyment of the right to a fair trial under Article 6(1) of the Convention. It examines this aspect in relation to disciplinary offences which are adjudicated by the Supreme Administrative Court of the Slovak Republic. The aim of the article is to provide an analysis of the prerequisites for the independence of a court established by law, which result from the international requirements to which the Slovak Republic is bound, and to answer the question whether the disciplinary

¹ Tento článok bol podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-20-0436 Nová právna úprava správneho trestania.

² Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra správneho a environmentálneho práva. Autor pôsobí aj ako sudca Správneho súdu v Bratislave. Názory vyjadrené v tomto článku sú jeho súkromnými právno-teoretickými názormi, ktoré žiadnym spôsobom nereprezentujú názory Správneho súdu v Bratislave a ani jeho jednotlivých sudkýň a sudcov.

chambers of the Supreme Administrative Court of the Slovak Republic fulfil these criteria.

Key words: disciplinary offences, disciplinary chamber, Supreme Administrative Court of the Slovak Republic, independent court, court established by law, Article 6 of the Convention, right to a fair trial, civil branch of Article 6 of the Convention

Úvod

Problematika verejnoprávnej disciplinárnej zodpovednosti doznala v ostatných rokoch viacerých zmien, pričom možno konštatovať, že aj vďaka nim sa dostala do pozornosti odbornej i laickej verejnosti. Jedným z dôvodov je, jednoznačne, prijatie Disciplinárneho súdneho poriadku,³ ktorý upravuje disciplinárne konanie vo veciach sudcov, prokurátorov, súdnych exekútorov a notárov (§ 1 DSP). Tento predpis je predpisom procesnoprávnym, keď upravuje disciplinárne konanie, no aj hmotnoprávnym, keď upravuje, napríklad zloženie disciplinárnych senátov.

Disciplinárny súdny poriadok však nepredstavuje úplnú hmotnoprávnú kodifikáciu vyvedenia disciplinárnej zodpovednosti voči sudcom, prokurátorom, súdnym exekútorom a notárom, keď viaceré hmotnoprávne aspekty zodpovednosti sú upravené v statusových zákonoch týchto subjektov (pozri 2 ods. 2 DSP). Takýmto spôsobom sú preto upravené také otázky, ako je napríklad vznik zodpovednosti, skutkové podstaty disciplinárnych deliktov, či sankčné mechanizmy.

Rovnako tak tento zákon nepredstavuje ani úplnú kodifikáciu v procesnej rovine, keďže odkazuje na primerané použitie určitých právnych inštitútov z Trestného poriadku⁴ ako napríklad základné zásady trestného konania, vylúčenie súdu a iných osôb, obhajca, rozhodnutia súdu (pozri § 4 DSP).

Z pohľadu súdneho prieskumu bude dôležité poukázať na to, že Disciplinárny súdny poriadok vymedzuje zloženie disciplinárneho senátu, ktorý je tvorený piatimi osobami. Päťčlenný senát je tvorený predsedom a dvomi sudcami, ktorí sú všetci zároveň aj sudcami Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „NSS“) a dvomi prísediacimi sudcami. Za prísediaceho môže byť zvolený len ten, kto spĺňa predpoklady vymedzené § 10 DSP. Prísediacim môže byť buď priamo člen profesie, ktorej sa disciplinárne konanie týka, alebo nečlen, teda nesudca, v prípade disciplinárnych konaní vedených voči sudcom.

Vo všetkých prípadoch tak platí, že ide o osoby s právnickým vzdelaním.

³ Zákon 432/2021 Z. z. o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len „DSP“ alebo „Disciplinárny súdny poriadok“).

⁴ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „TP“ alebo „Trestný poriadok“).

V tomto článku budem venovať pozornosť v prvom rade právnej úprave Slovenska, kde budem analyzovať jednotlivé relevantné ustanovenia Disciplinárneho súdneho poriadku zaoberajúce sa postavením členov disciplinárnych senátov, osobitne jeho príslušných. Zameranie tejto analýzy bude predovšetkým z pohľadu zabezpečenia ich nezávislosti a v extenzívnom pohľade tým pádom zabezpečenia disciplinárneho senátu ako súdu⁵ zriadeného zákonom.⁶ Cieľom je dospieť k odpovedi, či tieto senáty napĺňajú predpoklad nezávislého súdu zriadeného zákonom podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru. Na naplnenie tohto cieľa bude nevyhnutné v prvej časti článku odpovedať aj na otázku, či sa na disciplinárne konania vôbec vzťahujú záruky článku 6 Dohovoru a v druhej časti článku už budem venovať analytickú pozornosť rozobratiu predpokladov nezávislosti súdu, ktorý je zriadený zákonom z pohľadu Európskeho súdu pre ľudské práva. Vzhľadom na takto vymedzený cieľ článku, sa preto v ňom nevenujem národnej judikatúre (napríklad Ústavného súdu Slovenskej republiky) alebo rozhodovacej činnosti Súdneho dvora Európskej únie.

Spadá disciplinárna zodpovednosť pod vecnú pôsobnosť čl. 6 Dohovoru?

Problematika disciplinárnej zodpovednosti je z pohľadu nadnárodnej judikatúry ponímaná ako súčasť článku 6 ods. 1 Dohovoru, a to v prípade, ak v rámci disciplinárneho konania hrozí osobe sankcia, ktorá by jej znemožnila ďalej vykonávať činnosť ako takú.

Dovolím si uviesť, že v tejto súvislosti nestojí otázka tak, či obvinenie zo spáchania disciplinárneho deliktu je podraditeľná pod čl. 6 Dohovoru, ale skôr tak, či je podraditeľná pod civilnú alebo trestnú vetvu tohto článku.⁷ Judikatúra ESĽP jednoznačne odvodila, že disciplinárne konania, kde obvinenej osobe hrozí sankcia v podobe nemožnosti pokračovania vo výkone povolania, sú podradňované práve pod civilnú vetvu čl. 6 ods. 1 Dohovoru⁸, a nie trestnú vetvu.⁹ Tento záver bol odvodený napríklad vo vzťahu k lekárom (napr. veci *Le Compte, Van Leuven a De Meyere proti Belgicku*), sudcom (napr. vec *Ramos Nunes De Carvalho e Sá proti Portugalsku*), prokurátorom (napr. vec *Polyakh a ďalší proti Ukrajine*), notárom (napr. vec *Peleki proti*

⁵ Dohovor používa aj slovo tribunál. Zatiaľ čo pojem súd (z organizačného hľadiska) je viac menej zrejmy, o pojme tribunál to neplatí. ESĽP k tomuto pojmu uviedol, že „sa nemusí nevyhnutne chápať ako súd klasického typu, ktorý je začlenený do štandardného súdneho systému krajiny“; pozri vec *Campbell a Fell proti Veľkej Británii* z 28. júna 1984, č. sťažností 7819/77 a 7878/77, § 76.

⁶ V ďalšom texte, vzhľadom na zameranie tohto článku, budem využívať už len pojem súd.

⁷ K rozdielom záruk z toho vyplývajúcich pozri napríklad HORVAT, M.: In FRUMAROVÁ, K., MELOTÍKOVÁ, P.: (eds.) *Pocsta Vladimíru Sládečkovi*. Praha In : Leges, 2024, s. 153 a nasl.; HORVAT, M. HAMULÁKOVÁ, Z. In KOŠIČIAROVÁ, S., GAJDOŠOVÁ, M. (eds.) *Stavovská a profesijná organizácia – subjekt verejnej správy*. Trnava : Typi universitatis Tyrnaviensis, 2023, s. 79 a nasl.

⁸ Napríklad vec *Philis proti Grécku* z 27. júna 1997, č. sťažnosti 19773/92, § 45.

⁹ Výnimky sú však prípustné.

Grécku), či praktizujúcim právnikom (napr. advokátom) (napr. vec *Reczkowicz proti Poľsku*) a v neposlednom rade aj vo vzťahu k štátnym zamestnancom (napr. vec *Grace Gatt proti Malte* v spojení s vecou *Vilho Eskelinen proti Fínsku*).

Význam pojmu občianske práva a záväzky na účely Dohovoru sa často líši od významu pojmu občianske práva vo vnútroštátnom práve. Hoci ESLP v niektorých prípadoch uviedol, že pojem občianskych práv a záväzkov je autonómny a nemožno ho vykladať výlučne odkazom na vnútroštátne právo žalovaného štátu,¹⁰ zároveň uviedol, že na to, aby sa článok 6 mohol uplatniť, musí vo vnútroštátnom práve existovať právo, ktoré môže ESLP kvalifikovať ako občianske.^{11,12}

Z judikatúry ESLP vyplýva, že uplatniteľnosť článku 6 v jeho civilnej vetve predpokladá kumulatívnu prítomnosť všetkých týchto prvkov:

- musí existovať „spor“ o „právo“ alebo „povinnosť“ (vec *Bentham proti Holandsku*, § 32 – 36);
- toto právo alebo povinnosť musí mať základ vo vnútroštátnom práve (vec *Roche*, § 116 – 126);
- a, napokon, právo alebo povinnosť musia mať „občianskoprávnu“ povahu (vec *Ringeisen*, § 94).¹³

Bližšie odkazujem na spoločný článok publikovaný v rámci časopisu *Acta Facultatis Iuridicae*.¹⁴

Nezávislosť súdu zriadeného zákonom

Disciplinárne konanie tak podlieha pôsobnosti minimálne civilnej vetvy článku 6 Dohovoru, a preto sa na toto konanie vzťahuje princíp, podľa ktorého tieto spory musia byť prejednané nezávislým a nestranným¹⁵ súdom zriadeným zákonom.

Dohovor vo svojich ustanoveniach vyslovene nevychádza z potreby delby štátnej moci v zmluvných štátoch, ale na druhej strane z jeho ustanovení nepriamo vyplýva, že určitá forma delby moci sa predpokladá. Práve čl. 6 Dohovoru je jeho jedným vyjadrením, keď predpokladá existenciu nezávislého súdu zriadeného zákonom.

¹⁰ Napríklad vec *Ringeisen proti Rakúsku* zo 16 júla 1971, § 94, alebo vec *König proti Nemecku* z 28 júna 1978, § 88.

¹¹ Vec *Z a ostatní proti Veľkej Británii* z 10 mája 2001, a vec *Roche proti Veľkej Británii* z 19 októbra 2005.

¹² MOLE, N., HARBY, C.: The right to a fair trial: A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights. In *Human rights handbooks*, No. 3. Strasbourg : Rada Európy, 2006, s. 9-10. [Online]. [cit. 08.07.2024] Dostupné na: <<https://www.refworld.org/reference/research/coe/2006/en/67017>>.

¹³ VITKAUSKAS, D., DIKOV, G.: *Protecting the right to a fair trial under the European Convention on Human Rights. A handbook for legal practitioners*. Strasbourg : Council of Europe, 2017, s. 17.

¹⁴ HORVAT, M., GARŽÍK, T., KRAJČI, M., ZEMANOVÁ, A.: Správne disciplinárne delikty z pohľadu rozhodovacej praxe Európskeho súdu pre ľudské práva. In *Acta Facultatis Iuridicae*, v tlači.

¹⁵ V tomto článku sa nestrannosti venovať nebudem.

Uvedené vyplýva aj z Odporúčania Výboru ministrov Rady Európy CM/Rec (2010) 12 o sudcoch: nezávislosť, účinnosť a zodpovednosť, podľa ktorého nezávislosť súdov je neoddeliteľným prvkom právneho štátu a je nevyhnutná pre fungovanie súdneho systému. Je zárukou dodržiavania ľudských práv a základných práv a umožňuje každému človeku dôverovať súdnemu systému.

Dohovor teda vymedzuje tri predpoklady, ktoré budú posudzované zo strany ESLP pri určení, či zmluvný štát zabezpečuje právo na spravodlivý proces v medziach čl. 6 Dohovoru, a teda skúma, či súd je: a) zriadený zákonom, b) nezávislý, c) nestranný.¹⁶ Nezávislosť súdnej moci predstavuje jeden z nevyhnutných komponentov právneho štátu. Už v rozhodnutí zo 16. júla 1971 vo veci *Ringeisen proti Rakúsku* ESLP zdôraznil, že nezávislosť sa skladá tak z nezávislosti od výkonnej moci (vlády) na jednej strane, a tiež aj od účastníkov konania (strán), na strane druhej.¹⁷

S poukazom na vec *Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandu [VK]*¹⁸ pojem „súd“ je v materiálnom slova zmysle charakterizovaný svojou súdnou funkciou, t. j. rozhodovaním vo veciach patriacich do jeho právomoci na základe právnych predpisov a po konaní vedenom predpísaným spôsobom.¹⁹ Musí tiež spĺňať rad ďalších požiadaviek, ako napríklad „nezávislosť, najmä od výkonnej moci; nestrannosť; dĺžka funkčného obdobia jej členov“.²⁰

Už len tieto základné myšlienky hovoria o tom, že ESLP skúma nezávislosť (aj) disciplinárnych senátov vo veciach, ktoré posudzuje. V tejto súvislosti si preto dovoľím poukázať na článok, v ktorom sa konštatuje, že disciplinárne senáty NSS, ktoré rozhodujú o disciplinárnom stíhaní sudcov, nie je možné považovať za nezávislý súd.²¹ V ďalšej časti článku sa zameriam na bližšie analýzu toho, či disciplinárny senát NSS možno považovať za nezávislý súd zriadený zákonom.

¹⁶ TELEKI, C.: The Case-law of the ECtHR on the Right to an Independent and Impartial Tribunal. [Online]. [cit. 11.11.2024] Dostupné na: <<https://brill.com/display/book/9789004447493/BP000012.xml?body=fullhtml-60832>>.

¹⁷ MAŇKO, R.: Judicial independence in the case law of the European Court of Human Rights, s. 2. [Online]. [cit. 11.11.2024] Dostupné na: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762305/EPRS_BRI\(2024\)762305_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762305/EPRS_BRI(2024)762305_EN.pdf)>.

¹⁸ Vec *Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandu [VK]*, z 1. decembra 2020, č. sťažnosti 26374/18 (ďalej len „vec Ástráðsson“).

¹⁹ Vec *Ástráðsson*, § 219.

²⁰ Vec *Belilos proti Švajčiarsku* z 29. apríla 1988, § 64.

²¹ PIOVARTSY, M., MANDZÁK, M.: (Ne)súladnosť disciplinárnych senátov s právom na nezávislý súd. [Online]. [cit. 12.11.2024] Dostupné na: <<https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1178--ne-suladnost-disciplinarnych-senatov-s-pravom-na-nezavisly-sud>>.

V prvom rade treba uviesť, že vo veciach sudcov,²² je disciplinárny senát tvorený tromi sudcami NSS, z ktorých jeden je predsedom senátu, a dvomi prísediacimi sudcami, ktorí nemôžu byť sudcom, prokurátorom, exekútorom alebo notárom. V zásade platí, že pôjde o predstaviteľov iných právnických profesií, ako napríklad advokáti alebo akademickí predstavitelia a pod. Tieto osoby sú volené Súdnou radou Slovenskej republiky (ďalej len „súdna rada“).²³ DSP v § 10 ods. 4 vymedzuje podmienky, ktoré musí táto osoba splniť na to, aby mohla byť zvolená.

Vo vyššie zmienenom článku sa pritom konštatuje, že tento spôsob je totožný so spôsobom, ktorý je v Českej republike. S uvedeným však možno polemizovať, pretože český zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů v znení neskorších predpisov (ďalej len „český zákon“) vychádza jednak z toho, že počet členov, ktorí sú sudcami, je tri a počet prísediacich je taktiež tri²⁴ a tiež aj z toho, že predseda českého kárneho (t. j. disciplinárneho) súdu zapíše do zoznamu prísediacich príslušnými subjektami (napr. dekanmi právnických fakúlt) navrhnuté osoby, ktoré musia splniť podmienky určené českým zákonom. Na Slovensku však platí, že tieto osoby sú po návrhu následne na to vypočúvané a volené súdnou radou. Domnievam sa, že tu ide o dôležitý rozdiel oproti českej právnej úprave.

Z akého dôvodu je to dôležité?

ESLP totiž skúma nezávislosť súdu zriadeného zákonom ako nevyhnutný predpoklad naplnenia požiadaviek čl. 6 Dohovoru, pričom táto požiadavka sa týka tak trestnej vetvy tohto článku, ako aj civilnej vetvy.

Nezávislosť tu musí byť garantovaná vo vzťahu k vláde a parlamentu,²⁵ ako aj vo vzťahu k účastníkom konania (stranám)²⁶. Vo vzťahu k vláde nie je nevyhnutne porušením nezávislosti, ak sú sudcovia menovaní vládou,²⁷ ale dôležité je, aby vládna moc nemohla zasiahnuť do prípadu, ktorý je súdom posudzovaný,²⁸ resp. musia existovať záruky, že menovaní sudcovia nepodliehajú ovplyvneniu alebo tlaku, keď vykonávajú súdnu moc.²⁹ Aj vo vzťahu k parlamentu platí, že skutočnosť, že sudcov vymenúva parlament, sama osebe nemusí znamenať, že sudcovia sú podriadení

²² Teda nebudem tu skúmať tieto atribúty vo vzťahu k disciplinárnemu konaniu voči prokurátorom, súdnym exekútorom a notárom.

²³ Na rozdiel od prokurátorov, súdnych exekútorov a notárov, ktorí sú zvolení Radou prokurátorov Slovenskej republiky, prezídiom Slovenskej komory exekútorov, resp. prezídiom Notárskej komory Slovenskej republiky.

²⁴ Podľa DSP je to 3:2 v „prospech“ sudcov.

²⁵ Pozri vec *Beaumont proti Francúzsku* z 24. novembra 1994, č. sťažnosti 15287/89, § 38.

²⁶ Pozri vec *Sramek proti Rakúsku* z 22. októbra 1984, č. sťažnosti 8790/79, § 42.

²⁷ Pozri vec *Clarke proti Veľkej Británii* (zam.) z 25. augusta 2005, č. sťažnosti 23695/02.

²⁸ Pozri vec *Sovtransavto Holding proti Ukrajine* z 25. júla 2002, č. sťažnosti 48553/99, § 80.

²⁹ Pozri vec *Ástráðsson*, § 207 a nasl.

orgánu verejnej moci, ak po vymenovaní nie sú vystavovaní žiadnemu nátlaku alebo pokynom pri výkone svojich sudcovských povinností.³⁰

V slovenskej právnej úprave teda prísediacich členov disciplinárneho senátu volí súdna rada, ktorá je orgánom verejnej moci *sui generis*, pričom je ústavou vymedzená ako ústavný orgán sudcovskej legitimacy (čl. 141a ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky). Vo veci *Luka proti Rumunsku* (21. júla 2009) ESLP uviedol, že na určenie toho, či sa súd môže považovať za „nezávislý“, sa musí, okrem iného, zohľadniť:

- i) spôsob vymenovania jeho členov;
- ii) ich funkčné obdobie;
- iii) existenciu záruk proti vonkajším tlakom a
- iv) otázka, či orgán vytvára zdanie nezávislosti.³¹

Tieto predpoklady vyplývajú aj zo skorších rozhodnutí ESLP ako napríklad vo veci *Langborger proti Švédsku* z 22. júna 1989 alebo *Kleyn a ostatní proti Holandsku [VK]*, č. sťažnosti 39343/98 prípadne aj z recentného rozhodnutia ESLP vo veci *Grosam proti Českej republike* z 23. júna 2022, č. sťažnosti 19750/13.

Spôsob vymenovania

V sérii rozhodnutí týkajúcich sa Poľska, ako sú veci *Reczkowicz proti Poľsku* (2021),³² *Grzęda proti Poľsku [VK]* (2022),³³ *Juszczyszyn proti Poľsku* (2022),³⁴ *Tuleya proti Poľsku* (2023),³⁵ či *Wałęsa proti Poľsku* (2023)³⁶ ESLP skúmal aspekt súdu zriadeného zákonom, ale aj aspekt prístupu k súdu (v dôsledku nemožnosti prieskumu predčasného ukončenia mandátu vymenovanej osoby). Podľa ESLP nezávislosť sudcov poľského najvyššieho súdu a podmienka súdu zriadeného zákonom boli ohrozené z dôvodu nedostatočnej nezávislosti súdnej rady, ktorá týchto sudcov vymenovala, keďže v dôsledku súdnej reformy z roku 2017 bola sudcovská obec zbavená práva delegovať členov súdnej rady. Išlo pritom o právo, ktoré jej priznávala predchádzajúca právna úprava a ktorú uznávajú medzinárodné normy. Z daného dôvodu ESLP dospel k záveru, že zákonodarná a výkonná moc dosiahli rozhodujúci vplyv na zloženie súdnej rady.

³⁰ Pozri vec *Sacilor Lormines proti Francúzsku* z 9. novembra 2006, č. sťažnosti 65411/01.

³¹ MAŇKO, R.: Judicial independence in the case law of the European Court of Human Rights, s. 2. [Online]. [cit. 11.11.2024] Dostupné na: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762305/EPRS_BRI\(2024\)762305_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762305/EPRS_BRI(2024)762305_EN.pdf)>.

³² Vec *Reczkowicz proti Poľsku* z 22. júla 2021, č. sťažnosti 43447/19.

³³ Vec *Grzęda proti Poľsku [VK]* z 15. marca 2022, č. sťažnosti 43572/18.

³⁴ Vec *Juszczyszyn proti Poľsku* zo 6. októbra 2022, č. sťažnosti 35599/20.

³⁵ Vec *Tuleya proti Poľsku* zo 6. júla 2023, č. sťažnosti 21181/19 a 51751/20.

³⁶ Vec *Wałęsa proti Poľsku* z 23. novembra 2023, č. sťažnosti 50849/21.

V podmienkach Slovenskej republiky o takomto vplyve nemožno, podľa môjho názoru, hovoriť, čo vyplýva z ústavou vymedzeného spôsobu volenia prísediacich prostredníctvom súdnej rady.³⁷

Funkčné obdobie

Všeobecným predpokladom nezávislosti je, že počas výkonu svojej funkcie, sú sudcovia neodvolateľní.³⁸ Vo veci *Gurov proti Moldavsku* (11. júla 2006) ESĽP konštatoval, že moldavský súd nebol súdom zriadeným zákonom, pretože v príslušnom čase boli sudcovia, ktorým uplynulo funkčné obdobie, oprávnení pokračovať vo výkone svojich funkcií na neurčité obdobie, až keď prezident rozhodol o ich vymenovaní, a že neexistoval žiadny právny predpis upravujúci túto otázku. Za týchto okolností ESĽP usúdil, že účasť sudcu, ktorému uplynulo funkčné obdobie, na pojednávaní vo veci žalobcu, nemala právny základ. Okrem toho bol tento postup v rozpore so zásadou, že organizácia súdov v demokratickej spoločnosti nesmie závisieť od voľnej úvahy výkonnej moci. Vo veci *Urban a Urban proti Poľsku* (30. novembra 2010) ESĽP rozhodol, že prísediaca poľského trestného súdu nebola nezávislá, pretože minister spravodlivosti ju mohol kedykoľvek odvolať z funkcie.³⁹ Podľa môjho názoru, nastavenie obdobia troch rokov pre prísediacich, je plne v kompetencii zákonodarcu, pretože aj ESĽP uvádza, že na konkrétny spôsob dosiahnutia „nezávislosti a nestrannosti súdu zriadeného zákonom“, nekladie Dohovor žiadne ústavné (a ani zákonné) predpoklady.⁴⁰ Zákon vymedzuje trojročné obdobie, pričom tá istá osoba môže byť za prísediaceho zvolená najviac dve po sebe idúce obdobia. Voľba je v kompetencii súdnej rady a nie subjektu moci vládnej alebo zákonodarnej. Táto úprava v tejto časti podľa môjho názoru napĺňa predpoklady nezávislosti podľa Dohovoru a judikatúry.

Na druhej strane však treba poukázať na problematický aspekt, ktorým je možnosť zániku funkcie prísediaceho z radov advokátov (v prípade disciplinárnych deliktov sudcov, kde môžu byť advokáti prísediaci), a to v dôsledku návrhu na začatie disciplinárneho konania, ktorý môže byť podaný nielen predsedom revíznej komisie

³⁷ Pozri aj čl. 141a ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

³⁸ ESĽP. Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial (civil limb), s. 73. [Online] [cit. 13.11.2024] Dostupné na: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_eng-pdf>.

³⁹ MAŇKO, R.: Judicial independence in the case law of the European Court of Human Rights, s. 7. [Online]. [cit. 11.11.2024] Dostupné na: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762305/EPRS_BRI\(2024\)762305_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762305/EPRS_BRI(2024)762305_EN.pdf)>.

⁴⁰ Porovnaj TELEKI, C.: The Case-law of the ECtHR on the Right to an Independent and Impartial Tribunal. [Online]. [cit. 13.11.2024] Dostupné na: <<https://brill.com/display/book/9789004447493/BP000012.xml?body=fullhtml-60832>>.

Slovenskej advokátskej komory, ale aj ministrom spravodlivosti.^{41,42} Právnym dôsledkom podľa DSP je to, že už týmto okamihom táto osoba prestala spĺňať zákonné podmienky svojho zvolenia [§ 10 ods. 4 písm. h) DSP], v dôsledku čoho dochádza *ex lege* k zániku jej funkcie [§ 11 ods. 2 písm. d) DSP]. V literatúre je táto skutočnosť označená „za najzávažnejšie porušenie práva na nezávislý súd“.⁴³

S týmto názorom sa však nie úplne stotožňujem. Uvedenú situáciu skôr považujem na zásah do práva na zákonného sudcu, než za zásah do práva na nezávislý súd. Ďalej treba uviesť, že táto situácia sa týka v zásade len prísediacich z radov advokátov a nie iných právnických povolání [tie sú zároveň, ako som už zhora uviedol, podľa § 10 ods. 4 písm. j) DSP vylúčené z možnosti byť prísediacim]. V prípade akademických pracovníkov sa ich dokonca nemôže týkať vôbec, pretože tí majú so svojím zamestnávateľom uzatvorené pracovné zmluvy podľa zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce, a teda nemôže voči nim byť ani len vyvodzovaná disciplinárna zodpovednosť v zmysle verejnoprávnej zodpovednosti.⁴⁴

Zo systematického výkladu DSP pritom vyplýva, že zákonodarca tu mal na mysli práve spáchanie správneho disciplinárneho deliktu ako verejnoprávneho deliktu⁴⁵ a nie súkromnoprávneho disciplinárneho deliktu. Svedčí o tom textácia spomenutých § 10 ods. 4 písm. h) a § 11 ods. 2 písm. d) DSP, ale osobitne potom § 11 ods. 2 písm. c) DSP, podľa ktorého funkcia prísediaceho zaniká dňom právoplatnosti rozhodnutia o uložení disciplinárneho opatrenia. Je zrejmé, že tu zákon má na mysli právoplatné rozhodnutie, t. j. rozhodnutie ako individuálny správny akt. Nadôvažok, súkromnoprávne úkony podľa Zákonníka práce nenadobúdajú vlastnosť právoplatnosti.

Ako na túto situáciu prípadne reaguje právna úprava? V prípade, ak prísediacemu takto zanikne jeho funkcia, tak podľa rozvrhu práce NSS platí, že disciplinárny senát sa doplní novým prísediacim na základe písomného pokynu riadiaceho predsedu

⁴¹ Pozri § 58 ods. 1 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o advokácii“).

⁴² PIOVARTSY, M., MANDZÁK, M.: (Ne)súladnosť disciplinárnych senátov s právom na nezávislý súd. [Online]. [cit. 13.11.2024] Dostupné na: <<https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1178--ne-suladnost-disciplinarnych-senatov-s-pravom-na-nezavisly-sud>>.

⁴³ Tamže.

⁴⁴ Správny disciplinárny delikt (resp. slovami zákona disciplinárny priestupok) podľa zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách v znení neskorších predpisov môžu spáchať len študenti vysokej školy, a nie zamestnanci vysokej školy.

⁴⁵ K tomuto členeniu pozri HORVAT, M. In HAMULÁKOVÁ, Z., HORVAT, M.: Základy správneho práva trestného. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019, s. 213-215.

senátu; doplnenie sa realizuje náhodným výberom.⁴⁶ Z daného platí, že právna úprava v zásade počíta s možnosťou, že dôjde k zániku funkcie prísediaceho a na ňu aj (pružne) reaguje.

Z daného dôvodu sa preto nemôžem stotožniť s námietkou, že disciplinárne senáty nenapĺňajú podmienku nezávislosti, pretože tu nejde o systematické pochybenie, ktoré by sa týkalo všetkých (alebo aspoň väčšiny) členov senátu ako takých. Na strane druhej však treba prisvedčiť autorom, že tento problém tu môže vzniknúť (najmä pri podávaní „neodôvodnených“ návrhov na disciplinárne konanie) a ktoré by bolo vhodné upraviť (pozri záver).

Z pohľadu ESLP sa tento súd uvedenými situáciami nezaoberal.⁴⁷ Som však toho názoru, že možno čiastočne analogicky využiť (určité) závery z rozhodnutia vo veci *Ástráðsson*. V tejto veci totiž ESLP uviedol do praxe trojstupňový test na určenie, či boli nezrovnalosti v procese vymenovania⁴⁸ dostatočne závažné na to, aby porušili základné právo na súd zriadený zákonom.⁴⁹

ESLP pritom uznáva, že je náročné vymedziť takýto komplexný test vzhľadom na rôzne jurisdikcie v Európe a tiež aj ohľadom toho, že zmluvné štáty v tejto súvislosti majú poskytnutý určitý priestor na voľnú úvahu (*margin of appreciation*), keďže vnútroštátne orgány majú v zásade lepšie možnosti posúdiť, ako by sa v konkrétnej situácii najlepšie zabezpečili záujmy spravodlivosti a právneho štátu. Daný test považuje preto súd za základ posudzovania, či došlo k porušeniu práva na zákonný súd, pričom kritériá považuje za kumulatívne.⁵⁰

ESLP potom v § 244 a 245 uvádza, že prvým kritériom je, aby išlo o zjavné porušenie vnútroštátneho práva v tom zmysle, že toto porušenie musí byť objektívne a skutočne identifikovateľné, pričom identifikácia je v zásade na vnútroštátnom súde, okrem situácie, keď závery vnútroštátnych súdov nemožno považovať za svojvoľné alebo zjavne neodôvodnené. Neexistencia zjavného porušenia vnútroštátnych

⁴⁶ Pozri § 21 písm. f) Rozvrhu práce Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky na rok 2024. Dostupné online na: <<https://www.nssud.sk/wp-content/uploads/14.-RP-2024-11.-10.-2024.pdf>>, cit. 2024-11-13.

⁴⁷ Autori článku (Ne)súladnosť disciplinárnych senátov s právom na nezávislý súd vychádzajú zo záveru, že disciplinárne senáty nie sú nezávislé, lebo nespĺňajú podmienku/kritérium dĺžky funkčného obdobia a existencie garancií proti vonkajším tlakom, preto v tejto súvislosti citujú rozhodnutia ESLP, ktoré tieto kritériá bližšie vymedzujú. Keďže sa s autormi rozchádzam v prijatom závere (disciplinárny senát považujem za nezávislý), tak ich nemôžem aplikovať bez ďalšieho na vzniknutú situáciu.

⁴⁸ Práve z tohto dôvodu preto závery tohto rozhodnutia možno využiť naozaj len analogicky a len v situácii, keď je to z povahy veci možné.

⁴⁹ MAŇKO, R.: Judicial independence in the case law of the European Court of Human Rights, s. 3. [Online]. [cit.14.11.2024] Dostupné na: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762305/EPRS_BRI\(2024\)762305_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762305/EPRS_BRI(2024)762305_EN.pdf)>.

⁵⁰ Porovnaj vec *Ástráðsson*, § 243.

pravidiel o menovaní sudcov sama osebe nevyklučuje možnosť porušenia práva na súd zriadený zákonom. Môžu totiž existovať okolnosti, keď postup vymenovania sudcu, ktorý je zdanlivo v súlade s príslušnými vnútroštátnymi pravidlami, napriek tomu vedie k výsledkom, ktoré sú nezlučiteľné s predmetom a účelom tohto práva vyplývajúceho z Dohovoru. Vtedy ESLP pokračuje aj skúmaním druhého a tretieho kritéria.

V prípade slovenskej úpravy (analogicky uplatnenej), by muselo ísť o zjavné porušenie práva v podobe úmyslu znemožniť prísediacemu, aby bol súčasťou disciplinárneho senátu. Na druhej strane však treba poukázať na to, že zákon umožňuje ministrovi podať takýto disciplinárny návrh. V zásade však možno skonštatovať, že naplnenie tohto kroku testu prichádza do úvahy.

V § 246 a 247 potom ESLP vymedzuje druhý krok testu. Podľa neho predmetné porušenie je potrebné posúdiť z hľadiska predmetu a účelu požiadavky „súdu zriadeného zákonom“, a to zabezpečiť schopnosť súdnej moci vykonávať svoje povinnosti bez neprimeraných zásahov, a tým zachovať princípy právneho štátu a delbu moci. Preto sa porušenia čisto technickej povahy, ktoré nemajú vplyv na zákonnosť procesu vymenovania, musia považovať za porušenia, ktoré nedosahujú príslušnú hranicu. Naopak, porušenia, ktoré úplne nerešpektujú najzákladnejšie pravidlá vymenúvacieho konania – ako napríklad vymenovanie osoby za sudcu, ktorá nespĺňala príslušné kritériá spôsobilosti – alebo porušenia, ktoré môžu inak narušiť účel a účinok požiadavky „ustanovený zákonom“, ako ju vykladá ESLP, treba považovať za porušenie tejto požiadavky. ESLP zastáva názor, že len tie porušenia, ktoré sa týkajú základných pravidiel konania o vymenovaní sudcov – teda porušenia, ktoré majú vplyv na podstatu práva na „súd zriadený zákonom“ – môžu viesť k porušeniu tohto práva, a teda či sa vytvorilo reálne riziko, že ostatné orgány vlády, najmä výkonná moc, [by mohli] uplatniť neprimeranú voľnú úvahu, ktorá by narušila integritu procesu vymenúvania v rozsahu, ktorý nepredpokladá vnútroštátna právna úprava platná v čase rozhodovania.

Domnievam sa, že tento krok testu naplnený nie je, pretože právna úprava, ako som vymedzil vyššie, upravuje postup, ako bude vylúčený prísediaci nahradený v disciplinárnom senáte, pričom na tento výber nemá vplyv v zásade nik, pretože ide o výber uskutočnený technickými prostriedkami.

Aj napriek kumulatívности podmienok vymedzím aj tretí krok testu (§ 248 až 252), podľa ktorého preskúmanie porušenia vnútroštátneho predpisu o vymenúvaní sudcov vnútroštátnymi súdmi, pokiaľ ide o právne dôsledky – z hľadiska práv jednotlivca vyplývajúcich z Dohovoru – zohráva významnú úlohu pri určovaní, či takéto porušenie predstavovalo porušenie práva na „súd zriadený zákonom“, a teda tvorí súčasť samotného testu. Zároveň však ESLP aj sám musí byť oprávnený posúdiť, či dôsledky porušenia vnútroštátnych pravidiel o vymenúvaní sudcov boli také, že porušili článok 6 (inak by toto autonómne právo podľa Dohovoru v tomto kontexte

bolo zbavené akejkoľvek skutočnej ochrany). ESLP pripomína, že zásada subsidiarity ukladá spoločnú zodpovednosť medzi zmluvnými štátmi a ESLP, pri ktorej vnútroštátne orgány a súdy musia vykladať a uplatňovať vnútroštátne právo spôsobom, ktorý zabezpečí plný účinok Dohovoru. Záverom ESLP uvádza že v zásade uprednostní výklad a aplikáciu vnútroštátneho práva vnútroštátnymi súdmi, pokiaľ ich závery nie sú svojvoľné alebo zjavne neodôvodnené. Po zistení porušenia príslušných vnútroštátnych pravidiel však musia vnútroštátne súdy posúdiť právne účinky takeého porušenia na základe príslušnej judikatúry k Dohovoru a zásad z nej odvodených. Ak vnútroštátne súdy riadne posúdili skutkový stav a sťažnosti z hľadiska noriem Dohovoru, primerane zvážili dotknuté protichodné záujmy a vyvodili potrebné závery, potreboval by ESLP silné dôvody na to, aby nahradil posúdenie vnútroštátnych súdov svojím posúdením

V prípade vnútroštátneho posúdenia vnútroštátne orgány budú posudzovať opodstatnenosť disciplinárneho konania, pričom rozhodnutie prijaté Slovenskou advokátskou komorou sú preskúmateľné aj v správnom súdnictve.

Existencia záruk proti vonkajším tlakom

Nezávislosť súdnictva si vyžaduje, aby jednotliví sudcovia boli oslobodení od neprímeraných vplyvov zvonku i zvnútra súdnictva. Vnútoraná sudcovská nezávislosť si vyžaduje, aby neboli vystavení direktívam alebo tlakom zo strany kolegov sudcov alebo tých, ktorí majú na súde administratívne povinnosti, ako je predseda súdu alebo predseda oddelenia súdu.⁵¹

ESLP nevyhlásil možnosť laických sudcov (posudzovateľov v súdnych senátoch), ale požaduje, aby (tiež) boli oslobodení od vonkajšieho tlaku. To však nie je zaručené, ak by boli odvolateľní z funkcie a mohli vykonávať iné funkcie a činnosti, ktoré im prideliť organizácie, v mene ktorých boli zvolení (združenia zamestnávateľov a odbory).⁵²

Aj v tomto prípade som však toho názoru, že by muselo ísť o situáciu, kedy by bolo znemožnené úplné fungovanie disciplinárneho senátu, osobitne za situácie, keď by takto došlo k neprímeranému zásahu, ktorý má rozhodujúci vplyv na posúdenie veci, zo strany zákonodarnej alebo výkonnej moci.⁵³

Možno tu preto konštatovať, že podanie disciplinárneho návrhu by nemalo tento dôsledok, o to viac, keď sa netýka všetkých členov senátu a špeciálne nie členov senátu, ktorí sú sudcami.

⁵¹ Pozri vec *Agrokomplex proti Ukrajine* zo 6. októbra 2011, č. sťažnosti 23465/03, § 137.

⁵² MAŇKO, R.: *Judicial independence in the case law of the European Court of Human Rights*, s. 2. [Online]. [cit. 14.11.2024] Dostupné na: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762305/EPRS_BRI\(2024\)762305_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762305/EPRS_BRI(2024)762305_EN.pdf)> .

⁵³ Primerane porovnaj vec *Juszczyszyn proti Poľsku* zo 6. októbra 2022, č. sťažnosti 35599/20, § 323.

Zdanie nezávislosti orgánu

Jednou z najdôležitejších teórií, ktoré ESLP vypracoval na posúdenie nezávislosti a nestrannosti súdov, je teória zdania. Teória zdania – ktorá je aplikáciou príslovia, že spravodlivosť sa musí nielen vykonávať, ale aj zdať sa, že sa vykonáva – bola najprv vypracovaná v súvislosti so zásadou nestrannosti a neskôr rozšírená na zásadu nezávislosti.⁵⁴

Na určenie toho, či súd možno považovať za nezávislý, ako to vyžaduje článok 6 ods. 1, môže byť dôležité aj vonkajšie zdanie (*Sramek proti Rakúsku*, 1984, § 42). Pokiaľ ide o zdanie nezávislosti, stanovisko účastníka konania (strany) je dôležité, ale nie rozhodujúce; rozhodujúce je, či obavy dotknutého účastníka (strany) možno považovať za „objektívne odôvodnené“ (*Sacilor Lormines proti Francúzsku*, 2006, § 63; *Grace Gatt proti Malte*, 2019, § 85). Preto nevzniká žiadny problém, pokiaľ ide o nezávislosť, ak je ESLP toho názoru, že „objektívny pozorovateľ“ by za okolností daného prípadu nevidel dôvod na obavy z nej [*Clarke proti Spojenému kráľovstvu* (odm.), 2005].⁵⁵

Ide tu teda o kritérium, ktoré by muselo byť naplnené v konkrétnosti každého prípadu osobitne.

Laickí sudcovia v disciplinárnych senátoch

Napokon, aspoň niekoľkými poznámkami, by som sa chcel venovať aj tomu, či v senátoch môžu byť predstavitelia inej ako súdnej moci, t. j. v zásade nesudcovia, prípadne dokonca aj laický prvok.

Vo veci *Cooper proti Veľkej Británii* (VK) dospel ESLP k záveru, že prítomnosť týchto osôb nie je v rozpore s čl. 6 ods. 1 Dohovoru.⁵⁶ Rovnako tak nie je s ním v rozpore ani senát zložený zo sudcov a nesudcov.⁵⁷ Musia sa však na nich vzťahovať princípy nestrannosti ako na sudcov.⁵⁸ Táto podmienka je premietnutá do textu § 24 DSP, ktorý upravuje možnosť podať námietku zaujatosti.

Z daného dôvodu preto ani táto časť národnej právnej úpravy v DSP nie je v rozpore s predpokladmi Dohovoru a súdnou judikatúrou ESLP.

⁵⁴ TELEKI, C.: The Case-law of the ECtHR on the Right to an Independent and Impartial Tribunal. Dostupné online na: <<https://brill.com/display/book/9789004447493/BP000012.xml?body=fullhtml-60832>>, cit. 2024-11-14.

⁵⁵ ESLP. Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial (civil limb), s. 74. [Online]. [cit. 11.11.2024] Dostupné na: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_eng-pdf>.

⁵⁶ Vec *Cooper proti Veľkej Británii* (VK), zo 16. decembra 2003, č. sťažnosti 48843/99, §

⁵⁷ Vec *Le Compte, Van Leuven a De Meyere proti Belgicku* z 23. júna 1981, č. sťažnosti 6878/75 a 7238/75, § 57-58.

⁵⁸ Vec *Langborger proti Švédsku* z 22. júna 1989, č. sťažnosti 11179/81, § 34-35 alebo vec *Bellizzi proti Malte* z 21. júna 2011, č. sťažnosti 46575/09, § 51.

Záver

DSP upravuje disciplinárne konania voči sudcom, prokurátorom, exekútorom a notárom, zahŕňajúc procesné a aj niektoré hmotnoprávne aspekty, napríklad zloženie disciplinárnych senátov. Nejde však o úplnú kodifikáciu, keďže hmotnoprávne aspekty sú (napríklad) v statusových zákonoch, a v procesnej oblasti odkazuje na Trestný poriadok. Disciplinárne senáty tvoria predseda a dvaja sudcovia Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky spolu s dvomi prísediacimi (nesudcami). Článok sa sústreďuje na nezávislosť senátov a skúma ich súlad s čl. 6 Dohovoru, čiže s požiadavkami na nezávislý súd.

Podľa judikatúry ESĽP je disciplinárna zodpovednosť zvyčajne podradená pod civilnú vetvu čl. 6 ods. 1 Dohovoru, a to ak hrozí osobe zákaz vykonávať povolanie. Tento článok sa uplatňuje pri existencii „sporu“ o právo, ktoré má základ vo vnútroštátnom práve a civilnú povahu.

Disciplinárne konania teda spadajú pod civilnú vetvu článku 6 Dohovoru, podľa ktorého členské štáty musia zabezpečiť prejednanie týchto vecí pred nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom. Článok 6 Dohovoru implicitne predpokladá rozdelenie štátnej moci, pričom nezávislosť súdov je nevyhnutná na ochranu práva na spravodlivý proces. Výbor ministrov Rady Európy zdôrazňuje, že súdna nezávislosť zaisťuje dôveru občanov v spravodlivosť.

Zloženie disciplinárneho senátu na Slovensku určuje zákon, pričom prísediacich členov disciplinárneho senátu vyberá súdna rada. ESĽP hodnotí nezávislosť súdu podľa vymenovania, funkčného obdobia a ochrany proti vonkajším tlakom. Súdne konania musia byť nestranné a nesmú podliehať politickému či externému vplyvu.

ESĽP v prípadoch z Poľska (napr. *Reczkowicz, Tuleya, Wałęsa*) kritizoval nedostatočnú nezávislosť poľskej súdnej rady, ktorá narušila nezávislosť súdov. V Slovenskej republike takýto politický vplyv zásadne nie je prítomný vďaka ústavným zárukám menovania.

Neodvolateľnosť sudcov počas výkonu funkcie je kľúčová pre nezávislosť súdnictva. Vo veci *Gurov proti Moldavsku* (2006) ESĽP rozhodol, že prítomnosť sudcu s uplynulým mandátom bola nezákonná, čo ohrozilo právne princípy. V inom prípade, *Urban a Urban proti Poľsku* (2010), súd určil, že vymenúvanie na základe odvolateľnosti zo strany ministra podkopáva nezávislosť.

V Slovenskej republike prísediaci fungujú na trojročné obdobie, čo podľa ESĽP plní požiadavky na nezávislosť, keďže mandáty sa prideľujú bez politického zásahu. Sporný bod vzniká pri prísediacich z radov advokátov, ktorým funkcia zaniká pri disciplinárnych návrhoch, avšak zákon upravuje proces nahradenia prísediacich technickými prostriedkami, čím, podľa môjho názoru, napĺňa požiadavky ESĽP na nezávislosť a právnu istotu.

Ako určitý návrh *de lege ferenda*, resp. minimálne za úvahu stojí myšlienka, podľa ktorej dôvod zániku funkcie prísediaceho by nebol naviazaný na návrh na začatie disciplinárneho konania, ale až na právoplatné rozhodnutie o tomto obvinení. Ako dôvod by sa dalo uviesť to, že disciplinárne delikty sa považujú typovo za najmenej závažný druh správneho deliktu⁵⁹ (a preto vznesenie obvinenia zo spáchania trestného činu ako dôvod zániku funkcie je odôvodnený), pričom nie je odôvodnené, prečo obvinenie zo spáchania iného druhu správneho deliktu so sebou nenesie dôsledok zániku funkcie prísediaceho (napr. v prípade priestupku). A ako podporný argument by sa dala použiť aj prezumpcia nevinu.

Nezávislosť súdnictva vyžaduje ochranu sudcov pred vonkajšími a vnútornými tlakmi, vrátane vplyvov zo strany kolegov a nadriadených. ESĽP považuje za kľúčové, aby aj laickí sudcovia neboli vystavení externým tlakom, čo nie je zaručené, ak sú odvolateľní. Podľa teórie zdania musí súd nielen byť, ale aj pôsobiť nezávisle (obavy účastníka konania však musia byť „objektívne odôvodnené“), aby predišiel obavám o nestrannosť, pokiaľ sú objektívne odôvodnené. Laickí sudcovia v disciplinárnych senátoch sú prípustní, ak spĺňajú kritériá nestrannosti podľa § 24 DSP a ESĽP.

Na základe uvedeného som preto toho názoru, že disciplinárne konanie pred Najvyšším správnym súdom Slovenskej republiky prebieha v súlade s čl. 6 Dohovoru, keďže jeho senáty naplňujú atribúty nezávislého súdu zriadeného zákonom.

Zoznam použitej literatúry

1. ESĽP. Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial (civil limb). [Online]. Dostupné na: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_eng-pdf>
2. HAMULÁKOVÁ, Z., HORVAT, M.: Základy správneho práva trestného. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019
3. HORVAT, M.: Správne disciplinárne delikty študentov vysokých škôl. In: FRUMAROVÁ, K., MELOTÍKOVÁ, P. (eds.): Pocta Vladimíru Sládečkovi. Praha : Leges, 2024
4. HORVAT, M., GARŽÍK, T., KRAJČI, M., ZEMANOVÁ, A.: Správne disciplinárne delikty z pohľadu rozhodovacej praxe Európskeho súdu pre ľudské práva. In: Acta Facultatis Iuridicae, v tlači
5. HORVAT, M., HAMULÁKOVÁ, Z.: Správne disciplinárne delikty členov stavovských komôr so zameraním na vyčiarknutie člena z komory. In: KOŠIČIAROVÁ, S., GAJDOŠOVÁ, M.: (eds.) Stavovská a profesijná organizácia – subjekt verejnej správy. Trnava : Typi universitatis Tyrnaviensis, 2023
6. KOŠIČIAROVÁ, S.: Správne právo hmotné. Všeobecná časť. Plzeň : Aleš Čeněk, 2022

⁵⁹ KOŠIČIAROVÁ, S.: *Správne právo hmotné. Všeobecná časť*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2022, s. 312.

7. MAŇKO, R.: Judicial independence in the case law of the European Court of Human Rights. [Online]. Dostupné na: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762305/EPRS_BRI\(2024\)762305_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762305/EPRS_BRI(2024)762305_EN.pdf)>
8. MOLE, N., HARBY, C.: The right to a fair trial: A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights. In Human rights handbooks, No. 3. Strasbourg : Rada Európy, 2006
9. PIOVARTSY, M., MANDZÁK, M.: (Ne)súladnosť disciplinárnych senátov s právom na nezávislý súd. [Online]. Dostupné na: <<https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1178--ne-suladnost-disciplinarnych-senatov-s-pravom-na-nezavisly-sud>>
10. TELEKI, C.: The Case-law of the ECtHR on the Right to an Independent and Impartial Tribunal. [Online]. Dostupné na: <<https://brill.com/display/book/9789004447493/BP000012.xml?body=fullhtml-60832>>
11. VITKAUSKAS, D., DIKOV, G.: Protecting the right to a fair trial under the European Convention on Human Rights. A handbook for legal practitioners. Strasbourg : Council of Europe, 2017

Kontaktné údaje

doc. JUDr. Matej Horvat, PhD.

matej.horvat@flaw.uniba.sk

Katedra správneho a environmentálneho práva

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Slovenská republika

POSTAVENIE SUDCU V KONTINENTÁLNO A ANGLOAMERICKOM SYSTÉME PRÁVA¹

THE STATUS OF THE JUDGE IN THE CONTINENTAL AND ANGLO-AMERICAN SYSTEMS OF LAW

Rudolf Kasinec²

Abstrakt: Podľa Prieskumu OECD o hnacích silách dôvery vo verejné inštitúcie, ktorého výsledky boli zverejnené v júli 2024, je dôvera v súdnictvo na Slovensku nižšia ako dôvera v národnú vládu. Slovenská republika sa tak ocitla v spoločnosti štátov ako Mexiko, Čile a Kórea. V príspevku sa preto pokúsime poukázať na postavenie sudcu v kontinentálnom a angloamerickom systéme práva a pokúsime sa identifikovať najzávažnejšie rozdiely medzi oboma systémami. Následne budeme analyzovať spôsoby ako zvrátiť nelichotivý názor slovenskej verejnosti na naše súdnictvo. Síce je Slovenská republika pevnou súčasťou kontinentálneho systému práva, no nové podnety by mohli modifikovať slovenské súdnictvo a pomôcť mu dostať sa aspoň na úroveň okolitých štátov, čo sa dôvery v súdnictvo týka.

Kľúčové slová: sudca, precedens, právny systém, zodpovednosť, tvorba práva

Abstract: According to the OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions, the results of which were published in July 2024, trust in the judiciary in Slovakia is lower than trust in the national government. This puts Slovakia in the company of countries such as Mexico, Chile, and Korea. In this paper we will therefore attempt to highlight the position of the judge in the continental and Anglo-American legal systems and try to identify the most significant differences between these two systems. We will then try to suggest ways to reverse the unflattering opinion of the Slovak public's perception of our judiciary. Although the Slovak Republic is a solid part of the continental legal system, new suggestions could modify the Slovak judiciary and help it to reach at least the level of neighboring countries in terms of trust in the courts.

Key words: judge, precedent, law, legal system, responsibility, law making

¹ Tento príspevok je súčasťou výskumnej úlohy a výstupom z projektu VEGA č. 1/0579/23 – Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti v právnom štáte.

² Katedra teórie práva a filozofie práva, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave.

Úvod

Názov príspevku je úmyselne koncipovaný širšie a uvedomujeme si, že v rámci jedného článku nie je možné danú problematiku pokryť podrobne a preto sa zameriame len na vybrané aspekty, ktoré sa pokúsime podrobiť analýze. Za východiskový právny poriadok, ako súčasť kontinentálneho systému, budeme využívať ten slovenský. Aj vzhľadom na nedávno realizovanú správu OECD, ktorú sme spomenuli v abstrakte, sa slovenský právny poriadok určite neprezentuje ako ten „vzorový“ príklad s perfektne fungujúcim súdnictvom. Zároveň sa však javí ako ideálny adept na zavedenie reforiem, ktoré by dokázali zmeniť nazeranie našich občanov na slovenskú justíciu. Komparovať budeme základné princípy angloamerického a kontinentálneho systému so zameraním sa na postavenie sudcu v týchto systémoch. Našou výskumnou otázkou bude: *„Dokáže angloamerický právny systém ponúknuť slovenskému právnemu poriadku podnety, ktoré by dokázali zvýšiť dôveru verejnosti v súdne authority?“*

Kontinentálny verzus angloamerický právny systém: základné princípy

Ako uvádza Viktor Knapp: *„charakteristické pre kontinentálny systém je to, že je to systém práva písaného (lex scripta), vo vzťahu ku ktorému sú eventuálne iné pramene práva (najmä obyčajové právo) iba prameňmi subsidiárnymi, a ktorý vo svojej podstate vylučuje sudcovskú tvorbu práva. Sudca podľa tohto systému právo iba nachádza, avšak ho nevytvára.“*³ Týmto Knappovským chápaním kontinentálneho systému zásadným spôsobom zatriasla rozhodovacia činnosť Európskeho súdneho dvora, ktorá si prisvojila precedenčnú doktrínu, ktorá bola dovtedy využívaná len v angloamerickom právnom prostredí. Môžeme povedať, že rozhodovacia činnosť Európskeho súdneho zdroja sa stala akousi iskrou, ktorá zažala požiar v myšliach kontinentálnych sudcov, ktorí sa čoraz častejšie stotožňujú s pozíciou subjektu tvorby a nielen aplikácie práva.

K problematike postavenia kontinentálneho sudcu sa vyjadril i Karel Beran, podľa ktorého *„důvod, proč v kontinentálním právu nenahlížíme na soud jako na subjekt práva tedy nespočívá jen v tom, že soudu nemůže nikdy náležet samostatná právní osobnost (subjektivita) v obdobném smyslu jako náleží právní subjektivita fyzickým nebo právnickým osobám, nýbrž i v tom, že soud (opět) z povahy věci nikdy nemůže být „subjektem svobodným“. Soud přeci musí být nutně adresátem práva, které tvoří moc zákonodárná a soud toto právo, jakožto státní orgán aplikuje.“*⁴ Toto nazeranie na súdnu moc má historické korene a je pevnou súčasťou európskej právnej kultúry,

³ KNAPP, V.: *Velké právní systémy- Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 2006. s. 112. ISBN 9788071790891.

⁴ BERAN, K.: *Soud(ce) jako subjekt práva*. In: *Súdna moc v právnom štáte Pocta Alexandrovi Bröstlovi k 70. narodeninám*. Košice : ŠafárikPress, 2023. ISBN 978-80-574-0206-0. s. 212.

ktorá je založená na striktnom oddelení zákonodarnej, súdnej a výkonnej moci. Tiene minulosti sú tak súčasťou kontinentálnych právnych poriadkov a neumožňujú štátom pristúpiť k rýchlym zmenám v postavení súdnej moci. Čoraz populárnejšia koncepcia dotvárania práva súdmi však pomaly razí cestu k väčším reformám.

Hlavnou zásadou, na ktorej je postavený kontinentálny systém práva, je, že právo má moc zaväzovať. To sa realizuje v podobe vytvárania písaných normatívnych právnych aktov, ktoré sú systematicky usporiadané v kodifikáciách. Tento základný princíp sa prijíma vzhľadom na skutočnosť, že hlavnou hodnotou, ktorá je účelom práva, je právna istota. Preto sa právna istota môže realizovať len vtedy, ak sú všetky pravidlá ľudského života stanovené v písomnej forme a poznateľné pre adresátov.⁵ Poznateľnosť práva je len jedným z aspektov právnej istoty, ďalším je nepochybne aj predvídateľnosť súdneho rozhodovania, čo môže byť bez existencie precedenčnej doktríny v kontinentálnom systéme problematické.

V angloamerickom systéme práva sa stretávame so špecifickým súdnym konaním, ktoré v sebe odráža povahu právneho poriadku, špecifické postavenie sudcu a účasť strán na konaní. Strany a sudcovia sa neopierajú len o písané právo, ale i o skoršie súdne rozhodnutia (precedensy), ktoré majú zásadný vplyv na vynesenie konečného rozhodnutia. Veľký význam tu zohráva porotný systém. Už v 17. storočí súdy rozhodovali spory v trestných veciach za účasti poroty, ktorej členovia boli náhodne vybraní z bežných obyvateľov. Táto porota tvorila akési spojenie medzi ľuďom (princíp demokracie) a kráľom (alebo sudcom ako služobníkom koruny). Sudca už nebol považovaný za jediného, ktorý vie, čo je spravodlivé. Len v súčinnosti s porotou mohol sudca rozhodnúť, kto má pravdu a vyhráva daný spor. Po zavedení porotného systému sa zvýšila dôvera v súdnu moc a súdny proces pred porotou sa stal zárukou spravodlivosti. Tento proces je zároveň dôležitým znakom demokracie, keďže porotcovia sú náhodne vyberaní spomedzi občanov. Voľby môžu byť ovplyvnené alebo zneužitú populistickou propagandou, ale výber porotcov je nemožné ovplyvniť.⁶

Postavenie a zodpovednosť členov justície Ako uvádza predseda Najvyššieho súdu SR Ján Šikuta: *„Predstava, že sudca je len akýsi „automat“, ktorý je povolaný len mechanicky na základe skutkových zistení zaradiť a vyhodnotiť tieto podľa existujúcej právnej úpravy, ktorá normatívne pokrýva všetky možné situácie, ktoré môže spoločenský život priniesť v praxi, v konfrontácii s reálnym životom fungovať nikdy*

⁵ ERLANGGA, A. S. – POESPASARI, E. D.: Comparison of Civil Law and Common Law Legal Systems in the Application of Jurisprudence. In: Journal of law, politics and humanities. [Online]. [cit. 22.11.2024] Dostupné na: <https://doi.org/10.38035/jlph.v4i6>.

⁶ FLEINER, T.: *Common Law and Continental Law: Two Legal Systems*. Some Elements of Comparative Constitutional and Administrative Law with Regard to those two Legal Systems. [Online]. [cit. 22.11.2024] Dostupné na: <https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783845213507/judge-made-federalism>.

nemohla, a ani nefungovala. Dôvodom zlyhávania predstavy o sudcovi ako o „len ústach, ktoré citujú text zákona, ľuďoch bez vôle, ktorí nemôžu zmierniť moc ani prísnosť zákonov“ sa stáva napätie medzi princípom zákazu *denegationis iustitiae* a neúplnosťou práva.⁷ Na rozdiel od precedenčného práva sa ani pri vyplňaní medzier v práve za použitia analógie *legis* či *iuris* nevytvára normatívne záväzné rozhodnutie, ale len individuálne záväzné. V angloamerickom právnom systéme sa takéto rozhodnutie stáva záväzným a na základe zásady *stare decisis* ho musia všetky sudy rovnakej alebo nižšej inštancie aplikovať. A problematické je, či sudcom využité analógia bola uplatnená správne. Iný sudca môže v obdobnom budúcom prípade využiť rozdielne interpretačné metódy a verdikt bude odlišný, lebo ho spomínaná zásada *stare decisis* nezaväzuje k tomu, aby zotrval pri rozhodnutí. A nie je vylúčený ani budúci zásah legislatívneho orgánu, ktorý zacelí nájdenú medzeru a normatívny právny akt môže byť následne v rozpore s tým individuálnym, ktorý „vytvoril“ sudca.

Podľa M. Káčera „iba zákonodarca má tak obrovskú autoritu, že za dostatočný dôvod pre vznik práva možno považovať jeho vôľu; naopak všetka autorita súdu spočíva len v jeho schopnosti rozumne vyvodzovať závery z práva dopredu daného, teda práva chceného zákonodarcom. Takáto schéma je však nevierohodná tak z historického, ako aj psychologického hľadiska.“⁸ S historickým hľadiskom sa určite dokážeme stotožniť, keďže v minulosti bolo zložité právo poznávať a orientovať sa v ňom. Slovenský právny poriadok je pomerne mladý a nenadväzuje na stáročnú sudcovskú tradíciu, ako je to v prípade *common law*. S psychologickým hľadiskom sa dokážeme stotožniť len čiastočne. Súhlasíme, že je potrebný psychologický efekt prísneho a rozhodného sudcu, no zároveň je pre osoby stojace pred súdom nutné presvedčenie, že za verdiktom stojí legislatívna mašinéria, ktorá dôsledne zvažila všetky dopady a následky príslušných právnych noriem⁹. A tým sú pre súdnu autoritu nastavené mantinely, ktoré bránia pred svojvoľným rozhodovaním a sudcovskou interpretáciou právnych noriem.

Veľmi expresívne a zároveň trefne sa ku stavu súdnictva i v našom právnom prostredí vyjadril M. Bobek, ktorý uviedol, že „postkomunistická justice s novými importovanými inštitúciami, nicméně se stále stejným hodnotovým a do značné míry i osobnostním obsazením, silně připomíná domorodce sedící u přistávací dráhy s kokosy na uších a podivující se, že nezávislá, výkonná a všemi respektovaná justice stále nepřistává. Přitom ze vzduchu a při pohledu na pouhé instituce to tady přeci vypadá jako vzorové a

⁷ ŠIKUTA, J.: Súdne rozhodnutie ako precedens a sudcovské právo. In: Bulletin Odbor dokumentácie, analytiky a zahraničných vzťahov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky. [Online]. [cit. 22.11.2024]. Dostupné na: <https://www.nsud.sk/data/att/b8b/69124.b3871a.pdf>.

⁸ KÁČER, M.: Prečo zotrvať pri rozhodnutí. Teória záväznosti precedentu. Praha: Leges, 2013. s. 31. ISBN 978-80-7502-011-6.

⁹ I keď pri sledovaní priamych prenosov z NRSR musí nejjeden občan stratiť dôveru v zákonodarný proces v Slovenskej republike.

*krásné letiště.*¹⁰ Je nutné konštatovať, že podmienky na reformy vytvorené sú, problém je však s ochotou ich pripraviť, uzákoniť a realizovať v praxi slovenských súdov alebo i ďalších postkomunistických štátoch.

Ako konštatoval P. Holländer: „*napríklad pre anglosaský svet je profesijne samozrejmosťou, že kvalitný sudca prežije celú kariéru na prvostupňovom súde. Verejnosť musí očakávať spravodlivosť už od súdu prvej inštancie. Pre prestíž sudcu to však musí znamenať, že nie je žiadnou hanbou stráviť celý život na prvostupňovom súde.*“¹¹ Na rozdiel od kontinentálneho priestoru, kde hlad po vysokých pozíciách v súdnom systéme spôsobuje nemalé problémy. Obzvlášť to platí v slovenskom súdnictve, kde sa členmi najvýznamnejších súdnych orgánov stávajú osoby bez predchádzajúcich súdnych skúsenosti a často i v mladom veku. Nechceme spochybňovať ich erudovanosť, no skúsenosti úzko súvisia s postupným profesionálnym rastom. Myslíme si, že len veľmi ťažko budeme v súčasnosti hľadať medzi slovenskými sudcami celosvetovo, či aspoň európsky rešpektovanú osobnosť. Jeden z najvýznamnejších odborníkov na komparatívne právo J. H. Merryman sa k zodpovednosti sudcov vyjadril nasledovne - sudcovia vykonávajú moc. S mocou prichádza zodpovednosť. V racionálne organizovanej spoločnosti budú medzi nimi existovať primerané proporcie. Otázka zodpovednosti sudcov sa preto stáva viac alebo menej významnou v závislosti od moci príslušného sudcu.¹² Takže za ďalší zásadný aspekt možno považovať veľké súdne authority, ktoré dodali precedensom potrebnú a nevyhnutnú mieru záväznosti popri doktríne *stare decisis*. A tento aspekt slovenského súdnictva sa márne pokúšame nájsť. Osobnosti sudcovskej profesie bez politického pozadia, bez škandálov, s pevným charakterom a názormi, ktoré by dokázali citovať iné súdy a to nielen u nás, ale najmä za hranicami. Právo je stále teritoriálnou záležitosťou, no globalizácia postupne „zmenšuje“ hranice medzi štátmi a nič nám nebráni, aby sa i slovenské súdnictvo europeizovalo, či dokonca globalizovalo v zmysle nárastu jeho kvality a ohlasu.

Uznávaná odborníčka M. Gajdošová vo svojom príspevku veľmi trefne označila rozhodovaciu činnosť súdov za významný spolu-činiteľ vývoja práva.¹³ Ďalej dodáva, že „*personálna kontinuita pôsobenia v práve v spojitosti s želanou nezávislosťou*

¹⁰ BOBEK, M.: Odpovednosť a disciplína sudcu (v prerodu?) In: Prístup k spravodlivosti– Bariéry a východiská „Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť“, Pezinok: Via iuris-Centrum pre práva občana, 2011, ISBN: 978-80-970686-0-8 s. 31.

¹¹ HOLLÄNDER, P.: 2009. Sudcov nemožno trestať za rozsudky. [Online]. [cit. 23.11.2024] Dostupné na: <https://www.trend.sk/spravy/p-hollander-sudcov-nemozno-trestat-rozsudky>

¹² MERRYMAN, J. H.: Judicial responsibility in the united states. [Online]. [cit. 23.11.2024] Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/27876091>

¹³ GAJDOŠOVÁ, M.: Vzťah záujmovej samosprávy k slobodnému združovaniu (a príspevok súdnej moci k definovaniu tohto vzťahu). In: Súdna moc v právnom štáte Pocta Alexandrovi Bröstlovi k 70. narodeninám. Košice : ŠafárikPress, 2023. ISBN 978-80-574-0206-0. S.310.

a štandardnou zjednocovacou činnosťou (zjednocovanie judikatúry vrcholnými súdmi) robí zo súdnej moci významný aspekt udržiavania práva ako právneho systému pôsobiaceho v štáte a v spoločnosti v jeho funkčnom rámci, v primeranej miere zachovania stability v rámci najrozmanitejších dynamických zmien.¹⁴ S týmto tvrdením sa môžeme len stotožniť, no je nutné ďalej hľadať príčiny nedôvery našich občanov v súdnictvo.

Okrem pohľadu významných domácich i zahraničných autorít musíme spomenúť i stanovisko vyjadrené Európskou sieťou súdnych rád, podľa ktorého: „Objektívna zodpovednosť súdnictva musí byť zvážená ako na štrukturálnej úrovni tak aj na úrovni jednotlivého sudcu. Nie je dostačujúce, aby bolo zodpovedné súdnictvo ako celok. Je preto potrebné, aby zodpovednosť niesli aj jednotliví sudcovia. Ich rozhodovanie musí byť transparentné a vykonávané na verejnosti. Ukazovatele objektívnej zodpovednosti súdnictva spadajú do nasledovných kategórií:

- 1) Pridelovanie prípadov;
- 2) Proces sťažností proti sudcom a súdom vo všeobecnosti;
- 3) Pravidelné podávanie správ súdnictvom;
- 4) Vzťahy súdnictva a médií;
- 5) Externý dohľad súdnictva.¹⁵

Vyzdvihnutie zodpovednosti každého sudcu a nie súdnictva ako celku sa nám zdá byť správnu cestou vo zvýšení dôvery občanov v súdnu moc. Je len nemilé, že od prijatia daného stanoviska uplynulo už viac ako 10 rokov a nepresadili sa žiadne reformy, ktoré by k daným zmenám smerovali. Ďalším významným dokumentom, ktorý sa zaoberá postavením súdnych orgánov v kontinentálnom systéme práva, je Sofijská deklarácia o nezávislosti a zodpovednosti súdnictva prijatá Valným zhromaždením Európskej siete súdnych rád (ENCJ) v Sofii 5. – 7. júna 2013. Podľa bodov I. a II. tejto deklarácie:

- I. *Nezávislé a zodpovedné súdnictvo je základom pre účinný a efektívny justičný systém v prospech občana a je dôležitým prvkom právneho štátu v demokratických spoločnostiach.*
- II. *Súdnictvo musí byť zodpovedné, v súlade s etickými pravidlami a musí podliehať neustrannému disciplinárnemu systému.*

K postaveniu sudcov sa vyjadril i O. M. Meteňkanyč, podľa ktorého „na sudcu v rámci rozhodovacieho procesu pôsobia viaceré právne, ale i mimoprávne faktory, s ktorými sa musí vysporiadať (nielen otázka subjektívizmu a intuície sudcu, ale i iných objektívnych sociálnych skutočností), je podľa nás správna a každý advokát, právnik, sudca by si mal

¹⁴ Tamtiež.

¹⁵ Projekt 2013-2014 Nezávislosť a zodpovednosť súdnictva prijatá v Ríme 13. júna 2014 ENCJ (Európska sieť súdnych rád). [Online]. [cit. 25.11.2024] Dostupné na: https://www.sudnarada.gov.sk/data/files/696_zaverecna-sprava-projekt-nezavislost-a-zodpovednost-2013-2014.pdf .

byť vedomý tejto skutočnosti a zamyslieť sa, či a aké faktory naňho pôsobia v procese priebehu súdneho sporu a vydania rozhodnutia a podľa toho sa zariadiť.¹⁶ Stotožnil sa tak so stanoviskom ENJC, že dôvera v súdnictvo musí začať u každého sudcu na individuálnej úrovni. A ten sa musí vysporiadať s množstvom externým faktorov, akými sú vyjadrenia politikov na adresu súdov, mediálny lynč sudcov, vplyv sociálnych sietí, spoločenský tlak verejnosti, vonkajšie zásahy na úrovni Európskej únie a mnohé ďalšie mimoprávne činitele.

Zajímalo by nás, ako by dopadla duelová konfrontácia medzi sudcom zastupujúcim tradíciu *common law* so sudcom zastupujúcim tradíciu *civil law*. Namiesto kordov, či pištolí by obe strany „bodali“ alebo „strieľali“ prostredníctvom argumentov. Zatiaľ čo šampión tímu *common law* by použil argument vytvárania práva, tak šampión tímu *civil law* by protiargumentoval dotváraním práva. Následným ďalším nábojovým argumentom by bola koncepcia záväznosti súdnych rozhodnutí verzus doktrína aplikácie normatívnych právnych aktov. Následný výpad by uplatnil kontinentálny sudca a odvolal by sa na analógiu, zatiaľ čo ten angloamerický by jeho úder odvrátil zásadami *distinguishing* a *overruling*. A tento súboj by mohol pokračovať ešte obrovskou zásobou argumentov na oboch stranách a nedovoľíme si predpovedať, ktorý sudca by vzišiel z tejto konfrontácie ako jasný víťaz, či porazený.

Záver

Základné znaky oboch právnych systémov sme sa pokúsili demonštrovať na názoroch domácich a zahraničných autorov, ktorí sa danej problematike bližšie venujú. Nemali sme ambíciu problematiku zodpovednosti a postavenia sudcov v kontinentálnom a angloamerickom systéme obsiahnuť komplexne. Pokúsili sme sa poukázať na pre a proti oboch systémov a hľadali sme cestu, akou by sme dokázali zlepšiť postavenie slovenského súdnictva.

Odpoveď na výskumnú otázku, ktorú sme si položili v úvode, je jednoznačné áno. Problémom by však bola realizácia týchto podnetov v podmienkach súčasnej podoby slovenského súdnictva. Zaviesť precedens ako formálny prameň práva bez akýchkoľvek predchádzajúcich skúsenosti a bez jasne stanovených pravidiel jeho používania? Nepredstaviteľné! Zavedenie porotného systému, ktorý by dokázal inkorporovať prvok verejnosti do súdneho konania a tým zvýšiť dôveru občanov v súdnu moc? Nedosiahnuteľné! Zvýšenie požiadaviek na odborné, osobnostné a charakterové vlastnosti sudcov a tým postupná výstavba pevnej súdnej hierarchie, ktorá postupom času dokáže vyprodukovať sudcovské osobnosti európskeho, či svetového formátu? Najreálnejšie! Tu však zohrá kľúčovú úlohu samotný sudcovský

¹⁶ METEŇKANYČ, O. M.: Tak teda ako rozhodovať? konfrontácia Dworkinovho herkula so sudcom v chápaní právneho realizmu. In: Sudcovské rozhodovanie záruky a prekážky spravodlivého procesu. Bratislava: Wolters Kluwer. 2018. ISBN 978-80-8168-916-1. s. 213.

stav, zapojiť sa budú musieť i zákonodarcovia pri stanovení nových požiadaviek pri výbere sudcov a v neposlednom i akademická obec z právnických fakúlt, ktorá musí vychovávať budúce generácie právnikov (potencionálnych sudcov) s prihliadnutím na odbornosť, adaptabilitu, osobnostné kvality a morálne hodnoty. Sudca nesmie byť len už spomínaným automatom alebo ústami zákona, ale komplexnou mysliacou a hodnotovo nepoddajnou osobnosťou, ku ktorej dokáže bežný občan vzhliadať, právnici ho budú bez slov rešpektovať a akademická obec naň bude hrdá.

Zoznam použitej literatúry

1. BERAN, K.: Soud(ce) jako subjekt práva. In: Súdna moc v právnom štáte Pocta Alexandrovi Bröstlovi k 70. narodeninám. Košice : ŠafárikPress, 2023, s. 205-213 ISBN 978-80-574-0206-0.
2. BOBEK, M.. Odpovědnost a disciplína soudce (v přerodu?) In: Prístup k spravodlivosti– Bariéry a východiská „Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť“, Pezinok: Via iuris- Centrum pre práva občana, 2011, 56 s. ISBN: 978-80-970686-0-8
3. ERLANGGA, A. S. – POESPASARI, E. D.: Comparison of Civil Law and Common Law Legal Systems in the Application of Jurisprudence. In: Journal of law, politics and humanities. [Online].[cit. 22.11.2024] Dostupné na: <https://doi.org/10.38035/jlph.v4i6>
4. FLEINER, Thomas.: Common Law and Continental Law: Two Legal Systems. Some Elements of Comparative Constitutional and Administrative Law with Regard to those two Legal Systems. [Online]. [cit. 22.11.2024] Dostupné na: <https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783845213507/judge-made-federalism>
5. GAJDOŠOVÁ, M.: Vzťah záujmovej samosprávy k slobodnému združovaniu (a príspevok súdnej moci k definovaniu tohto vzťahu). In: Súdna moc v právnom štáte Pocta Alexandrovi Bröstlovi k 70. narodeninám. Košice : ŠafárikPress, 2023, s. 309-317 ISBN 978-80-574-0206-0
6. HOLLÄNDER, P.: 2009. Sudcov nemožno trestať za rozsudky. [Online]. [cit. 23.11.2024] Dostupné na: <https://www.trend.sk/spravy/p-hollander-sudcov-nemozno-trestat-rozsudky>
7. KÁČER, M.: Prečo zotrvať pri rozhodnutom. Teória záväznosti precedentu. Praha: Leges, 2013, 168 s. ISBN 978-80-7502-011-6
8. KNAPP, V.: Velké právní systémy- Úvod do srovnávací právní vědy. Praha: C. H. Beck, 2006, 248 s. ISBN 9788071790891
9. MERRYMAN, J. H.: Judicial responsibility in the united states. [Online]. [cit. 23.11.2024] Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/27876091>.

10. METEŇKANYČ, O. M.: Tak teda ako rozhodovať? konfrontácia Dworkinovho herkula so sudcom v chápaní právneho realizmu. In: Sudcovské rozhodovanie záruky a prekážky spravodlivého procesu. Bratislava: Wolters Kluwer. 2018, s. 196-215. ISBN 978-80-8168-916-1
11. Projekt 2013-2014 Nezávislosť a zodpovednosť súdnictva prijatá v Ríme 13. júna 2014 ENCJ (Európska sieť súdnych rád). [Online]. [cit. 25.11.2024] Dostupné na: https://www.sudnarada.gov.sk/data/files/696_zaverecna-sprava-projekt-nezavislost-a-zodpovednost-2013-2014.pdf
12. Sofijská deklarácia o nezávislosti a zodpovednosti súdnictva prijatá Valným zhromaždením Európskej siete súdnych rád (ENCJ) v Sofii 5. – 7. júna 2013. (Online) <https://www.sudnarada.gov.sk/sofijska-deklaracia-o-nezavislosti-a-zodpovednosti-sudnictva/> (Prezreté dňa 25.11.2024)
13. ŠIKUTA, J.: Súdne rozhodnutie ako precedens a sudcovské právo. In: Bulletin Odbor dokumentácie, analytiky a zahraničných vzťahov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky. [Online]. [cit. 22.11.2024] Dostupné na: <https://www.nsud.sk/data/att/b8b/69124.b3871a.pdf>

Kontaktné údaje

doc. JUDr. Rudolf Kasinec, PhD.
rudolf.kasinec@flaw.uniba.sk
Katedra teórie práva a filozofie práva
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Slovenská republika

DEZINFORMÁCIE A PRÁVNICKÉ PROFESIE¹

DISINFORMATIONS AND LEGAL PROFESSIONS

Branislav Fábry²

Abstrakt: Článok sa zaoberá pojmom dezinformácie vo vzťahu k právnickým profesiám. Autor sa pokúša identifikovať použiteľnú definíciu pojmu dezinformácia, pričom však poukazuje na riziká takejto definície, spočívajúce hlavne vo vágnosti pojmu. Následne sa zamýšľa, nakoľko je šírenie dezinformácií prítomné v klasických činnostiach právnik. V závere sa zasa venuje rizikám, ktoré by vyplynuli z používania pojmu dezinformácia pri disciplinárnej zodpovednosti.

Kľúčové slová: dezinformácie, právnici, sudcovia, pravda, zodpovednosť

Abstract: The article deals with the concept of misinformation in relation to legal professions. The author attempts to identify a usable definition of the term disinformation, but points out the risks of such a definition, consisting mainly in the vagueness of the term. Subsequently, it is considered how much the spread of disinformation is present in the classical activities of a lawyer. Finally, it deals with the risks that would arise from the use of the term disinformation in disciplinary liability..

Key words: disinformations, lawyers, judges, truth, liability

Nové výzvy ako úvod

Medzi najaktuálnejšie otázky súčasnosti patrí diskusia o problematike slobody prejavu a práva na informácie. Zvlášť v období pandémie Covid-19 a vojny na Ukrajine prišlo k dovtedy nevídaným zásahom do slobody prejavu a práva na informácie, ale i ďalších základných práv. Mnohí právnici, od advokátov až po sudcov, sa v tomto období pritom veľmi aktívne zasadzovali za konkrétne práva jednotlivcov a vstupovali do verejnej diskusie. Ich verejné vystúpenia pritom často polarizovali spoločnosť a niektorí z nich boli obviňovaní aj zo šírenia dezinformácií. Bez ohľadu na to, samotný pojem „dezinformácia“ sa stal súčasťou verejného diskurzu a časť

¹ Tento príspevok je výstupom projektu VEGA č. 1/0579/23 Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti v právnom štáte.

² Katedra teórie práva a filozofie práva, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave.

spoločnosti vnímala tému dezinformácií či súvisiacich javov v kyberpriestore ako bezpečnostnú hrozbu. Je preto dôležité zamyslieť sa nad tým, aký dopad na verejné vystúpenia právnikov či celé právnické profesie môže mať do budúcnosti uvedený pojem dezinformácia. Tiež je potrebné venovať sa otázke, nakoľko možno v prípade šírenia dezinformácií použiť disciplinárnu, príp. aj inú zodpovednosť.

Nebezpečný pojem dezinformácia

Prvou úlohou pri diskusii o pojme dezinformácia je identifikácia obsahu a rozsahu daného pojmu. To pritom nie je vôbec jednoduché a pokúšajú sa o to viaceré inštitúcie, či už v rámci Slovenska alebo v rámci Európskej Únie. V roku 2018 sa o takú definíciu pokúsila Európska komisia: „Za dezinformáciu sa považuje overiteľne nepravdivá alebo zavádzajúca informácia, ktorá je vytvorená, prezentovaná a šírená na účely hospodárskeho zisku alebo zámerného zavádzania verejnosti, a môže poškodiť verejný záujem. Poškodenie verejného záujmu zahŕňa ohrozenie demokratických procesov a procesy tvorby politiky, ako aj verejných statkov, ako napr. ochrany zdravia občanov EÚ, životného prostredia alebo bezpečnosti. Medzi dezinformácie nepatria chyby v spravodajstve, satira a paródie, ani správy a komentáre naklonené jednej strane, ktoré sú takto zreteľne označené.“³ Podobnú definíciu použil aj Národný bezpečnostný úrad SR (NBÚ) vo svojom Krátkom slovníku hybridných hrozieb: „Overiteľne nepravdivá, zavádzajúca alebo manipulatívne podaná informácia, ktorá je zámerne vytvorená, prezentovaná a šírená s jednoznačným úmyslom klamať alebo zavádzať, spôsobiť nejakú ujmu alebo zabezpečiť nejaký zisk (napríklad hospodársky či politický). Dezinformácia často obsahuje element, ktorý je zjavne pravdivý, čo jej dodáva na dôveryhodnosti a môže tak skomplikovať jej odhalenie. Medzi dezinformácie nepatria neúmyselné chyby v spravodajstve, satira a paródie, ani správy a komentáre naklonené jednej strane, ktoré sú takto zreteľne označené“.⁴

NBÚ však súčasne pracuje aj s inou definíciou a na svojej stránke v rámci sekcie Dezinformácie a informačné operácie uvádza: "Pojem dezinformácia zatiaľ nebol v Slovenskej republike kodifikovaný. Väčšinou sa preberajú definície uvádzané v odborných publikáciách či oficiálnych európskych dokumentoch, ktoré sú si podobné a vystihujú podstatu... DEZINFORMÁCIA – označuje nepravdivú alebo zmanipulovanú informáciu, ktorá je šírená zámerne s cieľom zavádzať a uškodiť.

³ EURÓPSKA KOMISIA.: Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov. Akčný plán proti dezinformáciám. JOIN/2018/36 final. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52018J0036>.

⁴ NÁRODNÝ BEZPEČNOSTNÝ ÚRAD SR.: Krátky slovník hybridných hrozieb. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://www.nbu.gov.sk/urad/o-urade/hybridne-hrozby-a-dezinformacie/kratky-slovnik-hybridnych-hrozieb/index.htm> .

Dezinformácie môžu mať podobu nepravdivého alebo zmanipulovaného textu, obrázku, videa alebo zvuku, pričom môžu byť použité na podporu konšpirácií, šírenie pochybností a diskreditáciu pravdivých informácií či jednotlivcov a organizácií. Aj pravdivú informáciu môžeme považovať za dezinformáciu, ak je podaná manipulatívnym spôsobom. Medzi dezinformácie nepatria neúmyselné chyby v spravodajstve, satira, paródia ani správy a komentáre naklonené jednej strane, ktoré sú takto zreteľne označené.⁵

Napriek určitým rozdielom je v daných definíciách možné identifikovať nasledujúce definičné znaky pojmu:

- nepravdivosť alebo zavádzajúci charakter informácií,
- spôsobenie ujmy alebo zisk,
- úmysel klamať alebo zavádzať.

Z uvedeného vyplýva, že dezinformácia nemusí byť vôbec nepravdivá a aj vo vyššie uvedených definíciách sa objavuje poukaz na to, že ňou môže byť aj pravdivá informácia, ak je manipulatívne podaná. Taktiež používaný pojem zavádzanie vedie k značnému rozšíreniu rozsahu pojmu dezinformácia, pretože podávanie pravdivých informácií zavádzajúcim spôsobom je pomerne častým javom, pričom nie vždy je jasné, či ide o zavádzanie. Pri zavádzaní môže ísť o jednostranné zdôrazňovanie určitého aspektu informácie, ktorý vyhovuje konkrétnym záujmom, napr. pri použití pojmu „sudcovia z Kočnerovej Threemy“.⁶ Takýto pojem totiž spája konkrétneho sudcu s Mariánom Kočnerom a vytvára mu tým vo verejnosti horší obraz, pričom ale nerozlišuje, či sa daní sudcovia s Mariánom Kočnerom reálne poznali alebo ich len niekto spomínal v komunikácii v Threeme. Možno tu teda hovoriť o zavádzaní? A boli všetci, ktorí pojem „sudcovia z Kočnerovej Threemy“ použili, šíriteľmi dezinformácií? Pri pojme dezinformácia je veľmi dôležitou skúmanou otázkou aj úmysel klamať alebo zavádzať. Zistiť úmysel osoby nie je vždy jednoduché, pretože úzko súvisí s vnútornou vôľou a cieľom subjektu.⁷ Ďalšou otázkou je to, či by sem mal spadať aj tzv. nepriamy úmysel. Vzhľadom na to, že v definícii sa hovorí len o úmysle bez rozlíšenia na priamy a nepriamy, možno usúdiť, že áno. Platí teda, že šíriteľ informácie nemal úmysel zavádzať, ale ak informácia nadobudla zavádzajúci charakter a stala sa „dezinformáciou“, bol s tým uzrozumený? Čo ak napr. advokát chcel pomôcť svojmu klientovi, členovi zločineckej skupiny, tým, že povedal o jeho stretnutí s inou osobou v čase spáchania trestného činu? Bol autor informácie uzrozumený s tým, ak správa

⁵ NÁRODNÝ BEZPEČNOSTNÝ ÚRAD SR.: Dezinformácie a informačné operácie. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://www.nbu.gov.sk/dezinformacie-a-informacne-operacie/>.

⁶ Pozri napr. KELLÖOVÁ, L.: Kto sú zadržaní sudcovia a advokáti z Kočnerovej Threemy? Riešili aj kauzy zmenky či Technopol, Aktuality, 11. marec 2020. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://www.aktuality.sk/clanok/771614/kto-su-zadrzani-sudcovia-a-advokati-z-kocnerovej-threemy-riesili-aj-kauzy-zmenky-ci-technopol/>

⁷ Pozri cit. č. 5.

o stretnutí s ďalšou osobou bude vyznievať zavádzajúco, pretože informácia o jednom náhodnom stretnutí s mafiánom v kontexte trestného konania môže vzbudiť o dotyčnej osobe dojem spolupráce so zločineckou skupinou?

Pri vyššie uvedených definíciách je zaujímavý aj výpočet výnimiek, pri ktorom však nie je jasné, či ide o taxatívny výpočet. V danom výpočte totiž chýba napr. obrovský súbor zavádzajúcich informácií v rámci reklamy. Pri nich nie je jasné, či a nakoľko spadajú pod „správy a komentáre naklonené jednej strane, ktoré sú takto zreteľne označené“. Pokiaľ ide o „neúmyselné chyby v spravodajstve“, tie opäť závisia od vnútornej vôle širiteľa informácie a ako už bolo uvedené, vôľu osoby je často zložitá poznať. Pri paródii či satire je akiste zrejmé, že o dezinformáciu nepôjde. Z hľadiska definície by však bolo zmysluplné, keby medzi výnimky spadali aj ďalšie divadelné či filmové diela, ktoré nie sú paródiou ani satirou. Samotné množstvo výnimiek z definície svedčí o tom, že autori si uvedomovali vágnosť definície. Nedokázali však pojem dezinformácia vymedziť natoľko kvalifikovane, aby ich definícia obsahla presne ten objekt, ktorý by chceli regulovať. Súčasne však vytvorili tak širokú definíciu, ktorá sa dá použiť na najrôznejšie skupiny obyvateľov, realizujúcich svoje právo šíriť informácie.

Netreba zabúdať, že okrem pojmu dezinformácia NBÚ pracuje aj s ďalšími pojmami, napr. malinformácia. Je pritom otázne, či dané pojmy pomáhajú objasniť skúmaný objekt alebo ho skôr komplikujú. Malinformáciu definuje NBÚ nasledovne: „informácia, ktorá je založená na realite, šírená zámerne s cieľom spôsobiť ujmu osobe, organizácii alebo štátu, napr. uniknuté informácie, nenávistné prejavy, obťažovanie.“⁸ Táto definícia je však podobne vágna ako definícia dezinformácie, navyše obsahuje exemplifikatívny výpočet, ktorý ju robí ešte ťažšie aplikovateľnou. Ak sem patrí všetko od „nenávistných prejavov“ až po „uniknuté informácie“, tak je rozsah pojmu mimoriadne široký. Je pritom otázne, či nenávistné prejavy nutne poskytujú nejakú informáciu a ak by to neplatilo, nemali by patriť ani pod pojem malinformácia. Ďalším pojmom, ktorý v súvislosti s dezinformáciami NBÚ používa, je misinformácia: „mylná alebo nepravdivá informácia, ktorá sa na rozdiel od dezinformácií, šíri nevedome a bez úmyslu poškodiť. Nejde preto o prvok informačných operácií.“⁹ Podstatným definičným znakom má byť nevedomosť či neprítomnosť úmyslu poškodiť, čiže ide opäť o poznávanie vnútornej vôle a cieľa subjektu. A tu sa problém so skúmaním úmyslu opakuje.

Právnicki ako dezinformátori?

Jedným z trendov 21. storočia je všadeprítomná medializácia spoločenských vzťahov a to sa týka aj právnických profesií. V mnohých právnych procesoch súčasnosti je

⁸ Tamže.

⁹ Tamže.

totiž dôležité uspieť nielen v súdnej sieni, ale aj pri hodnotení zo strany verejnosti, na "súde verejnej mienky".¹⁰ Úsilie ovplyvňovať verejnú mienku prostredníctvom aktívnej mediálnej kampane je čoraz dôležitejšie i vzhľadom na intenzívne a angažované komentovanie právnych, najmä trestných konaní v médiách. Na Slovensku sa do týchto mediálnych kampaní významne zapájajú tak politické strany, ako aj vysokí predstavitelia prokuratúry a polície, hoci toto ich konanie nebýva vždy vnímané pozitívne.¹¹ Dokonca môžu vznikať aj podozrenia, že konkrétni príslušníci právnických profesií šíria dezinformácie, najmä kvôli manipulatívne podanej informácii.

Spomenúť možno napr. výrok podpísaných prokurátorov Úradu špeciálnej prokuratúry GP SR z konca roku 2023: „Úspešnosť obžalôb podaných prokurátormi ÚŠP v rokoch 2021 – 2023 bola a je na úrovni 93-94%.“¹² Zrejme by nebol problém vysloviť, že toto tvrdenie je manipulatívne podané, keďže dané číslo „úspešnosti“ závisí od použitej metodológie. Má sa ako „úspech“ hodnotiť aj to, keď súd uloží obžalovanému len časť navrhovaného trestu? Napr. keď prokurátor navrhoval 13 rokov odňatia slobody, ale súd poslednej inštancie udelil „len“ 8 rokov. Má sa to počítať ako úspech alebo úspech na cca 61 %? A čo keď namiesto nepodmienečného trestu dostane obžalovaný iba podmienečný trest, príp. peňažný trest? Označiť aj to za „úspech“? Samozrejme, pre použitie pojmu dezinformácia by bolo treba objasniť i to, s akým úmyslom použili prokurátori danú informáciu, či chceli zavádzať alebo nie. Ak by sa však pojem dezinformácia stal súčasťou právnych alebo etických noriem pre právnické profesie, práve na tomto príklade možno vidieť, aké nebezpečné následky by mohol priniesť – zvlášť ak by sa objavila snaha zneužiť tento pojem ako nástroj disciplinárnej zodpovednosti.

Situácia jednotlivca dnes už nezávisí iba od toho, či sa súdne konanie končí odsúdením alebo oslobodením a na to musia reagovať advokáti. Najmä pri korupčných kauzách ide aj o právo na zachovanie dobrého mena a povesti klienta.¹³ Bulvárna fotografia či článok o osobe s putami na rukách na internete tradične

¹⁰ WOLFF, U.: Medienarbeit für Rechtsanwälte, ein Handbuch für die effektive Kanzlei-PR. Wiesbaden 2010, s. 172.

¹¹ Pozri napr. DALE, L.: Pokarhaný Lipšic na ústavnom súde neuspel. Mal by viac vážiť slová. Plus 7 dní, 19.1.2023. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://plus7dni.pluska.sk/domov/pokarhany-lipšic-ustavnom-sude-neuspel-musi-drzat-jazyk-zubami>.

¹² ÚRAD ŠPECIÁLNEJ PROKURATÚRY GP SR.: Vyhlásenie prokurátorov ÚŠP. Facebook, Úrad špeciálnej prokuratúry GP SR, 6. december 2023. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=347447727898124&id=100078986981709&_r_dr.

¹³ ŠAMKO, P.: Kult kajúcnika ako trend roku 2020 alebo čo nás môže naučiť prípad prokurátora judr Jozefa Mamráka. Právne listy, 29.12.2020. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a914-kult-kajucnika-ako-trend-roku-2020-ale-bo-co-nas-moze-naucit-pripad-prokuratora-judr-jozefa-mamraka>.

dominujú pri zadaní mena konkrétnej osoby do vyhľadávača na Internete.¹⁴ Veľkým problémom je aj to, pokiaľ súd pošle obvineného do väzby, vďaka čomu sa on sám nemôže brániť v kyberpriestore - práve tu môže zohrať kľúčovú úlohu advokát. Preto má zmysel, aby advokáti predstavili vlastnú verziu udalostí a znížili tým negatívne dopady na dobrú povesť svojho klienta. Že pritom budú podávať informácie manipulatívnym spôsobom, rozhodne nemožno vylúčiť, dokonca sa to dá dokonca predpokladať. Môžu použiť napr. argumentáciu príbehom, ktorá ma potenciál dobre zapôsobiť v médiách. Samozrejme, ani intenzívna mediálna komunikácia nemôže úplne napraviť poškodený obraz osoby, najmä ak ide o korupčné kauzy. Platí to dokonca aj v prípade oslobodenia, pretože časť verejnosti zostane presvedčená o vine osoby.¹⁵ Ak sa spoločnosť navyše polarizuje, tak mediálna snaha očistiť klienta môže viesť i k zarámcovaniu advokáta do konkrétneho politického tábora, kde platí logika „my verzus oni“.¹⁶ Úspešná mediálna stratégia vyžaduje široké skúsenosti pri práci s novinármi, pretože medializácia môže dosiahnuť i negatívny účinok. V mediálnom svete platia iné pravidlá než na súde a tí, ktorí ich nepoznajú, môžu veľa stratiť, najmä keď sa začnú v médiách vyjadrovať odborne a komplikovane, tak ako pred sudcom. Aj to navádza advokátov, aby aj pravdivé informácie podávali skratkovito, čo môže viesť k zavádzaniu. Veľmi ľahko by pri svojom mediálnom vystupovaní mohli byť označení za dezinformátorov, zvlášť, ak by neoznačili svoje komentáre za „komentáre naklonené jednej strane“.

Pri spoločensky závažných kauzách existuje riziko „zaradenia do určitého tábora“ aj pri sudcoch a preto má zmysel z ich strany aktívne vystupovať v médiách. Tradične platilo, že sudcovia a novinári používajú odlišný štýl práce, majú odlišné záujmy, a existuje aj odlišná právna úprava oboch profesií.¹⁷ Súdnicstvo má poskytovať

¹⁴ Pri kauze Búrka pozri napr.: PRUŠOVÁ, V., TÓDOVÁ, M.: Búrka v skorumpovanej justícii. Tolko sudcov ešte nezatkli, o ich väzbe rozhodne Ústavný súd. Denník N, 11.3.2020. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://dennikn.sk/1793394/zadržali-sudcov-z-threemy-je-medzi-nimi-aj-jankov.ska-sklenka-vraj/>.

¹⁵ Spomenúť možno prípad Jaroslava Haščáka, ktorému sa Ministerstvo spravodlivosti SR 20.9.2023 dokonca ospravedlnilo za nezákonnú väzbu. Štátny tajomník ministerstva spravodlivosti Ondrej Dostál sa pri tom uviedol: „*V tomto prípade som nekonal ako fyzická osoba, občan, politik alebo poslanec. Konal som v mene štátu...*“ Pozri: TOPKY.: Dostál o ospravedlnení Haščákovi: Nekonal som ako občan alebo politik, konal som v mene štátu. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://www.topky.sk/cl/10/2384225/Dostal-o-ospravedlneni-Hascakovi--Nekonal-som-ako-obcan-alebo-politik--konal-som-v-mene-statu->.

¹⁶ Spomenúť možno napr. komentáre k blogu RIBÁR, M.: Kam kráčaš spravodlivosť na Slovensku?, Sme, blog, z 27.6.2022, napr. výrok: „*Celý tento cirkus, ... a akože starosť o "spravodlivosť" je len o jednom: Zachrááááňte Ficááá !!!*“ [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://blog.sme.sk/diskusie/5145889> [2024-11-20] V blogu sa pritom o R. Ficovi vôbec nehovorilo.

¹⁷ PANIER Ch., JESPER, J.-J.: Justice, médias, pouvoir: un triangle infernal. Bruxelles: Trace 2004, s. 132 a nasl.

racionálne a presné informácie o svojej činnosti, zatiaľ čo médiá môžu pre čitateľa zjednodušovať obsah, slobodne využívať emócie a do určitej miery vykonávať aj osobné útoky. Takže hoci by objektívne a vecné informovanie médií mohlo prinášať prospech súdom, sotva sa dá zosúladiť s logikou, ktorou sa médiá riadia.¹⁸ Sudcovia nie vždy chápu dôvody nepresného spracovania a zjednodušovania popisu súdnych konaní v médiách, často nepredvídajú zameriavanie mediálnej pozornosti na škandály či hľadanie senzácií. Príčinou napätia však nie je len odlišný štýl práce oboch profesií, pre napätie existujú aj objektívne dôvody. Na strane súdov môže ísť o nízku transparentnosť ich konania, naopak, na strane médií o stav, keď sa novinári usilujú o ovplyvňovanie súdnych rozhodnutí v záujme konkrétnych subjektov.

Zodpovednosť za šírenie dezinformácií?

Z uvedeného celkovo vyplýva, že extrémne vágny „gumový“ pojem dezinformácia prináša so sebou nepredvídateľné riziká a ak by sa stal súčasťou regulácie vystupovania advokátov, sudcov, prokurátorov či iných profesií, dal by sa veľmi ľahko zneužiť pre prenasledovanie nepohodlnej skupiny týchto právnikov prostredníctvom ich disciplinárnej zodpovednosti. Možno pripomenúť, že dokonca ani pri iných formách zodpovednosti sa pojem „dezinformácia“ nepoužíva. Uviesť treba fakt, že trestné právo pracuje s pojmom nepravdivá informácia, nepravdivý údaj,¹⁹ ale pojmu dezinformácia sa cielene vyhýba. Dokonca aj ministerka Mária Kolíková, ktorá patrila k zástancom aktívneho boja proti dezinformáciám, navrhla ako nový trestný čin „Šírenie nepravdivej informácie“,²⁰ nie „šírenie dezinformácie“. Pojem „nepravdivá informácia“ je určite menej vágny než „dezinformácia“, hoci aj otázka pravdy a pravdivosti patrí medzi často diskutované problémy právnej filozofie. Možno ale dodať, že navrhovaný trestný čin „Šírenie nepravdivej informácie“ sa stretol s ostrou kritikou a nakoniec nebol vôbec predložený na rokovanie Národnej Rady SR. Podobným neúspechom sa skončil aj návrh zákona o opatreniach na zvýšenie bezpečnosti a dôveryhodnosti platforiem v on-line prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov s navrhovanou účinnosťou od 1. septembra 2023,²¹ ktorý do

¹⁸ Tamže

¹⁹ Napr. § 292 Ohrozovanie vzdušného dopravného prostriedku a lode, § 361 Šírenie poplašnej správy, § 373 Ohováranie, zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon, v znení neskorších predpisov.

²⁰ MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR.: Materiál na medzirezortné pripomienkové konanie. Číslo: 19085/2021/120. Dostupné: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2021/744/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=39402ab5-d215-4936-99d7-odd710d5f61f> [2024-11-20].

²¹ MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SR.: Materiál na medzirezortné pripomienkové konanie. Číslo: 015443/2023/OL-1. Dostupné: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2023/129/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=6c175061-5975-45b2-9c5d-2e1ce8c8340e> [2024-11-20].

pripomienkového konania predložila v marci 2023 ministerka Veronika Remišová. Regulovať sa mali dezinformácie „so závažným dopadom“ a na Úrade vlády Slovenskej republiky sa mal vytvoriť koordinovaný systém opatrení s presahom do oblasti trestného a správneho práva, ako aj do oblasti hospodárstva. Návrh zákona síce nemal za cieľ kriminalizovať dezinformácie, ale v prípade schválenia by predstavoval veľmi vážne riziko svojvôle pri zásahoch do slobody prejavu a práva na informácie určitých skupín.²² S odmietnutím sa stretol aj pokus o legálnu definíciu pojmu dezinformácia v danom návrhu: „celkom zjavne nepravdivá informácia, ktorá je vytvorená, prezentovaná a šírená s cieľom klamať verejnosť, alebo určitú skupinu osôb a má, alebo môže mať za následok spôsobenie škody, alebo ujmy alebo zabezpečenie prospechu“.²³

Uvedené iniciatívy síce skončili neúspechom, nemožno však vylúčiť, že sa v budúcnosti objavia nové snahy o opätovné zavádzanie pojmu dezinformácia a jeho definície do právneho poriadku SR. Je to totiž téma, na ktorú kladie veľký dôraz aj Európska komisia a celoeurópsky vývoj v poslednom desaťročí je priaznivý pre obmedzovanie slobody prejavu či práva na informácie. Dá sa predpokladať, že príde aj k snahám obmedzovať slobodu prejavu rôznych skupín právnikov, pričom pojem „dezinformácia“ by v oblasti disciplinárnej zodpovednosti mal významný potenciál, pretože by poskytoval netušené možnosti pre obmedzenia. Preto sa do budúcnosti treba pripraviť na nové kolo sporov o pojem dezinformácia aj pri právnických profesiách.

Zoznam použitej literatúry

1. DALE, L.: Pokarhaný Lipšic na ústavnom súde neuspel. Mal by viac vážiť slová. Plus 7 dní, 19.1.2023. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://plus7dni.pluska.sk/domov/pokarhany-lipšic-ustavnom-sude-neuspel-musi-drzat-jazyk-zubami>
2. EURÓPSKA KOMISIA.: Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov. Akčný plán proti dezinformáciám. JOIN/2018/36 final. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52018JC0036>
3. JELÍNKOVÁ, D.: Poznámky k zákonu o boji proti dezinformáciám. Právne listy, 7. marec 2023. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na:

²² JELÍNKOVÁ, D.: Poznámky k zákonu o boji proti dezinformáciám. Právne listy, 7. marec 2023. Dostupné: <https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1193-poznamky-k-navrhu-zakona-o-boji-proti-dezinformaciam> [2024-11-20]

²³ Pozri cit. č. 21.

<https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1193-poznamky-k-navrhu-zakona-o-boji-proti-dezinformaciam>

4. KELLÖOVÁ, L.: Kto sú zadržaní sudcovia a advokáti z Kočnerovej Threemy? Riešili aj kauzy zmenky či Technopol, Aktuality, 11. marec 2020. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://www.aktuality.sk/clanok/771614/kto-su-zadrzani-sudcovia-a-advokati-z-kocnerovej-threemy-riesili-aj-kauzy-zmenky-ci-technopol/>
5. MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SR.: Materiál na medzirezortné pripomienkové konanie. Číslo: 015443/2023/OL-1. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2023/129/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=6c175061-5975-45b2-9c5d-2e1ce8c8340e>
6. MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR.: Materiál na medzirezortné pripomienkové konanie. Číslo: 19085/2021/120. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2021/744/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=39402ab5-d215-4936-99d7-odd710d5f61f>
7. NÁRODNÝ BEZPEČNOSTNÝ ÚRAD SR.: Dezinformácie a informačné operácie. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://www.nbu.gov.sk/dezinformacie-a-informacne-operacie/>
8. NÁRODNÝ BEZPEČNOSTNÝ ÚRAD SR.: Krátky slovník hybridných hrozieb. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://www.nbu.gov.sk/urad/o-urade/hybridne-hrozby-a-dezinformacie/kratky-slovník-hybridnych-hrozieb/index.htm>
9. PANIER Ch., JESPERS, J.-J.: Justice, médias, pouvoir: un triangle infernal. Bruxelles: Trace 2004, 166 s. ISBN 978-2804019396.
10. RIBÁR, M. Kam kráčaš spravodlivosť na Slovensku? Sme, blog, z 27.6.2022
11. PRUŠOVÁ, V., TÓDOVÁ, M.: Búrka v skorumpovanej justícii. Tolko sudcov ešte nezatkli, o ich väzbe rozhodne Ústavný súd. Denník N, 11.3.2020. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://dennikn.sk/1793394/zadrzali-sudcov-z-threemy-je-medzi-nimi-aj-jankovska-sklenka-vraj/>
12. ŠAMKO, P.: Kult kajúcnika ako trend roku 2020 alebo čo nás môže naučiť prípad prokurátora judr Jozefa Mamráka. Právne listy, 29.12.2020. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a914-kult-kajucnika-ako-trend-roku-2020-alebo-co-nas-moze-naucit-pripad-prokuratora-judr-jozefa-mamraka>
13. TOPKY.: Dostál o ospravedlnení Haščákovi: Nekonal som ako občan alebo politik, konal som v mene štátu. [Online]. [cit. 20.11.2024] Dostupné na: <https://www.topky.sk/cl/10/2384225/Dostal-o-ospravedlneni-Hascakovi--Nekonal-som-ako-obcan-alebo-politik--konal-som-v-mene-statu->

14. ÚRAD ŠPECIÁLNEJ PROKURATÚRY GP SR.: Vyhlásenie prokurátorov ÚŠP. Facebook, Úrad špeciálnej prokuratúry GP SR, 6. december 2023. [Online]. Dostupné na: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=347447727898124&id=100078986981709&_rd=1
15. WOLFF, U.: Medienarbeit für Rechtsanwälte, ein Handbuch für die effektive Kanzlei-PR. Wiesbaden 2010, 184 s. ISBN 978-3-8349-1460-6

Kontaktné údaje

doc. JUDr. Branislav Fábry, PhD.
branislav.fabry@flaw.uniba.sk
Katedra teórie práva a filozofie práva
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Slovenská republika

GENERATÍVNA UMEĽÁ INTELIGENCIA V PROSTREDÍ SÚDOV¹

GENERATIVE AI IN COURT SYSTEM

Marián Ruňanin²

Abstrakt: Umelá inteligencia v súčasnosti sa dostáva veľmi radikálne do našich každodenných životov. Viacerí výrobcovia mobilných telefónov začali využívať tieto nástroje na triviálne úlohy, ako je napríklad fotografovanie. Medzi najpopulárnejšie nástroje patria ChatGPT a Gemini, ktoré hojne používajú napríklad študenti, ale aj nie len oni, ba dokonca zamestnanci rôznych inštitúcií. Tento nástroj sa postupne dostáva aj do prostredia právnikov či právnych vedcov, nie je preto vylúčené, že je prítomný aj v prostredí našich súdov. A to otvára rôzne otázky, najmä súvisiace s ich legálnosťou či etickosťou. Článok sa zaoberá otázkou používania týchto nástrojov v prostredí súdov a argumentuje, prečo ich využívanie nie je v súlade s platným právom.

Kľúčové slová: Generatívna umelá inteligencia, súdy

Abstract: Artificial intelligence is now making very radical inroads into our daily lives. Several mobile phone manufacturers have started to use these tools for trivial tasks such as photography. Among the most popular tools are ChatGPT and Gemini, which are widely used by students, for example, but not only them, and even employees of various institutions. This tool is also gradually making its way into the environment of lawyers or legal scholars, so it is not impossible that it is also present in the environment of our courts. And this raises various questions, especially related to their legality or ethicality. The article addresses the issue of the use of these tools in the environment of courts and argues why their use is not in accordance with the applicable law.

Keywords: Generative AI, Courts

¹ Tento článok je súčasťou výskumnej úlohy a výstupom z projektu VEGA č. 1/0579/23 – Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti v právnom štáte.

² Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra teórie práva a filozofie práva.

Čo je to GenAI?

Na úvod, ako býva zvykom, je potrebné najprv pochopiť, o čo ide pri generatívnej umelej inteligencii, na túto úlohu si pomôžeme sémantikou, a to prostredníctvom slovníka Cambridge Dictionary, ktorého jednou z definícií je: „*konkrétna umelá inteligencia (= počítačový systém, ktorý má niektoré z vlastností, ktoré má ľudský mozog, napríklad schopnosť interpretovať jazyk, rozpoznávať obrazy a učiť sa z údajov, ktoré sú mu dodané), ktorá dokáže vytvárať text, obrázky atď.*“.³ Táto definícia je však veľmi široká, nakoľko obsahuje vo svojom sémantickom rozsahu aj programy, ktoré síce vytvárajú text, fungujú na báze umelej inteligencie, ale ich funkciou je text napríklad prekladať (známym nástrojom, ktorý sa hojne využíva je aj DeepL). Preto pre potreby tohto článku je potrebné do definície generatívnej umelej inteligencie zvýrazniť pojem „generovať“, v zmysle vytvárať nový obsah, nie len pracovať už s vloženým textom, pri ktorom by bola funkčnosť ohraničená. Ale zároveň táto definícia je veľmi široká a bežnému čitateľovi nedáva možnosť pochopiť, ako takýto systém funguje a už vôbec nie to, že existuje viacero druhov.

Odborná literatúra rozoznáva viaceré druhy generatívnej umelej inteligencie. Medzi tie druhy patria generatívne adverzné siete (GAN), modely založené na transformátoroch (TRM), variačné autoenkodéry (VAE) alebo difúzne modely.⁴ Model, o ktorom pojednávame v tomto článku, je TRM. Tento model je neurálnou sieťou, ktorá sa učí kontext a zmysel pojmov prostredníctvom vytváraní určitých vzťahov v dátach, ktoré tento model obsahuje. Transforméry mali svoj historický moment vďaka článku „*Attention is All You Need*“, ktorý publikovali vedci zo spoločnosti Google. V tomto článku autori predstavili model TRM, ktorý zásadne zmenil spracovanie prirodzeného jazyka tým, že navrhol architektúru, ktorá sa spolieha výlučne na mechanizmy samočinného sústredenia (self-attention) a nepoužíva rekurenciu (na rozdiel od tradičných rekurentných neurónových sietí a neurónových sietí s dlhodobou a krátkodobou pamäťou). Tento mechanizmus samočinného sústredenia umožňuje modelu zamerať sa na rôzne časti vstupnej sekvencie, čím efektívne zachytáva krátkodobé aj dlhodobé závislosti. V tomto článku autori demonštrovali, že tento model prekonal predchádzajúce špičkové modely pri rôznych úlohách spracovania prirodzeného jazyka a zároveň umožnil podstatne rýchlejší tréning.⁵ Tento model sa stal základným stavebným prvkom pre

³ *Generative AI*. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/generative-ai>.

⁴ SENGAR, S. S., HASAN, A. B., KUMAR, S., CARROLL, F.: *Generative Artificial Intelligence: A Systematic Review and Applications*. In: *arXiv preprint arXiv:2405.11029v1 [cs.LG]*, 17. máj 2024. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://arxiv.org/abs/2405.11029>.

⁵ VASWANI, A., SHAZEER, N., PARMAR, N., USZKOREIT, J., JONES, L., GOMEZ, A. N., KAISER, Ł., a POLOSUKHIN, I.: *Attention is All You Need*. In: *Advances in Neural Information Processing Systems*. Roč. 30, Curran Associates, Inc., 2017.

programy, ktoré v súčasnosti my vnímame ako umelú inteligenciu, nakoľko z neho vychádzajú transforméry GPT (Generative Pre-trained Transformer). GPT je stavebným systémom pre aplikácie ako je ChatGPT od OpenAI či Gemini od Google.⁶ Tieto dva chatboty sú najpoužívanejšie a asi najznámejšie, pričom sa stali aj stredobodom pozornosti vedy, nakoľko „naštartovali“ revolúciu v umelej inteligencii.⁷ Nakoľko tento článok bude čítaný právnikmi, je potrebné uvedené „preložiť“ do „jazyka všeobecne zrozumiteľného“. Tieto modely spracovávajú text pomocou mechanizmu spomínaného samočinného sústredenia, čo im umožňuje efektívne identifikovať súvislosti v texte, či už ide o krátkodobé alebo dlhodobé závislosti. Vďaka tejto technológii dokážu generovať odpovede, vytvárať zhrnutia a pracovať s textami rôznej dĺžky, vrátane právnych dokumentov. Tieto modely sú tréňované na veľkom množstve textových dát a odpovede generujú na základe štatistických vzorov a vzťahov, ktoré v týchto dátach identifikujú. Napriek svojim schopnostiam má model limity. Nedisponuje vlastným porozumením textu ani právnou expertízou a jeho odpovede sú vždy odrazom kvality vstupných údajov a kontextu, ktorý mu bol poskytnutý.

V čom teda spočíva revolučnosť? Nástroje ako ChatGPT či Gemini podložené zvyšujú pracovnú efektívnosť pri správnom používaní.⁸ A práve aj kvôli tomu sa stal bežným nástrojom využívaným napríklad v prostredí stredných škôl.⁹ Pozitíva, ktoré identifikovali viaceré štúdie na strane študentov, hovoria o tom, ako integrovanie generatívnej umelej inteligencii má potenciál transformovať podporné služby, zlepšiť prístupnosť a prispieť k efektívnejšiemu učeniu. Ďalej nástroje AI môžu podporiť úspech a angažovanosť študentov, najmä tých zo znevýhodneného prostredia. Niektoré štúdie ukazujú, že študenti vnímajú ChatGPT pozitívne, oceňujú jeho schopnosti a považujú ho za užitočný nástroj na štúdium. Uznávajú však, že odpovede ChatGPT nie sú vždy presné a zdôrazňujú potrebu solídnych znalostí na jeho efektívne využitie, pričom si uvedomujú, že AI nemôže nahradiť ľudskú

⁶ What is GPT (Generative Pretrained Transformer)? [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.ibm.com/think/topics/gpt>.

⁷ Za revolúciu označujú spustenie aplikácie ChatGPT viaceré články či magazíny, napríklad: MESKO, B.: The ChatGPT (Generative Artificial Intelligence) Revolution Has Made Artificial Intelligence Approachable for Medical Professionals. In: Journal of Medical Internet Research. Roč. 25, 22. jún 2023 či MARR, B.: *The AI Revolution: How Predictive, Prescriptive, and Generative AI Are Reshaping Our World*. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2024/10/15/the-ai-revolution-how-predictive-prescriptive-and-generative-ai-are-reshaping-our-world/>.

⁸ NOY, S., a ZHANG, W.: *Experimental Evidence on the Productivity Effects of Generative Artificial Intelligence*. In: *Science*. Roč. 381, Issue 6654, 13. júl 2023.

⁹ FORMAN, N., a UDVAROS, J.: ChatGPT: A New Study Tool Shaping the Future for High School Students. In: *International Journal of Advanced Natural Sciences and Engineering Researches*. Roč. 7, Issue 4, May 2023.

inteligenciu. Medzi najdôležitejšie prínosy patria pomoc pri úlohách a štúdiu, flexibilné personalizované učenie a rozvoj zručností. AI chatboty môžu poskytovať detailnú spätnú väzbu na úlohy, pomáhať pri zložitých problémoch a slúžiť ako študijní spoločníci. Môžu tiež prispôbiť výučbu individuálnym potrebám študenta a podporovať jeho angažovanosť. ChatGPT dokáže zlepšiť písomný prejav, podporiť riešenie problémov a usmerňovať diskusie. Je však dôležité poznamenať, že niektoré štúdie varujú pred nadmerným spoliehaním sa na AI, čo by mohlo negatívne ovplyvniť kritické myslenie a schopnosť riešiť problémy. S aktuálnymi schopnosťami a budúcim potenciálom môžu AI chatboty ako ChatGPT významne ovplyvniť spôsob, akým sa dnes vyučuje. Z pohľadu pedagógov prinášajú tieto nástroje niekoľko výhod: šetrenie času. Chatboty dokážu prevziať administratívne úlohy, ako je plánovanie, hodnotenie či poskytovanie informácií študentom, čo učiteľom umožňuje sústrediť sa viac na výučbu a prácu so študentmi. ChatGPT vie generovať otázky a odpovede na rôzne témy, čo môže učiteľom pomôcť v ich príprave. Avšak je dôležité, aby pedagógovia výsledky AI hodnotili kriticky a prispôbovali ich konkrétnemu učebnému kontextu. AI zatiaľ nenahradí odborné znalosti a skúsenosti učiteľa. Pedagógovia môžu využiť chatboty na doplnenie výučby a personalizované vzdelávanie. Napríklad pomocou ChatGPT môžu vytvoriť otázky, ktoré podporujú ciele vyučovacej jednotky a reagujú na individuálne potreby študentov. Takto môžu prispôbiť vzdelávacie materiály, aby vyhovovali jedinečným záujmom a preferenciám každého študenta, čo môže obohatiť ich učebnú skúsenosť.¹⁰

Aj v našom prieskume 7 % respondentov zo strany sudcov sa prihlásilo k využívaniu týchto nástrojov vo svojej súdnej praxi, pričom v súkromí využilo niekedy alebo používa tieto nástroje 51 % respondentov. To nám poukazuje na rozšírenosť využívania týchto nástrojov aj na úrovni aplikácie práva či v právnom prostredí. Tieto výsledky nemôžu byť pre nás šokujúce, nakoľko existujú prieskumy, ktoré hovoria, že až 73 % právnikov chce využívať umelú inteligenciu vo svojej praxi.¹¹ V našom prieskume 85 % respondentov zastáva názor, že umelá inteligencia by mohla byť užitočnou v súdnej praxi.

Argumentami pre používanie týchto nástrojov môžu byť napríklad odbremenenie a zefektívnenie niektorých súdnych konaní, nakoľko fakticky je jednoduché nechať AI urobiť nejaké konkrétne úkony, toto identifikovali aj sudcovia vo svojich odpovediach. Mnohí sudcovia vnímajú AI ako potenciálny prínos pre zefektívnenie a zrýchlenie práce, najmä pri opakujúcich sa úkonoch a tvorbe jednoduchších

¹⁰ Závery sú z prehľadu akademických článkov: LABADZE, L., GRIGOLIA, M., a MACHAIDZE, L.: Role of AI Chatbots in Education: Systematic Literature Review. In: International Journal of Educational Technology in Higher Education. Roč. 20, Article no. 56, 2023.

¹¹ MORAN, L.: 73% of Lawyers Plan to Use Generative AI, Report Finds. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.legaldive.com/news/generative-ai-legal-use-cases-wolters-kluwer-report/700342/>.

dokumentov. AI by mohla pomôcť pri zhrnutí podaní, zapracovaní judikatúry, formulácii textov a vyhľadávaní relevantných informácií. Niektorí sudcovia vidia v AI možnosť riešiť nedostatok personálu a uvoľniť sudcov od administratívnej práce. Nástroje ako ChatGPT či Gemini sú lákavé, nakoľko majú viacero užitočných funkcií. Tieto chatboty dokážu sumarizovať text z rozsiahlych súborov (ako príklad súdnych rozhodnutí) či odpovedať na otázky používateľa, tým je zrejmé, že sa zvýši efektivita práce. Nástroj od spoločnosti Google, ktorý funguje na báze programu Gemini, dokáže vygenerovať text z nahrávky videí, čo v praxi môže napríklad pomôcť pri analýze súdnych pojednávaní, čo dáva výhodu jej používateľovi. Revolučné je najmä to, ako tieto dva programy pokračujú vo svojom vývoji, napríklad ChatGPT má svoju štvrtú verziu, ktorá už dokáže generovať aj obrazovozvukový materiál z textu, či obrazový materiál (známym je aj nástroj Dall-E či Midjourney).¹² Vývoj týchto nástrojov určite bude rapídny spôsobom pokračovať, no otázka znie, či sú vhodné (a či by mali byť) aj v prípade právneho prostredia.

Problémy GenAI

Došlo už k viacerým prípadom používania umelej inteligencie v právnom prostredí s negatívnymi výsledkami. Asi najznámejším prípadom je prípad z New Yorku, kde Roberto Mata zažaloval leteckú spoločnosť Avianca, pretože tvrdil, že bol zranený, keď mu počas letu do New Yorku vozík s jedlom narazil do kolena. Advokáti spoločnosti Avianca požiadali federálneho sudcu v Manhattane o zamietnutie žaloby, no Matahovi právnici ostro nesúhlasili a predložili desaťstranový spis citujúci viac ako pol tucta súdnych rozhodnutí. Problém bol, že nikto, ani právnici leteckej spoločnosti, ani sudca, tieto citované prípady nenašli. Ukázalo sa, že si všetky vymyslel ChatGPT. Advokát Steven A. Schwartz, ktorý spis vypracoval, priznal, že použil ChatGPT na právny výskum, pričom netušil, že obsah môže byť nespoľahlivý. Uviedol, že program dokonca položil otázky, či sú prípady reálne, a dostal kladnú odpoveď. Sudca Castel označil tento prípad za „bezprecedentnú situáciu“ a nariadil pojednávanie o možných sankciách. Rýchlo sa ukázalo, že ChatGPT pri vytváraní právneho argumentu používal kombináciu názvov a citácií, ktoré však nemali reálny základ. Sudca Castel požiadal o kópie citovaných rozhodnutí, no všetky boli falošné. Prípad Roberto Mata v. Avianca Inc. ukazuje riziká spoliehania sa na AI vo formálnom právnom výskume a zdôrazňuje dôležitosť overovania poskytovaných informácií, čo je predmetom intenzívnej diskusie v právnických kruhoch.¹³

¹² Introducing GPT-4o and More Tools to ChatGPT Free Users. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://openai.com/index/gpt-4o-and-more-tools-to-chatgpt-free/>.

¹³ NEUMEISTER, L.: Lawyer Cites Fake Cases Generated by ChatGPT, Faces Sanctions. In: The New York Times. 27. mája 2023. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2023/05/27/nyregion/avianca-airline-lawsuit-chatgpt.html>.

Spomínaný prípad poukazuje na tzv. halucinovanie umelej inteligencie. Podľa jedného výskumu verejnosti prístupné nástroje ako ChatGPT majú vysoký podiel „halucinovania“ pri právnych prípadoch, a to až ohromných 69 až 88 %.¹⁴ Je však nutné podotknúť, že daný výskum pracoval so zastaraným modelom ChatGPT. Profesor Emsley skúšal použiť ChatGPT, považovaný za prelomový nástroj s veľkým potenciálom pre výučbu a výskum v oblasti zdravotnej starostlivosti, ako pomoc pri vedeckom písaní. Ako sám uvádza, pri tvorbe metodológie poskytol všeobecné odporúčania, no pri špecifických otázkach, ako sú štatistické analýzy, bol menej nápomocný a odporučil kontaktovať štatistika. Problémy však nastali, keď autor požiadal o vedecké zdroje na tému antipsychotickej liečby mozgu. ChatGPT poskytol falošné odkazy na výskumy, ktoré neexistovali, čo autor zistil až po ich overovaní v databázach. Ďalšie testovanie ukázalo, že chatbot nielenže vytvára fiktívne odkazy, ale aj nesprávne interpretuje existujúce publikácie. Na základe týchto skúseností autor dôrazne varuje pred používaním ChatGPT pri vedeckom písaní, keďže jeho schopnosť generovať falošné údaje môže viesť k masovému šíreniu nesprávnych informácií vo vedeckej literatúre.¹⁵ Avšak otázka je, prečo vôbec tieto nástroje halucinujú. Situácia môže súvisieť práve s tým, že chatboty (ako sa nazývajú tieto nástroje)¹⁶ musia odpovedať na každú otázku, pričom majú obmedzené dáta a v zásade nechápu kontext za danými slovami, ktoré v sebe obsahujú a teda obsahu, ktorý generujú. Tieto systémy fungujú na báze veľkých jazykových modelov (LLM), ktoré predpovedajú ďalšie slová na základe vzorov zo spracovaných textov. Nemajú schopnosť rozhodovať, čo je pravdivé. Generované odpovede tak môžu obsahovať fakty zmiešané s nepravdami, často preberané z nepresných informácií na internete alebo chybné kombinované z rôznych zdrojov.¹⁷ Ďalším problémom je obmedzenosť databáz a ochrana autorských práv, kde je zrejmé, že tieto nástroje nedokážu mať prístup k všetkým dátam. Táto chybovosť má ďalšie implikácie aj pre našu štúdiu. Obsahom článku je spracovaný aj vlastný prieskum, ktorý sa týkal používania nástrojov generatívnej umelej inteligencie na súdoch. Aj v našom prieskume sudcovia identifikovali niektoré riziká, časť sudcov sa obáva spoľahlivosti AI a zdôrazňuje potrebu dôkladnej kontroly zo strany človeka. Poukazujú na to, že AI

¹⁴DAHL, M., MAGESH, V., SUZGUN, M., a HO, D. E.: Large Legal Fictions: Profiling Legal Hallucinations in Large Language Models. In: Journal of Legal Analysis. Roč. 16, č. 1, 2024, s. 64–93. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://arxiv.org/abs/2401.01301>.

¹⁵EMSLEY, R.: ChatGPT: These Are Not Hallucinations – They’re Fabrications and Falsifications. In: Schizophrenia. Roč. 9, Article no. 52, 2023.

¹⁶Chatbot. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/chatbot>.

¹⁷WEISE, K., a METZ, C.: When A.I. Chatbots Hallucinate. In: The New York Times. 1. mája 2023. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2023/05/01/business/ai-chatbots-hallucination.html>.

zatiaľ nedokáže nahradiť komplexné myšlienkové procesy a ľudský úsudok, najmä v zložitých prípadoch. Niektorí vyjadrujú pochybnosti o schopnosti AI zohľadniť všetky detaily a špecifiká potrebné pre tvorbu kvalitných právnych dokumentov. Sudcovia upozorňujú na riziká spojené s ochranou osobných údajov a potrebu zabezpečiť dôvernosť informácií pri používaní AI. Zdôrazňujú dôležitosť ľudského faktora a etických aspektov pri nasadzovaní AI v súdnictve.

Kde sa láme chlieb

Čo však vieme o fungovaní ChatGPT alebo Gemini? Fakticky, nikto okrem spoločností, ktoré tieto nástroje vyvíjajú, nemá prístup k zdrojovým kódom a presným databázam týchto chatbotov. Táto informácia je dôležitá práve s iným dôležitým princípom, o ktorom budeme pojednávať, ním je transparentnosť.¹⁸ My nevieme s istotou určiť, aké konkrétne datasety obsahujú tieto komerčné aplikácie.¹⁹ A práve kvôli absencii prístupu k mechanizmu, na ktorom tieto dve najznámejšie modely fungujú, nedokážeme ani presne identifikovať pravdepodobnosť halucinovania alebo chybovosti týchto modelov (pre správnu aplikáciu v práve samozrejme nemôžeme pracovať s nesprávnymi informáciami). A s tým súvisia aj ďalšie problémy, ktoré môžu nastať v prípade využívania týchto nástrojov, napríklad prítomnosť predsudkov (tie predstavujú často opakovaný a významný problém v umelej inteligencii)²⁰ a teda neschopnosť ich identifikácie. Jedna zo štúdií upozornila napríklad na to, že ChatGPT vyhodnocoval osoby so zdravotným postihnutím pri uchádzaní sa o prácu nižšie než osoby bez postihnutia.²¹ Alebo existujú aj náznaky rasových predsudkov.²² Ak tento nástroj obsahuje takéto predsudky, môžeme sa začať pýtať na jeho správne využívanie v prípadoch ochrany slabšej strany alebo aj otázku, ako dokáže garantovať dodržiavanie princípu rovnosti a dôstojnosti, tak významné pre náš právny poriadok.

¹⁸ KUMAR, K.: The Crucial Role of Transparency in Open Source Development. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://medium.com/@koushiki1310/the-crucial-role-of-transparency-in-open-source-development-c6d57162011f>.

¹⁹ Existujú nejaké štúdie: LAYTON, D. ChatGPT — Show me the Data Sources. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://medium.com/@dlaytonj2/chatgpt-show-me-the-data-sources-11e9433d57e8>.

²⁰ CALISKAN, A.: Detecting and Mitigating Bias in Natural Language Processing. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.brookings.edu/articles/detecting-and-mitigating-bias-in-natural-language-processing/>.

²¹ ChatGPT Biased Against Disability-Related Resumes — But Can Improve. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://ihdd.org/2024/07/10/chatgpt-biased-against-disability-related-resumes-but-can-improve/>.

²² YIN, L., ALBA, D., a NICOLETTI, L.: OpenAI's GPT Is a Recruiter's Dream Tool. Tests Show There's Racial Bias. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.bloomberg.com/graphics/2024-openai-gpt-hiring-racial-discrimination/>.

Avšak tieto nástroje majú aj iné limitácie. Tu je nutné si uvedomiť, že sa nejedná o zázračný nástroj plne schopný vlastne myslieť ako Skynet z filmovej ságy Terminátor. Tieto nástroje fungujú ako LLM modely (Large Language Model), a ako také z hľadiska ich fungovania musia mať svoje hranice. Ak sudca píše text do ChatGPT, nemusí si uvedomovať, že aj tento nástroj má určité obmedzenie na dáta, ktoré v jednom vložení dokáže spracovať, tie limity voláme aj tokeny. V kontexte jazykových modelov, ako sú GPT (napríklad ChatGPT), predstavujú tokeny základné jednotky textu, ktoré model spracováva. Token môže byť taký krátky ako jeden znak alebo taký dlhý ako celé slovo, pričom jeho dĺžka závisí od spôsobu tokenizácie a konkrétneho jazyka. Každý text je pred spracovaním modelom rozdelený na jednotlivé tokeny, pričom tokeny môžu zahŕňať nielen slová, ale aj medzery a interpunkčné znamienka. Napríklad veta „Právo je zaujímavé.“ môže byť rozdelená na tokeny „Právo“, „ je“, „ zaujímavé“ a „.“. Počítanie tokenov je kľúčové pri práci s jazykovými modelmi, najmä z dôvodu obmedzení počtu tokenov a nákladov spojených s ich používaním. Tokeny vo vstupe (text poskytnutý modelu) aj vo výstupe (odpoveď modelu) sa počítajú do celkovej spotreby. Ak napríklad vstup obsahuje 10 tokenov a výstup modelu má 15 tokenov, celková spotreba je 25 tokenov. Pri použití API na prístup k modelu je počet použitých tokenov uvedený v odpovedi v poli usage, čo umožňuje presne sledovať spotrebu. OpenAI navyše ponúka nástroj Tiktoken, ktorý umožňuje lokálne analyzovať text a počítať tokeny bez potreby API volania. Každý model má stanovený maximálny limit tokenov pre jednu interakciu. Napríklad GPT-3.5 má limit približne 4096 tokenov. Ak text presiahne tento limit, je potrebné ho skrátiť, čo môže viesť k strate kontextu. Preto je dôležité efektívne riadenie tokenov. To možno dosiahnuť napríklad odstránením menej relevantných častí textu, formulovaním krátkych a presných vstupov alebo používaním systémových inštrukcií, ako je [SUMMARIZE], ktoré pomáhajú modelu generovať požadované odpovede. Dôležitým aspektom práce s tokenmi sú náklady, ktoré sa odvíjajú od celkového počtu použitých tokenov. Dlhšie interakcie s väčším počtom tokenov zvyšujú finančné náklady na používanie modelu. Preto je riadenie tokenov nielen otázkou technickej efektivity, ale aj ekonomickej optimalizácie. Tokeny tak predstavujú základný stavebný prvok pri práci s jazykovými modelmi, a ich pochopenie je nevyhnutné pre efektívne využitie umelej inteligencie v oblasti spracovania prirodzeného jazyka.²³ Ak sudca používa ChatGPT ako podporný nástroj vo svojej práci, tokeny môžu významne ovplyvniť efektivitu, kvalitu výstupov a náklady spojené s jeho využitím. Jedným z hlavných obmedzení je limitácia rozsahu textu, ktorý môže model spracovať. Dlhé právne dokumenty, ako sú zákony, judikatúra alebo dôkazné materiály, môžu prekročiť maximálny limit tokenov

²³ KUMAR, M.: Understanding Tokens in ChatGPT. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://medium.com/@manav.kumar87/understanding-tokens-in-chatgpt-32845987858d>.

modelu (napríklad 4096 tokenov pri GPT-3.5). To núti sudcu vybrať iba najrelevantnejšie časti textu na analýzu, čo môže viesť k riziku vynechania dôležitého kontextu a tým ovplyvniť presnosť výsledkov. Ďalším faktorom je konzistencia a presnosť odpovedí. V dlhších konverzáciách môže byť potrebné časť komunikácie skrátiť, aby sa zmestila do tokenového limitu. Takéto skrátenie však môže viesť k strate dôležitých informácií, ktoré model potrebuje na generovanie presných a konzistentných odpovedí. To je obzvlášť problémové v prípadoch, kde je kontinuita kľúčová, napríklad pri analýze právneho problému alebo návrhu rozsudku. Tokeny majú tiež ekonomický rozmer, pretože používanie modelu je spoplatnené na základe ich počtu. Každý token vo vstupe aj vo výstupe zvyšuje náklady, a preto dlhé alebo časté interakcie môžu byť finančne náročné. Sudca tak musí efektívne riadiť tokenovú spotrebu, napríklad skracovaním otázok, využívaním zhrnutí alebo zadávaním presných inštrukcií. Obmedzenie tokenového limitu môže byť problémom aj pri spracovaní komplexných právnych otázok, ktoré zahŕňajú viacero právnych zdrojov. Ak tieto zdroje presahujú kapacitu modelu, je potrebné ich rozdeľovať na menšie časti, čo spomaľuje prácu a môže viesť k strate súvislostí. Navyše, pri výbere častí textu na analýzu môže dôjsť k nenápadnému ovplyvneniu modelu, ktorý sa zameria iba na vybrané informácie, čím sa zvýši riziko neúplnosti alebo zaujatej interpretácie.

Ďalším limitom, ktorý sa týka LLM modelov, je absencia kontextu. Absencia chápania kontextu je pritom dôležitý nedostatok, ktorý má ďalšie implikácie aj pre jeho využiteľnosť napríklad v prostredí práva. A to dokonca priamo pri interpretácii právnych noriem, ako príklad, kde môže dôjsť k zlyhaniu interpretovania normy, je priamo teleologický výklad. Ak jazykový model nedokáže chápať kontextuálny charakter noriem, je teda problematické aplikovať zásady, ako je sledovanie účelu normy či právnych princípov a hodnôt, na ktorom stojí dané právne odvetvie či právna norma (a čo dobré mravy, či dobrá obchodná prax, alebo mravnosť a morálka). Práve tu je možné predpokladať, že tieto modely by mali tendenciu sa riadiť jazykovým výkladom, čo vylučuje využitie aj napríklad teleologickej redukcie alebo *argumentum per analogiam* či *argumentum a contrario*. Netreba zabúdať, že jazykový výklad nie je jediný aplikovateľný, ale sú tu aj ďalšie výkladové metódy, ako uvádza český ústavný súd: „*Soud není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jenž mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci.*“²⁴

²⁴ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. února 1997.

Ďalším problémom pri právnych analýzach môže byť absencia aktuálnych dát, teda aj fakticky náročnosť vytvoriť dostatočný dataset pre tieto programy, aby dokázali pracovať s právom.²⁵ Ak by sme aj teoreticky dokázali poskytnúť dáta, ako sú napríklad zbierka zákonov, či judikatúra, nedostatkom by mohla byť absencia vedeckej literatúry (Wintr uznáva za jednu zo zásad teleologického výkladu aj výklad právnej vedy).²⁶ Tá by absentovala z dôvodu ochrany autorských práv, pričom jej zahrnutie by viedlo automaticky k navýšeniu poplatku, čo môže od jej využívania odradiť. Netreba zabúdať na limitáciu kvôli tokenom.

A čo používať tieto nástroje pri podpornej činnosti? Napríklad pri dotváraní dokumentov, prekladaní právnych textov, sumarizácie informácií z dostupných informácií. K týmto argumentom, najmä v súvislosti s používaním v súdnej sieni a priamo sudcami, sa vyjadríme v nasledujúcej časti.

Právna problematika využívania umelej inteligencie súdmi

Ako prvé je potrebné uviesť európsky kontext. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024 stanovuje harmonizované pravidlá pre umelú inteligenciu (AI) v Európskej únii. Cieľom nariadenia je zlepšiť fungovanie vnútorného trhu a podporiť zavádzanie dôveryhodnej AI zameranej na človeka. Zároveň sa snaží zabezpečiť vysokú úroveň ochrany zdravia, bezpečnosti a základných práv pred škodlivými účinkami systémov AI. Nariadenie zavádza pravidlá pre vývoj, uvádzanie na trh a používanie systémov AI v Únii. Niektoré praktiky s AI sú úplne zakázané, napríklad manipulatívne techniky, ktoré využívajú zraniteľnosť ľudí, alebo systémy AI na sociálne bodovanie. Nariadenie tiež stanovuje prísne požiadavky na tzv. vysokorizikové systémy AI, ktoré sa používajú v citlivých oblastiach, ako je biometria, kritická infraštruktúra, vzdelávanie, zamestnávanie a presadzovanie práva. Cieľom je zaistiť, aby systémy AI boli bezpečné, spoľahlivé, transparentné a nediskriminačné. Podľa článku 6 ods. 2 nariadenie ustanovilo úlohy, ktoré sa považujú za vysokorizikové, tie sú uvedené v prílohe č. III. V bode 8 písm. a) nariadenie uvádza: „systémy AI, **ktoré má používať justičný orgán alebo ktoré sa majú používať v jeho mene na pomoc justičnému orgánu pri skúmaní a interpretácii skutkových okolností a práva a pri uplatňovaní práva na konkrétny súbor skutkových okolností alebo ktoré sa majú používať obdobným spôsobom pri alternatívnom riešení sporov;**“ toto ustanovenie priamo hovorí to, čo my v argumentácii, a že využívanie AI v prípade interpretácie právnych textov je vysokorizikové, a teda sa spája s určitými

²⁵ PERLMAN, A.: *The Implications of ChatGPT for Legal Services and Society*. In: *The Practice*. March/April 2023. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://clp.law.harvard.edu/knowledge-hub/magazine/issues/generative-ai-in-the-legal-profession/the-implications-of-chatgpt-for-legal-services-and-society/>.

²⁶ WINTR, J.: *Metody a zásady interpretace práva*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2019, s. 193.

podmienkami. Tie sú primárne upravené v kapitole III, pričom obsahujú ustanovenia systému riadenia rizík, kvality údajov, technickej dokumentácie, transparentnosti, ľudského dohľadu, presnosti, spoľahlivosti a kybernetickej bezpečnosti. Cieľom týchto požiadaviek je zabezpečiť, aby vysokorizikové systémy AI boli bezpečné, spoľahlivé a nediskriminačné. Okrem toho kategorizácia týchto programov sa spája aj so zvýšenými povinnosťami na strane poskytovateľov, čo je bližšie upravené v článku 16.

Dôležitou povinnosťou je aj informačná povinnosť v zmysle článku 86 ods. 1, kde sa uvádza: „Každá dotknutá osoba, na ktorú sa vzťahuje rozhodnutie prijaté nasadzujúcim subjektom na základe výstupu z vysokorizikového systému AI uvedeného v prílohe III, s výnimkou systémov uvedených v jej bode 2, ktoré má právne účinky alebo má na dotknutú osobu podobne významný vplyv, ktorý podľa danej osoby nepriaznivo ovplyvňuje jej zdravie, bezpečnosť alebo základné práva, má právo získať od nasadzujúceho subjektu jasné a zmysluplné vysvetlenie úlohy systému AI v rozhodovacom postupe a hlavných prvkoch prijatého rozhodnutia.“. Z jazykového výkladu tejto normy možno vyvodiť záver, že právo na informovanie má táto osoba v prípade, ak rozhodnutie bolo vydané na základe záverov prijatých umelou inteligenciou, avšak podľa nášho názoru pri aplikácii teleologickej interpretácie a sledovaní účelu ochrany práv týchto osôb môžeme hovoriť aj o prípadoch, kedy súčasťou rozhodovacieho procesu bol aj výstup umelej inteligencie.

Na čo je však potrebné nájsť dodatočnú odpoveď, teda či sa ChatGPT alebo Gemini považujú za vysokorizikové modely. Podľa článku 3 ods. 63 sú tieto modely definované ako modely AI na všeobecné účely. Nariadenie delí tieto modely na modely so systematickým rizikom a bez systematického rizika. Za model so systematickým rizikom sa považuje, ak má ten model schopnosti s veľkým dopadom, ktoré sa predpokladajú, keď kumulatívne množstvo výpočtovej techniky použitej na jeho tréningovanie merané v operáciách s pohyblivou rádovou čiarkou (FLOP) je väčšie ako 10^{25} (FLOP, alebo operácie s pohyblivou rádovou čiarkou za sekundu, merajú rýchlosť spracovania počítača), alebo ak tak Európska komisia rozhodne, berúc do úvahy napríklad počet parametrov, kvalitu a veľkosť súboru údajov, vstupné a výstupné modalitty alebo mieru dosahu u podnikových používateľov. Jednou z povinností týchto modelov bude aj poskytnutie údajov o fungovaní daného modelu. ChatGPT sa podľa dostupných zdrojov nepovažuje za takýto model s vysokým rizikom,²⁷ avšak v prípade, ak sudca používa tento nástroj, je v zmysle článku 3 ods. 4 nasadzujúci subjekt. A práve ten má zvýšenú povinnosť v zmysle

²⁷ How is ChatGPT Regulated by the EU AI Act: Reflections on Higher Education. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://gchumanrights.org/gc-preparedness/preparedness-science-technology/article-detail/how-is-chatgpt-regulated-by-the-eu-ai-act-reflections-on-higher-education-9297.html>.

ustanovenia článku 26 tohto nariadenia. Otázka je, nakoľko dokáže sudca naplniť tieto povinnosti, teda fakticky argument ušetrenia času vďaka AI pri vypracovávaní administratívy bude skonzumovaný povinnosťami pri správe týchto systémov.

Ďalšie implikácie vychádzajú z nariadenia o ochrane osobných údajov, je to práve z dôvodu, že ak bude sudca spracovávať nejaký prípad, bude pravdepodobne zadávať jeho konkrétnosti do systému AI, tým pádom sa sem vzťahuje ochrana osobných údajov. Dôležitým je aj však článok 22, ktorý obsahuje zákaz využívania automatizovaných systémov v prípade individuálneho rozhodovania s právnymi účinkami: „Dotknutá osoba má právo na to, aby sa na ňu nevzťahovalo rozhodnutie, ktoré je založené výlučne na automatizovanom spracúvaní, vrátane profilovania, a ktoré má právne účinky, ktoré sa jej týkajú alebo ju podobne významne ovplyvňujú.“, avšak aj v tomto prípade na naplnenie tejto skutkovej podstaty je nutné splniť niektoré predpoklady, medzi ne patrí, či je rozhodovanie o právach ľudí, či sa jedná o rozhodnutie, ktoré je výlučne vytvorené AI (toto ustanovenie predstavuje aj implikáciu pre článok 86 ods. 1 AI Act), alebo či sa nejedná o výnimku.²⁸ Pri otázke, prečo to má implikácie na ochranu osobných údajov, je potrebné uviesť, že sa jedná o komerčné nástroje, a nie štátne, teda dáta zadávate nástroju, ktorý je vytvorený a spravovaný obchodnými spoločnosťami (alebo neziskovými organizáciami), čo sú súkromnoprávne subjekty.

Podstatne dôležitejšími otázkami je právo na spravodlivý proces, ktoré je garantované Ústavou, Dohovorom o základných právach a slobodách a zároveň Chartou základných práv. Podľa článku 6 Dohovoru o ochrane základných ľudských práv a slobôd právo na spravodlivý proces obsahuje tieto požiadavky: 1. právo na prístup k súdu, 2. právo na nezávislý a nestranný súd, 3. právo na súd zriadený zákonom, 4. právo na verejné prejednanie veci, 5. právo na prejednanie veci v primeranej lehote, 6. právo na spravodlivé prejednanie veci.²⁹ Z hľadiska jednotlivých práv garantovaných Dohovorom sme identifikovali tieto problematické práva: právo na nezávislý a nestranný súd, právo na spravodlivé rozhodnutie, zásada kontradiktórnosti, právo na prístup k súdu.

Podľa rozhodnutia Piersack proti Belgicku, súčasťou práva na nestranný súd je absencia určitých predsudkov,³⁰ v tomto prípade sudca pri používaní umelej inteligencie nedokáže garantovať, že dôjde úplne k vylúčeniu tohto prvku, okrem toho, podľa rozhodnutia Findlay proti UK pod nezávislosťou súdu sa rozumie aj

²⁸ *Artificial Intelligence and Automated Individual Decision-Making*. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.fieldfisher.com/en/insights/artificial-intelligence-and-automated-individual-decision-making>.

²⁹ KMEC, Jiří.: Kapitola XVI [Právo na spravodlivý proces (čl. 6 EÚLP)]. In: KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal.: *Evropská úmluva o lidských právech*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 570.

³⁰ ESĽP vo veci Piersack proti Belgicku (z 1. októbra 1982, č. 8692/79).

existencia záruk voči vonkajším tlakom a zdanie nezávislosti,³¹ v tomto prípade však sudca aktívne využíva nástroj AI, ktorého dataset mu nie je známy, pri ktorom nedokáže identifikovať predsudky ani iné riziká a zároveň je to komerčný nástroj, to znamená, že nedokážeme minimalizovať riziko vonkajšieho vplyvu, obdobný princíp bol potvrdený aj v rozhodnutí Sramek proti Rakúsku, pri ktorom bolo potvrdené, že dôležité je aj zdanie nezávislosti.³² Vo všeobecnosti, štát nedokáže dať garancie nezávislosti. Pri otázke, prečo tu nevieme limitovať riziko vonkajších zásahov, pripomíname, že ChatGPT už dnes je limitovaný určitým etickým kódexom, ktorý vytvorila jeho riadiaca organizácia OpenAI. Táto organizácia tak dokáže zadávať obmedzenia tohto nástroja priamo, čo nám potvrdzuje, že je ovládateľný z vonkajšieho prostredia, teda jeho spravujúcou spoločnosťou a pri generovaní textu je ním ovplyvniteľný. Ak súd používa tento nástroj, tak sa narúša prvok nezávislosti, hoci aj len nepriamo, no predstavuje to riziko, ktoré by nemalo byť prítomné.

V prípade zásady kontradiktórnosti hovoríme o extrémnom prípade, kedy napríklad sudca dokáže použiť AI takým spôsobom, ktorý sa stane fakticky nepredvídateľný pre sporové strany, teda nie je im priamo umožnené ovplyvniť jeho rozhodnutie. S tým súvisí aj transparentnosť, ako uvádza rozhodnutie Hirvisaari proti Fínsku: „*Súd opakuje, že podľa jeho ustálenej judikatúry odrážajúcej zásadu spojenú s riadnym výkonom spravodlivosti by rozsudky súdov a tribunálov mali primerane uvádzať dôvody, na ktorých sú založené. Rozsah, v akom sa táto povinnosť odôvodnenia uplatňuje, sa môže líšiť v závislosti od povahy rozhodnutia a musí sa určiť s ohľadom na okolnosti prípadu.*“³³ Ako môže súd odôvodniť rozhodnutie, ktoré teoreticky mohlo vzniknúť mimo súdu? Samozrejme to nerieši otázku, čo ak používame nástroje mimo priamych rozhodnutí, len na právnu argumentáciu? Naše závery sú však nemenné, pretože tieto základné princípy sa nemôžu v takomto prípade v požadovanej úrovni garantovať. Argumentom za používanie AI pri súdnych rozhodnutiach môže byť aj odbremenenie súdov, no na druhej strane sme názoru, že tu môže prísť k zásahu do prístupu k súdu, nakoľko kvalita rozhodnutí a úroveň spravodlivosti môže byť iná, než ak by vo veci rozhodoval v plnej miere na základe vlastnej úvahy a svojej argumentácie práve sudca. A fakt, že sa používa umelá inteligencia, môže v očiach verejnosti znížiť dôveru v tieto inštitúcie.

A je teda AI úplne vylúčená?

Je viacero argumentov, prečo používať AI aj na súdoch, niektorí by mohli povedať, že sa tejto situácií nevyhneme, alebo dať príklad, že v minulosti sme nepoužívali ani programy ako ASPI, ktoré tiež pri vyhľadávaní používajú umelú inteligenciu (lenže

³¹ ESĽP vo veci Findlay proti Spojenému kráľovstvu (z 25. februára 1997, č. 22107/93).

³² ESĽP vo veci Sramek proti Rakúsku (z 22. októbra 1984, č. 8790/79).

³³ ESĽP vo veci Hirvisaari proti Fínsku (z 27. septembra 2001, č. 49684/99).

negenerujú konkrétny obsah na konkrétnu právnu otázku bez možnosti faktického výberu). Ekonomickým argumentom môže byť odbremenenie niektorých konaní využívaním nástrojov AI, napríklad v prípade správneho práva, kde je rozhodovanie o niečo jednoduchšie. My argumentujeme, že existujú práve prípady, kde nebude možné aplikovať umelú inteligenciu, sú to napríklad konania vychádzajúce z Civilného mimosporového poriadku, veci týkajúce sa maloletých či manželstiev, ďalej v prípade trestného práva možno vylúčiť prítomnosť AI práve z dôvodu širokého priestoru pre úvahu sudcu (napríklad pri ukladaní trestu či aplikovaní priťažujúcich či poľahčujúcich okolností). V týchto prípadoch sa vyžaduje prítomnosť rozumových, morálnych a intelektuálnych operácií sudcu. Existujú však aj iné prípady, kde sa musia aplikovať princípy morálky a etiky, či iné nepísané pravidlá správania sa (dobré mravy). Sme preto názoru, že civilné a trestné právo musí byť úplne vylúčené z toho, pričom jediná úvaha pripadá na správne konania. Avšak aj v týchto prípadoch existujú konania týkajúce sa závažných zásahov do základných práv a slobôd, kde by nemala byť prítomnosť umelej inteligencie, ale práve sudcu, ktorý najlepšie dokáže zhodnotiť dané fakty a kontext daných prípadov. Avšak v týchto prípadoch pojednávame v situácii, kedy vo všeobecnosti tieto nástroje bude možné používať, tu sa potom otvára nová právno-filozofická debata, kto bude za to niesť zodpovednosť? To je výzva pre akademikov, na ktorú treba nájsť odpoveď. Odpoveď na otázku, prečo by sudcom mohol byť len človek.

Pokrok nie je možné úplne zastaviť, nemôžeme v budúcnosti úplne vylúčiť prítomnosť nejakého systému umelej inteligencie na súdoch, avšak ten systém by sa mal riadiť princípmi prijateľnej umelej inteligencie, tými princípmi podľa CEPEJ sú princíp rešpektovania základných práv a slobôd, princíp zákazu diskriminácie, princíp kvality a bezpečnosti, princíp nezávislosti a transparentnosti a princíp „pod kontrolou užívateľa“.³⁴ V súčasnom období však nemáme takýto nástroj, a je otázkou, či vôbec mať budeme.

Záverom tohto článku je potvrdenie, že nástroj generatívnej umelej inteligencie ako ChatGPT a Gemini sa nesmú používať na súdoch. Aplikačný prínos pre prax tohto článku je argumentácia, ktorá túto hypotézu potvrdila. Aj vzhľadom na túto argumentáciu jej autor odporúča Súdnej rade aktívne sa zaoberať otázkou využívania týchto nástrojov a v súčasnej dobe vydať odporúčanie ich nepoužívať, a to z dôvodov v článku načrtnutých.

³⁴ *Európska etická charta o využívaní umelej inteligencie v justičných systémoch a ich prostredí*. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>.

Prieskum

V rámci písania štúdie sme oslovili Súdnu radu Slovenskej republiky s požiadavkou na zaslanie prieskumu medzi sudcov. Predsedníčka súdnej rady dala príkaz zasiať prieskum na Krajské sudy a Špecializovaný trestný súd. Oslovili sme aj Najvyšší správny súd SR a Ústavný súd SR, pričom Najvyšší správny súd SR tiež rozposlal tento dotazník. Dotazník sa skladal z 27 otázok a jeho cieľom bolo zistiť názory sudcov na využívanie AI na súdoch, či na potencionálne hrozby. Ku dňu konania konferencie bolo odoslaných 47 odpovedí. Z počtu všetkých sudcov, to nie je dostatočná reprezentatívna vzorka, navyše je ovplyvnená aj faktom, že dotazník vyplnili osoby, ktoré tak urobiť chceli (boli ochotné), čo mohlo viesť k skresleniu dát.

Otázky boli položené formou odpovede áno/nie, otvorenej odpovede a známkovania: 1. Poznáte pojem "generatívna AI"?; 2. Používate alebo používali ste niekedy AI nástroje v súkromí; 3. Používate alebo používali ste niekedy AI nástroje vo svojej súdnej praxi?; 4. Myslíte si, že AI môže byť užitočná v súdnictve?; 5. Súhlasili by ste s využitím AI pre právny výskum a vyhľadávanie relevantnej judikatúry?; 6. Aké výhody alebo nevýhody vidíte v používaní AI pre právny výskum?; 7. Súhlasili by ste s tým, aby AI pomáhala pri príprave návrhov rozhodnutí alebo iných právnych dokumentov?; 8. Dôverovali by ste kvalite dokumentov pripravených s pomocou AI? 9. Prosím, uveďte Váš názor na používanie AI pri tvorbe právnych dokumentov.; 10. Myslíte si, že AI môže presne predpovedať výsledky prípadov na základe minulých rozhodnutí?; 11. Súhlasili by ste s využitím AI pre prediktívnu analýzu ako pomôcku pri rozhodovaní?; 12. Aké sú podľa Vás riziká alebo prínosy prediktívnej analýzy pomocou AI?; 13. Mali by sudcovia používať AI na získanie odporúčaní pre určenie trestu?; 14. Považujete používanie AI pri určení trestu za eticky prijateľné?; 15. Prosím, vyjadrite svoj názor na využívanie AI pri určovaní trestu.; 16. Podporujete používanie AI pre efektívnejšie manažovanie prípadov a plánovanie súdnych pojednávaní?; 17. Vidíte nejaké potencionálne problémy pri využívaní AI v správe prípadov?; 18. Súhlasili by ste s využitím AI pre jazykové preklady počas súdnych konaní? 19. Dôverovali by ste presnosti prekladov vykonaných AI?; 20. Máte skúsenosti s AI prekladateľskými nástrojmi? Ak áno, čo si o nich myslíte?; 21. Podporujete využitie AI na automatizáciu administratívnych úloh (napr. triedenie dokumentov, komunikácia so stranami, jazyková a iná úprava textov)?; 22. Myslíte si, že automatizácia týchto úloh by zvýšila efektivitu súdnictva?; 23. Máte obavy z možného narušenia nezávislosti súdnictva pri využívaní AI?; 24. Považujete súčasný právny rámec za dostatočný pre reguláciu využívania AI v súdnictve?; 25. Aké opatrenia by podľa Vás mali byť prijaté na zabezpečenie etického využívania AI v súdnictve?; 26. Aké riziká alebo nevýhody vidíte v integrácii AI do súdnictva?

Z dôvodu zachovania rozsahu tohto článku a transparentnosti pri empirickom prieskume, zverejňujeme komplexné výsledky prieskumu na odkaze.³⁵ Niektoré odpovede uvádzame na obrázkoch č. 1 až 3.

Obrázok 1: AI a sudcovia

(Aj napriek informáciám, že z opýtaných sudcov 33 pozná pojem generatívna AI, zaujímavejšie by bolo zistiť, koľko z nich pozná mechanizmus fungovania tohto modelu.)

³⁵ Údaje z prieskumu. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1CkZsGNEGeYsVK05zUspBjAgDo6er5mOf3ydexagjyQo/edit?usp=sharing>.

Obrázok č. 2: AI a zefektívnenie práce

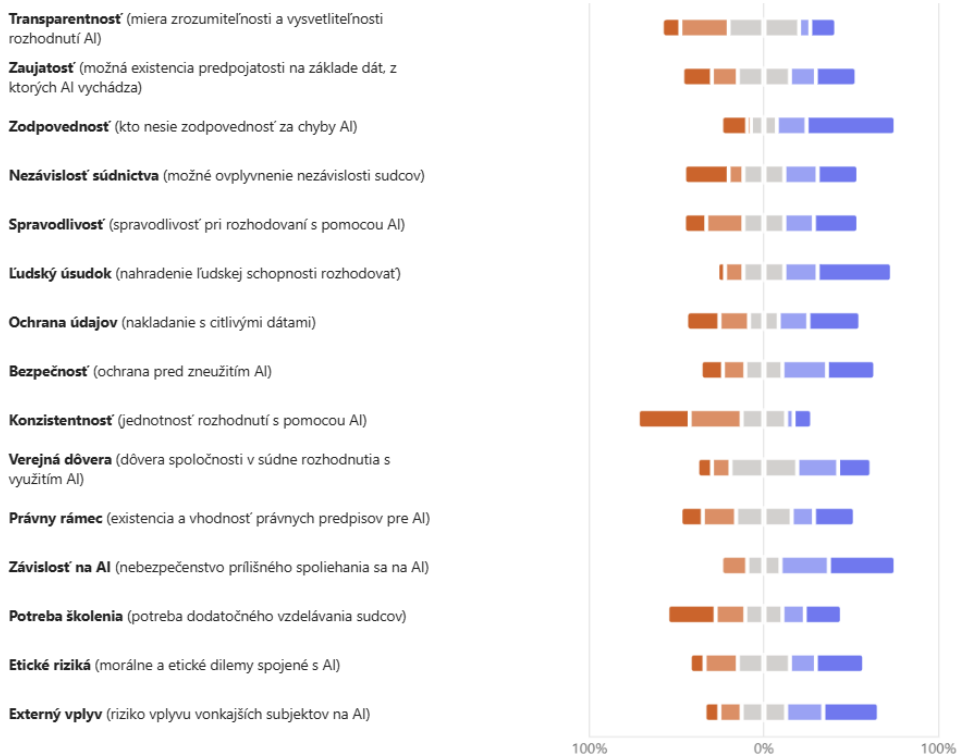
Z predmetnej časti možno vyvodiť záver, že sudcovia vnímajú potenciál vo využívaní umelej inteligencii na súdoch. Takto prevažujúci názor nám teda môže udávať trend do budúcnosti, kedy sa umelá inteligencia môže stať súčasťou pracovných prostriedkov na súdoch.

27. Vážené sudkyne a vážení sudcovia, v nasledujúcej otázke Vás žiadame o posúdenie niekoľkých kľúčových etických a praktických otázok spojených s využívaním generatívnej umelej inteligencie v súdnych rozhodnutiach. Pre každú položku prosím ohodnotte, ako nebezpečná alebo bezpečná s Vám zdá byť, na škále od 1 do 5, kde:

[Ďalšie podrobn](#)

1 = veľmi bezpečná
5 = veľmi nebezpečná

● 1 ● 2 ● 3 ● 4 ● 5

Obrázok č. 3: AI a ohrozenia spravodlivosti

V otázke 27 sme analyzovali rôzne etické a praktické otázky, ktoré súvisia s prácou s generatívnou AI pri súdnych rozhodnutiach, kde sudcovia mali oznámkovať bezpečnosť alebo nebezpečnosť danej otázky. Sudcovia identifikovali zodpovednosť, ľudský úsudok, závislosť na AI, bezpečnosť a externý vplyv. Všetky tieto zložky sú prítomné aj v literatúre ako etické dilemy pri používaní AI. Sudcovia teda správne identifikovali tieto otázky, avšak na druhej strane otázna môže byť konzistentnosť, nakoľko ako sme opísali, výsledky generatívnej AI nemusia byť konzistentné, čo vyplýva z ich modelu fungovania.

Aj napriek nízkemu počtu respondentov oproti generálnej populácii sudcov, niektoré informácie z predmetného dotazníka môžu slúžiť na informatívne účely. Napríklad

v prípade hypotézy H_0 : sudcovia nevyužívajú nástroje AI v súdnej praxi a našej H_1 : Sudcovia používajú nástroje AI v súdnej praxi nám vychádza hodnota $p=0$ čo znamená signifikantný výsledok, teda potvrdzuje to nami stanovenú hypotézu 1. Práve táto odpoveď nám odôvodňuje závery tohto článku, teda poukazujú na existenciu využívania týchto nástrojov sudcami na súdoch, čo implikuje problematiku, ktorú sme v tomto článku opísali.

Na záver si dovoľíme spomenúť, že právni vedci by mohli analyzovať schopnosť vyhodnocovania skutkových stavov generatívnej AI a nástrojov, ktoré sú momentálne dostupné. Experimentom môže byť napríklad, ako dokáže ChatGPT vyhodnotiť nejaký prípad a subsumovať to pod právnu normu a porovnať to so súdnymi rozhodnutiami v obdobných prípadoch, alebo experimentovať so schopnosťou používať rôzne výkladové metódy v práve.

Zoznam použitej literatúry:

1. Artificial Intelligence and Automated Individual Decision-Making. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.fieldfisher.com/en/insights/artificial-intelligence-and-automated-individual-decision-making>
2. Attention is All You Need. VASWANI, A., SHAZEER, N., PARMAR, N., USZKOREIT, J., JONES, L., GOMEZ, A. N., KAISER, Ł., a POLOSUKHIN, I.: In: Advances in Neural Information Processing Systems. Roč. 30, Curran Associates, Inc., 2017
3. Chatbot. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/chatbot>
4. ChatGPT Biased Against Disability-Related Resumes — But Can Improve. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://ihdd.org/2024/07/10/chatgpt-biased-against-disability-related-resumes-but-can-improve/>
5. ChatGPT — Show me the Data Sources. LAYTON, D. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://medium.com/@dlaytonj2/chatgpt-show-me-the-data-sources-11e9433d57e8>
6. DAHL, M., MAGESH, V., SUZGUN, M., a HO, D. E.: Large Legal Fictions: Profiling Legal Hallucinations in Large Language Models. In: Journal of Legal Analysis. Roč. 16, č. 1, 2024, s. 64–93. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://arxiv.org/abs/2401.01301>
7. Detecting and Mitigating Bias in Natural Language Processing. CALISKAN, A. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.brookings.edu/articles/detecting-and-mitigating-bias-in-natural-language-processing/>

8. Európska etická charta o využívaní umelej inteligencie v justičných systémoch a ich prostredí. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>
9. EŠLP vo veci Findlay proti Spojenému kráľovstvu (z 25. februára 1997, č. 22107/93)
10. EŠLP vo veci Hirvisaari proti Fínsku (z 27. septembra 2001, č. 49684/99)
11. EŠLP vo veci Piersack proti Belgicku (z 1. októbra 1982, č. 8692/79)
12. EŠLP vo veci Sramek proti Rakúsku (z 22. októbra 1984, č. 8790/79)
13. Generative AI. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/generative-ai>
14. FORMAN, N., a UDVAROS, J. ChatGPT.: A New Study Tool Shaping the Future for High School Students. In: International Journal of Advanced Natural Sciences and Engineering Researches. Roč. 7, Issue 4, May 2023
15. How is ChatGPT Regulated by the EU AI Act: Reflections on Higher Education. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://gchumanrights.org/gc-preparedness/preparedness-science-technology/article-detail/how-is-chatgpt-regulated-by-the-eu-ai-act-reflections-on-higher-education-9297.html>
16. Introducing GPT-4o and More Tools to ChatGPT Free Users. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://openai.com/index/gpt-4o-and-more-tools-to-chatgpt-free/>
17. KMEC, Jiří.: Kapitola XVI [Právo na spravodlivý proces (čl. 6 EÚLP)]. In: KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. Evropská úmluva o lidských právech. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012
18. KUMAR, K. The Crucial Role of Transparency in Open Source Development.: [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://medium.com/@koushiki1310/the-crucial-role-of-transparency-in-open-source-development-c6d57162011f>
19. KUMAR, M. Understanding Tokens in ChatGPT.: [online] [cit. 30.11.2024] Dostupné na: <https://medium.com/@manav.kumar87/understanding-tokens-in-chatgpt-32845987858d>.
20. LABADZE, L., GRIGOLIA, M., a MACHAIDZE, L.: Role of AI Chatbots in Education: Systematic Literature Review. In: International Journal of Educational Technology in Higher Education. Roč. 20, Article no. 56, 2023
21. Lawyer Cites Fake Cases Generated by ChatGPT, Faces Sanctions. NEUMEISTER, L: In: The New York Times. 27. mája 2023. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2023/05/27/nyregion/avianca-airline-lawsuit-chatgpt.html>
22. MARR, B.: The AI Revolution: How Predictive, Prescriptive, and Generative AI Are Reshaping Our World. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné

- na: <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2024/10/15/the-ai-revolution-how-predictive-prescriptive-and-generative-ai-are-reshaping-our-world/>
23. MESKO, B.: The ChatGPT (Generative Artificial Intelligence) Revolution Has Made Artificial Intelligence Approachable for Medical Professionals. In: Journal of Medical Internet Research. Roč. 25, 22. jún 2023
 24. MORAN, L.: 73% of Lawyers Plan to Use Generative AI, Report Finds. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.legaldive.com/news/generative-ai-legal-use-cases-wolters-kluwer-report/700342/>
 25. NOY, S., a ZHANG, W.: Experimental Evidence on the Productivity Effects of Generative Artificial Intelligence. In: Science. Roč. 381, Issue 6654, 13. júl 2023
 26. PERLMAN, A.: The Implications of ChatGPT for Legal Services and Society. In: The Practice. March/April 2023. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://clp.law.harvard.edu/knowledge-hub/magazine/issues/generative-ai-in-the-legal-profession/the-implications-of-chatgpt-for-legal-services-and-society/>
 27. SENGAR, S. S., HASAN, A. B., KUMAR, S., CARROLL, F.: Generative Artificial Intelligence: A Systematic Review and Applications. In: arXiv preprint arXiv:2405.11029v1 [cs.LG], 17. máj 2024. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://arxiv.org/abs/2405.11029>
 28. WEISE, K., a METZ, C.: When A.I. Chatbots Hallucinate. In: The New York Times. 1. mája 2023. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2023/05/01/business/ai-chatbots-hallucination.html>
 29. WINTR, J.: Metody a zásady interpretace práva. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2019
 30. YIN, L., ALBA, D., a NICOLETTI, L.: OpenAI's GPT Is a Recruiter's Dream Tool. Tests Show There's Racial Bias. [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.bloomberg.com/graphics/2024-openai-gpt-hiring-racial-discrimination/>
 31. What is GPT (Generative Pretrained Transformer)? [online] [cit. 30.11.2024]. Dostupné na: <https://www.ibm.com/think/topics/gpt>

Kontaktné údaje

Mgr. Marián Ruňanin

marian.runanin@flaw.uniba.sk

Katedra teórie práva a filozofie práva

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Slovenská republika

OSLABENIE SUDCOVSKÉHO PRVKU PRI VYVODZOVANÍ DISCIPLINÁRNEJ ZODPOVEDNOSTI SUDCOV

WEAKENING OF THE JUDICIAL ELEMENT IN IMPOSING DISCIPLINARY LIABILITY ON JUDGES

EMA MIKULOVÁ¹

Abstrakt: S účinnosťou od roku 2021 sa v slovenskej legislatíve udiali viaceré významné zmeny právnej úpravy disciplinárnej zodpovednosti sudcov. Tou najzásadnejšou bol presun právomoci rozhodovať v disciplinárnych veciach sudcov z disciplinárnych senátov zabezpečovaných Súdnu radou SR na disciplinárne senáty Najvyššieho správneho súdu SR, v dôsledku čoho bol zmenený aj spôsob obsadenia disciplinárneho senátu. Cieľom predkladaného príspevku preto bude posúdenie, či sudcovský prvok v dôsledku zmien právnej úpravy bol skutočne oslabený. Zodpovedanie otázky, či došlo k oslabeniu sudcovského prvku, alebo nie, je kľúčové pre zhodnotenie právnej úpravy a kam má tendenciu smerovať. Zároveň ponúkneme aj krátku úvahu o podobe sudcovského prvku do budúcnosti, vzhľadom na momentálny vývoj v judikatúre ESLP, ale aj pre komparatívny poznatok z Českej republiky, pričom záverom akcentujeme potrebu analýzy rozhodovacej činnosti disciplinárnych senátov Najvyššieho správneho súdu SR, ale aj z obdobia ich zabezpečovania Súdnu radou SR.

Kľúčové slová: sudcovský prvok, disciplinárna zodpovednosť, sudcovská samospráva, Najvyšší správny súd SR, Súdna rada SR

Abstract: With effect from 2021, a number of significant changes have been made to the Slovak legislation on the legal regulation of the disciplinary liability of judges. The most significant one was the transfer of the power to decide in disciplinary cases of judges from the disciplinary chambers provided by the Judicial Council of the Slovak Republic to the disciplinary chambers of the Supreme Administrative Court of the Slovak Republic, as a result of which the method of the composition of the disciplinary chamber was also changed. The aim of the present paper will therefore be to assess whether the judicial element has actually been weakened as a result of the changes in the legislation. Answering the question of whether or not the judicial element has

¹ Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra teórie práva a filozofie práva.

been weakened is key to assessing the legislation and where it tends to be heading. At the same time, we will also offer a short discussion on the future of the judicial element, in view of the current developments in the case law of the ECtHR, but also for comparative insights from the Czech Republic, concluding with an emphasis on the need for an analysis of the decision-making of the disciplinary panels of the Supreme Administrative Court of the Slovak Republic, but also from the period of their operation provided by the Judicial Council of the Slovak Republic.

Key words: judicial element, disciplinary liability, judicial self-government, Supreme Administrative Court of the Slovak Republic, Judicial Council of the Slovak Republic

Úvod

V rámci legislatívnej aktivity sa v rokoch 2020 a 2021 dostali do legislatívneho procesu aj zmeny v oblasti vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti. Ministerstvo spravodlivosti SR v reakcii na nepriaznivú štatistiku ohľadom dôvery verejnosti v právny štát² vypracovalo viaceré legislatívne zmeny v disciplinárnych konaniach sudcov, ale aj iných právnických povolanií. Tou najvýznamnejšou je presun právomoci rozhodovať v disciplinárnych veciach sudcov z disciplinárnych senátov zabezpečovaných Súdnou radou Slovenskej republiky (ďalej aj len „*Súdna rada SR*“ alebo „*súdna rada*“) na disciplinárne senáty Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky (ďalej aj len „*Najvyšší správny súd SR*“). V dôsledku tejto zmeny sa však zmenil aj spôsob obsadzovania disciplinárneho senátu. Čo si tak možno všimnúť, je, že nedošlo len k inštitucionálnej zmene, ale došlo aj k zmene miery prítomnosti sudcovského prvku. Sudcovský prvok nepozná svoju definíciu, ale podobné kritérium, či predmet skúmania, vo svojom príspevku vymedzuje Škrobák, ktorý pod pojmom sudcovská samospráva rozumie „...*právne inštitúty právneho poriadku Slovenskej republiky, ktoré zverujú rozhodovacie oprávnenia v rámci správy súdnictva do rúk sudcov (alebo osôb, ktoré sú vykonávateľmi súdnictva), alebo do rúk orgánov sudcami alebo inými „súdnyimi osobami“ kreovaných.*“³ Dôležitosť skúmania miery

² Ministerstvo spravodlivosti SR v dôvodovej správe spomína, že podľa „*posledného prieskumu*“ v čase predkladania zákona č. 432/2021 Z. z. o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok) až 72 % občanov Slovenskej republiky neverí v justíciu a právny štát. Viac na Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok); parlamentná tlač č. 636, VIII. volebné obdobie Národnej rady Slovenskej republiky.

³ ŠKROBÁK, J.: Sudcovská samospráva verzus suverenita občanov. In: ŽATECKÁ, E., KOVÁČOVÁ, L., HORECKÝ, J., VOMÁČKA, V. (eds.): COFOLA 2011: The Conference Proceedings, 1. vydanie. Brno :

prítomnosti sudcov pri rozhodovaní rozoznáva aj Kosař, ktorý používa široko chápaný pojem sudcovskej samosprávy. Orgán sudcovskej samosprávy definuje ako: „...orgán, v ktorom pôsobí aspoň jeden sudca, ktorého primárna funkcia, ustanovená právnou normou, je rozhodovať vo veciach správy súdnictva a/alebo výkonu funkcie sudcu, a/alebo poskytovať rady tým, ktorí o týchto záležitostiach rozhodujú.“⁴ Ako si možno všimnúť, obaja autori sa v definíciách a svojich prácach zaoberajú mierou pôsobenia sudcu v rámci určitej inštitúcie, či v rámci zverenej právomoci. Keďže však orgán sudcovskej samosprávy má v právnom poriadku SR svoje vymedzenie,⁵ v príspevku nepoužívame pojem sudcovská samospráva, ale skúmame sudcovský prvok, ktorý na účely tohto príspevku vymedzujeme ako prítomnosť prvku osoby vo funkcii sudcu pri vyvodzovaní disciplinárnej zodpovednosti sudcov.

Zodpovedanie otázky, či v skutočnosti došlo k oslabeniu sudcovského prvku, alebo nie, je kľúčové pre zhodnotenie právnej úpravy a kam má tendenciu smerovať. Je totiž možné si predstaviť, že v reakcii na nelichotivú štatistiku sa legislatíva pokúsi o nápravu istého negatívneho stavu, ale napríklad aj príliš razantným spôsobom, teda, že sa pokúsi sudcov „potrestať“ tým, že nedá sudcovskému stavu do rúk prostriedky na vyvodzovanie zodpovednosti, pretože sa podľa štatistík javí, že sa taký model neosvedčil. Takéto razantné oslabenie miery sudcovskej participácie by však mohlo viesť aj k nepriaznivej zmene rovnováhy síl. Cieľom tohto príspevku tak bude posúdenie, či sudcovský prvok v dôsledku zmien právnej úpravy s účinnosťou od roku 2021 bol skutočne oslabený a zároveň poskytnúť krátke zamyslenie o miere jeho prítomnosti do budúcnosti.

Disciplinárna zodpovednosť sudcov a jej zmeny

Pre úvod do problematiky považujeme za potrebné aspoň v krátkosti predstaviť disciplinárnu zodpovednosť, ktorá býva vymedzovaná ako spôsob vyvodzovania právnej zodpovednosti v rámci právom vymedzenej skupiny, ktorej členov spája výkon určitej činnosti, pričom zvyčajne (a aj v prípade tohto príspevku) ide o výkon určitej profesie.⁶ V praxi sa však nejedná len o typické príklady, ako je napr. profesia sudcu, advokáta, prokurátora či notára, ale forma vyvodzovania disciplinárnej

Masarykova univerzita, 2011, s. 1203. Dostupné na: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/sbornik.pdf> [cit. 27.10.2024].

⁴ KOSAŘ, D.: Beyond Judicial Councils: Forms, Rationales and Impact of Judicial Self-Governance in Europe. In: German Law Journal, roč. 19, č. 7, 2018, s. 1586.

⁵ Orgány sudcovskej samosprávy sú *de lege lata* vymedzené v zákone č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁶ GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť ako inštrument nezávislosti profesie. In: METEŇKANYČ, O. M., MAJEROVÁ, S., ŤAŽKÁ, V. (zost.): Bratislavské právnické fórum 2023: právna zodpovednosť a autonómia. 1. vyd. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2023, s. 71.

zodpovednosti či vynucovanie disciplíny ako takej sa objavuje aj pri policajtoch, vojakoch, či v pracovnoprávných vzťahoch⁷. Tento výpočet však ani zďaleka nie je vyčerpávajúci, nakoľko disciplína je vynucovaná aj napr. v rámci občianskych združení, ale aj v školskom, či akademickom prostredí⁸.⁹ Z uvedeného tak okrem iného vyplýva, že subjektom disciplinárneho deliktu je osoba, ktorá je v špeciálnom vzťahu k určitej inštitúcii či organizácii, pričom za spáchaný disciplinárny delikt je možné jej uložiť sankcie od najmiernejších (napr. napomenutie sudcu), až po tú najprísnejšiu v podobe „exkomunikácie“ člena danej skupiny.¹⁰

Špecifickou, a zároveň veľmi dôležitou, črtou disciplinárnej zodpovednosti je jej úzka previazanosť s etickými normami. Prítomnosť tohto prvku vyjadruje akési morálne „jadro“ výkonu danej profesie, ktoré vzniklo vôľou danej skupiny zachovávať isté princípy, hodnoty či idey.¹¹ V tejto oblasti relevantným pre sudcov Slovenskej republiky je prameň práva, ktorý však nie je právnym predpisom - Zásady sudcovskej etiky.¹² Možno ho považovať za interný normatívny akt, ktorý je tvorený spoločnou činnosťou Súdnej rady SR a orgánov sudcovskej samosprávy.^{13,14} V slovenských podmienkach sa tak spomínaná previazanosť disciplinárnej zodpovednosti s etickými normami konkrétne manifestuje v podobe vynucovania dodržiavania noriem sudcovskej etiky v podobe disciplinárneho previnenia, a to konkrétne v § 116 zákona o sudcoch.¹⁵

⁷ Na tomto možno uviesť napr. § 47 ods. 1 písm. b) zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonníka práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“), v ktorom je vyjadrená povinnosť zamestnanca dodržiavať pracovnú disciplínu. V súvislosti je v rámci § 63 Zákonníka práce uvedené na viacerých miestach uvedené porušenie pracovnej disciplíny ako výpovedný dôvod (samozrejme, v rôznych kontextoch).

⁸ Napr. Vnútrošný predpis č. 13/2018 Disciplinárny poriadok Univerzity Komenského v Bratislave pre študentov a Vnútrošný predpis č. 14/2018 Rokovací poriadok disciplinárnej komisie Univerzity Komenského v Bratislave pre študentov v účinnom znení.

⁹ GAJDOŠOVÁ, M.: Povaha disciplinárnej zodpovednosti. In: KRIŽAN, V. (eds.): Opus laudat artificem. Pocta prof. JUDr. Helene Barancovej, DrSc. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, spoločne pracovisko Trnavskej univerzity a Vedy, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, 2019, s. 128.

¹⁰ Tamže, s. 129. Exkomunikácia spomínaná v texte predstavuje odvolanie z funkcie sudcu podľa § 117 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sudcoch“).

¹¹ HAPLA, M., FRIEDEL, T. a kol. Profesní etika právníků. Brno : Nugis Finem Publishing, 2022, s. 176.

¹² Súdna rada Slovenskej republiky. Zásady sudcovskej etiky, 2015. [online]. Dostupné na: https://www.sudnarada.gov.sk/data/files/680_zasady-sudcovskej-etiky.pdf [cit. 21.10.2024].

¹³ Článok 141a ods. 6 písm. j) Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Ústava“).

¹⁴ GAJDOŠOVÁ, M.: Etické pravidlá sudcov a disciplinárna zodpovednosť – pramene a interpretácia. In: CVRČEK, F., JERMANOVÁ, H. (eds.): Metamorfózy práva ve střední Evropě 2024: Alfeus a Augiášův chlév. Plzeň : Západočeská Univerzita v Plzni, 2024, s. 251.

¹⁵ Uvedený paragraf má súvis s § 30 ods. 2 písm. g) zákona o sudcoch, v ktorom je vyjadrená povinnosť sudcu dodržiavať zásady sudcovskej etiky.

Disciplinárna zodpovednosť sudcov prešla v nedávnom období koncepčnou zmenou. Účinnosťou novely Ústavy bol od 1. 1. 2021 zriadený Najvyšší správny súd Slovenskej republiky, ktorý začal svoju činnosť z organizačných dôvodov od 1. augusta 2021.¹⁶ Touto zmenou sa presunula kompetencia nad vyvodzovaním disciplinárnej zodpovednosti sudcov všeobecných súdov z disciplinárnych senátov organizačne a technicky zabezpečovaných Súdnu radou SR¹⁷ na disciplinárne senáty Najvyššieho správneho súdu SR.¹⁸ Samotná dôvodová správa k novele Ústavy predpokladala zverenie kompetencie disciplinárnej zodpovednosti aj nad inými profesiami¹⁹, túto zmenu však špecifikoval až nový predpis – zákon č. 432/2021 Z. z. o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok). Prostredníctvom tohto predpisu sa tak ustanovila právomoc disciplinárnych senátov Najvyššieho správneho súdu SR okrem sudcov aj nad prokurátormi, notármi a súdnymi exekútormi.²⁰

Zaujímavým sa javí, že v dôvodovej správe k novele Ústavy sa konkrétnejšie neuvádza dôvod, prečo sú to práve sudcovia a prokurátori, ktorí boli zákonodarcom „vybraní“ pre uvedenú zmenu v prvej línii. Dôvodová správa len širšie argumentuje k Súdnej rade SR (a k odobratiu niektorých jej právomocí), že: *„Zmena zažitej paradigmy, tak, ako bola praktizovaná, prináša nový náhľad na obsadenie súdnej rady v prepojení na jej poslanie a činnosť. (...) Ústavodarca tak presnejšie vymedzuje požadovaný model tohto orgánu podieľajúceho sa na správe súdnej moci a „objednáva“ si tak pozmenené doktrínalne aj praktické uchopenie nielen koncepcie orgánu, ale nepriamo aj výkonu právomocí.“*²¹ Čiastočne podrobnejšie dôvody vnáša do problematiky dôvodová správa k DSP, ktorá uvádza, že: *„Cieľom návrhu zákona je preto upraviť a zjednotiť procesnú úpravu disciplinárneho konania vo veciach sudcov, prokurátorov, notárov a súdnych exekútorov pred najvyšším správnym súdom.“* V ďalšej časti dodáva, že zverenie právomoci jednotlivým profesiám oddelene sa neosvedčilo, a preto je potrebné zmenou právnej úpravy reagovať na *„...nefunkčnosť či*

¹⁶ Ústavný zákon č. 422/2020 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.

¹⁷ Paragraf 119 ods. 4 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení účinnom od 8.9.2020 do 31.12.2020.

¹⁸ Paragraf 3 zákona č. 432/2021 Z. z. o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej aj len „DSP“).

¹⁹ Dôvodová správa k vládnemu návrhu ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov; parlamentná tlač č. 270, VIII. Volebné obdobie Národnej rady Slovenskej republiky.

²⁰ Paragraf 1 DSP.

²¹ Dôvodová správa k vládnemu návrhu ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov; parlamentná tlač č. 270, VIII. volebné obdobie Národnej rady Slovenskej republiky.

*nedostatočnú pružnosť reagovať na podnety na začatie disciplinárneho konania.*²² Zákonnodarca uvedené zmeny v dôvodovej správe k DSP odôvodňuje aj snahou o zvýšenie dôvery spoločnosti v právny štát a osobitne aj v justíciu, pričom argumentuje pomerne nepriaznivou štatistikou aktuálnou v období predkladania novely zákona, a to, že až 72 % občanov Slovenskej republiky „*neverí v justíciu a právny štát.*“²³ V tejto súvislosti sa javí zaujímavým podotknúť, že podľa Kosařa prepojenie medzi zodpovednosťou sudcov a dôverou v justíciu je príliš nepriame na to, aby sme vedeli dokázať, že zvýšenie štandardu zodpovednosti sudcov skutočne povedie k zlepšeniu dôvery spoločnosti v súdnictvo.²⁴ Okrem toho sa v dôvodovej správe k DSP spomína aj inšpirácia českým prostredím, a to konkrétne zákonom č. 7/2002 Sb. o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů znění pozdějších předpisů, od ktorého si zákonnodarca prepožičal ideu externého nesudcovského prvku v rámci zloženia disciplinárneho senátu.²⁵

Na tomto mieste je podstatné konkrétnejšie spomenúť zmeny, ktorými prešlo zloženie disciplinárneho senátu v prípade vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti voči sudcom. V období pred novelizáciou spomínaných predpisov sa prvostupňové disciplinárne senáty zabezpečované Súdnu radou SR skladali z troch členov, pričom predseda disciplinárneho senátu bol Súdnu radou SR zvolený sudca z databázy tvorenej kandidátmi navrhnutými sudcovskými radami, druhým členom bola osoba zvolená z databázy osôb navrhnutých ministrom spravodlivosti, pričom 8 z 15 osôb v danej databáze boli sudcovia, a tretí člen senátu pochádzal z databázy navrhnutých Národnou radou SR, pričom opäť 8 z 15 členov databázy boli sudcovia.²⁶ Zároveň zákon o sudcoch v § 119 ods. 2 normoval, že z troch členov musia vždy byť predseda a jeden člen senátu sudcovia, pričom tretí člen senátu musí byť inou osobou ako sudcom. Z uvedených počtov možno badať pomerne silné zastúpenie sudcovského prvku – vždy dve tretiny prvostupňového senátu boli sudcovské, pričom aj v samotných databázach bola nadpolovičná prevaha sudcov.²⁷ Člen senátu, označený

²² Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok); parlamentná tlač č. 636, VIII. volebné obdobie Národnej rady Slovenskej republiky.

²³ Tamže.

²⁴ KOSAŘ, D.: Perils of Judicial Self-Government in Transitional Societies: Holding the Least Accountable Branch to Account. Cambridge : Cambridge University Press, 2016, s. 62.

²⁵ Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok); parlamentná tlač č. 636, VIII. volebné obdobie Národnej rady Slovenskej republiky.

²⁶ Paragraf 119c ods. 2 v spojení s § 119a ods. 1 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení účinnom od 8. 9. 2020 do 31. 12. 2020.

²⁷ V odvolacích senátoch bol počet jeho členov päť, pričom predseda senátu a dvaja členovia museli byť sudcovia a zvyšní dvaja členovia osoby iné ako sudcovia. Pozri § 119 ods. 2 zákona č. 385/2000 Z.

ako iná osoba ako sudca, musela okrem ostatných podmienok spĺňať podmienku výkonu právnickej praxe v rozsahu minimálne desať rokov. Tento prvok je laickým, aký poznáme z minulosti, avšak právnickým, no stále nesudcovským.²⁸

Na Najvyššom správnom súde SR sa v súčasnosti prvostupňový senát, ktorý rozhoduje v disciplinárnom konaní voči sudcovi, skladá z piatich členov.²⁹ Predseda senátu a dvaja sudcovia disciplinárneho senátu sú vždy sudcovia Najvyššieho správneho súdu SR, pričom zároveň nesmú byť členmi Súdnej rady SR.³⁰ Laický (opäť právnický), ale nesudcovský prvok sa prejavuje v podobe dvoch prísediacich disciplinárneho senátu, ktorí musia v prípade vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti sudcov byť osobami inými ako sudcami, prokurátormi, notármi, súdnymi exekútormi alebo členmi Súdnej rady SR.³¹ Tieto „iné osoby“ (ako ich označuje zákon) sú volené Súdnou radou SR³² a právnický prvok sa pri nich vyznačuje požiadavkou právnickej praxe v rozsahu minimálne desať rokov.³³ Pre porovnanie podotýkame, že český zákon, ktorým sa slovenský zákonodarca inšpiroval, ustanovuje paritné zloženie disciplinárneho senátu z hľadiska sudcovského prvku – traja členovia sú sudcovia a traja nesudcovia, avšak, čo je odlišné oproti nášmu legislatívnemu prostrediu, z nesudcov musí byť aspoň jeden štátny zástupca, jeden advokát a jedna osoba vykonávajúca iné právnické povolanie.³⁴

V súvislosti so zložením senátu je osožné pozrieť sa aj na okruh osôb, ktoré môžu podať disciplinárny návrh. Totiž, ak by sa udiala zmena v prospech väčšieho počtu navrhovateľov napr. zo strany výkonnej moci, mohlo by to narušiť rovnováhu jednotlivých síl pri iniciovaní disciplinárneho konania voči sudcom. V okruhu navrhovateľov na začatie disciplinárneho konania sa pred novelou nachádzali minister spravodlivosti, predseda súdnej rady, verejný ochranca práv, predseda krajského súdu, predseda súdu a sudcovská rada, pričom posledné tri subjekty mali

z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení účinnom od 8. 9. 2020 do 31. 12. 2020.

²⁸ Viac k historickému aspektu laického prvku v disciplinárnom rozhodovaní pozri na GAJDOŠOVÁ, Martina: Disciplinárna zodpovednosť ako inštrument nezávislosti profesie. In: METEŇKANYČ, O. M., MAJEROVÁ, S., ŤAŽKÁ, V. (zost.): Bratislavské právnické fórum 2023: právna zodpovednosť a autonómia. 1. vyd. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2023, s. 84, 93.

²⁹ Pre úplnosť je potrebné podotknúť, že aj senáty, ktoré vyvodzujú disciplinárnu zodpovednosť voči ostatným profesiám, sú päťčlenné. Pozri § 5 ods. 1 DSP.

³⁰ Paragraf 7 a § 8 DSP.

³¹ Paragraf 9 ods. 1 a 2 DSP.

³² Paragraf 9 ods. 1 písm. d) DSP.

³³ Paragraf 10 ods. 4 písm. g) DSP.

³⁴ Paragraf 4 ods. 1 zákona č. 7/2002 Sb. o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů znění pozdějších předpisů.

špecifikovaný okruh osôb, voči ktorým toto svoje oprávnenie mohli využiť.³⁵ Novelou zákona sa však množina navrhovateľov nezmenila, boli vykonané len „kozmetické“ zmeny, ako napr. špecifikácia prípadu, kedy môže verejný ochranca práv využiť svoje oprávnenie, a to konkrétne v prípade, ak sa domnieva, že sudca pri výkone svojej funkcie porušil základné právo alebo slobodu fyzických osôb a právnických osôb.³⁶

Oslabenie sudcovského prvku?

Ako teda ustáliť, či bol sudcovský prvok oslabený, alebo nie? Počnúc prvkami, ktoré sa novelou nezmenili, je v oboch prípadoch (pred predmetnou novelou aj po novele) od nesudcovského prvku v senáte vyžadovaná aspoň desaťročná právnická prax. Znamená to, že miera odbornosti vyžadovaná od prísediacich či iných osôb sa nezmenila, a teda nevidíme ani potenciálnu možnosť zhoršenia pozície sudcov v rozhodovacom telese v dôsledku „menej odborného“ nesudcu. Rovnako ani okruh osôb, ktoré môžu podať disciplinárny návrh neprešiel substantívnejšou zmenou, nezmenilo sa tak ani pomyselné ekvilibrium, ktoré by v dôsledku posilnenia niektorého druhu navrhovateľa mohlo byť narušené pre možnosť širšieho využívania návrhového opatrenia len z jednej strany.

Keď sa pozrieme na zloženie prvostupňových disciplinárnych senátov čisto numericky, teda zjednodušene povedané: „*Kolko sudcov rozhodovalo v senáte vtedy a kolko teraz?*“, vieme skonštatovať, že pomer dvaja sudcovia z troch členov senátu je väčší ako traja sudcovia z piatich členov senátu.³⁷ Mohli by sme tak jednoducho dospieť k záveru, že sudcovský prvok skutočne bol oslabený, a to v prípade, že by sme sa pozerali na zloženie disciplinárneho senátu len z matematického pohľadu a ignorovali ostatné súvislosti. Zhodnotenie prítomnosti sudcovského prvku však nie je podľa nášho názoru také priamočiare.

Čiastočne by sa dalo argumentovať, že práve odobratím právomoci zabezpečovať disciplinárne senáty Súdnej rade SR sa demonštruje oslabenie sudcovského prvku. Napriek tomu, že súdna rada nie je podľa predpisov *de lege lata* orgánom sudcovskej samosprávy,³⁸ je významným aktérom pri ustanovovaní sudcov, pretože predkladá prezidentovi návrhy na vymenovanie či odvolávanie sudcov.³⁹ Vidíme tak pomerne silnú právomoc v procese toho, kto sa stane sudcom – teda vo formovaní podoby

³⁵ Paragraf 120 ods. 2 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení účinnom od 8.9.2020 do 31.12.2020.

³⁶ Paragraf 15 DSP.

³⁷ 2/3 sú približne 0,67, pričom 3/5 sa rovná 0,6.

³⁸ Orgánmi sudcovskej samosprávy sú podľa tretej hlavy, § 45 – 48 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sudcovské rady a kolégiá predsedov sudcovských rád. Viac na GAJDOŠOVÁ, M.: Sudcovské rady. In: Právny obzor, roč. 107, č. 3, 2024, s. 208.

³⁹ Čl. 141a ods. 5 písm. c) Ústavy a napr. § 6 a § 7 zákona o sudcoch.

súdnicstva ako takého. Dalo by sa tak povedať, že pokiaľ odoberieme orgánu sudcovskej legitimity⁴⁰ právomoc zabezpečovania ich disciplinovania, môže to byť vnímané ako oslabenie sudcovského prvku pri vyvodzovaní disciplinárnej zodpovednosti. Zároveň však považujeme za potrebné podotknúť, že súdna rada ako orgán nie je zložená len zo sudcov – sudcovia sú zastúpení v počte deväť osôb, pričom ostatní deväti členovia sú vyberaní výkonnou a zákonodarnou mocou.⁴¹ A to je dôvodom, pre ktorý nepovažujeme odobratie zabezpečovania disciplinárnych senátov Súdnej rade SR za hlavný ukazovateľ oslabenia sudcovského prvku, ale skôr ako sekundárny, či podporný.

V skutočnosti tak ťažiskový dôvod oslabenia sudcovského prvku nevidíme v inštitucionálnej zmene samej o sebe, ale dôležitejším sa nám zdá tak trochu ukrytý dôsledok tejto zmeny. Ide o fakt, že v dôsledku novely zákona to už nie sú sudcovské rady, ktoré navrhujú kandidátov na predsedu disciplinárneho senátu a odrážajú tak aj vôľu sudcov všetkých súdov Slovenskej republiky (okresný, krajský, správny, Najvyšší súd SR, Najvyšší správny súd SR a Špecializovaný trestný súd) pri vyvodzovaní disciplinárnej zodpovednosti voči sudcom. Sudcovské rady sú v podmienkach Slovenskej republiky orgánmi sudcovskej samosprávy,⁴² ktoré pôsobia na každom súde, pričom jej členmi môžu byť len sudcovia daného súdu, ktorí sú zvolení výlučne sudcami konkrétneho súdu.⁴³ Sudcovské rady sa tak okrem správy súdnicstva podieľali aj na manifestácii ich vôle v podobe databázy predsedov disciplinárnych senátov. Momentálne však vidíme, že sudcovia všeobecných súdov už dosah na senát Najvyššieho správneho súdu SR v takom zmysle nemajú a zostalo im len oprávnenie podať disciplinárny návrh. Disciplinárny návrh síce čiastočne je výrazom vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti „svojich voči svojim“, sudcovské rady sa však už nepodieľajú na tvorbe zloženia orgánu, ktorý zodpovednosť voči sudcom vyvodzuje.

Dalo by sa oponovať, že sudcovský prvok je zachovaný (či dokonca posilnený) práve posunom vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti smerom k súdnej moci, avšak máme za to, že tento argument sme už zobrali do úvahy pri kvantitatívnom vyjadrení počtu sudcov v disciplinárnom senáte. Samotný inštitucionálny posun do súdnej moci, teda, že je to práve súd, ktorý zabezpečuje vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti, nevnímame ako zásadne posilňujúci sudcovský prvok. Aj naďalej preto zotrvávame na názore, že oslabenie sudcovského prvku možno vidieť primárne v chýbajúcom vyjadrení sudcovskej vôle prostredníctvom sudcovských rád v zložení disciplinárneho senátu.

⁴⁰ Súdna rada SR je podľa čl. 141a ods. 1 Ústavy orgánom sudcovskej legitimity.

⁴¹ Čl. 141a ods. 2 Ústavy.

⁴² Paragraf 45 ods. 1 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁴³ GAJDOŠOVÁ, M.: Sudcovské rady. In: Právny obzor, roč. 107, č. 3, 2024, s. 210.

Úvahy nad podobou sudcovského prvku

Žiada sa nám dodať, že napriek názvu príspevku samotná prítomnosť nesudcovského prvku nie je z pohľadu judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj len „ESLP“ alebo „Súd“) v rozpore s čl. 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv (ďalej len „EDLP“). ESLP, ako významná súdna autorita pri stanovovaní mantinelov právnej úpravy disciplinárnej zodpovednosti sudcov, v rozhodnutí *Volkov proti Ukrajine* v súvislosti so zložením senátu, ktorý sa venuje vyvodzovaniu disciplinárnej zodpovednosti sudcov, formuloval požiadavku, že tento orgán má byť minimálne spolovice sudcovským, teda, že sudcovia by nemali byť v menšine.⁴⁴ Tento záver oprel okrem iného aj o *soft law* dokument s názvom Európska charta sudcov, ktorá na viacerých miestach spomína požiadavku aspoň polovičného zastúpenia sudcovského elementu.⁴⁵ V citovanom rozhodnutí zároveň vyslovil požiadavku, aby sudcovia disciplinárneho telesa boli volení sudcami.⁴⁶ Podľa Kosařa však túto požiadavku nemožno vnímať absolútne, pretože Súdu šlo podľa jeho názoru skôr o zamedzenie vplyvu ostatných zložiek štátnej moci, ktoré by tým mohli ohroziť nezávislosť súdnictva.⁴⁷ Vidíme tak, že momentálne nastavenie zloženia disciplinárneho senátu z hľadiska miery prítomnosti sudcovského elementu v rozpore s judikatúrou ESLP nie je, no samotný Súd vníma potrebu angažovanosti sudcov pri tvorbe disciplinárneho telesa.

Pokiaľ sa na vec pozrieme z komparatívneho hľadiska, štúdia z Českej republiky týkajúca sa obdobnej právnej úpravy ako tej slovenskej priniesla závery hodné povšimnutia. Právna úprava, ktorú sme spomínali v skoršej časti príspevku ako zdroj inšpirácie pre slovenského zákonodarcu, bola podrobená analýze v obdobiach 2003 - 2008 (pred novelou) a 2009 – 2014 (po novele).⁴⁸ Totiž, v súvislosti s nastavovaním právnej úpravy disciplinárneho orgánu sa vyskytli jednak názory varujúce pred neprímeraným sprísnením disciplinárneho postihu ako takého, iné zase spomínali obavu, že k reálnemu sprísneniu nedôjde, najmä kvôli účte, ktorú nesudcovia voči sudcom prechovávajú, a teda budú senáty vo svojom rozhodovaní ešte miernejšie,

⁴⁴ Bod 109 rozhodnutia ESLP vo veci *Volkov proti Ukrajine* zo dňa 27. mája 2013, č. sťažnosti 21722/11. Tento záver ESLP bol potvrdený aj v bodoch 68 - 70 rozhodnutia ESLP vo veci *Denisov proti Ukrajine* zo dňa 25. septembra 2018, č. sťažnosti 76639/11 a v bodoch 68 a 70 rozhodnutia ESLP vo veci *Catană proti Moldavskej republike* zo dňa 21. februára 2023, č. sťažnosti 43237/13.

⁴⁵ Pozri napr. bod 1.3 a 5.1. Európskej charty štatútu sudcov, 1998 [online]. Dostupné na: https://www.sudnarada.gov.sk/data/files/335_europska-charta-statutu-sudcov-a-dovodova-sprava.pdf [cit.05.11.2024].

⁴⁶ Bod 112 rozhodnutia ESLP vo veci *Volkov proti Ukrajine* zo dňa 27. mája 2013, č. sťažnosti 21722/11.

⁴⁷ KOSAŘ, D.: Kárná řízení se soudci v judikatuře ESLP. In: Právní rozhledy, roč. 23, č. 19, 2015, s. 666.

⁴⁸ KOSAŘ, D., PAPOUŠKOVÁ, T.: Přinesla „Pospíšilova“ reforma kárného řízení skutečně zpřísnění kárného postihu českých soudců? In: Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 25, č. 2, 2017, s. 223.

ako sa novelou pôvodne zo strany ministra spravodlivosti zamýšľalo.⁴⁹ Zo štúdie vyplynulo, že v drvivej väčšine ukazovateľov stanovenými autormi k sprísneniu disciplinárnych postihov v skutočnosti nedošlo,⁵⁰ a teda nedošlo ani k samotnému cieľu sprísnenia disciplinárnych konaní.⁵¹ Síce nemožno výsledky kvantitatívneho výskumu interpretovať oddelene, štúdia nám ukázala, že zavedenie nesudcovského prvku nevedlo nevyhnutne k prísnejšiemu disciplinárnemu sankcionovaniu sudcov.⁵² Síce prísnosť postihu nie je sama o sebe vystihujúcim kritériom toho, či systém vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti funguje alebo nie, je to však aspoň jeden z poznatkov, ktorý máme k dispozícii, ak sa pokúšame zhodnotiť právnu úpravu v konkrétnom čase.

O prítomnosti sudcovského prvku by sa tak dalo do budúca polemizovať. Pokiaľ vieme, že ani paritné zastúpenie sudcov a nesudcov známe z Českej republiky, teda väčšie zastúpenie nesudcovského prvku ako v momentálnej právnej úprave Slovenskej republiky, nie je v rozpore s judikatúrou ESĽP a zároveň sa podľa českej štúdie napriek takémuto modelu neukázalo sprísnenie disciplinárnych postihov, máme dôvod zamýšľať sa nad samotnou podobou sudcovského či nesudcovského prvku. Stále máme na zreteli úskalia nastavovania právnej úpravy disciplinárnej zodpovednosti, a to aj v zmysle požiadavky neohrozenia nezávislosti súdnictva.⁵³ Je však na mieste pozrieť sa na jej nastavovanie ako na spektrum, nie len na dva opačné konce, medzi ktorými niet kompromisu. Znamená to, že medzi opačnými koncami prítomnosti sudcovského či nesudcovského prvku sa nachádza mnoho pozícií vďaka spolupôsobeniu viacerých faktorov, ktoré môžu ponúkať riešenie pre konkrétnu krajinu a v konkrétnom čase v závislosti od jej konkrétnych potrieb.

Bobek v tejto súvislosti spomína, že nie je náhodou, že sa v stredoeurópskej oblasti vyvinul model disciplinárnej zodpovednosti tak, ako ho poznáme aj u nás. Uvádza, že model vyvodzovania zodpovednosti je symptómom vnímania sudcu zo strany spoločnosti a osobitne aj toho, komu má byť sudca zodpovedný. Na základe tohto vnímania vo všeobecnosti rozoznávame dva historické, resp. tradičné modely – angloamerický a kontinentálny model.⁵⁴ Kým v kontinentálnom modeli (a špeciálne stredoeurópskom) je typické vyvodzovanie disciplinárnej zodpovednosti výlučne

⁴⁹ Tamže, s. 221. Pozri aj poznámku pod čiarou č. 14 citovaného článku.

⁵⁰ Tamže, s. 234.

⁵¹ Tamže, s. 221.

⁵² KOSAŘ, D., PAPOUŠKOVÁ, T.: Kárná odpovědnost soudce v přerodu: Ponaučení z České republiky. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 75.

⁵³ ŠIKUTA, J.: Materiálna indemnita a procesnoprávna imunita sudcov v členských štátoch Európskej Únie. In: OROSZ, L., GRABOWSKA, S., MAJERČÁK, T. (eds.): Úvahy o zmenách v ústavnej úprave súdnej moci a ich dopady na rozhodovaciu činnosť Ústavného súdu Slovenskej republiky – IX. ústavné dni. Košice : UPJŠ, 2021, s. 32.

⁵⁴ BOBEK, M.: Odpovědnost a disciplína soudce (v přerodu?). In: ČAPUTOVÁ, Z. (ed.): Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť. Pezinok : Via Iuris, 2011, s. 21, 22.

v rámci sudcovského stavu, typicky zhora dole, pretože sudca sa v rámci tohto modelu musí „vypracovať“ smerom nahor,⁵⁵ historický angloamerický model sa vyvinul tak, že sudca môže byť odvolaný parlamentom prostredníctvom špeciálneho typu žaloby zvanej *impeachment*.⁵⁶ Vďaka parlamentu sa potom v zmysle tejto koncepcie prejavuje vôľa konkrétneho ľudu, či spoločnosti. Odhliadnuc od ďalších typických charakteristík či odlišností modelov vyvodzovania zodpovednosti, ale aj odlišností kontinentálnej a angloamerickej právnej kultúry z hľadiska prameňov práva či súdneho rozhodovania, je potrebné poznamenať, že tradičné modely sa v ich „čistej“ podobe mnohokrát nevyskytujú.⁵⁷ V praxi sa preferuje skôr preberanie prvkov oboch modelov vyvodzovania zodpovednosti, vďaka čomu môžeme pozorovať, že možnosti právnych úprav na pomyselnom spektre medzi týmito tradičnými modelmi môže vzniknúť mnoho.

Súčasný slovenský model vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti sudcov je práve pre oslabenie sudcovského prvku (resp. posilnenie nesudcovského) v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou mierne posunutý k angloamerickému modelu. Síce je známe, že postavenie sudcov a aj charakter ich rozhodnutí je v rámci kontinentálnej a angloamerickej právnej kultúry odlišný⁵⁸, vidíme akési prenikanie prvku verejnej kontroly do typicky „uzavretého“ systému, ktorý je charakteristický skôr pre kontinentálny model. Sme názoru, že rozhodnutia súdov aj v kontinentálnom systéme zásadne ovplyvňujú členov spoločnosti, a preto podobný prejav verejnej kontroly súdnictva je odôvodnené očakávať aj v našom modeli disciplinárnej zodpovednosti. Oslabovanie sudcovského prvku tak považujeme za symptóm nastupujúceho trendu otvárania sudcovských záležitostí aj iným ako sudcovským očiam.

Uvedené neznamená, že sa máme naplno prikloniť k angloamerickému modelu. Naznačili sme len, že momentálne smerovanie reforiem môže byť smerovaním k „ideálnemu“ režimu disciplinárnej zodpovednosti, nakoľko možnosti pre jeho nastavenie je stále mnoho. Čo však považujeme do budúcnosti v tejto oblasti za kľúčové, je vykonanie analýzy rozhodovacej činnosti, jednak počas obdobia

⁵⁵ KOSAŘ, D.: *Perils of Judicial Self-Government in Transitional Societies: Holding the Least Accountable Branch to Account*. Cambridge : Cambridge University Press, 2016, s. 12, 114.

⁵⁶ Samotný *impeachment* však v súčasnosti nie je jediným nástrojom, prostredníctvom ktorého sa vyvodzuje zodpovednosť sudcu, nakoľko je považovaný za pomerne ťažkopádny. Viac na BOBEK, M.: *Odpovednosť a disciplína soudce (v přerodu?)*. In: ČAPUTOVÁ, Z. (ed.): *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*. Pezínok : Via Iuris, 2011, s. 22.

⁵⁷ KOSAŘ, D.: *Perils of Judicial Self-Government in Transitional Societies: Holding the Least Accountable Branch to Account*. Cambridge : Cambridge University Press, 2016, s. 115.

⁵⁸ Máme na mysli rolu precedensov v angloamerickom systéme, ktorá je iná, ako rozhodnutí súdov v kontinentálnom právnom systéme. Pozri napr. všeobecnosť precedensov, viac na FÁBRY, B., KASINEC, R., TURČAN, M.: *Teória práva*, 2. prepracované vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2019, s. 127.

rozhodovania zabezpečovaným Súdnu radou SR a aj na Najvyššom správnom súde SR. Dôležitým bude vyhodnotenie toho, aký vplyv malo oslabenie sudcovského prvku na stav disciplinárneho súdnictva v Slovenskej republike, pretože tak môžeme lepšie vyhodnotiť, či oslabenie sudcovského prvku prinieslo priaznivé výsledky, alebo skôr naopak.

Záver

Zmeny v právnej úprave disciplinárnej zodpovednosti sudcov vo všeobecnosti môžu vyvolávať obavy. Je totiž ľahko predstaviteľné, že v dôsledku nepatričnej zmeny rovnováhy pri jej vyvodzovaní môže byť ohrozená aj nezávislosť súdnictva samotného. Dôležitým v kontexte tohto príspevku preto bolo zhodnotenie miery oslabenia sudcovského prvku v dôsledku legislatívnych zmien, ktorými sa ustanovil Najvyšší správny súd SR, ale aj s tým súvisiace zmeny, ako sú najmä odobratie právomoci organizačne a technicky zabezpečovať disciplinárne senáty Súdnej rade SR, či nová úprava procesnej stránky vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti. Okrem iného zmenou prešlo aj zloženie disciplinárneho senátu, a to tak numericky, ale aj spôsobom jeho obsadenia.

Pokiaľ sudcovský prvok chápeme ako prítomnosť prvku osoby vo funkcii sudcu pri vyvodzovaní disciplinárnej zodpovednosti sudcov, jeho oslabenie vidíme na prvý pohľad v číselnej zmene pomeru sudcov a nesudcov v disciplinárnom senáte. Čiastočne môžeme vidieť oslabenie sudcovského prvku aj v odobratí právomoci zabezpečovať disciplinárne senáty Súdnej rade SR, nakoľko tá je orgánom sudcovskej legitimacy. Ak sa však pozrieme na zloženie disciplinárneho senátu bližšie, vidíme, že už na „kreovaní“ člena prvostupňového disciplinárneho senátu neparticipujú sudcovské rady. Tie prostredníctvom tohto oprávnenia predstavovali akúsi manifestáciu vôle sudcov všeobecných súdov, avšak v dôsledku predmetných legislatívnych zmien takýto vplyv stratili. Sudcovia všeobecných súdov už nemajú slovo v tom, kým budú disciplinárne „súdení“, a tak tu môžeme pozorovať ťažiskový dôvod, pre ktorý konštatujeme oslabenie sudcovského prvku.

Budeme teda vidieť narastanie miery nesudcovského prvku? Na to je náročné odpovedať, ale vieme, že nateraz ani paritné zastúpenie sudcov a nesudcov v disciplinárnom telese známe z Českej republiky nie je v rozpore s judikatúrou ESLP. Navyše, ani poznatky z Českej republiky nenaznačujú, že by sa v dôsledku nesudcovského prvku zvýšila miera prísnosti disciplinárneho postihu. Nastavovanie prítomnosti sudcovského prvku a jeho ideálnej podoby do budúca preto bude ešte nepochybne predmetom diskusií, nakoľko aj možnosti nastavenia právnej úpravy je na pomyselnom spektre ešte veľa. Pre reálne zhodnotenie fungovania sudcovského a nesudcovského prvku však bude kľúčovou analýza rozhodnutí jednak počas

obdobia disciplinárnych senátov Najvyššieho správneho súdu SR, ale aj z predchádzajúceho obdobia senátov zabezpečovaných Súdnou radou SR.

Zoznam použitej literatúry

1. BOBEK, M.: Odpovednosť a disciplína sudcu (v prerodu?). In: ČAPUTOVÁ, Z. (ed.): *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*. Pezinok : Via Iuris, 2011, s. 21-32. ISBN: 978-80-970686-0-8
2. *Dôvodová správa k vládnemu návrhu ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov; parlamentná tlač č. 270, VIII. volebné obdobie Národnej rady Slovenskej republiky*
3. *Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok); parlamentná tlač č. 636, VIII. volebné obdobie Národnej rady Slovenskej republiky*
4. *Európska charta štatútu sudcov, 1998* [online]. Dostupné na: https://www.sudnarada.gov.sk/data/files/335_europska-charta-statutu-sudcov-a-dovodova-sprava.pdf [cit.05.11.2024]
5. FÁBRY, B., KASINEC, R., TURČAN, M.: *Teória práva, 2. prepracované vydanie*. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2019, 324 s. ISBN 978-80-571-0127-7
6. GAJDOŠOVÁ, M.: *Etické pravidlá sudcov a disciplinárna zodpovednosť – pramene a interpretácia*. In: CVRČEK, F. - JERMANOVÁ, H. (eds.): *Metamorfózy práva ve střední Evropě 2024: Alfeus a Augiášův chlév*. Plzeň : Západočeská Univerzita v Plzni, 2024, s. 247-263
7. GAJDOŠOVÁ, M.: *Sudcovské rady*. In: *Právny obzor*, roč. 107, č. 3, 2024, s. 199-235
8. GAJDOŠOVÁ, M.: *Disciplinárna zodpovednosť ako inštrument nezávislosti profesie*. In: METEŇKANYČ, O. M., MAJEROVÁ, S., ŤAŽKÁ, V. (zost.): *Bratislavské právnické fórum 2023: právna zodpovednosť a autonómia*. 1. vyd. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2023, s. 70-112. ISBN 978- 80-7160-704-5
9. GAJDOŠOVÁ, M.: *Povaha disciplinárnej zodpovednosti*. In: KRIŽAN, V. (eds.): *Opus laudat artificem. Pocta prof. JUDr. Helene Barancovej, DrSc.* Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, spoločné pracovisko Trnavskej univerzity a Vedy, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, 2019, s. 125-144. ISBN 978-80-568-0192-5
10. HAPLA, M., FRIEDEL, T. a kol.: *Profesní etika právníků*. Brno : Nugis Finem Publishing, 2022, 335 s. ISBN 978-80-7614-007-3.

11. KOSAŘ, D., PAPOUŠKOVÁ, T.: Kárná odpovědnost soudce v přerodu: Ponaučení z České republiky. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2017, 100 s. ISBN 978-80-7552-816-2
12. KOSAŘ, D., PAPOUŠKOVÁ, T.: Přinesla „Pospíšilova“ reforma kárného řízení skutečně zpřísnění kárného postihu českých soudců? In: Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 25, č. 2, 2017, s. 219-240
13. KOSAŘ, D.: Beyond Judicial Councils: Forms, Rationales and Impact of Judicial Self-Governance in Europe. In: German Law Journal, roč. 19, č. 7, 2018, s. 1567-1612
14. KOSAŘ, D.: Kárná řízení se soudci v judikatuře ESLP. In: Právní rozhledy, roč. 23, č. 19, 2015, s. 662–667
15. KOSAŘ, D.: Perils of Judicial Self-Government in Transitional Societies: Holding the Least Accountable Branch to Account. Cambridge : Cambridge University Press, 2016, 487 s. ISBN 9781316282519
16. Rozhodnutie ESLP vo veci *Catană proti Moldavskej republike* zo dňa 21. februára 2023, č. sťažnosti 43237/13
17. Rozhodnutie ESLP vo veci *Denisov proti Ukrajine* zo dňa 25. septembra 2018, č. sťažnosti 76639/11
18. Rozhodnutie ESLP vo veci *Volkov proti Ukrajine* zo dňa 27. mája 2013, č. sťažnosti 21722/11
19. Súdna rada Slovenskej republiky. Zásady sudcovskej etiky, 2015 [online]. Dostupné na: https://www.sudnarada.gov.sk/data/files/680_zasady-sudcovskej-etiky.pdf [cit.21.10.2024]
20. ŠIKUTA, J.: Materiálna indemnita a procesnoprávna imunita sudcov v členských štátoch Európskej Únie. In: OROSZ, L., GRABOWSKA, S., MAJERČÁK, T. (eds.): Úvahy o zmenách v ústavnej úprave súdnej moci a ich dopady na rozhodovaciu činnosť Ústavného súdu Slovenskej republiky – IX. ústavné dni. Košice : UPJŠ, 2021, s. 26-43. ISBN 978-80-574-0008-0
21. ŠKROBÁK, J.: Sudcovská samospráva verzus suverenita občanov. In: ŽATECKÁ, E., KOVÁČOVÁ, L., HORECKÝ, J., VOMÁČKA, V. (eds.): COFOLA 2011: The Conference Proceedings, 1. vydanie. Brno : Masarykova univerzita, 2011, s. 1202 - 1218. ISBN 978-80-210-5582-7. Dostupné na: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/sbornik.pdf> [cit.27.10.2024]
22. Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov
23. Ústavný zákon č. 422/2020 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov
24. Vnútorň predpis č. 13/2018 Disciplinárny poriadok Univerzity Komenského v Bratislave pre študentov v účinnom znení
25. Vnútorň predpis č. 14/2018 Rokovací poriadok disciplinárnej komisie Univerzity Komenského v Bratislave pre študentov v účinnom znení

26. Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov
27. Zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
28. Zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení účinnom od 8.9.2020 do 31.12.2020
29. Zákon č. 432/2021 Z. z. o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok) v znení neskorších predpisov
30. Zákon č. 7/2002 Sb. o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů znění pozdějších předpisů
31. Zákon č. 757/2004 Z. z. o súdech a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje

Mgr. Ema Mikulová

ema.mikulova@flaw.uniba.sk

Katedra teórie práva a filozofie práva

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Slovenská republika

K PRIESKUMU UZNESENIA O NÁMIETKE ZAUJATOSTI ČLENA DISCIPLINÁRNEHO SENÁTU NAJvyššIEHO SPRÁVNEHO SÚDU V KONANÍ O ÚSTAVNEJ SŤAŽNOSTI¹

ON THE REVIEW OF THE DECISION ON THE OBJECTION OF BIAS OF A MEMBER OF THE DISCIPLINARY SENATE OF THE SUPREME ADMINISTRATIVE COURT IN PROCEEDINGS ON THE CONSTITUTIONAL COMPLAINT

Lukáš Tomaš²

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na skúmanie rozhodnutí najvyššieho správneho súdu o námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu v kontexte individuálnej ochrany ústavnosti. Pozornosť sa upriamuje na možnosť vlastného ústavného súdneho prieskumu avizovaného rozhodnutia, pričom zreteľ sa dáva na viaceré aspekty nejednotného prístupu ústavného súdu. Záver prináša úsilie o korektné riešenie nastolených problematík.

Kľúčové slová: disciplinárna zodpovednosť, disciplinárne konanie, námietka zaujatosti, ústavná sťažnosť, správne súdnictvo

Abstract: The paper focuses on examining the decisions of the Supreme Administrative Court on the objection of bias of a member of the disciplinary panel in the context of individual protection of constitutionality. Attention is drawn to the possibility of an own constitutional judicial review of the notified decision, while attention is paid to several aspects of the inconsistent approach of the constitutional court. The conclusion brings an effort to correctly solve the problems raised.

Key words: disciplinary responsibility, disciplinary proceedings, objection of bias, constitutional complaint, administrative justice

¹ Tento článok vznikol s podporou a je výstupom riešenia výskumného projektu Agentúry na podporu výskumu a vývoja „Analýza súdnych rozhodnutí metódami umelej inteligencie“ (č. APVV-21-0336) a zároveň je financovaný „EÚ NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti SR v rámci projektu č. 09103-03-V05-00008.“

² Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Ústav teórie práva Gustava Radbrucha.

Úvod

Disciplinárna zodpovednosť predstavuje jeden z druhov (typov) právnej zodpovednosti. Vo všeobecnosti ide o zodpovednosť za porušenie disciplíny v rámci interných vzťahov, vo frekventovanej miere za porušenie tzv. paraprávnych predpisov.³ Charakteristickým znakom a v podstate principiálnou črtou disciplinárnej zodpovednosti je predovšetkým to, že nachádza uplatnenie v rámci interných (vnútorných) vzťahov.⁴ Povedané inými slovami, disciplinárna zodpovednosť „*môže vzniknúť len vnútri určitej organizačnej štruktúry určitého subjektu, ktorej je fyzická osoba členom, zamestnancom, príslušníkom, funkcionárom alebo je v obdobnom postavení, pričom nemá a nemá mať vonkajšie účinky na subjekty stojace mimo danú organizačnú štruktúru.*“⁵ Možno sa stotožniť s M. Gajdošovou, že disciplinárna zodpovednosť sa dá chápať ako spôsobilosť niesť následky správania spojené s právami a povinnosťami v istej oblasti spoločenského života, a to tam, kde sa vyžaduje zvýšená disciplína, alebo tiež vyššia miera zodpovednosti.⁶

Špecifickejšie rečené, z hľadiska subsumpcie disciplinárnej zodpovednosti, v tradičnom a vžitom („učebnicovom“) ponímaní býva akosi notoricky traktované zaradenie disciplinárnej zodpovednosti do klasifikačných schém jednotlivých tried zodpovednosti čoby verejnoprávnej zodpovednosti. Takéto podradenie v skutočnosti, zrejme z dôvodu rôznorodosti a mnohorakosti pomerov konštituovaných v jednotlivých sférach právno-normatívnej regulácie, býva prekonávané a v súčasnosti so zreteľom na všetky okolnosti zrejme neobstojí. Inak povedané, nie je vylúčené, aby disciplinárnu zodpovednosť uplatňovali (vyvodzovali) aj súkromno-právne subjekty, napríklad osoby súkromného práva – združenia.⁷ Z uvádzaného dôvodu je zrejme omnoho príhodnejší záver M. Gajdošovej, podľa ktorého sa disciplinárna zodpovednosť nachodí na pomyselnom pomedzí

³ Pozri GERLOCH, A.: Právni zodpovednosť. In: VEČEŘA, M., GERLOCH, A. – SCHLOSSER, H., BERAN, K., RUDENKO, S.: Teória práva. 5. rozšírené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013. s. 252. ISBN 9788081550010.

⁴ Pozri KANÁRIK, I.: Právna zodpovednosť. In: BRÖSTL, A. a kol.: Teória práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 151. ISBN 9788073804251. Podobne aj SURMAJOVÁ, Žaneta. Právna zodpovednosť. In: KROŠLÁK, Daniel, BALOG, Boris, SURMAJOVÁ, Žaneta: Teória štátu a práva. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020. s. 313. ISBN 9788057102755.

⁵ GYURI, R. – JESENKO, M.: Disciplinárna zodpovednosť v Slovenskej republike s osobitným zreteľom na disciplinárne delikty štátnych zamestnancov. In: Verejná správa a spoločnosť, Roč. 20, č. 2 (2019), s. 6.

⁶ GAJDOŠOVÁ, M.: Združenia a disciplinárna zodpovednosť. In: Združenia osôb ako prvok demokracie a sloboda združovania. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019. ISBN 9788056803103. s. 162.

⁷ K tomu pozri GAJDOŠOVÁ, M.: Povaha disciplinárnej zodpovednosti. In: OPUS LAUDAT ARTIFICEM. Pocta prof. JUDr. Helene Barancovej, DrSc. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019, s. 129 a nasl. ISBN 9788056803530.

verejnoprávnej a súkromnoprávnej zodpovednosti.⁸ Disciplinárnu zodpovednosť tak nemožno bez ďalšieho stotožniť s členením právnych odvetví na právo verejné a právo súkromné, čo má akiste súvis aj so stieraním rozdielov medzi verejno-právnym a súkromno-právnym priestorom.⁹

Nielen zodpovednosť vo všeobecnosti, ale aj disciplinárna zodpovednosť *in concreto* sa v rámci súčasných časo-priestorových dispozícií člení na viacero druhov, resp. poddruhov. Odhliadnuc na tomto mieste od ich vymedzenia (na účely príspevku sa to nejaví potrebné), jednotlivé druhy disciplinárnej zodpovednosti, ako vyplýva aj z obsahového zamerania konferenčného podujatia „Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti sudcov“, ktorého výstupom je tento príspevok, charakterizuje v abstraktnej rovine viacero pravidiel, resp. prvkov. Možno uvažovať o (i) definovaní konkrétneho subjektu v právom definovanej skupine, na ktorý sa má vzťahovať / na ktorý sa disciplinárna zodpovednosť vzťahuje (napr. sudca ako príslušník sudcovského stavu, advokát ako člen advokátskej komory),¹⁰ (ii) definovaní pravidiel, porušením ktorých dochádza k jej vyvodzovaniu, (iii) definovaní disciplinárnych previnení (jednotlivých druhov previnení), (iv) definovaní disciplinárnych opatrení (trestov), (v) definovaní procesu, v ktorom sa disciplinárna zodpovednosť voči subjektu vyvodzuje (disciplinárne konanie; pri profesiách ide o kontradiktórne konanie) a napokon o (vi) definovaní disciplinárneho orgánu a spôsobu jeho kreácie. Pritom platí, že pri profesiách je regulácia pravidiel uvedených v bodoch (ii) až (vi) v rôznej miere dopĺňaná samosprávnou reguláciou.¹¹

Obsahové zameranie tohto príspevku sa orientuje na zložku disciplinárnej zodpovednosti uvedenú v bode (v) jeho predošlého odseku, pretože dopadá na určitý aspekt procesných pravidiel, prostredníctvom uplatnenia ktorých dochádza (môže dôjsť) k vyvodu disciplinárnej zodpovednosti. V okolnostiach veci sa má na myslí

⁸ GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť ako nástroj na dosahovanie spravodlivosti v právom definovanej skupine. In: Právo a ideál dobra a spravodlivosti. Pocta Pavlovi Holländerovi k 70. narodeninám. Zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Vydavateľstvo ŠafárikPress, 2023, s. 223 ISBN 9788057402077.

⁹ K týmto otázkam napríklad SOKOL, M.: Verejnoprávne prvky v obchodnom práve. In: Privatizácia verejného práva verus publicita súkromného práva. Zborník vedeckých príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a vedeckých pracovníkov. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Vydavateľstvo ŠafárikPress, 2021, s. 168 ISBN 9788057400141.

¹⁰ Pozri tiež SEMAN, T.: Preskúvanie disciplinárnych opatrení profesijných komôr súdom. In: Acta Iuridica Cassoviensia, č. 23 (2000). ISBN 8070973935. S. 187-201.

¹¹ GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť ako inštrument nezávislosti profesie. In: Bratislavské právnické fórum 2023 : právna zodpovednosť a autonómia. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie organizovanej pod záštitou Alumni klubu Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, konanej 11. – 12. septembra 2023 v Bratislave. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2023, s. 77. ISBN 9788071607045..

právna úprava disciplinárneho súdneho poriadku,¹² ktorý v § 24 zakotvuje normatívy pre rozhodovanie Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší správny súd“) o námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu. Táto problematika sa skúma v určitom špecifickom rámci prístupu Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) k ľudsko-právnomu prieskumu uznesení, ktorými najvyšší správny súd rozhodol o námietke zaujatosti. Skúmajúc závery jednotlivých senátov ústavného súdu možno dospieť k záveru, že rozhodovacia prax nie je v určitých súvislostiach celkom jednotná a možno v nej badať určité diferenciačné odchýlky.

Pokiaľ ide o metodológiu aplikovanú v tomto článku, využívajú sa štandardné metódy uplatňované v spoločensko-vednom (užšie právno-vedeckom) výskume. V tomto zmysle sa aplikuje predovšetkým metóda analýzy a metóda syntézy, metóda vedeckej abstrakcie, ako aj metóda induktívna a deduktívna. Zastúpená je metóda komparatívna, najmä v kontexte porovnania prístupu jednotlivých senátov ústavného súdu k prieskumu uznesení najvyššieho správneho súdu, ktorým rozhodol o vznesenej námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu. V primeranej a nevyhnutnej miere sa používa aj metóda popisu (deskriptívna metóda).

O skúmaní uznesenia o námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu najvyššieho správneho súdu v konaní o ústavnej sťažnosti

Disciplinárny súdny poriadok predstavuje podľa záverov ústavného súdu¹³ súčasť reformných zámerov v oblasti justície na účel obnovy dôvery občanov v právny štát. Jeho prijatím zákonodarca sledoval zjednotenie procesných pravidiel disciplinárneho konania pre viaceré právnické povolania, pričom disciplinárnu právomoc zveril do rúk sudcom z povolania spolu s reprezentantmi stavu, ktorého je disciplinárne stíhaný členom (prísediacimi), v pomere 3 : 2, čo by malo zaručiť potrebnú transparentnosť disciplinárneho konania a výrazne upevniť reprezentatívnosť a legitimitu členov disciplinárneho senátu. Ako nadväzne vyplýva z úvodných ustanovení disciplinárneho súdneho poriadku, tento zákon upravuje predovšetkým procesný postup najvyššieho správneho súdu pri výkone jeho dôležitej kompetencie,¹⁴ ktorou je disciplinárne konanie vo veciach sudcov, prokurátorov, súdnych exekútorov a notárov. Účelom disciplinárneho konania je posúdiť a rozhodnúť o disciplinárnej

¹² Zákon č. 432/2021 Z. z. o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok) v znení neskorších predpisov.

¹³ Pozri uznesenie ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 336/2023 z 8. júna 2023.

¹⁴ SUDZINA, M.: Historické aspekty správneho súdnictva. In: 100 rokov Trianonskej zmluvy – diplomacia, štát a právo na prelome storočí. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 14. 10. 2021 – 15. 10. 2021, organizovanej Katedrou dejín štátu a práva Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Vydavateľstvo ŠafárikPress, 2021, s. 247 ISBN 9788057400400..

zodpovednosti osoby, voči ktorej je disciplinárne konanie vedené (disciplinárne obvinený). O disciplinárnej zodpovednosti sudcov, prokurátorov, súdnych exekútorov a notárov rozhoduje a disciplinárne opatrenia ukladá najvyšší správny súd v disciplinárnych senátoch.

Vývody činnosti disciplinárnych senátov najvyššieho správneho súdu bývajú pravidelným predmetom prieskumu v konaní o (individuálnej) ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 ústavy.¹⁵ Analyzujúc rozhodovaciu prax ústavného súdu, identifikovať možno viacero druhov rozhodnutí, proti ktorým sťažovatelia broja. Do prvej skupiny možno zaradiť (i) nemeritórne uznesenia, pričom obsahom druhej skupiny budú (ii) rozhodnutia disciplinárneho senátu vo veci samej. Pokiaľ ide o nemeritórne rozhodnutia, sem patria najmä uznesenia o dočasnom pozastavení výkonu funkcie sudcu (§ 40 a nasl. disciplinárneho súdneho poriadku) a uznesenia, ktorými najvyšší správny súd rozhodol o námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu (§ 24 disciplinárneho súdneho poriadku). Rozdiel medzi ústavnou kontrolou rozhodnutí podľa § 24 disciplinárneho súdneho poriadku a rozhodnutí podľa § 40 a nasl. disciplinárneho súdneho poriadku je ten, že hoci oba druhy rozhodnutí majú takpovediac „predbežný“ charakter, o schodnosti vecného prieskumu finálnych záverov najvyššieho správneho súdu k dočasnému pozastaveniu výkonu funkcie sudcu niet podstatnejších dubiozít. Avizované rozhodovacie formy bývajú ústavným súdom pravidelne vecne skúmané a v tomto smere možno identifikovať aj nálezy preukazujúce porušenie práv sťažovateľov.¹⁶ Vo vzťahu k uzneseniam o námietke takýto záver vysloviť nemožno, o čom bude reč ďalej. Meritórnymi rozhodnutiami treba rozumieť predovšetkým rozhodnutia, ktorými došlo zo strany najvyššieho správneho súdu k uloženiu disciplinárneho opatrenia o určitom obsahu v závislosti od normatívnej regulácie obsiahnutej v osobitných predpisoch (§ 2 ods. 2 disciplinárneho súdneho poriadku). Príkladom môže byť uloženie peňažnej pokuty exekútorovi podľa § 221 ods. 1 písm. b) Exekučného poriadku¹⁷ alebo zníženie funkčného platu sudcu podľa § 117 ods. 1 písm. b) zákona o sudcoch a prísediacich.¹⁸ V niektorých prípadoch býva predmetom individuálneho ústavného prieskumu aj námietka postupu najvyššieho správneho súdu, ktorá sa bezprostredne neprejaví vo finálnom rozhodnutí.¹⁹ Jej obsahom je najmä argument o liknavosti postupu

¹⁵ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších ústavných zákonov.

¹⁶ Napríklad nález ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 715/2022 z 2. októbra 2024.

¹⁷ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov.

¹⁸ Zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

¹⁹ V záujme úplnosti je potrebné uviesť, že postupom orgánu verejnej moci sú ľudsko-právne imperatívy zasiahnuté, ak sa ich neblaho dotýka faktická činnosť orgánu verejnej moci, ktorý nenájde nepriaznivý odraz vo výroku a dôvodoch naň nadväzujúceho rozhodnutia. Takýto faktický postup sa

v konaní, teda tvrdenie o vzniku zbytočného prietahu pri rozhodovacom procese. Ďalšia pozornosť sa v súlade s tematickým zameraním predloženého príspevku orientuje na oblasť skúmania rozhodnutí o námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu najvyššieho správneho súdu zo strany ústavného súdu.

Námietka zaujatosti predstavuje vo všeobecnej rovine procesný úkon (procedurálny inštrument), ktorého uplatnením sa vytvára účinná pôda pre spochybnenie nepredpojatosti úradnej osoby, v okolnostiach intencného rámca článku člena disciplinárneho senátu najvyššieho správneho súdu.²⁰ Podľa záverov ústavného súdu predstavuje § 24 disciplinárneho súdneho poriadku účinný právny mechanizmus preskúmania potenciálnej nezávislosti a nestrannosti jednotlivých členov disciplinárneho senátu najvyššieho správneho súdu pre prípad existencie konkrétnych pochybností o ich nezávislosti (alebo nestrannosti).²¹ V tomto zmysle platí: Ak nastanú okolnosti, ktoré môžu zakladať dôvod zaujatosti predsedu disciplinárneho senátu, sudcov disciplinárneho senátu, prísediacich alebo sudcov senátu, ktorý rozhoduje o odvolaní proti disciplinárnemu rozhodnutiu, môže navrhovateľ, disciplinárne obvinený alebo jeho obhajca namietat' ich zaujatosť. Zákon ustanovuje aj lehotu pre uplatnenie námietky zaujatosti, pretože túto je potrebné uplatniť najneskôr do siedmich dní, odkedy sa dotknutý subjekt o dôvodoch zaujatosti dozvedel. V súvislosti so vznesením námietky zaujatosti sa teda uplatňuje určitá časová a zákonná koncentrácia konania, keďže na neskoršie oznámenú

môže upínať napríklad na nedôvodné spútanie obžalovaného na hlavnom pojednávaní, čím môže dôjsť k porušeniu zákazu mučenia, na konanie orgánu verejnej moci so zbytočnými prietahmi (neefektívnosť či nesústredenosť konania, resp. nečinnosť) a podobne. Naopak, námietka nedostatku korektnosti postupu verejno-mocenskej štruktúry nebude namieste napríklad pri nespokojnosti s postupom pri hodnotení dôkazov, čo podľa mienky ústavného súdu (napríklad uznesenie ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 432/2024 z 10. septembra 2024) predstavuje procesnú činnosť, ktorú nie je možné skúmať izolovane od prieskumu rozhodnutí, v ktorých sa tento postup prejavil.

²⁰ Z dôvodovej správy k disciplinárnemu súdnemu poriadku vyplýva: „Vo všeobecnosti platí, že u riadne ustanoveného sudcu je daný predpoklad osobnej nestrannosti či nezaujatosti, pretože nie je predložený dôkaz o opaku (rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade *Hauschildt proti Dánsku*, zo dňa 24. mája 1984, odsek 47). Predkladateľ prostredníctvom procesného inštitútu námietky zaujatosti poskytuje priestor účastníkom konania a obhajcovi, aby predložili dôkaz o tom, že zákonný sudca je predpojatý. Ústava zaväzuje sudcu k tomu, aby pristupoval k všetkým účastníkom nezaujato, neutrálne, žiadnemu z nich nenadržal a objektívne posudzoval všetky skutočnosti, ktoré sú závažné pre rozhodnutie danej veci. Nestrannosť sudcu je podstatou jeho funkcie. Nepredpojatosť sudcov je významná aj vo vzťahu k uplatňovaniu práv účastníkov konania. Účastníci sú si pred súdom rovní a majú rovnaké príležitosti na uplatnenie všetkých práv, ktoré im zaručuje právny poriadok, pokiaľ má súd právomoc o takomto práve rozhodnúť (II. ÚS 71/97, III. ÚS 36/2011).“

²¹ Pozri uznesenia ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 2/2023 z 10. januára 2023 a sp. zn. IV. ÚS 86/2024 z 21. februára 2024.

námietku zaujatosti sa neprihliada.²² Pokiaľ ide o určenie rozhodovacej formácie vybavenej právomocou na rozhodnutie o námietke zaujatosti a lehoty na také rozhodnutie, z § 24 ods. 2 disciplinárneho súdneho poriadku rezultuje, že o námietke zaujatosti a o oznámení predsedu disciplinárneho senátu, sudcu disciplinárneho senátu alebo prísediacemu o ich zaujatosti rozhodne trojčlenný senát najvyššieho správneho súdu určený náhodným výberom pomocou technických a programových prostriedkov schválených Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky. Rozhodnutie o námietke zaujatosti je potrebné urobiť najneskôr do siedmich dní od predloženia veci. So zreteľom na poslanstvo obsiahnuté v § 4 disciplinárneho súdneho poriadku²³ sa napokon žiada dodať, že pre rozhodovanie o námietke zaujatosti je podstatná aj úprava Trestného poriadku²⁴ o vylúčení súdu a iných osôb (§ 31 a nasl.). V tomto zmysle sa napríklad, primerane použijúc § 32 ods. 6 Trestného poriadku, nekoná o námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu, ktorej dôvodom je len riadny procesný postup v disciplinárnom konaní.

Proti rozhodnutiu najvyššieho správneho súdu o námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu nie je v systéme správneho súdnictva prípustný samostatný opravný prostriedok. Povedané inými slovami, keďže dotknutá osoba nemá v uvedených intenciách k dispozícii nijaký právny prostriedok na ochranu svojich práv, inštrumentom procesnej obrany proti námietkovému uzneseniu býva v praxi priamo a frekventovane korekčný mechanizmus ústavného (štátneho) práva procesného stojaci mimo zákonnej právnej úpravy a kompetenčno-procesného zabezpečenia disciplinárneho konania. Týmto procesným úkonom je ústavná sťažnosť podľa čl. 127 ústavy. V určitom hodnotiacom uhle prístupu ústavného súdu k prieskumu záverov najvyššieho správneho súdu o námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu pritom možno identifikovať prinajmenej dva momenty, ktoré sa vo vzájomnom komparatívnom pomere nachádzajú v určitej kontrapozičnej

²² Podľa názoru ústavného súdu ide o koncentračnú lehotu s tým, že jej uplynutím dochádza k procesnej preklúzii procesného práva uplatniť námietku zaujatosti. Pre nepodanie námietky zaujatosti po oznámení zloženia disciplinárneho senátu v zákonom stanovenej lehote je preto potrebné uvažovať o konkludentnej akceptácii takéhoto zloženia senátu, a z tohto dôvodu je opodstatnené, aby disciplinárny senát najvyššieho správneho súdu ďalej pokračoval v konaní. Ak by najvyšší správny súd po uplynutí avizovanej lehoty prihliadol na oneskorene vznesenú námietku zaujatosti, mohlo by týmto procesným postupom *contra legem* dôjsť k porušeniu princípu legality ako kľúčového ústavnoprávneho princípu v zmysle čl. 2 ods. 2 ústavy. K tomu pozri uznesenie ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 218/2024 z 24. júla 2024.

²³ Podľa tohto ustanovenia: „Ak tento zákon neustanovuje inak a ak to povaha veci nevylučuje, na disciplinárne konanie sa primerane použijú ustanovenia Trestného poriadku o základných zásadách trestného konania, o spoločnom konaní, o vylúčení súdu a iných osôb, o obhajcovi, o úkonoch trestného konania, o dokazovaní, o rozhodnutiach súdu, o hlavnom pojednávaní, o odvolaní, o dohode o uznaní viny a prijatí trestu, o obnove konania a o trovách trestného konania.“

²⁴ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

pozícii. Prvým neuralgickým aspektom je riešenie vlastnej možnosti prieskumu námietkového uznesenia v konaní o ústavnej sťažnosti. Druhým momentom je ustálenie dôvodu odmietnutia ústavnej sťažnosti v prípade, ak sa pri predbežnom prerokovaní zistí, že niet dôvodu na jej prijatie na ďalšie konanie (§ 56 ods. 5 zákona o ústavnom súde).²⁵ Z hľadiska systematiky príspevku sa sústreďuje zreteľ najskôr na odmietnutie ústavnej sťažnosti, kde sa ako určitá čiastková otázka analyzuje nejednotnosť prístupu ústavného súdu z hľadiska identifikácie dôvodu odmietnutia. Následná pozornosť sa koncentruje na nález, z ktorého možno usudzovať na prípustnosť ústavnej sťažnosti a potom prirodzene aj na samostatnú preskúmateľnosť uznesenia najvyššieho správneho súdu o námietke zaujatosti. Syntéza traktovaných súvislostí je obsiahnutá v rámci záverečných úvah. Pokiaľ ide o vlastnú možnosť ústavného súdneho prieskumu uznesenia o námietke zaujatosti, podľa jedného názoru ústavného súdu²⁶ platí, že rozhodovanie o námietke zaujatosti je rozhodovaním o procesnej otázke a je nezávislým od rozhodovania súdu v merite veci. Okolnosť, že o veci rozhoduje osoba, ktorá mala byť vzhľadom na jej pomer k sporu, stranám, ich zástupcom alebo osobám zúčastneným na konaní zakladajúci dôvodnú pochybnosť o jej nezaujatosti, vylúčená, býva vo všeobecnosti dôvodom na uplatnenie riadnych a mimoriadnych opravných prostriedkov podľa príslušných ustanovení Civilného sporového poriadku,²⁷ resp. Trestného poriadku. Ústavný súd preto poväčšine v prípadoch, ak má byť predmetom prieskumu rozhodnutie, ktorým sa rozhodlo o námietke zaujatosti, vysloví nedostatok svojej právomoci na preskúmanie takého rozhodnutia, prípadne ustáli neprípustnosť ústavnej sťažnosti z dôvodu nevyčerpania dostupných prostriedkov nápravy.²⁸ Napriek tomu, že dotknutá osoba nedisponuje v procesnom systéme disciplinárneho súdnictva možnosťou podania samostatného opravného prostriedku proti uzneseniu o námietke zaujatosti, svoj nesúhlas s týmto uznesením môže uplatniť jednak v rámci opravného prostriedku podaného proti disciplinárnemu rozhodnutiu vo veci samej, ak je prípustný (§ 37 zákona o disciplinárnom súdnom poriadku), alebo v rámci ústavnej sťažnosti smerovanej proti meritórnemu, resp. konečnému disciplinárnemu rozhodnutiu. Konanie o námietke zaujatosti totiž predstavuje len parciálny procesný postup smerujúci k rozhodnutiu slúžiacemu na zabezpečenie rozhodovania veci

²⁵ Zákon č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

²⁶ Pozri uznesenie ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 206/2023 z 27. apríla 2023 *in fine*.

²⁷ Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov.

²⁸ Tieto závery majú širšiu platnosť a nevzťahujú sa výlučne na rozhodovanie o námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu najvyššieho správneho súdu. Ústavný súd ich vo svojej decíznej praxi aplikuje napríklad aj pre účely posudzovania rozhodnutí o námietke zaujatosti uplatnenej v trestnom konaní (pozri napríklad uznesenia ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 104/2023 zo 16. februára 2023 alebo sp. zn. III. ÚS 513/2024 z 2. októbra 2024).

nestranným súdom. Pokiaľ teda sťažovateľ samostatnou ústavnou sťažnosťou napadne procesné uznesenie, ktorým najvyšší správny súd rozhodol o námietke zaujatosti, ústavný súd takú ústavnú sťažnosť odmietne podľa § 56 ods. 2 písm. d) a § 132 ods. 2 zákona o ústavnom súde z dôvodu jej *nepripustnosti* pre nerešpektovanie subsidiárneho pôsobenia (roly) ústavného súdu.²⁹ Týmto záverom potom správne a prirodzene – organicky korešponduje aj prístup ústavného súdu k prieskumu meritórnych disciplinárnych rozhodnutí, kde obsahom sťažnostných argumentačných línií je *i. a.* aj námietka rozhodovania veci formáciou obsadenou zaujatým sudcom: Ak je v sťažnostnom návrhu ústavnej sťažnosti ako napadnuté rozhodnutie vymedzené výlučne meritórne rozhodnutie o disciplinárnom obvinení, ale z obsahu ústavnej sťažnosti nepochybne vyplýva, že sťažovateľ napáda (aj) závery procesného uznesenia o námietke zaujatosti, v prípade zistenia porušenia práva na nestranný súd prichádza do úvahy práve zrušenie meritórneho rozhodnutia. Obe rozhodnutia od seba z hľadiska účinnej ochrany základného práva na nestranný súd nemožno oddeliť, pretože uznesenie o námietke zaujatosti je procesným rozhodnutím, ktorého účinky (nevyhlúčenie člena disciplinárneho senátu) sa prejavujú predovšetkým v meritórnom rozhodnutí – o veci samej rozhoduje disciplinárny senát v zložení podľa uznesenia o nevyhlúčení. Preto je namieste, ak ústavný súd za takých procesných okolností vecne preskúma aj námietky sťažovateľa smerujúce k záverom uznesenia o nevyhlúčení člena disciplinárneho senátu najvyššieho správneho súdu.³⁰ Optikou ustálenia dôvodu odmietania ústavných sťažností vyznievajú do istej miery opačne závery, ku ktorým ústavný súd dospel v odôvodnení uznesenia sp. zn. IV. ÚS 362/2022 zo 6. júla 2022. V danom prípade sťažovateľka namietla zaujatosť všetkých členov konajúceho disciplinárneho senátu, pričom najvyšší správny súd vyhovel námietke zaujatosti len sčasti. Voči záverom o nevyhlúčení zvyšných členov disciplinárneho senátu sťažovateľka brojila prostredníctvom ústavnej sťažnosti. Podanú ústavnú sťažnosť ústavný súd pri predbežnom prerokovaní odmietol s poukazom na obdobné argumenty, aké uplatnil vo vyššie zmieňovanom uznesení sp. zn. III. ÚS 206/2023 z 27. apríla 2023,³¹ pričom uzavrel, že korekcia prípadných pochybení procesného postupu, resp. rozhodnutia najvyššieho správneho súdu o nastolenej čiastkovej otázke (zaujatosť sudcov) je namieste len v konaní o prípadnej ústavnej sťažnosti smerujúcej proti rozhodnutiu o disciplinárnom previnení sťažovateľky. Ústavná sťažnosť však nebola odmietnutá, a to sa javí v zornom uhle hodnotenia nestálosti prístupu ústavného súdu ako podstatné (pozn. L. T.), s poukazom na § 56 ods. 2 písm. d) v spojení s § 132 ods. 2 zákona o ústavnom súde

²⁹ Pozri uznesenie ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 206/2023 z 27. apríla 2023 *in fine*.

³⁰ Pozri uznesenie ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 293/2023 z 8. júna 2023.

³¹ Najmä body 16 a nasl. uznesenia ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 362/2022 zo 6. júla 2022.

z dôvodu jej *nepripustnosti*, ale s odkazom na § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde pre *zjavnú neopodstatnenosť*.³²

Z vyššie predostretých úvah vyplýva predbežný záver o tom, že uznesenie najvyššieho správneho súdu o námietke zaujatosti člena disciplinárneho senátu sa meritórnemu ústavnému prieskumu nepodrobuje a v rámci hodnotenia decíznych línií ústavného súdu ostáva neunifikovaný „len“ dôvod odmietnutia ústavnej sťažnosti pri predbežnom prerokovaní (nepripustnosť vs. zjavná neopodstatnenosť). Pri čítaní nálezu ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 715/2022 z 2. októbra 2024 však môže vzniknúť priestor aj pre úvahy v tom smere, či uvádzaný nález nekreuje pre ústavný súd konajúci pri predbežnom prerokovaní určitý priestor pre prijatie takej ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie. V spomínanom konaní ústavný súd preskúmaval disciplinárne rozhodnutie, ktorým najvyšší správny súd rozhodol o odvolaní proti rozhodnutiu, ktorým došlo k pozastaveniu výkonu sudcovskej funkcie. Sťažovateľ pred najvyšším správnym súdom zároveň uplatnil námietku zaujatosti dvoch členov disciplinárneho senátu, ktorej bolo vyhovené iným (samostatným) uznesením len čiastočne – vo vzťahu k jednému členovi. Nesúhlas s námietkovým uznesením v rozsahu, v ktorom nebolo námietke zaujatosti vyhovené, prejavil sťažovateľ v ústavnej sťažnosti voči zmieňovanému rozhodnutiu o odvolaní. Uznesenie o námietke zaujatosti nebolo z hľadiska konštrukcie sťažnostného návrhu samostatne namietnuté. Ústavný súd v rámci dôvodových línií nálezu sp. zn. III. ÚS 715/2022 z 2. októbra 2022 podotkol, že o námietke zaujatosti vznesenej sťažovateľom rozhodol najvyšší správny súd ústavnou sťažnosťou petitórne nenamietaným námietkovým uznesením. K zásahu do základného práva sťažovateľa na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy tak, a to je významné (pozn. L. T.), „*mohlo dôjsť v dôsledku tohto skoršieho uznesenia, a nie rozhodnutia namietaného ústavnou sťažnosťou.*“³³ Povedané inými slovami, ústavný súd v potenciálnej rovine ustálil, že ľudsko-právny imperatív základného práva na zákonného sudcu nemohol byť porušený rozhodnutím, ktoré z časového a procesného hľadiska nadväzovalo na námietkové uznesenie (teda uznesením o odvolaní proti rozhodnutiu o pozastavení výkonu funkcie sudcu), ale práve skôr vydaným uznesením vo veci námietky zaujatosti. Dovedenie tohto prístupu do dôsledkov teda môže predznamenať vytvorenie určitého koridoru pre prijatie ústavnej sťažnosti smerovanej proti uzneseniu o námietke zaujatosti na ďalšie konanie v rozsahu, ktorý sa vymedzí vo výroku uznesenia o prijatí (§ 56 ods. 5 zákona o ústavnom súde). To by potom prirodzene a logicky, v závislosti od váhy, opodstatnenosti, premyslenosti a dôvodnosti sťažnostnej argumentácie, mohlo smerovať k vydaniu nálezu, ktorým by sa ústavnej sťažnosti mohol priznať procesný úspech (§ 133 zákona o ústavnom súde).

³² Bod 21 uznesenia ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 362/2022 zo 6. júla 2022.

³³ Bod 18 nálezu ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 715/2022 z 2. októbra 2024.

Záver

V rámci záverečných úvah možno v súlade s účelom (cieľovým zameraním) tohto príspevku formulovať istý manuál smerujúci k ustáleniu (unifikačnému zjednoteniu) prístupu ústavného súdu k ľudsko-právnomu prieskumu vývodov najvyššieho správneho súdu, ktorými sa poskytla autoritatívna odpoveď na nespokojnosť s obsadením disciplinárneho senátu.

Po prvé, možno sa dôvodne domnievať, že uznesenie o námietke zaujatosti by nemalo podliehať samostatnému prieskumnému konaniu na ústavnom súde. Takým uznesením zrejme nemôže byť zasiahnuté základné právo na zákonného sudcu, pretože jeho účinky možno korigovať cestou uplatnenia opravného prostriedku (odvolania – § 37 disciplinárneho súdneho poriadku) proti meritórnemu uzneseniu vydanému v disciplinárnom konaní na prvom stupni. Platí to tým skôr, že na odvolanie sa s poukazom na § 4 disciplinárneho súdneho poriadku použijú primerane ustanovenia Trestného poriadku o odvolaní. V tomto zmysle možno podať odvolanie aj pre porušenie ustanovení o konaní, ktoré predchádzalo prvostupňovému rozhodnutiu, ak toto porušenie mohlo spôsobiť, že výrok je nesprávny alebo že chýba (§ 307 ods. 2 Trestného poriadku). Senát rozhodujúci o odvolaní by pritom mohol prvostupňové uznesenie podrobiť kritike aj pre podstatné chyby konania, ktoré napadnutému výroku predchádzali, najmä preto, že boli porušené ustanovenia, ktorými sa má zabezpečiť objasnenie veci alebo právo obhajoby. So zreteľom na efektívnu ochranu práv odvolateľa by tak bolo namieste na odvolacom orgáne skúmať, či člen disciplinárneho senátu, o ktorého nevyhlúčení sa rozhodlo samostatným uznesením, mal alebo nemal byť (teda nie či bol alebo nebol) vylúčený z disciplinárneho konania. Pokiaľ by daná vada nebola z pohľadu odvolateľa zhojená rozhodnutím o odvolaní, také druhostupňové rozhodnutie by sa mohlo stať následným predmetom ústavného súdneho prieskumu. Ak v systéme disciplinárneho súdnictva nebude proti prvostupňovému disciplinárnemu uzneseniu prípustný opravný prostriedok,³⁴ treba dať zreteľ nato, že procesné dôsledky negatívneho rozhodnutia o vznesenej námietke zaujatosti sa z hľadiska postavenia disciplinárne obvineného objektivizujú najmä aj v konečnom rozhodnutí. Voči takému rozhodnutiu môže byť priamym dôsledkom procesnej obrany (individuálna) sťažnosť podľa čl. 127 ods. 1 ústavy, v ktorej možno z hľadiska referenčných kritérií namietnuť aj porušenie základného práva na zákonného sudcu v dôsledku rozhodovania veci zaujatým členom disciplinárneho telesa. Všetky tieto myšlienkové pochody sa javia ako schodné aj so zreteľom na skutočnosť, že konanie pred

³⁴ K tejto otázke pozri PEKÁR, B., VALOVÁ, K.: Úskalia prenosu disciplinárnej právomoci nad notármi zo stavovskej organizácie na štát. In: Stavovská a profesijná organizácia – subjekt verejnej správy. Zborník referátov z vedeckej konferencie so zahraničnou účasťou. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2023, s. 163 a nasl. ISBN 9788056805961. s. 163 a nasl.

ústavným súdom nemá byť surogátom, resp. substitučným (zástupným) mechanizmom vo vzťahu k právomoci najvyššieho správneho súdu pri vyvodzovaní disciplinárnej zodpovednosti. Opačný prístup, teda vecný prieskum uznesenia o námietke zaujatosti v súradniciach ústavného procesu, by sa mohol dostať do všeobecného napätia s princípom subsidiarity pôsobenia ústavného súdnictva, ktorý predpokladá, že orgán vyššieho stupňa by nemal rozhodovať v oblasti právnej regulácie (či už všeobecne alebo individuálne záväznej), v ktorej je efektívne spôsobilá rozhodnúť nižšia úroveň.³⁵ V zmysle princípu subsidiarity by totiž príslušnou na rozhodovanie mala byť tá autorita, ktorá má najlepšie predpoklady pre efektívne rozhodnutie.³⁶

Obsahom druhého nastoleného problému bola polemika o tom, či je ústavnú sťažnosť uplatnenú proti uzneseniu o námietke zaujatosti potrebné pri jej predbežnom prerokovaní odmietnuť z dôvodu podľa § 56 ods. 2 písm. d) zákona o ústavnom súde pre neprípustnosť, alebo z dôvodu normatívne objektivizovaného v § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde ako zjavne neopodstatnenú. Možno vysloviť úprimné presvedčenie, že správne a procesne korektné je odmietnutie z dôvodu neprípustnosti, a to práve pre nerešpektovanie zmienenej princípu procesnej subsidiarity: V danom prípade pritom nejde o púhu hru s fazuľkami, či, presnejšie povedané, s písmenkami uvedenými v rámci § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde: Kým pri ustálení nedostatku prípustnosti sa ústavná sťažnosť nepodrobuje tzv. kvázimeritórnemu prieskumu a procesný úspech sa jej nepriznáva z dôvodu nenaplnenia procesných podmienok postupom *a limine*, teda bez vecného (resp. kvázi-vecného) preskúmania, pri posudzovaní zjavnej neopodstatnenosti sa ústavný súd zaoberá už samotnou podstatou návrhu, teda jeho vecnou (meritórnou) stránkou. Rozhodnutie o odmietnutí návrhu pre zjavnú neopodstatnenosť má preto tzv. kvázimeritórnu povahu.³⁷ Tu treba len dodať, že tak v prípade uznesenia sp. zn. III. ÚS 206/2023 z 27. apríla 2023, kde bola ústavná sťažnosť odmietnutá pre neprípustnosť, ako aj pri uznesení sp. zn. IV. ÚS 362/2022 zo 6. júla 2022, kde došlo

³⁵ Ako uvádza L. Mészáros, pojem „subsidiarita“ má svoj pôvod v pápežských encyklikách (lat. *subsidium* – pomoc) a znamená princíp organizácie spoločnosti, kde spoločnosť vyššia má vychádzať zo spoločnosti nižšej. Inak povedané, k presunu práv na vyššiu úroveň má dôjsť len vtedy, ak nižší stupeň nie je schopný zabezpečiť ich efektívny výkon. Pozri MÉSZÁROS, L.: Princíp subsidiarity v rozhodnutiach Ústavného súdu Slovenskej republiky. In: Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská 5. Princíp subsidiarity v rozhodovaní súdov. Poniky: Centrum pre podporu miestneho aktivizmu, 2005. s. 12.

³⁶ PROCHÁZKA, R.: Subsidiarita – kompetenčný princíp alebo princíp vecnej opodstatnenosti? In: Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská 5. Princíp subsidiarity v rozhodovaní súdov. Poniky: Centrum pre podporu miestneho aktivizmu, 2005. s. 2.

³⁷ BABJÁK, M.: Komentár k § 56 zákona o Ústavnom súde Slovenskej republiky. In: MACEJKOVÁ, I. – BÁRÁNY, E. – BARICOVÁ, J., FIAČAN, I. – HOLLÄNDER, P., SVÁK, J. a kol.: Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár. Bratislava: C. H. Beck, 2020. s. 356. ISBN 9788089603909.

k odmietnutiu ústavnej sťažnosti z dôvodu jej zjavnej neopodstatnenosti, pritom ústavný súd sťažnostné námietky cieliace na deficit nezaujatosti personálnej osádky disciplinárneho senátu vecne nepreskúmal. Povedané inými výrazovými prostriedkami, ústavné sťažnosti boli v oboch prípadoch odmietnuté bez realizácie tzv. „kvázimeritórneho“ prieskumu, teda z procesných príčin.

Zoznam použitej literatúry

1. BRÖSTL, A. a kol.: Teória práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 199 s. ISBN 9788073804251
2. GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť ako inštrument nezávislosti profesie. In: Bratislavské právnické fórum 2023 : právna zodpovednosť a autonómia. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie organizovanej pod záštitou Alumni klubu Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, konanej 11. – 12. septembra 2023 v Bratislave. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2023, s. 70-112 ISBN 9788071607045
3. GAJDOŠOVÁ, M.: Disciplinárna zodpovednosť ako nástroj na dosahovanie spravodlivosti v právom definovanej skupine. In: Právo a ideál dobra a spravodlivosti. Pocta Pavlovi Holländerovi k 70. narodeninám. Zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Vydavateľstvo ŠafárikPress, 2023, s. 219-226. ISBN 9788057402077
4. GAJDOŠOVÁ, M.: Povaha disciplinárnej zodpovednosti. In: OPUS LAUDAT ARTIFICEM. Pocta prof. JUDr. Helene Barancovej, DrSc. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019, s. 125-144. ISBN 9788056803530
5. GAJDOŠOVÁ, M.: Združenia a disciplinárna zodpovednosť. In: Združenia osôb ako prvok demokracie a sloboda združovania. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019, s. 161-184. ISBN 9788056803110
6. GYURI, R. – JESENKO, M.: Disciplinárna zodpovednosť v Slovenskej republike s osobitným zreteľom na disciplinárne delikty štátnych zamestnancov. In: Verejná správa a spoločnosť, Roč. 20, č. 2 (2019), s. 5 – 23
7. KROŠLÁK, D. – BALOG, B., SURMAJOVÁ, Ž.: Teória štátu a práva. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, 336 s. ISBN 9788057102755
8. MACEJKOVÁ, I., BÁRÁNY, Eduard, BARICOVÁ, J. – FIAČAN, I., HOLLÄNDER, P., SVÁK, J. a kol.: Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár. Bratislava: C. H. Beck, 2020, 1640 s. ISBN 9788089603909
9. MÉSZÁROS, L.: Princíp subsidiarity v rozhodnutiach Ústavného súdu Slovenskej republiky. In: Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská 5. Princíp subsidiarity v rozhodovaní súdov. Poniky: Centrum pre podporu miestneho aktivizmu, 2005. s. 12-14

10. PEKÁR, B., VALOVÁ, K.: Úskalia prenosu disciplinárnej právomoci nad notármi zo stavovskej organizácie na štát. In: Stavovská a profesijná organizácia – subjekt verejnej správy. Zborník referátov z vedeckej konferencie so zahraničnou účasťou. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2023, s. 145-167. ISBN 9788056805961
11. PROCHÁZKA, R.: Subsidiarita – kompetenčný princíp alebo princíp vecnej opodstatnenosti? In: Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská 5. Princíp subsidiarity v rozhodovaní súdov. Poniky: Centrum pre podporu miestneho aktivizmu, 2005. S. 2-5
12. SEMAN, T.: Preskúmvanie disciplinárnych opatrení profesijných komôr súdom. In Acta Iuridica Cassoviensia, č. 23 (2000), s. 187-201 ISBN 8070973935.
13. SOKOL, M.I.: Verejnoprávne prvky v obchodnom práve. In: Privatizácia verejného práva verzus publicita súkromného práva. Zborník vedeckých príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a vedeckých pracovníkov. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Vydavateľstvo ŠafárikPress, 2021, s. 168-180 ISBN 9788057400141.
14. SUDZINA, M.: Historické aspekty správneho súdnictva. In: 100 rokov Trianonskej zmluvy – diplomacia, štát a právo na prelome storočí. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 14. 10. 2021 – 15. 10. 2021, organizovanej Katedrou dejín štátu a práva Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Vydavateľstvo ŠafárikPress, 2021, s. 237-250. ISBN 9788057400400
15. VEČEŘA, M., GERLOCH, A., SCHLOSSER, H., BERAN, K., RUDENKO, S.: Teória práva. 5. rozšírené a doplnené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, 359 . ISBN 9788081550010
16. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 715/2022 z 2. októbra 2024
17. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 362/2022 zo 6. júla 2022
18. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 2/2023 z 10. januára 2023
19. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 104/2023 zo 16. februára 2023
20. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 206/2023 z 27. apríla 2023
21. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 336/2023 z 8. júna 2023
22. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 293/2023 z 8. júna 2023

23. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 86/2024 z 21. februára 2024
24. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 218/2024 z 24. júla 2024
25. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 432/2024 z 10. septembra 2024
26. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 513/2024 z 2. októbra 2024

Kontaktné údaje

JUDr. Lukáš Tomaš, PhD.

lukas.tomas@upjs.sk

Ústav teórie práva Gustava Radbrucha

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Slovenská republika

Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti sudcov
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
1. vydanie
2024

ISBN (tlačená verzia) 978-80-7160-738-0
ISBN (e-verzia) 978-80-7160-739-7

„Ide o interdisciplinárnu publikáciu, ktorá pokrýva teoretické, historické, kompara­tívne aj aplikačné aspekty témy disciplinárnej zodpovednosti sudcov. Publikácia je hodnotným príspevkom k diskusii o právnych a etických otázkach v oblasti justície, ktoré sú nanajvýš aktuálne, a to aj s ohľadom na relatívne novú právnu úpravu, ktorú so sebou prinieslo zriadenie Najvyššieho správneho súdu a naň nadväzujúce zverenie disciplinárnej právomoci tomuto novému súdnemu orgánu.“

doc. JUDr. Peter Molitoris, PhD.

„Pozitívne možno hodnotiť nielen úroveň jednotlivých príspevkov, úvahy de lege ferenda (...), ale i fakt, že príspevky sa svojím obsahom „neprekrývajú“, ale v súhrne vytvárajú synergický(?) „puzzle“ o súčasnej úrovni poznania tejto citlivej témy. Zastávam názor, že pripravená publikácia presahuje pôvodný zámer a má potenciál obohatiť i iné oblasti právnej teórie a praxe.“

JUDr. Peter Kukliš, CSc.

„Zámerom usporiadateľov bolo podnietiť stále aktuálnu diskusiu na tému disciplinárnej zodpovednosti sudcov. Obsahovo ide o interdisciplinárnu tému najmä z oblasti dejín práva, teórie práva, filozofie práva, ústavného práva, správneho práva, s presahom do etickej roviny. Dôkazom toho je aj súbor príspevkov, ktoré sú výsledkom názorov ich autorov na uvedenú tému, tak z oblasti právnej teórie (Halász, Gajdošová, Kasinec, Fábry) ako aj aplikačnej praxe (Novotný, Svák, Košičiarová, Horváth, Ruňanin, Mikulová, Tomaš).“

doc. JUDr. Vierošlav Júda, PhD.

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

ISBN: 978-80-7160-738-0
ISBN (e-verzia): 978-80-7160-739-7